Міністерство освіти і науки України
Інститут педагогіки НАПН України
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Управління освіти Ніжинської міської ради Чернігівської області
Державна науково-педагогічна бібліотека імені В.О.Сухомлинського
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ПОЧАТКОВА ОСВІТА:

ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

МАТЕРІАЛИ

ІІІ-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
(23 жовтня 2020 року)

23 жовтня 2020 року

НІЖИН

УДК 378:373.3](063)
П65

Рекомендовано до друку Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М.Гоголя)
Протокол № 2 від 01.10.2020 року

Редакційна колегія:

Турчин Тамара Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, голова організаційного комітету конференції;

Коваленко Євгенія Іванівна – кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Березівська Лариса Дмитрівна – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського;

Дічек Наталія Петрівна - доктор педагогічних наук, професор,завідувач відділу історії педагогіки Інституту педагогіки НАПН України;

Кириленко Світлана Володимирівна – начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»

Білоусова Надія Валентинівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Гордієнко Тетяна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Дубровська Лариса Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Крапив`янський Станіслав Миколайович – начальник Управління освіти Ніжинської міської ради.

Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи. Матеріали ІІІ-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Ніжин, 23 жовтня 2020 р. / за заг. ред. Т. М. Турчин, упоряд. Т.В.Гордієнко. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2020. 188 с.

Збірник містить матеріали ІІІ-ї Всеукраїнської науково-*практичної інтернет-конференції «Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи», проведеної 23 жовтня 2020 р. в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя.*

У збірнику матеріалів конференції друкуються тези наукового характеру та дискусійні публікації з професійної тематики, у яких відображені результати роздумів, міркувань, наукових пошуків, методичних розробок учених, викладачів, аспірантів, вчителів та вихователів, магістрантів та студентів, присвячені дослідженню актуальних проблем початкової освіти.

Збірник видано в авторській редакції мовою оригіналу.

За точність викладеного матеріалу, достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на джерела та інших відомостей відповідають автори публікаційй.

УДК 378:373.3](063)
© Турчин Т.М., Гордієнко Т.В,
укладання, 2020
© НДУ ім. М. Гоголя, 2020

ЗМІСТ

Антонець Н.Б. До питання про зарахування дітей до початкової школи (1991–2018) 7

Бабич І.В., Білоусова Н.В. Діагностика рівнів сформованості пізнавального інтересу до навчання природознавства засобами нетрадиційних уроків учнів початкової школи 8

Бандоля А.Ю. Техніки сторітеллінгу у формуванні читацької компетенції учнів 11

Бессараб Н.А. Особливості виховання міжкультурної толерантності у молодших учнів 13

Біла Л.М., Гордієнко Т.В. Створення анімації в початковій школі 15

Білоус А.С. Структурно-компонентна характеристика читацької компетенції учнів початкових класів 16

Білявська Л.П. Виховання співацької культури школярів засобами української вокальної музики 18

Бобро А.А., Колесник Д.В. Концептуальне підгрунтя та структура лідерських якостей дітей молодшого шкільного віку 20

Бондаренко Г.Г. Особливості змішаного навчання в умовах класу-комплекту початкової школи 22

Борисова А.В., Коваленко Є.І. Педагогічні умови формування морально-етичних цінностей у молодших школярів засобами етнопедагогіки в сучасній школі 23

Бортун Б.О. Взаєморозуміння як умова попередження конфліктів у системі «учитель-учень» початкової школи 25

Бутенко С.В., Дубровська Л.О. Творчість учнів – як головний аспект розвитку кваліфікаційних навичок майбутніх вчителів 27

Буток О.Л. Використання інструментів Google Classroom для організації навчання в початковій школі 28

Вашуленко О.В. Сучасний урок літературного читання: компетентнісно орієнтовані цілі і структура 30

Волянюк Н.Ю. Детермінанти підвищеної конфліктогенності вчителя 32

Гавриленко Т.Л. Структурно-змістові трансформації початкової освіти в Радянській Україні у 1964–1984 рр. 34

Гаврилюк А.А. Педагогічні умови ефективного формування правової культури учнів початкової школи 36

Гажа Л.В. Дослідницькі уміння педагога – чинник успішного здійснення освітніх реформ 38

Гніда Г. М. Інформаційно-цифровий аспект підготовки фахівців 40

Грищенко Н.В. Формування моральних ставлень молодших школярів у ваземодії сім'ї та школи 41

Гусак Т.В., Турчин Т.М. Інноваційні технології в освітньому процесі початкової школи 45

Данько Д.А., Киричок І.І. Роль фан-фікшина (фанфіка) як жанру мережевої літератури у формуванні інтересу до читання молодших школярів 46

Даценко С.О., Гордієнко Т.В. Використання тренінгових технологій у підготовці майбутніх менеджерів освіти 48

Демченко Н.М., Колесник Г.М. Педагогічні умови формування самооцінки молодших школярів 50

Демченко Н.М., Олабіна І.В. Методичні рекомендації щодо формування критичного мислення в учнів початкової школи 52

Дешко О.О., Дубровська Л.О. Формування пізнавальної активності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ» 53
Дімітрова А.А. Фактори, що впливають на репродуктивне здоров'я молоді..... 55
Дічек Н.П. Діяльність ученого як мікроісторія розвитку початкової освіти в Україні: Олександра Савченко 57
Довгопол Ю.І. Інноваційна сутність історико-педагогічних досліджень..... 59
Дубровська Л.О., Колошина А.О. Сутність інклюзивного освітнього середовища 62
Дубровський В.Л. Взаємодія педагога молодшої школи з батьками..... 63
Дячок А.В. Використання прийомів риторизації у освітньому процесі початкової школи..... 65
Жебровська Т.В. Структурно-компонентна характеристика читацьких умінь під час аналізу поетичних творів учнів початкових класів..... 68
Жигун Л.О., Дубровська Л.О. Теоретичні основи формування пізнавальних інтересів молодших школярів 71
Іваниш М.М. Педагогічні умови формування соціокультурної компетентності в учнів початкових класів на уроках української мови 73
Кириленко С.В. Педагогічна інноватика в Новій українській школі..... 75
Киричок І.І. Формування комунікативних умінь у майбутніх учителів початкової школи створювати і використовувати комічні мовленнєві жанри в професійно важливих ситуаціях спілкування..... 77
Кіян О.І. Сучасні вектори педагогіки партнерства в освітньому процесі початкової школи..... 79
Кіяшко Л.І. Гейміфікація як інноваційний метод навчання 83
Козак В.В., Дубровська Л.О. Організація інтерактивного уроку математики у початковій школі..... 84
Коробов В.Ю. Професійна підготовка вчителя Нової української школи 85
Коростишивець О.О. Курс «Літературне читання» у формуванні основ теоретико-літературознавчих понять..... 87
Кошова Г.В. ІКТ як засіб формування пізнавальної активності молодших школярів на уроках української мови..... 89
Кравець Н.П., Бондар Н.В. Розвиток мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями в руслі концепції «Нова українська школа» 91
Лисенко О.В. Вплив вихованості молодшого школяра на його увагу та навчання 92
Литвин С.В., Шевчук М.О. Сучасні освітні технології у становленні творчої особистості молодшого школяра..... 94
Ліпчевська І.Л. Кубування як метод розвитку усного мовлення на уроках української мови у початкових класах шкіл з навчанням мовами національних меншин 96
Ложкін Г.В. Життєстійкість і професійне благополуччя вчителя 98
Лоюк О.В. Реалізація наскрізної змістової лінії «Здоров'я і безпека» у початковій школі засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ» 99
Лупаренко С.Є. Проблеми змісту початкової освіти в українських школах (1900-1917 рр.) 101
Мартін А.М. Особливості розвитку змісту початкової освіти 102
Мафтин Л.В. Сторітелінг як інноваційна педагогічна технологія..... 104
Мельник О.М. Педагогіка емпауерменту – основа організації освітнього процесу в Новій українській школі..... 105
Минка В.І. Критерії, показники та рівні сформованості лінгвістичної компетенції молодших школярів..... 108

Митрофанова А.А., Левченко С.В. Основні зміни шкільної освіти для дітей, учителів та батьків 111
Монастирська О.В. Професійна підготовка вчителя нової формації 113
Мосійчук Г.А. Особливості роботи вчителя, що навчає дітей за програмою науково-педагогічного проекту «Інтелект України» 115
Омельченко І.В., Коваленко Є.І. Принципи створення вчителем ефективної стратегії впровадження інтерактивного навчання в освітній процес початкових класів як умови його оптимізації 116
Парубець В.В. Особливості мотивації у структурі навчальної діяльності учнів початкових класів 118
Петрик І.С. Застосування ІКТ технологій на уроках математики у початкових класах 120
Пічкуренко Н.М., Дубровський В.Л. Особливості застосування пробемної ситуації в навчальному процесі молодшої школи: теоретичний аспект 122
Погребняк Ю.В. Організаційно-педагогічні умови та напрямки формування здорового способу життя молодших школярів 124
Подобна Н.В. Особливості застосування проблемного навчання в умовах початкової школи 126
Приймас Н.В. Формування суспільствознавчих компетентностей учнів початкової школи 127
Примаченко К.М., Дубровська Л.О. Формування дослідницьких умінь молодших школярів у процесі навчання 129
Руденко Н.Г. Педагогічні умови підвищення рівня моральної вихованості молодших школярів 131
Рула Т.О. Курс «Літературне читання» у формуванні основ комунікативної компетенції 132
Самойленко О.А. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до партнерських стосунків з батьками учнів 134
Самойленко О.В. Використання засобів фізкультурно-оздоровчої роботи – запорука ефективного навчання в початковій школі 136
Саргсян К.В. Формування соціальної компетентності молодших школярів у освітньому процесі початкової школи (ІІ цикл) 139
Свістова Н.Є., Турчин Т.М. Стан сформованості музичної грамотності молодших школярів у процесі музичної діяльності в початковій школі 141
Сердюк Л.М. Тьюторинг як інноваційна технологія освітнього процесу коледжу 142
Сиплива К.С., Білоусова Н.В. Особливості булінгу в шкільному віці, профілактика та протистояння 144
Слабінська Л.Д. Розвиток латерального мислення здобувача освіти в умовах Нової української школи 146
Слепченко О.О., Коваленко Є.І. Загальні підходи до визначення морально-етичної вихованості учнів початкових класів 148
Стась І.О., Самойленко О.В. Створення здоров'язбережувального середовища початкової школи – як педагогічно організована система умов 149
Стрілець А.М. Розвиток латерального мислення в дітей молодшого шкільного віку 152
Ткаченко Т.С. Формування природознавчої компетентності учнів початкових класів при вивченні явищ природи 154
Тонконог І.В., Ювковецька Ю.О. The need for innovative technologies in the educational process 155

Тракун М.М. Професіограма вчителя іноземної мови в контексті Нової української школи 157
Турчин Т.М. Принцип художньої асоціативності 159
Федорченко А.І., Дубровська Л.О. Феноменологія поняття «математична компетенція» в контексті реалізації завдань НУШ 160
Філоненко О.С. Організаційні аспекти диференційованого навчання в початковій школі 162
Хаїнковська І.О., Гордієнко Т.В. Засвоєння арифметичних задач молодшими школярами з порушеннями психофізичного розвитку 164
Хорошковська-Носач Т.П. Реалізація змісту мовно-літературної освіти в підручниках української мови для 3 класу Нової української школи 166
Четверова Д.В. Феноменологія поняття «соціальна компетентність» 167
Шаповал А.В Застосування інноваційних технологій в процесі формування екологічної компетентності в учнів початкових класів 168
Шевченко С. М. Початкова освіта для дітей з особливими освітніми потребами в роки незалежності України 170
Шевчук М.О. Трудова діяльність як передумова розвитку творчого потенціалу молодшого школяра 172
Шишак А.М. Інтерактивні методи роботи з підручником у початковій школі: технологія опрацювання дискусійних питань 174
Шкуратова О.О., Самойленко О.В. Модель співробітництва школи з батьками на основі програм взаємодії 177
Ющенко С.М., Самойленко О.В. Педагогічні умови формування навичок здорового способу життя молодших школярів під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» 179
Янко Н.О., **Кураш А.В.** Стилістичні вправи і завдання в процесі вивчення числівника у початковій школі 182
Ярешко В.В., Гордієнко Т.В. Шляхи формування природознавчої компетентності молодших школярів під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» 184

Антонець Н.Б., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу історії та філософії освіти Інституту педагогіки НАПН України

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАРАХУВАННЯ ДІТЕЙ ДО ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ (1991–2018)

На початку 90-х рр. ХХ ст. почала поширюватися тенденція проведення тестувань, співбесід, іспитів для перевірки знань, умінь і навичок майбутніх першокласників загальноосвітніх закладів, яка була пов'язана із дозволом здійснювати конкурсний відбір під час вступу до спеціалізованих шкіл. Оскільки таке явище суперечило освітньому законодавству, Міністерство освіти України у своїх директивних документах роз'яснювало особливості правил зарахування дітей до початкової школи закладів освіти різних типів [1–4].

Наказом Міністерства освіти і науки України від 19 червня 2003 р. було затверджено Інструкцію про порядок конкурсного приймання дітей (учнів, вихованців) до гімназій, ліцеїв, колегіумів, спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів) [5]. Згідно з цим документом зарахування дітей до таких типів шкіл державної та комунальної форм власності здійснювалося на конкурсній основі. У конкурсному відборі могли брати участь діти незалежно від місця проживання. Конкурсне приймання дітей, які вступають до 1-го класу спеціалізованої школи (школи-інтернату), мало проводитися у формі співбесіди з дитиною в присутності її батьків або осіб, які її замінюють. Під час співбесіди дітям пропонували виконання спеціальних діагностичних завдань для перевірки рівня їхнього загального розвитку, функціональної готовності до систематичного навчання та здатності до вивчення дисциплін відповідно до спеціалізації закладу. Такі завдання розробляла педагогічна комісія на основі матеріалів, запропонованих центрами практичної психології й соціальної роботи (психологічними службами), та затверджував директор навчального закладу за погодженням з відповідним органом управління освітою. Не допускалася перевірка знань та умінь понад обсяги державних вимог навчально-виховних програм дошкільного навчального закладу. Чисельність педагогічної комісії для співбесіди з дитиною, яка вступала до 1-го класу спеціалізованої школи (школи-інтернату), не могла перевищувати трьох осіб разом з практичним психологом. Співбесіда не повинна була тривати довше ніж 30 хвилин. При цьому в Інструкції підкреслювалося, що приймання до загальноосвітніх класів більш ранніх ступенів навчання, які залежно від потреб населення та місцевих умов могли входити до складу гімназій, ліцеїв, колегіумів, має відбуватися без конкурсу.

Інструкція про порядок конкурсного приймання дітей (учнів, вихованців) до гімназій, ліцеїв, колегіумів, спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів) втратила чинність 16 квітня 2018 р. у зв'язку із затвердженням Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти [6], який визначив, зокрема, механізми зарахування дітей до початкової школи (водночас він не поширюється на заклади спеціалізованої освіти, спеціальні та санаторні школи, навчально-реабілітаційні центри, школи соціальної реабілітації). Згідно з цим документом зарахування до початкової школи здійснюється, як правило, відповідно до території її обслуговування. Зарахування дитини з особливими освітніми потребами до інклюзивного чи спеціального класу (з його утворенням у разі відсутності) здійснюється на підставі доданого до заяви про зарахування висновку про комплексну (чи повторну) психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини (чи витягу з протоколу засідання психолого-медики-педагогічної консультації).

Відповідно до Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої

освіти визначені документи та заяву про зарахування дитини до першого класу закладу освіти, за яким закріплена територія обслуговування, де проживає ця дитина, подаються одним із батьків дитини особисто до 31 травня. Крім того, заяву про зарахування та визначені документи до 31 травня можуть бути подані одночасно і до інших закладів освіти (без обмеження їх кількості) для зарахування на вільні місця. Присутність дитини під час подання заяви про зарахування, проведення жеребкування для зарахування дітей до закладу освіти на вільні місця або її зарахування не є обов'язковою і не може вимагатися працівниками закладу освіти чи бути умовою її зарахування.

Список використаних джерел:

1. Про прийом учнів на навчання до перших класів загальноосвітніх шкіл за місцем проживання, гімназій, ліцеїв та спеціалізованих шкіл : лист Міністерства освіти України від 10.06.1994 р. № 1/9-39. *Інформаційний збірник Міністерства освіти України.* 1994. № 17/18. С. 52–53.
2. Про грубі порушення чинного законодавств в реалізації права громадян на загальну середню освіту : наказ Міністерства освіти України від 17.05.1995 р. № 138. *Інформаційний збірник Міністерства освіти України*. 1995. № 11. С. 26–29.
3. Про організацію навчально-виховного процесу у початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів : лист Міністерства освіти України від 21.04.1999 р. № 1/9-171. *Інформаційний збірник Міністерства освіти України.* 1999. № 11. С. 20–25.
4. Про прийом дітей до 1 класу загальноосвітніх навчальних закладів : наказ Міністерства освіти і науки України від 06.05.2001 р. № 365. *Інформаційний збірник Міністерства освіти України.* 2001. № 11. С. 29–30.
5. Про затвердження Інструкції про порядок конкурсного приймання дітей (учнів, вихованців) до гімназій, ліцеїв, колегіумів, спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів) : наказ Міністерства освіти і науки України від 19.06.2003 р. № 380. *Середня освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання* / за заг. ред. В. С. Журавського. Київ, 2004. С. 667–676.
6. Про затвердження Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 16.04.2018 р. № 367. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/05/10/1_nakaz_367.pdf

Бабич І.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Білоусова Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА ЗАСОБАМИ НЕТРАДИЦІЙНИХ УРОКІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Метою дослідно-експериментальної роботи було визначено перевірку ефективності використання засобів нетрадиційних уроків на уроках природознавства у початковій школі.

Програма дослідницької роботи передбачала три етапи дослідження:

І етап – констатувальний. На даному етапі дослідження було проведено діагностику початкового рівня сформованості мотивації учіння молодших школярів в експериментальному та контрольному класах.

ІІ етап – формувальний. На формувальному етапі дослідження учні експериментального класу включалися до розробленої нами методики цілеспрямованого формування мотивації учіння молодших школярів засобами ІКТ.

ІІІ етап – контрольний. На контрольному етапі дослідження було здійснено повторну діагностику сформованості мотивації учіння молодших школярів в експериментальній та контрольній групах, проведено аналіз отриманих результатів.

Педагогічний експеримент проводився на базі Прилуцької гімназії №5 імені Г. Вороного. Різними видами дослідницько-експериментальної роботи було охоплено 52 учасники навчально-виховного процесу: 26 учнів 3-А класу - контрольна група, та 26 учнів 3-Б класу – експериментальна група.

Метою констатувального етапу експерименту було зазначено перевірку вихідного рівня показників пізнавального інтересу учнів третього класу на основі діагностичних методик. Це зумовило розподіл класів на контрольну та експериментальну групи. Експериментальний і контрольний класи були підібрані приблизно з однаковим складом учнів за рівнем навчальних досягнень, їх навчальними можливостями на початок експериментального дослідження.

Важливо зазначити, що пізнавальна діяльність учня складається з таких компонентів:

Діагностика рівнів сформованості пізнавальної активності у молодших школярів потребує обґрунтування її змістової структури, у якій ми умовно виділили три компоненти: емоційно-мотиваційний, когнітивний і діяльнісний.

Емоційно-мотиваційний компонент пізнавальної активності включає позитивне ставлення до школи, вчителів, учнів; сформованість пізнавальних інтересів, почуття обов'язку та відповідальності, потреби в розумовій діяльності, прагнення здобути нові знання, уміння і навички, застосувати і вдосконалити свої потенційні можливості, інтелектуальні здібності.

Важливими для формування пізнавальної активності є пізнавальні мотиви, властиві дітям молодшого шкільного віку. Вони ще досить нестійкі, ситуативні. Проявляючись в інтересі, вони можуть бути самостійними мотивами дій дитини, що скеровують її поведінку.

У виникненні й формуванні пізнавальних інтересів молодших школярів важливим є ефект новизни, який стимулює безпосередню увагу та інтерес учнів. Таким чином, новизна та емоційна привабливість змісту матеріалу, поступовість в оволодінні вміннями і навичками, подоланні труднощів, постановці й розв'язанні пізнавальних завдань сприяють становленню пізнавальної активності.

Когнітивний компонент пізнавальної активності включає знання школярів про себе самих, усвідомлення позиції учня, розвиток логічних операцій, уміння оперувати абстрактними поняттями, встановлення причинно-наслідкових зв’язків, розуміння навчального матеріалу, здатність доповнювати або уточнювати відповіді однокласників.

Учні молодших класів ще нездатні протягом тривалого часу зосереджувати увагу на розумовій діяльності, їм потрібен відпочинок чи зміна видів діяльності на уроці, оскільки тривале і напружене навчання призводить до втоми та зниження їх пізнавальної активності.

Діяльнісний компонент пізнавальної активності передбачає оволодіння дітьми уміннями ставити мету діяльності, організовувати її та правильно оцінити результат, виявляти високу самостійність в процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Загальновідомо, що у молодшому шкільному віці остаточно формуються всі компоненти навчально-пізнавальної діяльності, зокрема уміння формулювати мету діяльності, планувати та організовувати її, контролювати та адекватно оцінювати результат.

Враховуючи вищезазначені показники пізнавального інтересу, нами були визначені: низький, середній, високий рівень сформованості пізнавального інтересу.

Учням з високим рівнем розвитку пізнавального інтересу притаманна яскраво виражена пізнавальна потреба. У цих дітей завжди виникають запитання, про що б з ними не розмовляли, причому вони ставлять їх не з метою звернути на себе увагу, а саме прагнучи дізнатися про щось нове. Ці діти завжди радіють успіху й засмучуються через невдачі. Вони готові виконати будь-яке завдання вихователя і часто розглядають свою діяльність з погляду її корисності для інших. Діти з високим рівнем розвитку пізнавальної активності невгамовні у своєму інтересі до будь-яких змін у навколишньому середовищі, постійно діляться своїми враженнями з дорослими та дітьми. Вони прагнуть бути першими, самостійно розв'язати завдання, і коли матеріал на завданнях виявляється для них надто простим, починають нудитися, особливо якщо вихователь працює в це час з іншими дітьми. Ці учні дуже винахідливі в іграх, люблять імпровізувати, часто вносять зміни в правила гри, не лякаються помилок і труднощів у роботі.

Учні із середнім рівнем розвитку пізнавального інтересу можуть виявляти зацікавленість та активність лише в певних ситуаціях. Їх зацікавленість здебільшого зумовлена змістом діяльності, її емоційною привабливістю. Вони легко включаються в нові види роботи, однак в разі виникнення труднощів втрачають інтерес. Коли вчитель спонукає їх до будь-якої діяльності, охоче приймають пропозицію. Проте вони не прагнуть бути першими і за готовністю до занять, і під час спостережень та виконання завдання. Прояви активності зовні невиразні, хоча ці діти охоче відгукуються на пропозицію дорослого поспілкуватися або попрацювати разом. Головна особливість – вони майже ніколи самі ні в чому не проявляють активності й навіть знаючи правильну відповідь, не скажуть її з власної ініціативи, хоча іноді можуть здивувати дорослого оригінальними міркуваннями.

Учні з низьким рівнем пізнавальної активності завжди пасивні і байдужі – і на заняттях, і у спілкуванні, і під час спільної діяльності з дорослими або однолітками. Вони майже ніколи не розпочинають виконувати завдання без підказки, нагадування дорослого чи однолітків, важко включаються в роботу: очікують звичного тиску від вчителя у вигляді зауважень. Діти з низьким рівнем розвитку пізнавальної активності не виявляють інтересу до завдання, готовності включитися в роботу, та, власне, й не можуть (і не прагнуть) самостійно його виконати. Вони неохоче виконують будь-яку роботу або навіть повністю відмовляються від діяльності. Пізнавальна діяльність пов'язана для них з негативними емоціями, викликає пригніченість, нудьгу. Вказівки та пояснення вони здебільшого не запам'ятовують, у ситуаціях, коли треба самостійно застосовувати набуті знання, не можуть обійтися без істотної допомоги дорослого. Повільно переключаються з інтенсивної рухової активності на розумову. Ці діти байдужі до результатів своєї діяльності – ніколи не радіють успіхам і не сумують з приводу невдач.

Список використаних джерел:

1. Гавриш Р. Розвиток пізнавального інтересу. *Відкритий урок*. № 3, 2011. С. 40–42., с. 41.

2. Мар'яненко Л. Формування пізнавальної діяльності в молодших школярів / за ред. Л. Мар'яненко. К. : Редакції загальнопед. газет, 2014. 128 с.

3. Матюхина М. В. Мотивация учения младших школьников. М., 1984. 150 с.

4. Митник О. Народження нетрадиційного уроку. *Початкова школа*. 1997. № 12. С. 11–23.
5. Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах. К.: Магістр – S, 1997. 256 с.

Бандоля А.Ю., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТЕХНІКИ СТОРІТЕЛЛІНГУ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ

У Державних нормативних документах (Державному стандарті загальної початкової загальної освіти, навчальних програмах для загальноосвітніх навчальних закладів – предмет «Літературне читання») формування читацької компетентності молодших школярів визначено одним із основних завдань курсу [2]. Згідно з документом формування навичок читання і роботи з текстом є пріоритетним на уроках читання. Окрім того навчання смисловому читанню в початковій школі носить «метапредметний» характер. Смислова сторона включає в себе розуміння учнями змісту сенсу читаного матеріалу, вміння оцінювати і інтерпретувати прочитане, а це, в свою чергу, передбачає глибину, повноту, точність і продуктивність читання. Важливо організувати спільну діяльність усіх учасників навчального процесу з розвитку інтересу до читання і залучення школярів до читання творів літератури, сприяти розвитку їх творчих здібностей, пов'язаних з читацьким сприйняттям [3].

Читацька компетенція учнів початкової школи (за О.Вашуленко) може бути умовно визначена як здатність до мобілізації та застосування комплексу специфічних особистісних, когнітивних та естетико-комунікативних механізмів з метою організації та реалізації ефективної естетичної взаємодії з художнім твором [1, с. 49].

В психології, педагогіці, естетиці та методиці літератури проблематика розвитку окремих аспектів читацької діяльності є достатньо вивченою. Зокрема, в роботах зарубіжних (російських) вчених висвітлюється проблематика готовності до читацької діяльності та пріоритетних критеріїв читацького розвитку (В.Зольникова, Л. Беляєва, В. Кан-Калік); розкривається питання можливої глибини інтеріоризації твору (О. Лановенко, А. Левідов); дається визначення рівнів читацького розвитку з огляду на здатність читача цілісно осягнути естетичну природу художнього твору (В. Маранцман, Т. Чирковська, І.Левшина, Т. Полозова); встановлюється залежність розвитку комунікативної активності читача від загальних закономірностей навчально-пізнавальної діяльності та суттєвих особистісних факторів (Т. Пахомова, О. Слижук).

Питання впливу технік сторітеллінгу на формування читацької компетенції учнів початкової школи до нашого часу залишається відкритим.

Сторітеллінг (англ. Storytelling) або розповідання історій, був винайдений і успішно випробуваний на власному досвіді Д. Армстронгом. Учений врахував відомий психологічний фактор: історії більш виразні, цікаві та легше асоціюються з особистим досвідом, ніж правила або директиви. Вони краще запам'ятовуються, їм надають більшого значення і їх вплив на поведінку людей більш значний, ніж повчання чи пояснювально-ілюстративний метод.

Сторітелінг як прийом навчання у початковій школі має величезну практичну користь, оскільки він сприяє більш легкому засвоєнню матеріалу, подоланню страху публічного виступу, налагодженню стосунків з іншими учнями, самопізнанню

школяра та розвиває його уяву. Тож не дивно, що з кожним роком він стає всі більш популярним.

Розповіді - це найстаріший спосіб передачі знань. Довгий час люди використовували розповіді, щоб передавати історію, традиції, життєві уроки і мораль. Розповіді стимулюють мислення, привертають увагу і допомагають зберегти інформацію. Тому їх використання може бути сприятливим для практики навчання: факти більш запам'ятовуються, а процес навчання стає більш захоплюючим.

Щодо використання сторітеллінгу на уроках читання, то створення історій та їх прослуховування підвищує рівень знань учнів щодо біографії автора (якщо це історія з життя письменника); формує уміння і навички, ціннісні ставлення дітей, які дають їм змогу свідомо здійснювати пошук книжок, відбір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань (якщо це історії з життя героїв книг) і виявляються у процесі сформованості повноцінної навички читання, розуміння текстів різних жанрів, обізнаності з колом читання (доступного дітям цього віку), сформованості особистісних ціннісних суджень щодо прочитаного. Отже, сторітеллінг на уроках читання сприяє формуванню читацької компетенції учнів початкової школи.

Щоб сформувати читацьку компетенцію, учитель може використовувати такі джерела для створення захоплюючої розповіді: його особисті історії (приклади з життя, кумедні історії, пов’язані з літературним твором); історії з життя літературних героїв, письменника, твір якого вивчають школярі; анекдоти, жарти або кумедні вигадані історії, які стосуються теми твору; кіно та мультфільми, тематика яких схожа з темою уроку або створені за мотивами літературних творів; новини і події з різного роду кумедними випадками і гумористичними сюжетами; сайти з цікавими фактами.

Є 3 типи сторітеллінга, які можна використовувати на уроках читання:

• сторітеллінг на основі реальних ситуацій: як приклад використовуються ситуації, які необхідно проаналізувати. Сторітеллінг на основі реальних ситуацій (наприклад, історія з життя письменника, яка стала поштовхом для створення твору) використовується у випадках, коли розуміння проблеми важливіше, ніж правильне рішення. Цей прийом є інструментом згуртування колективу, оскільки його можна застосовувати для групових обговорень і обміну думками;

• сторітеллінг на основі розповіді: вигаданий або реальний оповідач надає необхідну для навчання інформацію. Даний прийом використовується для підвищення інтересу учнів до теми;

• сторітеллінг на основі сценарію: учень стає частиною історії і досягає різних результатів (наприклад, створення власної кінцівки історії про головного героя). Метод добре підходить для ситуацій, коли ви хочете, щоб учні застосовували раніше здобуті знання і досвід. Використання сценаріїв допомагає застосовувати знання школярів у реальному світі.

Отже, використання сторітеллінгу на уроках читання як ефективного засобу донесення до аудиторії інформації шляхом розповідання зворушливих, смішних та повчальних історій з реальними або вигаданими персонажами сприяє формуванню комунікативної компетенції учнів початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко О.В. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. *Початкова школа*. 2011. № 1. С. 48-50.

2. Державний стандарт початкової освіти. URL: http: // tyachiv.osv.org.ua/derzhavnij-standart-pochatkovoi-osviti-16-30-55-03-03- 2019/ (дата звернення 2.10.2020).

3. Типові освітні програми для 1-2 та 3-4 класів НУШ. URL: http: // ...mon.gov.ua › osvita › navchal... (дата звернення 29. 09. 2020).

Бессараб Н.А., науковий співробітник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У МОЛОДШИХ УЧНІВ

Сучасна освіта – важливий чинник розвитку особистості та невід'ємна складова соціокультурного середовища в якому розвивається дитина. Особливості виховання дітей молодшого шкільного віку розглядаються в роботах В. Давидова, Д. Ельконіна, А. Петровського, Л. Божович, І. Беха, О. Савченко, а також Я. Коломинського, А. Дусавицького, О. Матвієнко, Н. Шевченко, Н. Стаднік та інших.

Молодший шкільний вік - важливий період життя і розвитку дитини. Згідно із віковою періодизацією, розділ психології, що вивчає закономірності психічного розвитку та особливості дітей від 6 (7) до 10 (11) років, визначає цей вік як молодший шкільний, що характеризується значними можливостями щодо виховання позитивних якостей характеру [6]. Цей віковий період розвитку дитини у психолого-педагогічній літературі вважають сенситивним для активного морального розвитку особистості, психічних пізнавальних процесів, емоційно-почуттєвої та мотиваційно-ціннісної сфер.

Молодший учень не усвідомлено, але міцно засвоює погляди, оцінки і, навіть манеру поведінки оточуючих його людей, що свідчить про дію механізму ідентифікації. За його допомогою у дитини формуються моральні риси характеру, поведінкові стереотипи і ціннісні орієнтації. Діти засвоюють соціально прийнятні способи задоволення своїх фізичних і духовних потреб. Закономірно, що, як і інші лінії психічного розвитку, становлення моральної самосвідомості безпосередньо пов'язане з основним видом діяльності дітей - навчальною діяльністю. Її провідна роль визначається тим, що в процесі становлення відбувається інтенсивне формування інтелектуальних і пізнавальних сил дитини, а також і тим, що через неї опосередковується вся система взаємовідносин учня з однолітками, вчителями, батьками [5, с. 9].

О. Скрипченко вважає, що моральні норми правил поведінки успішно засвоюються молодшими учнями, коли учитель не тільки розкриває зміст поняття, але й на конкретних прикладах показує, як треба їх виконувати (вітатися із друзями, старшими за віком людьми, бути толерантними до культури, звичаїв та традицій інших), ретельно стежачи за виконанням, залучає до цього однолітків. Успіх усвідомлення та засвоєння моральних норм і правил поведінки учнями цього віку залежить від того, як ставиться вчитель до випадків їхнього невикористання і як дитину підтримують однолітки й батьки [6, с. 301].

Важливим чинником, що впливає на розвиток толерантності молодших школярів, є їх включення в *освітнє середовище* як особливого соціального простору, для якого характерним є соціальна й культурна структурованість, наявність ключових осіб (педагогів, вихователів), значне зростання інформаційних потоків пізнавального й загальнокультурного характеру. Поведінку оточуючих людей учень початкової школи починає пов'язувати з самооцінкою власних дій. Дитина оцінює свої вчинки у відповідності із засвоєними нею правилами, у своїх міркуваннях про інших людей починає надавати більшого значення своїм власним критеріям. Як зазначає М. Василинка, «з приходом до школи дитина входить у систему взаємин між дітьми, які так само прийшли до школи з різним життєвим досвідом, багажем культури своєї сім'ї, родини, етносу, релігії тощо» [1, с. 10].

Толерантна поведінка дитини виявляється в позитивному ставленні до себе – почутті власної гідності та вмінні поважати інших людей, незалежно від національної, етнічної, релігійної й соціальної приналежності та індивідуальних особливостей; здатності до самопізнання та саморозвитку; позитивному ставленні до інших та доброзичливому ставленні до світу. Саме тому сім'я є певним зразком та формує у дитини основи толерантних відносин.

У молодшому шкільному віці (1–4 класи) наслідування дітей поведінки дорослих замінюється орієнтацією, впливом колективу однолітків. Важливого значення для розвитку дитини набуває її спілкування з однокласниками, коли засвоюються відносини дружби, лідерства. Виховання толерантності, як зазначає О. Грива, залежить від індивідуальних особливостей учнів (розвитку моральної, інтелектуальної та емоційно-вольової сфери, особистого досвіду взаємовідносин) і від соціальних умов (впливу сім'ї, засобів масової інформації, Інтернету). Тому значну увагу слід приділяти вихованню саме індивідуальних особливостей дитини, оскільки ми не маємо значного впливу на соціальні чинники[3, с. 5].

І. Казанжи зазначає, що толерантність виявляється у молодших учнів у постійному дотриманні гуманістичних принципів, норм і вимог у взаєминах із людьми, визнанні потреб та інтересів іншої людини, її права на позитивне волевиявлення; орієнтації на позитивне в людях; здатності до морального вдосконалення; постійній спрямованості на іншу людину, повазі її гідності; доброзичливості, довірі; співчутті, співпереживанні, доброті, своєчасній допомозі, доброчесності й милосерді[4, с. 100].

Водночас, у контексті виховання міжкультурної толерантності, слід наголосити на необхідності формування у молодших учнів *ціннісного ставлення до української культури, поваги і гордості за українську мову, традиції* тощо. Саме з цього слід починати ознайомлення дітей із особливостями культур інших країн.

Отже, молодший шкільний вік є сенситивним для виховання міжкультурної толерантності особистості та зміни, які відбуваються у молодшому шкільному віці для виховання міжкультурної толерантності ми вважаємо важливими, а саме:

– у молодших учнів закладаються основи світогляду, самосвідомість та моральні якості;

– відбувається зміна співвідношення нервових процесів збудження і гальмування, що покращує їх самоконтроль та свідому поведінку;

– формуються стереотипи мислення та поведінки, а також основи рефлексії (осмислення своїх вчинків);

– зростає інтерес до оточуючих, їхніх вчинків та потреба у спілкуванні;

– однією з провідних стає навчальна діяльність, у ході якої відбувається знайомство із власною культурою, засвоєння цінностей національної та світової культури;

– під час навчальної, ігрової діяльності та спілкування з однолітками молодші учні навчаються аналізувати дії, вчинки однокласників, удосконалюють навички спілкування та суспільної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Василинка, М. І. (2011). Виховання толерантності у молодших школярів засобами предмету «Музика» в умовах полікультурного простору. Режим доступу: http : // archive.Nbuv.gov.ua / portal / natural / NVUu/ Ped/ 2011_20/ basilinka.pdf.

2. Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник. Київ. Либідь. с. 373

3. Грива, О. А. (2008). Толерантність в процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища: Автореф. дис на здобуття д-ра філософ, наук. К. 32 с.

4. Казанжи, І. В. (2015). Виховання толерантної поведінки учнів початкової школи. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». №11. С.7-10. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2015_11_3.

5. Павелків Р. В. (2017). Вікові особливості морального розвитку молодшого школяра. *Психологія: реальність і перспективи.* с.5-12.

6. Скрипченко, О., Долинська, Л., Огороднійчук, З. (2008).Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. К. Каравела. 416 с.

Біла Л.М., учитель початкових класів Ніжинської гімназії №3, магістрантка спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Гордієнко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

СТВОРЕННЯ АНІМАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У цій статті ми розглянемо список програм для створення 2D і 3D мультиків.

Одна з найпотужніших і популярних програм для роботи з тривимірними зображеннями і анімацією – *Autodesk Maya*. З її допомогою можна створювати реалістичні об'ємні моделі, Програма прораховує поведінку і створює динаміку, також можна створювати персонажів з реалістичною анімацією і рухами.

Ще одна потужна програма для створення мультиків на комп'ютері – MODO. На даний момент програма має один з кращих візуалізаторов для створення реалістичних картинок. Програма складна в освоєнні і навчальний матеріал в інтернеті доступний тільки англійською мовою.

Toon Boom Harmony – призначена в основному для роботи з 2D графікою і володіє великою кількістю цікавих інструментів. Наприклад, такий інструмент як «Кістки» дозволяє створювати рух персонажів і контролювати кожен елемент тіла моделі.

CrazyTalk – це програма для створення анімації міміки обличчя, за допомогою якої можна змусити «говорити» будь-яке зображення або фотографію.

Ще одна цікава програма – *Anime Studio Pro*. Особливість програми в тому, що вона намагається полегшити роботу користувача. Для цього існує ряд спеціальних інструментів і функцій. Наприклад, якщо ви не хочете вручну малювати кожного персонажа, ви можете скористатися стандартним редактором і зібрати персонажа з готових елементів.

Pencil – це найпростіша програма для малювання мультиків. Програма підтримує роботу з декількома шарами і покадровую анімацію. Це єдина повністю безкоштовна програма в цьому списку.

Plastic Animation Paper – це програма, яка представляє собою одне велике полотно для малювання. Для створення анімації необхідно малювати кожен кадр вручну або ж копіювати з попереднього.

Пропонуємо програму гуртка *«Хочу вчитися створювати мультфільми»* розрахована на два роки навчання дітей 7-9 років. І перед тим як ознайомити дітей із основами мультиплікації (кадр, план, ракурс, композиція кадру, рух у кадрі), працюємо над розвитком в них уяви та творчого мислення. Діти створюють власні історії, які ляжуть в основу майбутніх мультфільмів, експериментують із образами

персонажів у різних техніках – колаж, пап'є-маше, ліплення з пластиліну, піскова анімація, адже під час зйомки є змога використати різні ефекти:

- *перекладання* – вирізаємо зображення персонажів із паперу і рухаємо їх на площині;
- *лялькова анімація* – використовуємо у кадрі готові ляльки;
- *пластилінова анімація* – ліпимо персонажів. Вони можуть бути як пласкими (тоді техніка близька до перекладання), так і об'ємними (тоді техніка близька до лялькової анімації)
- *предметна анімація* – використовуємо кубики, конструктори, машинки тощо
- *сипуча анімація* – використовуємо пісок, крупи, намистини, каву тощо.

Окрему увагу приділяємо розвитку в дітей уміння розуміти музику. Творчі ігри у супроводі музики, які ми організовуємо, допомагають викристалізувати характери персонажів, підібрати точний «відтінок» музики для образу чи ситуації. Далі разом із дітьми визначаємося, яку форму озвучування використаємо в конкретній анімації:

- голосове озвучування – одноголосове (всі ролі озвучує один голос)
- багатоголосове (кожну роль озвучує окремий голос)
- голосове озвучування + музичний супровід «німий мультфільм» із фоновою музикою.

На підготовчому етапі вибираємо тему майбутнього мультфільму, складаємо його сюжет і добираємо зображення, музику, що йому відповідають. Відтак розпочинаються два основні етапи: зйомка і монтаж. Значну частину часу приділяємо самостійній роботі кожної дитини над мультфільмом. Коли сценарій готовий і образи персонажів виготовлені, можна розпочинати зйомку. Для неї знадобляться: фотоапарат штатив освітлення (лампа) реквізит, тло.

Не можливо сказати, яка з розглянутих програм краще. Кожен сам визначить, що для нього зручніше і цікавіше. Всі програми з цього списку володіють своїм унікальним набором інструментів, але все ж в них є щось спільне – без спеціального програмного забезпечення ви не зможете створити дійсно якісний мультфільм.

Список використаних джерел:

1. Назаренко Л. Перші кроки в проектній діяльності зі створення мультфільму за літературною казкою *Українська література в загальноосвітній школі.* 2012. № 4. С. 13-15.

Білоус А.С., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

СТРУКТУРНО-КОМПОНЕНТНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У Державному освітньому стандарті загальної початкової освіти перед сучасною школою поставлене завдання досягнення необхідного для продовження освітнього рівня читацької компетенції загального мовного розвитку молодших школярів. В контексті стандарту це: оволодіння технікою читання вголос і про себе елементарними прийомами інтерпретації, аналізу та перетворення художніх, науково-популярних і навчальних текстів з використанням елементарних літературознавчих понять; вміння самостійно добирати потрібну літературу; користуватися довідковими джерелами для розуміння і отримання додаткової інформації [1]. Така постановка завдань дитячого читання дозволяє розглядати

стандарт як основу для формування читацької компетенції молодших школярів та визначення власних педагогічних пріоритетів, які дозволять вивести читання на рівень особистісної цінності й фактора соціального успіху.

У програмі з літературного читання вказано, що «Читацька компетентність є особистісно-діяльнісним інтегрованим результатом взаємодії знань, умінь, навичок, індивідуального досвіду та ціннісних ставлень учнів, що набуваються у процесі реалізації усіх змістових ліній предмета «Літературне читання» [3, с.1].

Щоб сформувати читацьку компетентність, потрібно виділити її структурні елементи.

Компетентний читач - це особистість, що володіє інтелектуальною культурою, людина, що сформував у себе такі якості: бажання вдосконалювати себе в різних сферах діяльності в процесі читання літературних творів; сформованість продуктивних умінь, наявність якісного навички читання; застосування читацьких умінь в процесі роботи з текстом; наявність читацької самостійності при роботі з текстом; активне вивчення науково-пізнавальних текстів, якісне сприйняття художніх творів; сформованість читацького кругозору, що припускає наявність літературознавчих понять про авторів, їхніх творах, жанрах літератури, темах, які підлягають вивченню в конкретних вікових категоріях [, с.12].

Під читацькою компетенцією, яку розглядаємо в межах формування та розвитку грамотного читача, ми розуміємо систему знань, умінь і навичок, що дозволяють учню обирати, сприймати, аналізувати інформацію, представлену їй в письмовій або усній формі, успішно застосовувати її не тільки в особистих, а й в громадських цілях.

Структура читацької компетентності, на думку Г.Первової, включає в себе: здатність до творчого читання, освоєння літературного твору на особистісному рівні; вміння вступати в діалог «автор - читач», занурюватися в переживання героїв; розуміння літератури як невід'ємної частини національної культури, розуміння приналежності літератури до сфери художньої культури (мистецтва), усвідомлення її специфіки як мистецтва слова; знання і розуміння змісту та проблематики вітчизняних і зарубіжних художніх творів, обов'язкових для вивчення; уявлення про найважливіші етапи розвитку літературного процесу, про основні факти життя і творчості видатних письменників; специфіки мови художнього твору [4].

Для Н.Колган цей феномен розуміється як інтегративна якість особистості, що характеризується: 1) ціннісним ставленням до читання і знання, що отримується за допомогою читання літератури, доступної за змістом і формою (навіщо читати?); 2) наявністю читацького кругозору і літературознавчих уявлень; знанням кола читання в його жанрово-тематичному розмаїтті (що читати? про що читати?); 3) умінням виконувати необхідні читацькі дії в роботі з книгою і твором з метою формування і розвитку потреби в читанні; наявністю продуктивних способів читання, якісної навички читання, (як читати?) [2].

У контексті зазначених наукових підходів цілком очевидно, що читацька компетенція учнів початкової школи як системний феномен поєднує:

- спрямованість (позитивно-активне ставлення школярів до читання, художньої літератури та мотивованість до читання);
- освіченість (знання дітей про літературу, літературний процес, письменників, їхні твори);
- діяльнісний (літературні здібності та навчальне співробітництво, взаємодія учнів).

За такого підходу з урахуванням прийнятої психолого-педагогічної термінології видається за можливе визначити структуру означеної дефініції, відповідно виокремлюючи такі компоненти:

- пізнавальний (знання, рівень їх узагальненості й повноти);
- операційно-технологічний (вміння, які включають ступінь освоєності, здатність перенесення здійснюваних дій);
- ціннісно-смисловий (ціннісно-смислові орієнтації, під якими мається на увазі відношення до процесу читання, змісту і результату діяльності).

Зупинимося на їхніх особливостях та характеристиках з точки зору літературної діяльності.

Ціннісно-смисловий елемент читацької компетентності передбачає готовність до особистісного сприйняттю прочитаного твору, співвідношення його з особистісним досвідом; наявність високої мотивації до читацької діяльності; здатність самостійно здобувати і використовувати нові вміння і навички роботи з книгою.

Операційно-технологічний компонент читацької компетенції включає читацьку самостійність при роботі з книгами, сформованість читацьких умінь працювати з текстами художніх творів, науково-пізнавальними матеріалами. У межах даного елемента сформованість читацьких умінь і навичок включає в себе: навички роботи з книгами, вміння формулювати мету читання, аналізувати наданий текст, виконувати повний, вибірковий або стислий переказ прочитаного, виділяти основні слова; писати анотацію, визначати мотиви читання; прояв читацької самостійності, здатність до створення творів різних типів і творчих робіт, наявність ефективних способів роботи з текстовою інформацією і якісних навичок читання, навичок, спрямованих на успішну взаємодію людей один з одним.

Пізнавальний елемент читацької компетенції визначається наявністю читацького кругозору, тобто сформованістю літературознавчих знань про авторів та їхні твори, теми і жанри літератури і здатністю сприймати різноманіття творів літератури, а також науково-пізнавальних матеріалів. У межах даного компонента розвиваються такі читацькі вміння: знання вітчизняних і зарубіжних авторів, жанрів творів, вміння відповідати на запитання «про що твір», послідовно передавати сюжет твору, характеризувати героя, розбивати текст на частини, самостійно виділяти головну думку, своїми словами, вміння апелювати до джерела знань.

Виокремлені компоненти читацької компетенції учнів початкових класів (ціннісно-смисловий, операційно-технологічний, пізнавальний) слугуватимуть підґрунтям для визначення критеріїв, показників, окреслення рівнів сформованості досліджуваного педагогічного явища в сучасній практиці початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. https://schoollife.org.ua›…standart-pochatkovoyi-osvity…
2. Колганова Н. Е. Педагогические условия формирования основ читательской компетентности младших школьников: дисс ... канд. пед. наук : 13.00.01. Тамбов, 2013. 235 с.
3. Літературне читання. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 2 – 4 класи. http: mon.gov.ua›Освіта›. Освітні програми›…dlya-pochatkovoyi-shkoli. 40 с.
4. Первова Г.М. Литературоведческая пропедевтика в I -II классах. *Начальная школа*. 2008. №10. С.19 – 28.

Білявська Л.П., викладач-методист, викладач музики з методикою навчання, Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І.Я.Франка, м. Коростишів, Україна

ВИХОВАННЯ СПІВАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ МУЗИКИ

Підґрунтям ефективного розвитку співацьких здібностей дитини є вокально-слухове сприйняття. "Вокально-слухове сприйняття є сферою актуалізації різнопланових внутрішніх відчуттів юного вокаліста, які пов'язані з процесом голосоутворення" [3, с. 4]. На початку навчально-виховного процесу вокально-слухове сприйняття може бути як свідомим, так і несвідомим, але безумовним є те, що як дитина чує, так вона і співає. У зв'язку з цим, одним із головних завдань викладача на початку навчального процесу є виявлення у дитини наявності (або відсутності) джерела співацького еталону. А в подальшому, при формуванні співацького еталону – формувати його на кращих зразках вітчизняної вокальної музики.

Співацький еталон має офіційне визначення і загальноприйняті характеристики. Він ґрунтується на традиційних вокально-методичних поглядах, що відповідають своїй епосі. "Залежно від цих поглядів, музично-естетичних смаків ... здійснюється співацьке навчання... школярів» [4, с. 4]. Існуючим співацьким еталоном є "європейська академічна оперно-концертна оперта змішано-прикрита манера співу" [1, с. 26].

У рамках академічної манери вокального виконавства існують різні традиції, пов'язані з національними, мовними, історичними та культурними особливостями. Українська національна традиція, її стилістичні особливості та наспівність мови, наближаються до італійської і складають необхідні умови щодо ефективного розвитку співацького потенціалу школярів.

Співацьке навчання юних вокалістів за фахом "Сольний спів" здійснюється у рамках дорослої академічної манери співу в жіночому варіанті (як хлопчиків, так і дівчаток). Ця манера має бути базовою. На її основі, при бажанні та необхідності, можливе навчання дітей як народній, так і естрадній манерам співу. Формування у дітей естрадної та народної манери співу має базуватися на регістровій природі співацького голосу, спираючись на вокально-слуховий еталон, із використанням вокально-слухових навичок.

У процесі співацького навчання в свідомості дитини складається регулювальний образ. "Регулювальний образ власного голосу – це уявлення про підсумкове сприйняття всіх сигналів зворотного зв'язку, що надходять під час співу" [1, с. 32]. Ми розглядаємо регулювальний образ як "процес та результат співставлення у свідомості юного вокаліста суб'єктивного образу власного процесу голосоутворення та співацького еталону" [3, с. 5].

Співацький еталон і регулювальний образ співвідносяться між собою як об'єктивне й суб'єктивне. Еталон (об'єктивне) – це те, що знаходиться поза дитиною, що має офіційну назву і певні характеристики. Сприйняття еталону здійснюється тільки через слуховий аналізатор і має акустичний зміст. Регулювальний образ (суб'єктивне) – це те, що знаходиться всередині дитини, викликає суб'єктивні відчуття та індивідуальні вокально-слухові уявлення. Сприйняття звуку здійснюється через усі аналізаторні системи і має багатокомпонентний зміст. Регулювальний образ складається з таких компонентів, як:

– аналіз акустичного сигналу (завдяки прямій та відображеній хвилям);

– аналіз віброрецепторного сигналу (завдяки внутрішній та кістковій хвилям);

– аналіз барорецепторного сигналу (завдяки сприйняттю змін повітряного тиску в певних місцях тіла);

– аналіз пропріорецепторного сигналу (завдяки сприйняттю власних рухів).

Акустичні канали у цій системі не є домінуючими, тому що неможливо зсередини почути такий саме звук, що існує ззовні. Цілеспрямоване звернення уваги учня у процесі навчання на внутрішнє відчуття комфорту та його закріплення через "тріаду само" – «самоспостереження, самоаналіз, самоімітація" (термін В.В.Ємельянова) [1] – навчити його правильно себе слухати.

Таким чином, вокально-слухове сприйняття є першим етапом набуття будь-якої співацької навички, засвоєння певної акустичної норми.

Використання українського дитячого музичного фольклору у практиці вокального навчально-виховного процесу має певну перевагу. Слушною з цього приводу є думка С.Садовенко (м. Київ), яка, визначаючи в своїх працях виховний потенціал українського дитячого музичного фольклору, наголошує на тому, що "високий мистецький рівень, невичерпна енергія, завзяття, емоційна насиченість вітчизняного фольклору, розмаїття пісень яскраво відбивають світогляд, естетичні уподобання, саму психологію українського народу" [2, с. 53].

Спираючись на власний педагогічний досвід, ми визначили, що саме українська вокальна музика найбільш ефективно допомагає розкриттю співацьких можливостей учнів завдяки особливостям національної мови та специфічним мелодичним зворотам. Саме тому, у навчально-педагогічному репертуарі молодших класів мають переважати вітчизняні твори – українські народні пісні, твори сучасних українських композиторів та українських композиторів-класиків.

Список використаної літератури

1. Абдулин З. Б. Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе. М., 1983.
2. Апраксина О. А. Методика музыкалного воспитания. М., 1983.
3. Бабенко Н. Б. Вплив соціально-культурної сфери на соціалізацію особистості. Культура і сучасність. 2008. № 1. С. 141 - 147.
4. Байер О. Н. Социокультурная пространственна-предметная среда и ее влияние на художественно-эстетическое развитие ребенка дошкольного возраста. URL: http://www.ukrdeti.com/firstforum/indexforum.php
5. Бервецький З.Т., Хлєбникова Л.О.Виховувати музичну культуру. Грані творчості: Кн..для вчителя. К.,1989.

Бобро А.А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Колесник Д.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПІДГРУНТЯ ТА СТРУКТУРА ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасна Україна сьогодні, як ніколи, потребує виховання успішної молоді з розвинутими лідерськими, діловими якостями, підготовленої для самореалізації у сучасному світі, яка адекватно реагуватиме на зміни, що в ньому відбуваються, а також постійно самовдосконалюватиметься.

У нашому дослідженні ми опирались на ціннісні теорії (Р. Грінліф, О. Кудряшова, Г. Фейрхольм, К. Ходжкінсон), які за своєю філософією є найбільш близькими до принципів дитиноцентризму і гуманізму.

Організовуючи всі етапи дослідження ми керувались положенням, сформульованим академіком І. Бехом про те, що «…особистісно орієнтоване виховання принципово виключає ситуації, коли намагання вихованця досягти певних виховних цілей не помічаються, зате будь-яка його похибка викликає яскраво виражене незадоволення, підкреслюється його невідповідність тим чи іншим суспільним нормативам, навіюється, що дитина не така, якою хотіли б її бачити дорослі» [14].

Основні ідеї і принципи, на яких ґрунтується особистісно орієнтоване виховання і які ми визначили для себе за провідні:

- ідея виховання дитини без примусу (повне виключення із переліку використовуваних педагогічних методів методів примусу у вихованні – центральна точка педагогіки співробітництва);
- ідея свободи вибору (для того, щоб діти відчували себе співробітниками педагога у вихованні, треба, де тільки можна, надавати їм можливість вільного вибору, свобода вибору є найкращим шляхом до розвитку творчої думки);
- ідея самоаналізу (одним із головних елементів виховання є колективний аналіз загальної роботи: кожна справа обов'язково має бути проаналізована всіма її учасниками, інакше робота вважається незакінченою, адже коли учні знають, що їх праця буде оцінена не тільки вчителем, а й усім колективом, вони поводяться гідно і працюють набагато старанніше);
- ідея співпраці з батьками (передбачається відкрите і довірливе ставлення дітей до дорослих – у школі і в сім'ї. Для цього потрібні не вимоги, а дружелюбні, товариські стосунки з дітьми в сім'ї);
- ідея особистісного підходу (замість підходу індивідуального, який на практиці важко здійснити повною мірою, пропонується застосування особистісного підходу до дитини, при якому кожен учень відчуває себе особистістю, відчуває увагу вчителя особисто до нього) [3].
- принцип наступності і послідовності (на всіх етапах роботи з виховання лідерських якостей у молодших школярів передбачається, що виховання дитини відбуватиметься в зоні найближчого розвитку за допомогою достатньо великих та пов'язаних між собою блоків інформації) [3];
- принцип природовідповідності виховання (під час виховання у молодших школярів лідерських якостей має бути врахована цілісність природи дитини, а також її індивідуальні, вікові й національні особливості) [3].
- принцип співпереживання (формування у дитини здатності до емоційного переживання проблем оточуючих її людей) [2].

Отже, особистісно орієнтований підхід, заснований на принципах глибокої поваги до особистості дитини, її самоцінності, врахування її індивідуальних схильностей тощо, буде методологічним підґрунтям при організації процесу формування лідерських якостей у молодших школярів.

Під час організації дослідження ми стикнулись з тим, що досить важко визначити і обчислити рівень вихованості лідерських якостей молодшого школяра через складність взаємозв'язку між свідомістю і поведінкою дитини молодшого шкільного віку, між розвитком її власних поглядів і засвоєнням нею різних форм суспільного досвіду, між розвитком природних здібностей і впливом із зовні.

Для того, щоб ця оцінка була достовірною та об'єктивною, вона повинна бути зроблена на основі таких загальних критеріїв і показників, за допомогою яких можна оцінити рівень вияву особистісної якості за характером поведінки або діяльності [3].

У роботі з визначення структури лідерських якостей у молодших школярів ми керувалися положеннями, сформульованими Д. Алфімовим [1], А. Семеновим [3], О. Уманським [4].

Отже, зважаючи на зазначене вище у структурі лідерських якостей дітей молодшого шкільного віку ми виокремили такі взаємопов'язані компоненти та критерії сформованості лідерських якостей у молодших школярів:

- когнітивний (система знань та уявлень про категорію «лідерство»);
- ціннісно-мотиваційний (мотивація привласнення основних ідей та постулатів ціннісного лідерства);
- діяльнісний (здатність виявляти лідерські якості під час ігрової діяльності).

Список використаних джерел:

1. Алфімов Д. В. Теорія і методика виховання лідерських якостей особистості в сучасній загальноосвітній школі: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук: 13.00.07. Донецьк, 2012. 40 с.

2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: стратегія проектування *Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка.* 1999. № 3. С. 42–43.

3. Семенов А. А. Виховання лідерських якостей у молодших школярів засобами рухливих ігор: монографія: Умань, ВПЦ «Візаві», 2014. 217 с.

4. Уманский А. Л. Педагогическое сопровождение детского лидерства: дис. доктора пед. наук: 13.00.01. Кострома, 2004. 318 с.

Бондаренко Г.Г., асистент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ КЛАСУ-КОМПЛЕКТУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Проблема процесу навчання в сільських малокомплектних школах постійно перебуває у полі зору науковців і практиків, особливо зараз, коли інновації впроваджуються в процес навчання, що передбачають використання різних моделей та технологій навчання. Зокрема при навчанні учнів початкової малокомплектної школи науковці, методисти та вчителі-практики описують концепції, розглядають переваги та недоліки, діляться досвідом упровадження адаптивного навчання, навчання у віртуальному класі, застосування масових відкритих онлайн курсів, синхронного та асинхронного навчання, змішаного та «перевернутого» навчання, самостійно направленого навчання, дистанційного навчання, навчання у співробітництві. Їхні зусилля спрямовані на його удосконалення, яке стимулюють суперечності зовнішнього і внутрішнього характеру. Зовнішні суперечності зумовлені високими вимогами суспільства до якості процесу навчання та неможливістю належно забезпечити її в умовах сільської малокомплектної школи, а внутрішні – потребами учнів в якісних знаннях і реальними можливостями їх здобути.

Організація процесу навчання в малокомплектній початковій школі вимагає виваженого підходу до вибору форм роботи та їх ефективного поєднання, до визначення послідовності проведення уроків протягом дня і тижня та їх комбінування, до організації належної самостійної роботи.

Змішане навчання - освітній підхід, який поєднує навчання з вчителем (обличчям до обличчя) і навчання із застосуванням інформаційних технологій, а також поєднує переваги навчання в класі і дистанційного або інтерактивного навчання, що включає мотиваційно опрацьовані і доступні курси для учнів, за яких навчальний процес - система, що складається з компонентів, що функціонують в безперервній взаємозв'язку і утворюють в ході взаємодії інтегральне ціле [1].

Технології «змішаного навчання» («*blended learning*») можуть створити активне та комфортне середовище для розвитку учня сільської малокомплектної

школи, підготовку його до впровадження дистанційного навчання, що дуже є актуальним в умовах пандемії.

Об'єднання може відбуватися у 3 групи (*«робота з вчителем», «самостійна робота», «робота online»*) і, відштовхуючись від особистих потреб кожного та виконуючи взаємопов'язану роботу, подорожувати по станціях. В той час, як одна з груп вивчає новий матеріал з учителем, друга працює за комп'ютерами (планшетами), а третя самостійно вирішує поставлені завдання і взаємодіє в команді. Така робота допомагає отримувати емоційне задоволення від навчального процесу, розвивати навички критичного мислення, роботи в команді, самонавчання, оскільки учні лише 1/3 частини часу працюють з учителем, решту – самостійно, креативне мислення, вміння *вирішувати реальні проблеми,* тощо. Саме використання інформаційних технологій з гри, перетворюються на інструмент для отримання знань[2].

Змішане навчання може бути використане вчителями малокомплекної початкової школи з учнями для виховання у них здатності співпрацювати з іншими людьми, розвивати вміння висловлювати власну думку, критично та системно мислити, конструктивно керувати емоціями, приймати рішення, розв'язувати проблеми.

Перспективним є вдосконалення підготовки учителів для роботи в класах-комплектах з використанням різних технологій навчання.

Список використаних джерел

1. Киселева К. Як запровадити змішане навчання у школі: 10 найважливіших складових. [Електронний ресурс.] Https://osvitoria.media/experience/yak-zaprovadyty-zmishane-navchannya-u-shkoli-10-najvazhlyvishyh-skladovyh/

2. Кречетников К.Г. Особливості організації змішаного навчання. Современные проблемы науки и образования. 2019. № 4. [Електронний ресурс.] http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=29019 (дата обращения: 18.10.2020).

Борисова А.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Коваленко Є.І., кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Одне з головних завдань школи на сьогодні є формування у дітей загальнолюдських духовних цінностей та орієнтирів, а моральне виховання молодших школярів є одним з найскладніших. З цією метою нами було розглянуто поняття моралі і виявлено специфіку морально-етичних цінностей.

На необхідність дотримання певних педагогічних умов у процесі формування морально-етичних цінностей вказували видатні педагоги минулого й сучасності. Так, вВідомий український педагог С. Русова у своїх роботах зазначає, що в основі морально-етичного розвитку молодшого школяра є його моральна свідомість, тобто стоїчні погляди на людей, життя, які розвивають оцінне ставлення до навколишньої дійсності. Також С. Русова визначає такі психологічні чинники, що впливають на морально-етичне становлення дитини: «виховання волі, розвиток зовнішніх почуттів і в доброму напрямі емоційних нахилів» [2].

Видатний вітчизняний просвітитель Г. Сковорода радив, що при вихованні школярів потрібно звертатися до переконань, добрих настанов, навчати дітей критичному аналізу своїх вчинків, знищувати погані звички. Не менш важливо також є формувати звички високоморальної поведінки у дітей, так як звичка стосується не знань, а дій. На основі цього робимо висновок, що Г. Сковорода підмічає особливе значення поваги та любові до дітей, людського ставлення до них батьками, старшими людьми та учителями [4, с. 145].

Сучасний вчений-педагог М. Фіцула пише, що ефективність морального виховання учнів, залежить від забезпечення таких умов навчання:

- формування у школі психологічної тенденції до поваги, моральних норм та правил комфортного людського співіснування;
- зміст морального виховання повинен відповідати своїй меті та рівню морального розвитку молодших учнів;
- доцільний взаємозв'язок словесних і практичних методів виховного впливу, що створює узгодженість між моральною свідомістю і поведінкою;
- вчасне проводження виховних заходів, звертання уваги та здійснення акценту на попередженні аморальних фактів у шкільному класі;
- заміна авторитарного стилю на гуманістичні принципи у стосунках між учителем та учнем [3, с. 276].

Свою домку стосовно умов для ефективного морального виховання висловила професор Олена Матвієнко. Вона вважає, що для цього необхідно:

- створення умов, щоб дитина могла вибирати сама той чи інший спосіб дій;
- потрібно мати розуміння стосовно характеру суперечностей, які можуть виникати у процесі розвитку моральних потреб школяра та намагатися допомагати їх результативнішому вирішенню;
- також дуже важливо мати вплив на найближче оточення учня (батьків, товаришів, приятелів) [1, с. 196].

Ми визначили, що моральне виховання є виховною діяльністю школи і сім'ї, вона має за мету формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки, беручи за основу прийняття ідеалів, моральних принципів та норм, а також участь у практичній діяльності. У школі виховною діяльністю займається вчитель, адже саме він прищеплює моральні якості на кожному уроці, використовуючи ті методи та прийоми, які працюють на підвищення духовного і морально-етичного виховання.

Під час проведення дослідження за темою магістерської роботи «Формування морально-етичних цінностей молодших школярів засобами етнопедагогіки», нами була обґрунтована чутливість молодшого шкільного віку у процесі морального становлення та формування у дітей морально-етичних цінностей засобами народознавства.

Проаналізувавши стан виховання морально-етичних цінностей у молодших школярів засобами етнопедагогіки, нами були вивчені умови здійснення цього процесу на рівні сім'ї і школи, проведена діагностика рівнів їх сформованості. У результаті зіставлення реальної поведінки молодших школярів з розробленими критеріями і показниками було виділено чотири групи молодших школярів з високим, середнім, достатнім і низьким рівнем сформованості морально-етичних цінностей.

З'ясовано, що причиною такого стану є, зокрема, недостатня активність батьків у вихованні морально-етичних цінностей власних дітей, некомпетентність батьків і вчителів, відсутність системи у вихованні дітей, невикористання певною мірою

можливостей навчальних предметів і позакласної роботи, одноманітність і неефективність змісту, форм і методів виховання.

Отримані відомості вказують на необхідність забезпечення вчителів початкової школи, вихователів, батьків комплексною методикою організації і здійснення виховання морально-етичних цінностей в учнів початкової школи засобами етнопедагогіки.

Список використаних джерел:

1. Матвієнко О.В. Виховання молодших школярів: теорія і технологія. Київ : ВД «Стилос», 2006. 543 с.
2. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта, 2010. 132 с.
3. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посіб. Київ: Видавничий цент «Академія», 2007. 560 с.
4. Шевцова Г.Г. Формування духовних потреб молодших школярів як основа морального виховання // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Духовна культура України: філософські та психологічні аспекти». Херсон. 2016. С. 26- 31.

Бортун Б.О. викладач кафедри психології і педагогіки ФСП Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ЯК УМОВА ПОПЕРЕДЖЕНЯ КОНФЛІКТІВ У СИСТЕМІ «УЧИТЕЛЬ-УЧЕНЬ» ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Диверсифікація системи освіти, наявність протиріч між різними групами, котрі беруть участь в освітньому процесі, слід віднести до об'єктивних передумов виникнення конфліктів. Зовнішні щодо самої системи освіти передумови зростання конфліктів криються в самому процесі трансформації суспільства й супутніх цьому процесу явищах суспільного життя.

Конфлікти в системі «вчитель-учень» початкової школи є поширеним явищем. Шкільне навчання може як сприяти саморозвитку особистості дитини, так і бути причиною деструктивних конфліктів, психотравм та дисгармонії розвитку [3]. Якщо розглядати причини конфліктів у початковій школі, то вони є традиційними – цінності, інтереси, норми взаємодії. Особливості конфліктів у початковій школі полягають у великій владній дистанції різних суб'єктів конфліктної взаємодії; у потужному впливі емоційної складової у процесі конфлікту; наявному «віковому бар'єру» між учасниками взаємодії; у величезному значенні культурно-ціннісних аспектів.

Різноманітність основних чинників конфліктів у системі «вчитель-учень» початкової школи, які характеризуються в фаховій літературі, можна умовно поділити на три основні групи: 1) емоційно-особистісні – фактори, пов'язані з типологійними та індивідуальними властивостями дітей та вчителів; 2) ситуативні – фактори, зумовлені особливостями педагогічної взаємодії, кваліфікацією вчителя, шкільними умовами; 3) вікові – фактори, пов'язані з основними напрямками розвитку в навчальній діяльності як провідної.

Серед багатьох чинників, що впливають на весь перебіг навчально-виховного процесу в початковій школі, одним із визначальних є існуюча система взаємовідносин між учителями й учнями в навчальній та позаурочній діяльності. На провідну роль цих взаємовідносин вказувала плеяда вітчизняних та зарубіжних дослідників. Через систему міжособистісних відносин людина як особистість входить у простір

соціальних відносин суспільства; в межах цієї системи формується досвід спілкування, йде пізнання правил і норм поведінки та діяльності, розвиток моральних якостей, що впливає на формування всіх сторін особистості учня. Беззаперечним є той факт, що дружні, доброзичливі стосунки з учителем позитивно впливають на якість навчання та виховання учнів.

Вперше феномен взаєморозуміння як об'єкт аналізу постав у герменевтиці. У психології проблема взаєморозуміння була глибоко досліджена вже в перших працях із соціальної перцепції.

Аналіз праць, присвячених проблемі взаєморозуміння дозволив І.О. Вахоцькій [2] виділити низку умов, за яких воно досягається. Щоб краще пізнати один одного, необхідно зрозуміти, що відбувається між тими, хто пізнає один одного, і головне, тими, хто взаємодіє. Важливою умовою взаєморозуміння є рівень розвитку свідомості. Процес самопізнання супроводжений накопиченням різних оцінок, одержаних на свою адресу від інших, що внутрішньо переживається як відчуття свого «Я». Власне «Я» народжується в процесі взаємодії із іншими людьми. Розрізняють людей із адекватним і неадекватним ставленням до себе. Чим точніше людина оцінює власну особистість, тим адекватніше вона розуміє партнера [1]. Взаєморозуміння досягається за рахунок визнання, інтерпретації психологічної сутності іншої людини – розгортання процесу психологічної діяльності з метою вироблення адекватного уявлення про неї. Порозуміння залежить від спрямованості спілкування на взаєморозуміння особистісних позицій партнерів у спілкуванні.

Під час пізнання сутності молодшого школяра як суб'єкта навчання особливо важливе значення має не лише характер діяльності, а й специфіка обставин, у яких вона реалізується. Самореалізація учня як суб'єкта навчання стосується не лише його когнітивної діяльності. Вона пов'язана з новими орієнтирами поведінки, а відтак – зі встановленням нового типу відносин з педагогами і товаришами, новими емоційними переживаннями.

Інструментальним засобом методичного, ефективного й цілеспрямованого впливу на педагогічну конфліктність учнів і вчителів початкової школи може виступати тренінг як активний метод соціально-психологічного навчання. Новий досвід інтерсуб'єктної взаємодії, набутий у процесі тренінгових занять, здатний внутрішньо конкурувати з негативними тенденціями [3].

Отже, сучасні технології врегулювання й вирішення конфліктів у системі «вчитель-учень» початкової школи повинні передбачати всебічне пізнання особливостей вчителя як суб'єкта професійної свідомості, суб'єкта педагогічного спілкування, суб'єкта усвідомлення та взаєморозуміння.

Список використаних джерел

1. Бортун Б.О. Теоретична операціоналізація поняття «конструктивна конфліктність» особистості // Вісник післядипломної освіти. Випуск 12(41) «Серія «Соціальні та поведінкові науки» (психологічні 053) (Категорія «Б») Bulletin of Postgraduate education. Issue 12(41) (Social and Behavioral Sciences Series) (psychological 053) (Category «B») https://doi.org/10.32405/2522-9931/2522-9958-2020-12(41)

2. Вахоцька І.О., Коваленко А.Б. Особливості перебігу конфліктів у системі «вчитель-учень» // Стреси у повсякденному житті дітей. Матеріали Міжнародного конгресу. Одеса, 2000. С. 23-25.

3. Садова І.І. Концептуальний аналіз конфліктів у молодшому шкільному віці /І.І.Садова // Проблеми гуманітарних наук: наукові записки Дрогобицького державного університету імені Івана Франка / ред. Колю Т. Біленко (гол.ред.). Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2007. Вип.19 «Психологія». С. 106-115.

Бутенко С.В., студентка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТВОРЧІСТЬ УЧНІВ – ЯК ГОЛОВНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Творча система освіти нової української школи є одним із ричагів діяльності суспільної системи, що базується на освітніх здобутках вчителів, які закладаються ще в період навчання у ЗВО. Більшість структур та засобів створення та формування в учнів творчих здібностей та активностей потребують, а навіть вимагають структурних змістових та технологічних змін.

Творчість – це особистісна діяльність людини, яка створює інноваційні матеріальні і духовні цінності, що оволодівають новизною і суспільною значущістю, тобто в результаті творчості створюється щось нове та неповторне [2, с.189-196].

Як говорив Г.С.Батіщев - «Творчість – це здатність створювати будь-яку принципово нову можливість» [1, с.7-8]. Це допомагає розширювати потенціал кожної дитини, розкривати їй горизонти у її можливостях, забезпечувати широкий план діяльності, а головне емоційно налаштовувати учня на розвиток всебічності індивідуальності над яким працює вчитель.

Творчі здібності можна розглядати в різних аспектах діяльності студента, що в результаті будуть використовуватися у робот із учнями: продукт творчості – це те, що створене; процес творчості - як було створено; процес підготовки до творчості - як розвивати та спонукати творчість.

У спільній підготовці то формування творчої діяльності, майбутній вчитель повинен враховувати продукт всебічної діяльності, особа творця, середовище і умови, у яких протікає творчість. Творча особистість школяра характеризується здібностями розуму, темпераментом, віком, характером, що допомагає дитині розкрити свої знання, уміння та навички [3, с.38-56].

У сучасному житті для розвитку творчих здібностей дитини доцільно проводити спеціальні бесіди та лекції для батьків, на яких би розповідалося про те, чому так важливо розвивати творчі здібності з дитинства, які умови необхідно створювати в сім'ї для їх успішного розвитку, які прийоми та ігри можна використовувати для розвитку творчих здібностей в сім'ї, а також батькам рекомендувалася б спеціальна література з цієї проблеми.

Творчі здібності кожної людини є показником її розвитку та багатогранної праці вчителя. Для більшої результативності та розширення меж творчого потенціалу школяра потрібно заохочувати його, спонукати розвитку бажання людини творити.

Розвиток здібностей спирається на взаємодію певних чинників:вікові й індивідуальні особливості дітей; саморозвиток; психологічні характеристики; вплив навколишнього середовища; сімейне виховання; емоційна атмосфера.

Для розвитку творчих здібностей школяра майбутній вчитель повинен створювати можливість кожному випробовувати себе у різних творчих конкурсах, різні театральні вистави, виставки творчих робіт, концерти для батьків, інтерактивні заняття, вправи на творчу роботу. Такі можливості сприятимуть стимулюванню

дитини до вдосконалення творчих здібностей, формуванню нових якостей, а також спонукання дітей бути впевненими у своїх силах, вчитися оцінювати себе та свої роботи, приймати поразки й гідно їх розуміти. [4, с.53-58].

Формування творчих здібностей базується на певних компонентах:

- правильність, повнота та глибинність вміння аналізувати та оцінювати;
- істотне вміння виокремлювати та описувати спільне та несуттєве;
- сформованість встановлювати властиві ознаки та означення об'єкта;
- вміння пояснювати, розкривати проблеми, судження та аргументованість їх розв'язання;
- обгрунтовуваний процес доведення своєї думки.

Таким чином, творчі здібності у дітей молодшого шкільного віку формуються у процесі навчання. Адже вони характеризуються змістовною цікавістю, різноманітністю, практичною наполегливістю, індивідуальною та особистісною різноманітністю, а головне емоційною налаштованістю та привабливістю. Навчально-виховна діяльність школярів розвиваю здібності учнів, що забезпечує самостійну активність у процесі їх творчої взаємодії з чинниками середовища. [5, с.12-14].

Хочемо зазначити точно, що в умовах навчання майбутнього вчителя важливим є усвідомлення і використання творчих методів під час роботи, котрі спрямовані на стимулювання творчої активності молодших учнів стосовно розвитку їх творчих здібностей. Доцільне поєднання, врахування різних аспектів цієї проблеми є актуальним у розвитку творчих здібностей та розвитку особистості в цілому, що сприяти їх подальшому всебічному розвитку.

Список використаних джерел:

1.Галак С.Є. Індивідуальна робота з розвитку творчих здібностей дітей // Шкільний світ. – 2000. – черв.(№12). – с.7-8.

2.Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с.

3.Станіславська Г.П. Розвиток творчих здібностей школярів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 64 с.

4.Татаренко М.Г. Майстер-клас – лабораторія розвитку творчих здібностей молодших школярів. Проблеми дидактики //Рідна школа.– 2004.– червень.– С.52-59.

5.Чувасова Ю. Розвиток природних обдарувань та творчих здібностей дітей // Психолог. – 2007. – груд.(№47). – с. 10-16.

Буток О.Л., студентка педагогічного інституту Київського Університету імені Бориса Грінченка

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ GOOGLE CLASSROOM ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація: Реалізація нового Державного стандарту початкової загальної освіти, нові вимоги до формування ключових та предметних компетентностей школярів, а також нові потреби, пов'язані з епідеміологічною ситуацією в світі та довготривалим карантином вимагають від педагогів перегляду підходів до навчального процесу та освоєння інноваційних навчальних технологій. Педагоги мають широкий вибір інструментів для організації навчання. Одним із таких інструментів є додаток Google Classroom.

Мета статті: Розглянути основні особливості використання додатку Google Classroom для організації навчання у початковій школі.

Ключові слова: Google Classroom, додатки Google.

Аналіз досліджень і публікацій. Н. Остапчук та Н. Полюхович література у статті «Використання Google classroom для організації уроків інформатики: структура віртуального класу»[1] розкривають особливості додатка Google Classroom при розробці та організації уроків інформатики. Вони розробили структуру віртуального класу для навчання інформатики в Google classroom на прикладі власного досвіду впровадження.

Google Classroom – освітній інструмент, який запрацював у тестовому режимі у травні 2014 року. Він був створений компанією Google для навчальних закладів з метою спрощення створення та поширення завдань. Основна мета сервісу – прискорити процес поширення файлів між педагогами та здобувачами освіти. Але на той час працювати з цим сервісом могли тільки деякі учасники програми Google G Suite for Education. У березні 2017 року компанія Google надала доступ кожному користувачу Google, що дозволяло приєднуватися до занять без наявності облікового запису G Suite for Education. Вже в квітні кожен з користувачів Google міг створити свій власний клас та розміщувати в ньому матеріали для навчання учнів.

У серпні 2018 року компанія Google оновила віртуальний клас та додала розділи класної роботи, удосконалила оцінювання і можливість організації навчального матеріалу за темами.

Google Classroom об'єднує в собі: Google Drive для зберігання та обміну завданнями, Google Docs, Sheets and Slides для створення та редагування документів, Gmail для обміну е-листами і Google Calendar для організації навчальної діяльності учнів. Також є можливість робити фото та прикріпляти їх до завдань, ділитися файлами з інших додатків та мати оффлайн доступ до інформації. Учитель та батьки можуть відстежувати успіхи навчання кожного учня.

Основні особливості Google Classroom:

1. Безкоштовність.
2. Доступність зі смартфонів, планшетів (додатки на Google Play та на Apps)
3. Інтеграція з Google Диском, Google Документами, Google Календарем, Google Формами і Gmail-поштою.
4. Налаштування класів. Для кожного класу створюється свій код.
5. Зручний перегляд. І вчителі і учні можуть бачити усі завдання на головному екрані Google Classroom.
6. Для незрячих та людей з вадами зору передбачені програми голосового читання усього контенту, розміщеного будь-ким у Google Classroom.
7. Легкість у використанні.

Впровадження Google Classroom в освітню роботу з учнями початкових класів має свої особливості, пов'язані з віком дітей, їхніми психологічними можливостями та рівнем організації:

- зв'язок: дистанційне навчання в початковій школі не можливе без спілкування з батьками, адже вимагає допомоги і контролю з їхнього боку;
- самоорганізація: дітям складно сісти і працювати самостійно не тільки з книжкою, а й навіть з комп'ютером;
- нестача часу педагога: підготовка до уроків займає більше часу (особливо на початкових етапах роботи з додатками), а ще зворотній зв'язок, індивідуальна робота та перегляд виконаних завдань;
- мотивація: діти не готові до самоосвіти. Дітям потрібні спілкування та підтримка з боку вчителя, батьків та однолітків.
- файли уроку, крім аудіо- чи відеоматеріалів мають містити текстову інформацію для батьків, методичні вказівки для опрацювання матеріалу (учні першого класу ще не оволоділи навичками читання та письма на достатньому рівні).

У своїй діяльності ми досліджували інструменти Google Classroom у роботі з 1-м класом. Варто відзначити, що учням цікаво працювати в Google Classroom і вони з задоволенням виконують завдання. Але не можна сказати, що для них це дуже легко, зважаючи на їх вік, рівень володіння технічними засобами та наявними пізнавальними можливостями. Така робота якісно можлива лише у партнерстві з батьками. Учням перших класів необхідна посильна допомога батьків та вчителя для правильного розуміння та виконання завдань. Не зайвими також є інструкції вчителя до завдань, зняті короткими відеороликами. Безперечним плюсом під час роботи з Google Classroom є класифікація завдань та можливість в будь-який час повернутись до попереднього завдання чи ще раз переглянути навчальне відео.

Висновки. Завдяки додатку Google Classroom вчителі мають змогу створювати і перевіряти завдання в електронній формі, ставити оцінки, додавати свої коментарі. Учні бачать на сторінці завдань, які роботи ще не виконано. Завдання автоматично систематизуються в структуру тек і документів на Диску. Інформація про здані роботи оновлюється в реальному часі. Викладачі можуть розсилати оголошення і починати обговорення. З допомогою Google Classroom можна організовувати як змішане так і дистанційне навчання з учнями початкових класів.

Отже, Google Classroom – розроблений разом з педагогами і для педагогів, щоб вони могли економити час, легко та швидко організовувати заняття і ефективно спілкуватися з учнями.

Список використаних джерел:

1 Остапчук Н., Полюхович Н. Використання Google Classroom для організації уроків інформатики: структура віртуального класу / Нова педагогічна думка 2020. No 1 (101) / Сучасні освітні технології / Електронний ресурс / Режим доступу: http:http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/108/102(Дата звернення: 30.07.2020)

2 Гриценко В., Юстик І. Використання сервісу Google Classroom для управління освітніми процесами /Last Updated: 06 October 2015/ Portal of scientific conferences Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University/ Електронний ресурс/ Режим доступу: https://www.cuspu.edu.ua/en/2014-rik/suchasni-tendentsii-navchannia-fizyky-u-zahalnoosvitnii-ta-vyshchii-shkoli/sektsiia-4/3930-vykorystannya-servisu-google-classroom-dlya-upravlinnya-osvitnimy-protsesamy(Дата звернення:19.08.2020)

3 Google for Education. Google Клас: менше писанини, більше навчання: [Електронний ресурс]./Режим доступу: https://www.google.com/edu/products/productivity-tools/classroom/ (Дата звернення:21.08.2020)

4 Ішова В. О.| Організація дистанційного навчання через додаток Google Classroom в початковій школі/Обласна науково-практична Інтернет-конференція / Електронний ресурс/ Режим доступу:http://timso.koippo.kr.ua/hmura14/ishova-viktoriya-oleksandrivna-orhanizatsiya-dystantsijnoho-navchannya-cherez-dodatok-classroom-v-pochatkovij-shkoli/ (Дата звернення:06.08.2020)

Вашуленко О.В., науковий співробітник відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України

СУЧАСНИЙ УРОК ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ: КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНІ ЦІЛІ І СТРУКТУРА

Реалізація компетентнісного підходу в освітній процес початкової школи передбачає пошук раціональних форм організації навчальної діяльності. У сучасній практиці шкільного навчання активно застосовуються інтерактивні технології, які передбачають постійну активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу.

Однак серед усього розмаїття організаційних форм навчання основне місце займає урок. Сучасний урок – це урок, на якому педагог уміло використовує всі можливості для розвитку особистості учня, його активного розумового зростання, глибокого й осмисленого засвоєння знань, для формування його моральних основ [1]. Основною характеристикою якості сучасного уроку є домінування суб'єктності учня. Тому, за визначенням О. Савченко, сучасний урок – «це середовище суб'єкт-суб'єктної та полісуб'єктної взаємодії, в основі якої – співпраця, співтворчість учителя з учнями; набуття ними не лише пізнавального, а й соціального досвіду; урахування впливу предметного й інформаційного середовищ» [2, с. 337]. А це передбачає зміни у визначенні цілей уроку, у його структурі, в організації навчальної взаємодії учнів на уроці, доборі методів, прийомів, засобів навчання.

У визначенні цілей компетентнісно орієнтованого уроку літературного читання доцільно брати до уваги такі аспекти: 1) програмові вимоги до очікуваних результатів навчання здобувачів освіти кожної змістової лінії; 2) місце і завдання конкретного уроку в системі уроків, відведених на засвоєння певного змісту навчання; 3) наявність умов для формування на уроці конкретних загальнонавчальних умінь і навичок; 4) виховний потенціал художнього твору.

Особливості вивчення літературного твору, його навчальний, розвивальний і виховний потенціал зумовлюють варіативність методики та структури уроку літературного читання. Структура уроку містить: мету (пізнавальну; розвивальну; виховну; навчальну); матеріал до уроку; обладнання до уроку; хід уроку – структурні компоненти (етапи) уроку та орієнтовний зміст кожного уроку з урахуванням основних етапів опрацювання тексту. Важливо пам'ятати, що уроки літературного читання не можуть проводитися за єдиним шаблоном.

У структурі уроку літературного читання виокремлюють такі етапи.

1. Організаційний момент. Психологічна підготовка учнів до роботи на уроці, до співпраці, створення атмосфери довіри та доброзичливості, перевірка готовності учнів та обладнання, швидке включення учнів у діловий ритм.

2. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності учнів. Повідомлення теми й мети уроку. Підготовка учнів до читання тексту. Проводиться з метою викликати в учнів інтерес до читання нового твору; повідомити нові, цікаві факти, уточнити чи поповнити знання й уявлення дітей про факти та події, які зображуються у творі; емоційно підготувати до сприймання твору. Повідомлення мети уроку, яка визначається на основі пізнавальних, виховних та спеціальних навчальних завдань.

3. Навчально-пізнавальна діяльність учнів. У процесі організації роботи над твором варто дотримуватися такої послідовності опрацювання тексту: *підготовча* (мотиваційна і змістова) робота, спрямована на сприймання тексту учнями; *словникова робота*; *первинне читання тексту вчителем* (цілісне сприймання) з метою ознайомлення зі змістом, відповіді на 1-2 запитання; *пояснення лексичного значення слів із прослуханого тексту за запитаннями дітей; первинний аналіз прослуханого твору* з метою виявлення в учнів розуміння змісту прочитаного вчителем тексту; *повторне читання тексту* для поглиблення сприймання; *аналітичне читання* (смисловий, структурний, художній аналіз тексту), що має практичну спрямованість і здійснюється на основі багаторазового перечитування; *удосконалення якостей читання, поглиблення розуміння тексту, розвиток пізнавального інтересу, розвиток творчих здібностей; висновок-узагальнення з прочитаного*; *виразне читання тексту*.

4. Творче застосування знань, умінь і способів діяльності. Творча робота на основі тексту: творчий переказ, словесне та графічне малювання, драматизація, інсценізація та ін.

5. Підсумок уроку. Організовується рефлексія навчально-пізнавальної діяльності – осмислення, самоаналіз своєї діяльності. Вчителю важливо не тільки дізнатися і зрозуміти емоційний стан учнів у кінці уроку, але й те, наскільки продуктивним для них був урок.

Залежно від поставлених учителем цілей і завдань уроку можливо організувати різні варіанти уроків літературного читання. А саме: урок вивчення творів одного жанру; урок монографічного вивчення творчості письменника; урок інсценізація; урок з ігровим сюжетом; урок-роздум; інтегрований урок; урок-діалог; урок розвитку літературно-творчих здібностей учнів; урок роботи з дитячою книжкою.

Тип уроку визначається поставленою метою, а шляхи досягнення мети можуть бути варіативними. Під час проведення уроків різних типів учитель застосовує певні методи, прийоми, форми організації читацької діяльності. Обираючи їх, слід враховувати специфіку тексту, мету і завдання уроку. Зауважимо, що недоцільно кілька уроків підряд використовувати ті самі методи, прийоми чи форми організації. Адже результативність читацької діяльності молодших школярів залежить від того, наскільки вона є емоційно і естетично привабливою для них. Отже, плануючи урок, учитель має добирати методи, прийоми і форми організації читацької діяльності, орієнтуючись на вік учнів, рівень їхньої підготовки, художні особливості літературного твору. Головним критерієм якості уроку є доцільність усіх його складових.

Список використаних джерел:

1. Ю. А. Конаржевский, *Анализ урока*. Москва, 2003.
2. О. Я. Савченко, *Дидактика початкової освіти*. Київ, Україна, 2012.

Волянюк Н.Ю., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології і педагогіки ФСП Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ДЕТЕРМІНАНТИ ПІДВИЩЕНОЇ КОНФЛІКТОГЕННОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Дефіцит часу, невизначеність ситуації, збільшення тижневого навантаження, різноманітність завдань, які необхідно розв’язувати, висока відповідальність за наслідки здійснюваних дій та рішень – усе це чинники екстремальності, які висувають певні вимоги до особистості кожного вчителя Нової української школи. Окрім того, саме їх дія викликає накопичення нервово-психічного напруження, що може стати тригером запуску педагогічного конфлікту.

Прагнучи з’ясувати основну причину конфліктів, більшість представників полемологічних шкіл звертаються або до біологізаторських, або до соціально-психологічних концепцій, вбачаючи в них наявність природженої агресивності й конфліктогенності, первинно властивих людині. Деякі полемологи вважають, що конфліктогенність людського індивідуалізму як біологічної істоти пов’язана з функціюванням нервової та гормональної систем людського організму.

На відміну від конфлікту, який представляє собою крайній випадок загострення протиріччя, конфліктогенність є сукупністю напруження в різних сферах життєдіяльності, які за певних умов можуть призвести до розгортання конфліктної ситуації. Дослідники розрізняють конфліктогенність усього суспільства та конфліктогенність особистості.

Конфліктогенність особистості в науковій літературі розглядається в декількох аспектах: як негативна якість особистості людини, схильність до ініціювання суперечок, боротьби, що супроводжуються грубістю, невихованістю, безтактністю, ригідністю. Інші автори конфліктогенність визначають як таку психологічну особливість особистості, яка проявляється у тому, що вона є реальним або потенційним джерелом різних конфліктів, з її вини часто виникають конфлікти між людьми. Особистість, що психологічно готова ввійти в конфлікті стосунки має низку розбіжностей: у меті, у її значущості, у мотивації, у особистісних особливостях.

У будь-якому варіанті конфліктогенність передбачає такі елементи: конфліктогенне середовище (умови), суб'єкти формування напруженості, ознаки (конфліктогени), рівень конфліктогенності, причини (фактори).

Об'єктивні умови виникнення напруженості між великими соціальними групами в суспільстві, сукупність економічних, політичних, соціальних та інших процесів, що викликають негативні емоції формують конфліктогенне середовище. У цьому контексті варто згадати відому теорію поля Курта Левіна, в якій він описував такий формат конфлікту, який здатний створити передумови для прояву конфліктогенності особистості, яка вступає у взаємодію, суть його в порушенні гомеостазу індивід – середовище.

В якості суб'єктів формування напруженості можуть виступати окремі індивідуальні та колективні суб'єкти. Негативну реакцію людини формує не стільки дійсність, скільки ідеальні уявлення про неї. Криза експектацій (невідповідність між очікуваним і реальним результатом), яку переживає вчитель, здатна посилити напруженість у відносинах між усіма учасниками освітнього процесу.

На сьогодні основні ознаки конфліктогенності в психологічній літературі науковці об'єднують у дві великі групи: об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних ознак належать явища й процеси, що дійсно мають місце, до суб'єктивних – негативна реакція індивідуального та колективного суб'єктів на об'єктивні ознаки й стан конфліктогенності середовища. Фактично об'єктивні й суб'єктивні ознаки конфліктогенності переплетені, об'єктивні ознаки конфліктогенності супроводжуються негативними відгуками.

Сьогодні в групу об'єктивних детермінант, що підвищують конфліктогенність вчителя окрім економічної та соціально-політичної ситуації в країні; організаційно-управлінських чинників; змістовної та методичної недосконалості навчально-виховного процесу; вікових, гендерних особливостей (протиріч) учасників освітнього процесу; високого рівня напруженості й одноманітності педагогічної діяльності, додався фактор вимушеної необхідності організовувати процес навчання та виховання учнів у віртуальному форматі в умовах пандемії. Відтак, новий формат відносин формується через напруженість, що виникає на різних рівнях взаємодії вчителя та інших суб'єктів освітнього процесу. Для вчителя Нової української школи – це новий досвід провести урок, виховну годину, майстер-клас без можливості миттєво отримати зворотній зв'язок із учнями від отриманої в ході взаємодії інформації, зчитати їх когнітивну реакцію та емоції. Під час нової організації слід швидко шукати нові не менш ефективні ерзаци.

У групу суб'єктивних детермінант дослідники конфліктогенності особистості включають такі індивідуально-психологічні особливості як: неприйняття критики, домінування екстернальної позиції, завищена самооцінка, використання заміщення й витіснення в якості способів психологічного захисту; агресивна установка на перемогу. Серед властивостей особистості, що обумовлюють імовірність виникнення деструктивного конфлікту, зазвичай, провідне місце займають тривожність, низька фрустраційна толерантність, низька емоційна стійкість, висока сензитивність.

Отже, сьогодні гостро постає актуальність психолого-педагогічної настанови щодо розвитку конфліктостійкості як професійно-значущої якості вчителя Нової української школи.

Гавриленко Т.Л., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка; старший науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики ДНПБ України імені В.О.Сухомлинського

СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ У 1964–1984РР.

Структурно-змістові трансформації початкової освіти в Радянській Україні у 1964–1984 рр. відбувалися в контексті *педагогічних* (ухвалення нових освітніх документів – Статуту середньої загальноосвітньої школи (1970), Основ законодавства СРСР і союзних республік про народну освіту (1973), впливу педагогічної й психологічної наук на розвиток освіти, розгортання експериментальних досліджень у галузі початкової освіти, підвищення рівня професійної підготовки педагогічних працівників і водночас стагнаційного характеру системи освіти, позбавлення педагогічної громадськості можливості брати участь в обговоренні трансформацій в освіті), а також *суспільно-політичних* (монополізму КПРС, ідеологічного диктату, відвертої русифікації) та *соціально-економічних* (відставання економіки від науково-технічного прогресу, прискорення урбанізації, деградації села) *чинників.*

У досліджуваний період початкова освіта перестає інтерпретуватися як «школа умінь і навичок», а розглядається як фундамент, що створює умови для здобуття освіти й визначає успіх у подальшому навчанні та житті особистості. Під впливом теорії розвивального навчання та результатів експериментальних досліджень, здійснюваних російськими (В. В. Давидовим, Л. В. Занковим, Д. Б. Ельконіним, Н. А. Менчинською та ін.) й українськими вченими (М. В. Богдановичем, І. З. Василенком, Т. Ю. Горбунцовою, С. С. Коваленко, О. Я. Савченко, Н. Ф. Скрипченко, О. В. Скрипченком та ін.), до кола завдань початкової освіти, поряд із освітніми та виховними, уведено *розвивальні* (розвиток мислення, уяви, мовлення, пам'яті, пізнавальних здібностей, спостережливості, самостійної діяльності учнів), а також формування інтегрального *уміння вчитися*, що розглядаємо як здобутки досліджуваного періоду. Водночас значно посилювалася увага до розв'язання початковою освітою ідеологічних завдань (виховання «радянської людини» з відповідним набором якостей і цінностей).

Часткові зміни простежуємо у *принципах* (вилучення принципу політехнізації; закріплення на законодавчому рівні принципу наступності, що зумовив розгортання мережі підготовчих класів та охоплення передшкільною освітою значної частини майбутніх учнів; посилення, особливо наприкінці 70-х – на початку 80-х рр. ХХ ст., принципів радянізації та русифікації) та *організації початкової освіти* (перехід від чотирирічного до трирічного терміну навчання, що спричинив низку негативних наслідків (соціальних, організаційно-фінансових, психофізіологічних, педагогічних); зміцнення навчального та матеріально-технічного забезпечення (створення класів-кабінетів, кімнат для трудового навчання, облаштування спортивно-ігрових майданчиків і майданчиків спостережень за природою, безкоштовне користування з 1978/79 н. р. підручниками).

Основним типом навчального закладу для здобуття початкової освіти з кінця 60-х рр. ХХ ст. стала середня школа. Більшість молодших школярів (до 65%) навчалася

у містах. Внаслідок багаторічної цілеспрямованої політики русифікації відбулося значне зменшення не лише шкіл, а й кількості учнів початкових класів, які навчалися українською мовою.

Виявлено, що покращення культурного та освітнього рівнів населення і, як наслідок, зростання пізнавальних можливостей дітей молодшого шкільного віку, послаблення тиску на психологічну та педагогічну науки зумовили *реформування змісту початкової освіти* на *наукових засадах*. Над цим питанням працювали АПН РРФСР, а також НДІ педагогіки УРСР та НДІ психології УРСР, загальносоюзна та республіканська комісії з розробки змісту освіти. У результаті плідної роботи науковців у змісті початкової освіти відбулися такі зміни: поєднання *теорій матеріальної і формальної освіти* з домінуванням першої; до *принципів добору та структурування* змісту початкової освіти уведено – відповідність соціальним запитам і потребам розвитку учнів, науковість, навчання на більш високому рівні складності, прискорення темпу засвоєння навчального матеріалу, розвивальний характер навчання; у *навчальному плані* вилучено вивчення історії; замість арифметики уведено математику; замість ручної праці – трудове навчання; вивчення природознавства розпочато з ІІ класу; вивчення російської мови в 1980 р. запроваджено з І класу; у *програмах* підвищено рівень складності та узагальнення навчального матеріалу; прискорено темп його засвоєння; збільшено питому вагу теоретичних знань; посилено розвивальний характер та практичне спрямування навчального матеріалу; започатковано наступність і перспективність у змісті навчальних предметів, здійснення міжпредметних зв'язків; з початку 80-х рр. ХХ ст. розвантажено навчальні предмети від ускладненого й другорядного матеріалу, визначено перелік знань та умінь, якими мали оволодіти молодші школярі упродовж кожного навчального року.

У досліджуваний період здійснювалася підготовка більш якісної *навчальної літератури* для молодших школярів завдяки залученню до її укладання не тільки провідних учених, а й викладачів педагогічних інститутів та вчителів початкових класів; проводилися конкурси зі створення підручників для шкіл УРСР; відбувалося обговорення нових навчальних книжок на різного рівня освітянських нарадах, а також науково-педагогічною комісією з питань початкової освіти при Міністерстві освіти УРСР. З початку 70-х рр. ХХ ст. підручники та посібники для шкіл з українською мовою навчання (з навчання грамоти, читання, письма, української й російської мов, природознавства, музики, образотворчого мистецтва), за винятком навчальних книг з математики, було підготовлено українськими авторами (Т. Ю. Горбунцовою, М. М. Мироновим, Л. К. Нарочною, В. І. Помагайбою, І. В. Процевим, О. Г. Раввіновим, Г. І. Савицькою, Б. С. Саженюком, Н. Ф. Скрипченко та ін.).

У контексті активізації пізнавальної та самостійної навчальної діяльності учнів посилювалася увага науковців і практиків до застосування в освітньому процесі таких *методів навчання*, як: практичні роботи, самостійні роботи, спостереження, дослідні роботи. У навчанні молодших школярів почали використовуватися елементи *проблемного* та *програмованого навчання*, нові технічні (фільмоскопи, магнітофони, програвачі, епідіаскопи, електрифіковані таблиці та ін.) та наочні (діафільми, діапозитиви, звукозаписи та ін.) *засоби навчання*. Важлива увага зверталася на покращення якості *уроку*, удосконалення його структури та методики проведення.

У *контролі* та *оцінюванні* навчальних результатів сталися такі зрушення: актуалізація стимулювальної функції; використання нових методів – машинний і безмашинний програмований контроль; розробка норм та критеріїв перевірки й оцінювання знань, умінь і навичок з урахуванням вимог нових програм, специфіки навчальних предметів, психолого-педагогічних особливостей молодших школярів; відміна в І чверті у І класі підсумкових оцінок з усіх предметів.

Важливу роль у розвитку початкової освіти у визначених хронологічних межах відіграли *наукові співробітники відділу початкового навчання* та *лабораторії навчання і виховання дітей шестирічного віку НДІ педагогіки УРСР* (Н. М. Бібік, М. В. Богданович, І. З. Василенко, М. С. Вашуленко, Т. Ю. Горбунцова, С. С. Коваленко, Л. П. Кочина, Г. Ф. Кумаріна, В. І. Помагайба, О. Я. Савченко, Н. Ф. Скрипченко та ін.), а також *наукові співробітники НДІ психології УРСР* (Ю. З. Гільбух, О. В. Скрипченко та ін.). Вироблені ними в процесі тривалих експериментальних досліджень нові засади добору й структурування змісту початкової освіти, а також створені науково-методичні передумови для навчання дітей шестирічного віку, для здійснення внутрішньошкільної диференціації в початковій освіті набули розвитку в період зародження демократичних змін в освітній галузі в другій половині 80-х рр. ХХ ст., про що йтиметься у наших подальших публікаціях.

Список використаних джерел

1. Гавриленко Т. Л. Розвиток початкової освіти в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття: історико-педагогічний аспект : монографія / НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України ; за ред. Л. Д. Березівської. Київ : Фенікс, 2019. 384 с., 36 с. дод.

Гаврилюк А.А., магістрантка спеціальності Початкова освіта факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Світові глобалізаційні й інтеграційні тенденції у ХХІ ст. зумовлюють потребу переходу до стратегії сталого розвитку, передумовою реалізації якої є суспільний договір між владою, бізнесом і громадянським суспільством, де кожна сторона має свою зону відповідальності. Водночас державотворчі процеси, які нині відбуваються в Україні, потребують гуманізації та демократизації суспільного життя, підвищення рівня правової культури підростаючого покоління

Правове виховання посідає особливе місце у вихованні людини, тому що є визначальним чинником формування громадянськості, духовності, а також естетичної, трудової, економічної та правової культури. Формування правової культури має відбуватись з урахуванням вікових особливостей учнів і вимагає певного рівня розумового розвитку дитини, здатності сприймати, застосовувати й оцінювати норми та вчинки; емоційного розвитку, зокрема здатності співпереживати, співчувати; особистого досвіду свідомих морально-правових справ та їх самооцінки.

Специфічним періодом формування правової культури є молодший шкільний вік. З одного боку, цей вік сприятливий до засвоєння норм життєдіяльності в суспільстві, а з іншого - молодші школярі ще не здатні сприйняти складні юридичні терміни, здійснювати аналіз та давати належну юридичну кваліфікацію тим чи іншим діям. Водночас прогалини у формуванні правової культури в молодшому шкільному віці в подальшому можуть стати причинами правового нігілізму та делінквентної поведінки дорослої людини [2].

Педагогічні умови – це спеціально спроектовані та реалізовані системотвірні чинники, що впливають на зовнішні та внутрішні обставини освітнього процесу та особистісні характеристики його учасників, забезпечуючи цілісність навчання й виховання відповідно до вимог суспільства та Державних стандартів освіти. Їх

застосування сприяє всебічному розвиткові особистості учнів, виявленню її творчих здібностей, урахуванню потреб і формуванню професійно важливих якостей, базових і професійних компетентностей [3].

Педагогічні умови забезпечують необхідні педагогічні заходи впливу на розвиток особистості суб'єктів освітнього процесу. Науковці розглядають їх як: сукупність можливостей освітнього та матеріальнопросторового середовища, використання яких сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу; комплекс заходів і чинників впливу, спрямованих на розвиток особистості суб'єктів освітньої системи, що забезпечує успішне вирішення завдань цілісного навчання і професійної підготовки. Виходячи з цього, у педагогічних умовах виокремлюють, з одного боку, зовнішні впливи (середовище, діяльність, можливості й обставини процесу навчання), що сприяють ефективному досягненню мети, з іншого – активність самих дітей [4].

На нашу думку, педагогічні умови мають сприяти формуванню правової свідомості, критичного мислення у правовій сфері, усвідомленню дитиною важливості та цінності права в особистому житті та професійній діяльності. Оволодіння початківцями необхідним обсягом правових знань у нерозривному зв'язку із системою моральних цінностей, етичних правил поведінки є запорукою виховання правослухняної особистості, яка чітко буде дотримуватись норм права та досконало знати свої обов'язки.

Детально вивчивши науково-педагогічну літературу з питання правової культури в цілому та учнів початкових класів конкретно, ми визначили такі педагогічні умови що мають підвищити рівень правової культури молодших школярів:

- цілеспрямоване підвищення мотивації учнів щодо правової підготовки;
- урахування особливостей початкової школи у процесі правової підготовки;
- інтегруючою ланкою правового навчання молодших школярів мають бути факультативні або елективні курси. Це пов'язано з тим, що не в усіх освітніх програмах передбачається вивчення суспільствознавства та потрібне поєднання розрізнених правових уявлень, знань у цілісну систему;
- зміст правового навчання учнів початкових класів не повинно обмежуватися лише навчанням прав дитини. Аналіз різних програм для початкової школи свідчить про те, що, в основному, вивчаються статті Загальної декларації прав дитини та Конвенції про права дитини, що істотно знижує ефективність правового навчання та виховання. Варіативні програми щодо правової освіти для початкової школи повинні розроблятися за єдиним стандартом і мати необхідну концептуальну основу [1].
- взаємодія з партнерами (правоохоронними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, тощо) у формуванні правової культури.

Список використаних джерел:

1. Задорожна Г. Правове виховання особистості дитини: поняття, сутність, особливості. *Педагогічний часопис Волині.* № 4(7). 2017. С. 12-17.

2. Колосова О. В. Формування в учнів початкових класів основ правової культури: аспект шкільної дисципліни. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. 2010. Вин. 8.С. 54-57.

3. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів: СПОЛОМ, 2014. 76 с.

4. Матійків І. М. Психологічні умови формування професійної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів сфери обслуговування : дис. канд. психол. наук: 19.00. Івано-Франківськ, 2008. 240 с.

Гажа Л.В., викладач основ педагогічної майстерності Красноградського педагогічного фахового коледжу КЗ «ХГПА»ХОР

ДОСЛІДНИЦЬКІ УМІННЯ ПЕДАГОГА – ЧИННИК УСПІШНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ОСВІТНІХ РЕФОРМ

Провідною метою кожної освітньої реформи, є підвищення якості освіти. У наш час відбувається зміна ціннісних орієнтацій у всіх сферах життєдіяльності світової спільноти, що вимагає нового підходу до формування професіонала. У цих умовах національна система освіти стала перед необхідністю значного підвищення професійної компетентності вчителів та їх професійного розвитку та саморозвитку.

У зв'язку з реформуванням середньої освіти варто говорити про нову роль учителя в умовах Нової української школи. Особливої значущості у процесі становлення професіонала, здатного до змін існуючих стереотипів організації освітнього процесу, його змісту, форм і методів, а саме пошуку нової педагогічної діяльності під час переходу від традиційних пасивних форм занять до нестандартних методів навчання набувають дослідницькі уміння педагога.

Дослідницькому підходу, підготовці вчителя-дослідника присвячені теоретичні і методичні праці С.Балашової, С.Гончаренка, С.Єрмакова, І.Каташинської, З.Слєпкань, Є.Спіцина. Перевагу дослідницьким умінням у професійній підготовці фахівців надають В.Андреєв, В.Борисов, В.Литовченко, Н.Недодатко, Н.Яковлева.

У цілому, аналіз літератури показує, що низький професіоналізм значної частини вчителів пояснюється відсутністю дослідницьких позицій і не сформованістю дослідницьких умінь.

Отже, окремого розгляду потребує проблема впливу дослідницьких умінь на розвиток учителя як фахівця, затребуваного викликами нового часу.

На думку І.Зайченка, В.Сластьоніна, А.Кузьмінського, Є.Шиянова, А.Щербакова професійні вміння педагога виражають його теоретичну і практичну здатність здійснення педагогічної діяльності. У контексті нашого дослідження ми розглядаємо дослідницькі уміння як один із видів професійних умінь педагога, розвиток яких відбувається у процесі розв'язання педагогічних завдань. Розвиток передбачає, перш за все якісні зміни. У Концепції Нової української школи проголошується важливий акцент новозмін, пов'язаний із тим, що автономія навчального закладу надає вчителеві академічну свободу у виборі методів і технологій навчання, програм, підручників і навчальних посібників, побудові авторських освітніх програм. Учитель із транслятора і джерела знань має стати наставником і помічником дитини у виборі власної освітньої траєкторії, допомогти виявити і розвинути свої таланти і здібності. Для цього він повинен володіти сучасними педагогічними технологіями, умінням управляти індивідуалізованим освітнім процесом, бути обізнаним з різними психологічними теоріями індивідуальної і групової роботи з дітьми. Основною умовою такої діяльності виступає професійна якість учителя початкової школи, яка виникає і реалізується лише в результаті сформованості у нього аналітичної спрямованості до власної професійної діяльності і дослідницьких умінь, таких, як вміння бачити і вирішувати проблеми на основі висування і обґрунтування гіпотез, ставити мету і планувати діяльність, здійснювати збір та аналіз необхідної інформації, володіння різними способами вирішення протиріч (на основі наукової теорії), обґрунтування прийнятого варіанту, вибирати найбільш оптимальні методи, виконувати експеримент, представляти результати дослідження.

Постійний аналіз різних педагогічних ситуацій вимагає від вчителя самостійного пошуку оптимальних шляхів їх вирішення на основі моделювання і встановлення причинно-наслідкових зв'язків даного явища, діагностики її параметрів, визначення педагогічно доцільних методів вирішення, проектування можливих її результатів.

В умовах розбудови Нової української школи важливого значення набуває спонукання особистості до самостійного, критичного і виваженого аналізу проблемних ситуацій, висунення й обґрунтування гіпотез, формулювання висновків і рекомендацій, виділення головного, доцільного конструювання та моделювання, знаходження нестандартних розв'язків, постановки актуальних завдань, конкретизації мети, пошуку інформації, прогнозування пізнавальної діяльності й пошуку раціональних (або оригінальних) рішень. Так, наприклад, уміння користуватися проєктною технологією є показником, насамперед, високої кваліфікації педагога, його інноваційного мислення, орієнтації на особистісний розвиток дитини у процесі навчання.

Учитель Нової української школи – це стовідсотковий професіонал, який орієнтується в наукових досягненнях у різних галузях (дотичних з педагогікою), інноваціях, володіє гнучкістю і нестандартним мисленням, умінням адаптуватися до швидких змін та умов життя. А це можливе лише за наявності високого рівня професійної компетентності, розвинених дослідницьких умінь. На сьогодні актуально сформувати практичні вміння спостерігати (фіксувати й знаходити достовірну інформацію), самостійно організовувати і управляти процесом постійного зростання школяра і сходження його на вищий щабель свого розвитку, що передбачає сформовану здатність учителя здійснювати дослідницький педагогічний пошук, творчо вирішувати педагогічні ситуації, тобто бути дослідником в безперервно змінному багатовимірному освітньому просторі. Ця сторона професійної підготовки вчителя завжди була актуальною, і її значення особливо зростає в сучасних умовах модернізації вітчизняної освіти.

Розвиток і оволодіння дослідницькими вміннями, на думку Б.Житника, проходить через основні стадії в творчому становленні вчителя: професійна адаптація, критичне оволодіння досвідом, пошук, наукові дослідження [1].

В. Бондар, М. Никандров, В. Кан-Калік підкреслюють, що незважаючи на те, що творчість учителя може виявитися в різних сферах діяльності, всі її види передбачають наявність дослідницького підходу до особистої діяльності. І навпаки, – особистість, яка діє за внутрішніми переконаннями, відрізняється цілісністю, цілеспрямованістю, здібністю до перетворення світу. Звідси виходить, що особистість, здібну до перетворення світу і самовдосконалення, може сформувати тільки самостійна, творча діяльність, побудована на сильній внутрішній мотивації на основі самоврядування. Тому, без власної активності особистості, спрямованої на самозмінення і самозростання не досягнути бажаної мети. З огляду на викладене вище, дослідницькі вміння вчителя можуть реалізуватися тільки в діяльності, рівень активності особистості якого залежить від нього. Учитель, який хоче відповідати сучасним вимогам освітнього процесу, віддає перевагу безперервному навчанню протягом всієї професійної діяльності.

Таким чином, дослідницькі уміння, будучи одними з головних структурних елементів професійної діяльності вчителя, розширюють його функції, роль і місце в системі освіти.

Список використаних джерел:

1. Житник Б.О. Методологічні проблеми дослідницької діяльності вчителя / Б.О. Житник // Управління школою. – 2007. - №17-18. – С. 2-37.

2. Моляко В.О. Психологічне дослідження проблем функціонування стратегій творчої діяльності, творчої обдарованості та психологічної грамотності // Актуальні проблеми психології: Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України /За ред. акад. С.Д. Максименка. – К.: Нора-Друк, 2001. – Випуск 21. – 296с.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / Підзаг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничийдім «Плеяди», 2017. –206 с.

Гніда Г. М., викладач української та німецької мов Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Нові тенденції становлення сучасної вітчизняної фахової передвищої освіти, цифровий розвиток суспільства вимагають оновлення методів навчання здобувачів освіти та підготовки конкурентоспроможних фахівців.

В освітньому процесі ціннісні ознаки особистості органічно поєднуються з її пізнавальною діяльністю й суттєво впливають на формування ключових і предметних компетентностей. Інформаційно-цифрова компетентність є обов'язковою умовою успішної самореалізації майбутнього фахівця у професійній діяльності.

Кожен майбутній учитель початкової школи має володіти інформаційною культурою, цифровою грамотністю, тобто уміти керувати інформацією, бути здатним ефективно використовувати наявні інформаційні ресурси і засоби комунікацій, застосовувати для цих цілей передові досягнення в галузі розвитку засобів інформатизації та інформаційно-цифрових технологій.

Поняття інформаційної культури, цифрової грамотності стосується якостей, характерних цілеспрямованій конкурентоспроможній особистості, які трактуються як одна із складових загальної культури людини; сукупність інформаційного світогляду і системи компетентностей, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність для оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб із використанням як традиційних, так і сучасних інформаційно-цифрових технологій, є найважливішим чинником успішної професійної діяльності, а також соціальної захищеності особистості в інформаційному суспільстві [1].

Вивчення української мови характеризується інтенсивним застосуванням інформаційно-цифрових технологій як одного із важливих чинників оновлення предметної методики. Важливо, що у процесі такого вивчення української мови актуалізуються методичні ідеї щодо особистісного становлення здобувача освіти, організації пізнавальної діяльності, усвідомленого сприймання навчальної інформації, естетичного розвитку літературних смаків засобами мистецтва, організації самостійної роботи у процесі вивчення мови, спонукання до творчого мовленнєвого розвитку.

Підвищенню інформативності заняття з української мови сприяє пошук необхідних матеріалів за допомогою спеціальних Інтернет-ресурсів. За допомогою методу комп'ютерного тестування значно полегшується перевірка знань студентів із засвоєної теми, що забезпечує об'єктивність, диференціацію та інтенсифікацію перевірки навчальних досягнень, підвищує їхню навчальну мотивацію, запобігає одноманітності в освітньому процесі, впливає на зниження психічного напруження.

Із метою якісної підготовки студентів до зовнішнього незалежного оцінювання проводиться тестування, валідне тестам ЗНО, рекомендованих МОН України.

Представлені у тестах види завдань різняться за змістом та формою. Традиційно студентам пропонується обрати правильну відповідь із декількох можливих. Окрім того, можуть бути представлені завдання з альтернативним типом відповіді, завдання для закінчення висловів, виключення зайвої інформації, встановлення відповідності, завдання щодо вільного викладу вивченого матеріалу (завдання відкритого типу) тощо. Важливо, що поєднання різних типів завдань запобігає схематичності під час складання тестів, підвищує зацікавленість до виконання роботи.

Контроль у формі тестів уможливлює збір оперативної інформації щодо проміжних результатів засвоєння студентами навчального матеріалу. Розроблені сервісні програми тестового оцінювання (Google Форми, Quizlet, Proprofs, ClassMarker, Plickers, Easy Test Maker, Kahoot!) дають можливість викладачеві підготувати різні варіанти завдань та визначити оптимальний час для виконання тестової роботи. Програма Plickers (мобільний додаток) дозволяє викладачеві ефективно організувати опитування в аудиторії. Процедура електронного контролю знань передбачає використання студентами спеціальних бланків із варіантами відповідей (A, B, C і D), які викладач сканує камерою смартфону, оперативно отримує результати відповідей кожного студента.

Застосування інформаційно-цифрових освітніх технологій на заняттях української мови, індивідуалізація навчання за допомогою адаптованого та персоналізованого навчання, відкриття нових можливостей для оцінювання сприяє набуттю здобувачами освіти досвіду використання сучасних освітніх методів, формуванню дигітальних компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Сутність та поняття інформаційної культури особистості URL: http://oaji.net/articles/2014/690-1396510618.pdf (дата звернення: 14.09.2020).

2. *Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи:* зб. тез доповідей учасників всеукр.наук.-практ.семінару (Київ, 12 березня 2019 р.) / за заг.ред. О.В.Овчарук. Київ, 2019. 108 с.

Грищенко Н. В., вчитель географії спеціалізованої школи № 17 Подільського району міста Києва

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ СТАВЛЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ВАЗЄМОДІЇ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ

Сьогодні проблема морального виховання набуває все більшої актуальності. В умовах дегуманізації суспільних відносин, підкорення їх потребам ринку, утрати виховних ідеалів, відчуження людей один від одного важливим є пошук ефективних форм, методів та засобів морального виховання дітей молодшого шкільного віку.

Нині перед національною системою виховання в нашій державі постають якісно нові завдання, що вимагають практичного перетворення системи освіти. З огляду на це сучасні вчені наголошують на необхідності формування в особистості загальнолюдських моральних якостей.

Проблема морального виховання набуває дедалі більшої гостроти як глобальна. Вона однаково хвилює громадськість, педагогів, батьків, уряди багатьох країн світу. Своєчасне моральне виховання дітей конче необхідне для оздоровлення суспільства. Ефективність процесу морального виховання значною мірою залежить від узгодження зусиль усіх виховних інститутів і, насамперед, школи та сім'ї. Зміст освіти нині не завжди будується з урахуванням наукових досягнень та принципів

гуманізму. Це веде до переосмислення ролі взаємодії школи та сім'ї в моральному вихованні учнів. Із зростанням вимог суспільства до особистості, до підвищення її моральної культури виникла необхідність широких досліджень розвитку та функціонування морального виховання. Це особливо важливо, коли йдеться про молодший шкільний вік, коли закладаються основи особистості.

Основною цінністю сучасної української освіти є становлення і розвиток особистості в її самобутності та неповторності. Саме тому, вчителю потрібно все частіше привертати увагу учнів до морального виховання, ставити перед собою ціль виховати не просто особистість, а людину зі сформованими високо моральними цінностями. Ключові слова: цінність, духовність, духовно-моральні цінності, процес формування духовно-моральних цінностей, учнів молодшого шкільного віку.

У Концепції загальної середньої освіти зазначається, що «взаємодія загальноосвітніх закладів, сім'ї і суспільства у вихованні дітей, їх адаптація до умов соціального середовища здійснюється в ході спільної діяльності соціальних інститутів як ефективної співпраці на досягнення спільної мети».

Спираючись на філософські, педагогічні, психологічні дослідження, наука дедалі активніше шукає шляхи поліпшення морального виховання особистості. Ця проблема була об'єктом пошуків В. Білоусової, К. Ушинського, М. Стельмахович, О. Вишенського, О. Платиці та ін. Основні напрями наукової розробки різних аспектів морального виховання молодших школярів відображені в працях А. Калюжного, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Л. Болотіної та ін. Теоретичні основи виховання у школярів моральних якостей, з'ясування їх суті й умов формування знайшли висвітлення в працях З. Васильєва, І. Беха, Л. Матвєєвої, Н. Крупської, С. Кириленко та ін.

Разом з тим аналіз досліджень показує, що розробка питань формування поглядів, переконань, системи морального виховання учнів на сучасному етапі потребує оновленого підходу з метою поглибленого вивчення зв'язків всіх виховних інститутів, зокрема взаємодії школи та сім'ї у моральному вихованні молодших школярів.

Наукова проблема морального виховання змістовно спирається на поняття «мораль», «моральність». Для того щоб окреслити головний зміст процесу морального виховання, потрібно звернутись до вітчизняної традиції тлумачення цього поняття. Поняття «мораль» і «моральність» (від лат. mor, moris - норов, вдача, звичаї) як сукупність норм поведінки, спілкування та взаємин, що прийняті в соціумі, мають фундаментальне значення для теорії морального виховання. За висловом О. Павловської, мораль є сукупністю цінностей, що орієнтують людей у практичних відносинах [2, с. 45].

Термін «моральне виховання» в педагогічній науці є широковживаним, але не має чіткої визначеності, на що вказував І. Бех. Так, учений пояснював, що виховну технологію ототожнюють з виховними методами, а введення цього поняття вважають даниною моді.

Проблема морального виховання особистості є предметом психологічних і педагогічних досліджень. Тому ми розглядаємо моральне виховання особистості в педагогічному й психологічному аспектах. О. Вишневський, підкреслюючи значущість морального виховання для демократизації українського суспільства, вказував, що шлях до успіху в сучасному українському вихованні веде тільки через моральне відродження, й практичне завдання вихователя полягає в удосконаленні того середовища, в якому живе вихованець (стосунків у сім'ї, школі, інституті; змісту освіти; методів навчання тощо), а також в «демонструванні» власного ставлення до світу (до фактів, подій, людей, літературних образів, історичних постатей тощо).

Учений вказував, що потрібно намагатися вчасно надати вихованцеві моральну допомогу своєю порадою та прикладом [1, с. 135].

Характеризуючи національну систему виховання в умовах державотворчого процесу в Україні, моральне виховання особистості має базуватися на поєднанні освіти й національної культури, де вся система виховання розглядається як гарант демократичності суспільного устрою та державотворення й слугує ефективним засобом, за допомогою якого держава й попередні покоління мають можливість формувати людей за своїми аналогами. Побудова ж демократичного суспільства, на думку вченого, має базуватися на національній ідеї, любові до Вітчизни, класичній культурі й спрямовуватися в площині Я-концепції особистості, творчої особистості, громадянина, патріота України [4, с. 64].

М. Стельмахович, досліджуючи виховні цінності підростаючого покоління в Україні, підкреслював, що система освіти повинна виховувати високоморальну особистість на засадах національних надбань: «Мудрість нашого народу йде від діда-прадіда, батька-матері, родини, рідної оселі й материнської мови, землі-годувальниці, від ясного неба й світлого сонця, матінки-природи, від доброго серця й щирої душі, глибоких людських почуттів і переживань, кришталевої чесності й людяності, світлої духовності, сердечної любові до дітей, духу Матері-України» [3, с.131].

В. Білоусова розглядала моральне виховання як спеціально організовану міжособистісну взаємодію педагога з вихованцем на основі норм і принципів гуманізму. Під гуманізацією виховання педагог розуміла олюднення відносин, що забезпечить морально-емоційну атмосферу взаємного розуміння, поваги й турботи про іншого, безкорисливого ставлення до кожної особистості не як до засобу досягнення власних інтересів, а як до мети. «У цьому випадку, - підкреслювала педагог, - інший сприймається як вища життєва цінність, викликаючи адекватне сприйняттю ставлення до себе»

Здійснивши аналіз останніх досліджень, ми дійшли висновку, що термін «моральне виховання» розглядається як: «суспільне явище, що підпорядковується законам суспільного розвитку»; «процес, специфічні функції якого здійснюються за своїми власними правилами та закономірностями»; «цілеспрямований вплив старшого покоління на молодше з метою вироблення в нього стійких моральних якостей»; «стрижень гармонійного розвитку особистості»; «форма трансформації досвіду й сфера реалізації людської моральної культури»; «корекція поведінки, виправлення бажань і почуттів, культивування чеснот на рівні мотивів діяльності»; «виховання моральних якостей, вироблення умінь і навичок моральної поведінки, формування гуманних взаємин».

Моральне виховання особистості має на меті формування моральної вихованості, яка передбачає систему моральних знань, умінь, навичок, переконань, поглядів, норм. Завдання морального виховання ми визначили як процес трансформації суспільно значущих норм, принципів, регулюючих взаємовідносини, загальнолюдські моральні цінності в індивідуальні якості й формування на цій основі відповідних моральних якостей.

Виховання моральних цінностей повинно відбуватися систематично, як в школі так і вдома. Найдоцільнишим засобом формування у дітей добра, дружби, любові, справедливості, милосердя, честь хоробрості є казка. Саме завдяки казковим творам ми можемо показати дітям на прикладі як саме моральні цінності впливають на життя людей, що краще, добро чи зло, гарні вчинки чи погані. Інколи діти починають казати неправду, тому що побоюються бути покараними та за допомогою казки ми можемо мотивувати учнів до чесності.

Сімейна атмосфера впливає на формування у дітей звички поведінки та критеріїв оцінки добра і зла, дозволеного та забороненого, справедливого та

несправедливого. Сім'я вводить дітей у світ знань і праці, суспільних прав та обов'язків. Саме у сім'ї закладаються основи фізичного, інтелектуального і морального розвитку дитини, формуються громадянські почуття, світогляд, естетичні смаки. Особистий приклад батьків, їхнє ставлення до праці, громадського життя, принциповість, чесність, відповідальність, дисциплінованість, доброта та чуйність, бережливість, простота і скромність є для дитини прикладами для наслідування. Чим більше довір'я між батьками та дітьми, тим сильніший вплив сім'ї на формування всіх сторін розвитку особистості дитини.

Особливу роль у розвитку особистості відіграє емоційна атмосфера сім'ї. У дітей формуються високі моральні якості, без яких неможливе становлення духовної особистості. Приклад батьків є тим першим соціальним досвідом, який засвоюють діти протягом усього життя, який вчить їх як саме потрібно поводити себе в тій чи іншій ситуації, що трапляється в житті.

Школа є потужним чинником становлення особистості, що здійснює свій вплив на неї двома шляхами: через навчання та виховання. Ці шляхи є нерозривними, оскільки, навчаючи, ми передаємо знання, які виховують особистість, а виховуючи, ми передаємо їй правила, які орієнтують її у житті.

Співпраця школи з сім'єю є запорукою успіху у навчанні та вихованні учнів. Існують перевірені часом та декількома поколіннями інструменти, які допомагають налагодити дану співпрацю.

Таким чином, функції школи та сім'ї в питанні морального виховання молодших школярів взаємоперетинаються та взаємодоповнюють одне одного, що створює сприятливі умови для організації їх взаємодії.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми морального виховання молодших школярів у взаємозв'язку сім'ї і школи. Потребують розробки нові педагогічні технології морального виховання учнів, збагачення й урізноманітнення форм роботи з батьками.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Отримані знання школярів на уроках про моральні норми, чи власний життєвий досвід часто бувають не повністю зрозумілими і тому не засвоєними. Для цього потрібна спеціальна робота, пов’язана з узагальненням отриманих знань. Дану роботу проводять не лише класні керівники, а й практичні психологи та соціальні педагоги. Форми такої роботи різні: в початкових класах це може бути розповідь, етична бесіда, екскурсії. Етичні бесіди сприяють отриманню моральних знань, виробленню в школярів етичних уявлень і понять, вихованню інтересу до моральних проблем, прагненню до оцінювальної моральної діяльності, формуванню та вихованню моральних цінностей. Особливість проведення етичних бесід в початкових класах школи в тому, що в них можна включати інсценування, читання уривків з художньої літератури, декламацію. При цьому неможна забувати , що в етичній бесіді повинен переважати живий обмін думками, діалог.

Список використаних джерел:

1. Вишневський О. Концепція демократизації українського виховання // Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Педагогічні концепції. - К.: Школяр, 1997. - С. 78-122.
2. Колесник А.Г., Архіпова О. А. Моральне виховання дошкільників: сучасний аспект. - // Збірник студентських наукових статей. Педагогічний альманах. - Одеса, 2009. - 192 с.
3. Коментар до Базового компонента початкової освіти в Україні / Наук. ред. О. Л. Кононко. - К., 2003. - 14 с.
4. Луценко І.О. Моя країна - Україна. Українське народознавство для дошкільнят. - К.: Альконіт, 2008. - 120 с.

Гусак Т.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Турчин Т.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Процес реформування освіти в Україні є спробою застосування нових форм роботи в межах традиційної системи. Результативність у роботі досягається шляхом впровадження інноваційних технологій.

Будь-яка педагогічна технологія буде мертвою, якщо реальні люди, котрі її втілюють, не розглядатимуть дану проблему як цілісну систему в єдності компонентів і взаємозв'язків. Описати технологію – це одне, а реалізувати її на уроці – це зовсім інше. Адже велику роль відіграє відбиток особистості, інтелекту конкретного вчителя. Тому найсерйознішою проблемою реформування освіти є підготовка вчителів, які повинні усвідомити, що слід переходити «від передання знань» до «навчання жити». Розв'язання даного завдання безпосередньо пов'язане з навчально-виховним процесом.

Сучасний урок вимагає від педагога оптимального поєднання індивідуальної, парної, групової і колективної форм організації навчальної діяльності учнів [2, с. 231-232].

Значна кількість основних методичних інновацій пов'язана сьогодні із застосуванням інтерактивних методів навчання. Процес навчання потребує напруженої розумової роботи дитини і власної активності у цьому процесі. Мало пояснити, розповісти, продемонструвати. Справжнього результату можна досягти лише за допомогою інноваційного навчання [5, с. 76].

Процес навчання – це не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня, а його напружена розумова робота в цьому процесі. Пояснення й демонстрація, самі по собі, ніколи не дадуть справжніх стійких знань. Учні повинні мати цілком інші навички: думати, розуміти суть речей, осмислювати і вже на основі цього вміти шукати потрібну інформацію, практикувати її та застосовувати в конкретних умовах, формулювати та відстоювати конкретну думку. Цього можна досягти за допомогою активного, зокрема інтерактивного, навчання. Але кожному вчителю перш за все слід розуміти, що корінні зміни мають відбутися в його власній професійній діяльності, в роботі його учнів, знати яким чином можна забезпечувати високу якість навчання та виховання в сучасній школі.

Вчителю насамперед потрібні ерудиція й палке бажання позбутися всього застарілого, всього, що гальмує підготовку школярів до життя. Для реалізації цих змін, вчитель повинен застосовувати активні або інтерактивні моделі навчання. Завдяки інтерактивним технологіям засвоєння матеріалу є наслідком спілкування між тими, хто вчить і хто вчиться, тобто між тими, хто має певні знання й досвід, та тими, хто їх здобуває. Втім, лише розумітися на тих чи інших технологіях - замало. Найважче – організувати інтерактивне навчання на своїх уроках. [3, с. 11-13].

На уроці потрібно враховувати те, як учень бере участь у навчальній діяльності, його спосіб спілкування з однокласниками, готовність до співпраці і прийняття відповідальності, дотримання правил обміну думками та інших норм поведінки на уроках. Оскільки вчитель є організатором освітнього процесу то його основною

метою є пробудити і підтримати прагнення дітей до пізнання, що спонукає педагогічний колектив шукати шляхи підвищення інтересу учнів до навчання, урізноманітнюючи його зміст, форми та прийоми через використання інновацій.

Сьогодні в початковій школі впроваджується багато інноваційних технологій, серед яких виділяють наступні групи: технології особистісно-орієнтованого навчання й виховання; традиційні педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності учнів; педагогічні технології на основі підвищення ефективності управління та організації навчального процесу; педагогічні технології на основі дидактичного вдосконалення та реконструювання матеріалу.

Різноманітність та велика кількість сучасних інноваційних педагогічних технологій вимагає від учителів пильної уваги та відповідної підготовки до їх вибору та впровадження в навчально-виховний процес початкової школи. Інноваційна діяльність передбачає сформованість у вчителя найвищого ступеня педагогічної творчості, оскільки суть такої діяльності передбачає оновлення педагогічного процесу, внесення прогресивного у традиційну систему навчання й виховання [1, с.34-35].

Новий підхід передбачає індивідуально-творчу діяльність педагога, здатного створити й запровадити нові технології, що ефективно реалізують вимоги особистісно-орієнтованого освітнього простору. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання [4, с. 22].

Інтерактивні методи у поєднанні з класичними методами навчання утворюють ідеальну основу для вивчення матеріалу в початковій школі.

Список використаних джерел

1. Бєлкіна О.В.Критичне мислення вчителя як передумова його розвитку в учнів // Формування гуманістичного світогляду вчителя : Уманський держ. педагог. ун-т. ім.. П.Тичини.-К.: Наук. світ, 2001.-С.80-84.

2. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи //Тема. - 2004. -- № 3/4. - С. 229-232;

3. Досяк І.М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1 – 4 класи. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 160 с.

4. Єльникова О.В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій // Імідж сучасного педагога. - 2001. - № 3- 4 (14-15). - С. 71-74; Освітні технології: Навч.-метод, посібн. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. — К.: А.С.К, 2004. — С.149

5. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. – Харків: Видавнича група «Основа», 2003. 162 с.

Данько Д. А., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Киричок І.І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

РОЛЬ ФАН-ФІКШИНА (ФАНФІКА) ЯК ЖАНРУ МЕРЕЖЕВОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМУВАННІ ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Формування інтересу до читання - одне з базових завдань сучасної шкільної освіти. В умовах становлення нової культури інформаційного суспільства успішний і

гармонійний розвиток школярів в сучасному світі багато в чому залежить від сформованого вміння читати. У зв'язку з цим особливий інтерес представляє вивчення педагогічних можливостей фанфікшина та його використання для вирішення проблеми стимулювання інтересу молодших школярів до читання. Явище фан-фікшн - жанр мережевої літератури, твір, який грунтується на якомусь оригінальному творі (як правило, літературному). Масштаби і швидкість розвитку фан-фікшна у цифрову епоху дозволяє говорити про популярність цього явища і формування навколо нього нових соціокультурних категорій, таких як віртуальне комунікативне середовище, неформальне співтовариство, які опосередковані інтересом до читання. Використання у шкільній практиці цього ресурсу стає особливо актуальним у зв'язку з тим, що залучення школярів до читання зафіксоване як головне завдання Державних стандартів початкової освіти і набуває сьогодні в НУШ особливого значення не тільки з точки зору соціокультурної ситуації, але й з позиції стратегічних напрямків розвитку початкової школи.

У зв'язку з популярністю і масштабним розвитком явища фан-фікшн в мережі Інтернет, починаючи з кінця XX століття, з'являється велика кількість робіт (особливо зарубіжних), в яких фан-фікшн розглядають як соціологічне (Г.Джекінс, Ф. Коппа, К. Бекон- Сміт та ін.), культурологічне (П. Гул-Денфенніг, Д.Л. Бей і ін.), психологічне (Р. Андерсен, Б. Готч, Е. Кохен і ін.), філологічне явище (А. Херзок, Н . Вітмен, К.А. Прасолова, Н.І. Васі-Льєвен). У дисертаційних роботах, присвячених дослідженню освітніх можливостей фан-фікшина, висвітлюються питання використання ресурсів цього явища для вивчення другої (нерідної) мови, для підвищення писемної культури і читацької грамотності підлітків (П. Бот, М. Тюрнер, Дж. Перріш та ін.). Однак в цих роботах не представлений погляд на фан-фікшн як інструмент стимулювання інтересу школярів до читання.

Соціокультурне явище фан-фікшн має певні освітні можливості, необхідні для вирішення пріоритетних завдань, що стоять перед сучасною шкільною освітою, і формує інтерес до читання у молодших школярів на підставі наступних характеристик:

1. Завдання шкільної освіти: необхідність формування індивідуальних траєкторій навчання.

2. Завдання шкільної освіти: необхідність розвитку ключових компетенцій, в тому числі соціальних, міжкультурних, комунікативних, творчих, інформаційних і комп'ютерних компетенцій.

Освітні можливості явища фан-фікшн: розвиток даних компетенції за допомогою самостійної та колективної діяльності в віртуальних читацьких спільнотах фан-фікшн.

3. Завдання шкільної освіти: необхідність розвитку проєктно-орієнтованих технологій, що передбачають самостійну і командну роботу, співпрацю школярів.

Освітні можливості явища фан-фікшн: розвиток творчої самостійності та співпраці за допомогою проєктно-орієнтованої діяльності в спільнотах фан-фікшн, спрямованої на створення текстів фан-фікшн.

4. Завдання шкільної освіти: необхідність розвитку дистанційного навчання.

Освітні можливості явища фан-фікшн: віртуальність фан-фікшн, що забезпечує можливість його використання як форми дистанційного навчання і взаємодії школярів один з одним.

5. Завдання шкільної освіти: необхідність розвитку ігрових технологій.

Освітні можливості явища фан-фікшн: рольова структура відносин в літературному інституті фан-фікшн, що надає можливості бути автором, редактором, критиком та ін.

Очевидно, що літературна специфіка соціокультурного явища фан-фікшн дозволяє говорити про нього в першу чергу як про інструмент стимулювання інтересу до читання.

Обгрунтування доцільності використання явища фан-фікшн як педагогічного інструменту залучення школярів до читання вимагає визначення актуальності базових завдань сучасного освітнього процесу почаикової школи - залучення молодших школярів до читання і письмової культури.

Головним результатом інновацій, що відбуваються в сучасному освітньому просторі, є розвиток учня як суб'єкта освітньої діяльності упродовж його навчання в школі. Зміни сучасної освіти передбачають якісно нову роль школяра, основу якої становить робота з інформацією на всіх етапах навчання. Це передбачає вміння учня не тільки відтворювати будь-які результатні дані, але і оперувати ними, самостійно мислити, іншими словами, бути готовим до реальних життєвих ситуацій, які вимагають реалізації умінь вирішувати професійні завдання в діяльності через широко зрозумілу суб'єкт-суб'єктну або суб'єкт-об'єктну комунікацію. З цього випливає, що успішна соціалізація в прогресивному суспільстві неможлива без сформованої системи умінь розуміти значення і смисли з деякою сукупністю знаків, тобто тексту, а також використовувати їх у власній мовленнєвій діяльності. Це означає, що важливою умовою розвитку зазначених умінь і навичок стає робота з текстом - головним джерелом інформації. Особливу актуальність при цьому набуває необхідність розвитку інтересу школярів до читання як до одного з рецептивних видів мовленнєвої діяльності, яка спрямована на сприйняття і розуміння письмового тексту, що входить в сферу комунікативно-нормативної діяльності людей і забезпечує в ній одну з форм (письмову) спілкування [2, с. 42].

Список використаниж джерел:

1. Березіна Ю. Д. Феномен fanfiction: правила гри без правил. *Наукові праці Черноморського держ. ун-ту ім. Петра Могили. Серія: Філологія. Літературознавство*. 2009. Вип. 111, т. 124. – http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/FL/2009_111/111-2.pdf.

2. Бойчук А. Трансмедіальні модифікації літературного тексту: фанфік, комікс, мультиплікація, комп'ютерна гра. *Всесвітня література в школах України*. 2016. №6 (420). С. 40-47.

Даценко С.О., магістрантка спеціальності «Освітній менеджмент» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Гордієнко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

В умовах підвищення вимог до професіоналізму й особистих якостей фахівця особливої значущості набула проблема оптимізації комунікативної підготовки майбутнього освітнього менеджера.

Крім класичних методів, ефективними у формуванні особистості фахівця вважають такі: психологічні тренінги, метод рольових та ділових ігор, метод словесної дії, розв'язання ситуативних завдань, творчі конкурси, мікро-виступи на задану тему,

виступи-імпровізації, самоаналіз і рецензування (індивідуальна й колективна рефлексія), метод тестування, відеотренінги, відеопрактикуми тощо.

У системі професійної підготовки майбутніх фахівців останнім часом усе ширше використовують тренінг як один з активних методів навчання (І. Добрянський, Ю. Друзь, А. Капська, Є. Киричук, О. Мармаза, С. Макшанов, В. Соловієнко, М. Ярославський, Л. Яценко та ін.)

На сьогодні не існує загальноприйнятого визначення поняття «тренінг», що спричиняє розширене тлумачення цього феномена. Термін «тренінг» (від *англ. train, training*) має ряд значень: навчання, виховання, тренування, дресирування. Подібна багатозначність притаманна й науковим тлумаченням тренінгу Під тренінгом розуміють «засіб перепрограмування моделі управління своєю поведінкою й діяльністю, який є в людини», його визначають як процес створення нових функціональних утворень (або розвитку тих, що вже існують), які управляють поведінкою, або як «групу методів розвитку здібностей до навчання та оволодіння будь-яким складним видом діяльності» [1, с.212].

Не зосереджуючи уваги на різноманітних видах тренінгу, ми віддаємо перевагу саме груповій формі. Це зумовлено тим, що майбутні менеджери освіти – фахівці, для яких спілкування з іншими людьми багато в чому визначає ефективність діяльності, успішність досягнення та реалізації її професійних цілей і завдань. Саме груповий тренінг дає змогу достатньо легко моделювати процес міжособистісної взаємодії, опрацьовувати різноманітні її ситуації залежно від виду діяльності учасників групи з урахуванням індивідуального рівня розвитку їхньої комунікативної діяльності. Більше того, ця форма навчання ефективна сама по собі, оскільки завдяки груповій фасилітації збільшується пізнавальна активність учасників, зростає працездатність і навченість, виникає можливість надання психотерапевтичної підтримки окремим учасникам тренінгу [3, с.131].

Специфічними ознаками тренінгів, які дають змогу виділяти їх серед інших методів практичної психології, є:

- додержання ряду принципів групової роботи;
- націленість на психологічну допомогу учасникам групи в саморозвитку при цьому така допомога надходить не тільки (а часом і не стільки) від ведучого, скільки від самих учасників; наявність більш-менш постійної групи (від 7 до 15 осіб), які періодично збираються на зустрічі або працюють без перерви протягом двох-п’яти днів (так звані групи-марафони);
- визначена просторова орієнтація (найчастіше робота в зручному приміщенні, учасники більшу частину часу сидять колом); акцент на відносинах між учасниками групи, які розвиваються та аналізуються в ситуації «тут та тепер»;
- застосування активних методів групової роботи;
- об’єктивація суб’єктивних почуттів та емоцій учасників групи один щодо одного й вербалізована рефлексія;
- атмосфера відвертості та свободи спілкування між учасниками, клімат психологічної безпеки [2, с.119].

Комунікативний тренінг як один з різновидів психологічного тренінгу спрямований на допомогу людині в усвідомленні власних недоліків у розвитку риторичних умінь, виявленні та оцінюванні потенційних можливостей, реалізації отриманих знань на практиці. Його достатньо широко застосовують у практиці підготовки фахівців.

Комунікативний тренінг передбачає застосування різноманітних методів роботи:

- *аналітичні вправи*: виокремлення тих чи інших дій, висловів, розгляд механізмів їхньої дії;

- *психотренінги* – ігри, вправи, які сприяють удосконаленню тих чи інших мисленнєвих і мовленнєвих здібностей;
- *рольові і ділові ігри*, які імітують реальні життєві ситуації;
- *експертна робота*, яка вдосконалює вміння відстежувати достоїнства та недоліки чужої мовно-мисленнєвої діяльності;
- *рефлексія щодо наслідків власної мовно-мисленнєвої діяльності* (особливо ефективна за умови запису власного вислову на відео- або аудіозасоби відтворення мови);
- *складання та розв'язання комунікативних, логічних, психологічних і етичних завдань*;
- *власна мовно-мисленнєва творчість тих, хто навчається* (створення мовних висловів щодо певної ситуації та жанру) [1, с.215].

Отже, можна зробити висновок, що комунікативний тренінг – це активний метод навчання. Перспективи дослідження пов'язані з перевіркою комплексної методики застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх менеджерів освіти.

Список використаних джерел

1. Євдокимова Н. О. Соціально-психологічний тренінг як технологія розвитку особистості студента *Вісник Національного університету оборони України.* 2014. Вип. 4. С. 211-217.
2. Петльована Л. Л. Комунікативний тренінг як форма організації професійно-орієнтованого іншомовного навчання майбутніх фахівців у галузі економіки *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна".* 2012. № 6. С. 118-121.
3. Лівшун О. Професійний тренінг як засіб формування професійної готовності майбутнього вчителя технології *Молодь і ринок.* 2012. № 4. С. 130-133.

Демченко Н.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Колесник Г.М., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У XXI столітті загальновизнаною є ідея про визначальну роль активності особистості у власному розвитку. Вважається, що системоутворюючим ядром індивідуальності є самооцінка особистості, яка визначає життєву позицію людини, рівень її домагань, всю оцінну систему. Аналізу проблеми самосвідомості присвячено значну кількість вітчизняних та зарубіжних психолого-педагогічній досліджень: М. Боцманова, Н. Гангнус, О. Главинська, І. Ковальчук, В. Кутішенко, А. Липкіна, К. Монастиришин, Н. Мусіяка, О. Савонько, Т. Токарська, І. Яворська-Вєтрова.

Мета – визначити педагогічні умови формування самооцінки учнів початкової школи.

О. Главінська пов'язує формування самооцінки учня початкової школи з необхідністю оптимізації рівня його навчальної успішності. Вчена переконана, що цей процес буде ефективним за таких умов: а) якщо дорослий створить умови для підвищення розумової працездатності, а також допоможе школяреві подолати стереотипи поведінки, що пов`язані з відчуттям дитиною себе невдахою (нездібним, неспроможним тощо); б) забезпечить формування адекватної самооцінки учня; в)

допоможе дитині відчути себе суб`єктом своєї навчальної діяльності; г) створить умови для підвищення результатів навчання. Також вона впевнена, що правильно сформувати самооцінку учня початкової школи допоможе спеціально організована діяльність, що включає такі компоненти, як розвиваюче навчання, систему різнобічного оцінювання, позитивно забарвлену атмосферу діалогічного (суб`єкт-суб`єктного) спілкування з дорослим [1].

Н. Гангнус вважає, на формування в учня початкової школи об'єктивної самооцінки впливає сформована в нього позитивна Я-концепція. Відповідно до психолого-педагогічних умов дослідниця відносить такі, як організація педагогічної взаємодії на основі співпраці, «розвивальної взаємодії», актуалізація та розвиток рефлексивних навичок учнів; педагогічно доцільне поєднання оцінки вчителя та самооцінки учня, створення ситуації успіху у навчально-пізнавальній діяльності школярів.

Конструктивне ставлення до себе як частину власної самооцінки розглядає З. Шилкунова. До педагогічних умов формування конструктивного ставлення до учнів початкової школи педагог відносить: організацію навчання, що спрямовується на розвиток рефлексії молодших школярів як знання й розуміння суб'єктом самого себе, з'ясування того, як інші люди розуміють його самого, його особливості, емоційні реакції й когнітивні уявлення; правильно підібраний педагогічний інструментарій, під яким розуміються засоби, що надають можливість учням простежити за власними змінами, об'єктивувати їхні власні особливості, емоційні реакції, дозволяє побачити себе всередині міжособистісних відносин і робити побачене предметом аналізу, що забезпечує формування в них конструктивного ставлення до себе [3].

П. Дячук на основі системного аналізу сучасних філософських, психологічних та педагогічних праць, опрацювання різних підходів до трактування поняття «самооцінка» пропонує перелік дидактичних умов за яких процес формування самооцінки молодших школярів відбувається ефективніше: мотивація учнів до самооцінної діяльності; включення педагогом учнів до систематичного і послідовного процесу самоаналізу в умовах спільної навчальної діяльності; поетапність формування мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісно-практичного компонентів самооцінки; опора на традиції гуманістичної освіти, формування гуманних взаємин між учасниками навчального процесу, підтримка позитивного емоційного стану молодших школярів у процесі самооцінювання навчальної діяльності, надання їм своєчасної допомоги [2, с. 9-10].

Отже, ефективність формування адекватної самооцінки в учнів початкової школи забезпечується застосуванням сукупності таких педагогічних умов як: необхідність систематичного та послідовного залучення школярів до процесу аналізу та оцінки навчальних досягнень однокласників та власних; вчитель у навчально-виховному процесі спирається на традиції гуманістичної педагогіки, сприяє дотриманню позитивного емоційного стану учнів у процесі самооцінки навчальної діяльності за допомоги вчителя.

Список використаних джерел:

1. Главінська О. Д. Вплив низької навчальної успішності на становлення самооцінки школяра : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. психол. наук : 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Главінська Олена Дмитрівна ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. К., 2002. 20 с.

2. Дячук П. В. Дидактичні умови формування самооцінки молодших школярів у навчальній діяльності : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання / Дячук Павло Вікторович ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. Київ, 2015. 24 с.

3. Шилкунова З. І. Педагогічні умови формування конструктивного ставлення до себе у молодших школярів у процесі навчальної діяльності : автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання / З. І. Шилкунова ; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди (Харьков). Х. : ХДПУ, 2005. 20 с.

Демченко Н.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Олабіна І.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інформаційне суспільство все більше зосереджує увагу людства на критичному мисленні як важливому елементі життєвого успіху особистості. Критичне мислення, вміння ставити жорсткі запитання та знаходити оригінальні рішення проблем, не є додатковими або неважливими здатностями людини у XXI столітті. Навпаки вони є ключовими компетентностями в формуванні покоління Z.

Останнім часом проблемам розвитку та формування критичного мислення присвячено велику кількість досліджень як у вітчизняній (Н. Березанська, Т. Воропай, С. Гончаренко, Н. Дайрі, І. Кожуховська, А. Ліпкін, О. Савченко, Б. Теплов, С. Терно, О. Тягло, Т. Яковенко), так і зарубіжній (Д. Брунер, М. Ліпман, К. Мередит, Р. Пауль, Д. Рассел, К. Таврис, Ч. Темпл, К. Уейд, Д. Халперн) науці.

Мета – сформувати методичні рекомендації щодо формування критичного мислення в учнів початкової школи.

Проведене нами теоретичне та експериментальне дослідження, а також інтерпретація результатів дають можливість визначити такі психолого-педагогічні та дидактичні умови як: урахування індивідуальних та вікових особливостей учнів у способах організації їх діяльності на уроках; гармонізація емоційного й інтелектуального факторів навчання; проблематизація змісту навчального матеріалу; забезпечення взаємозв'язку урочної та позаурочної роботи у початкових класах [2, с. 352].

Здійснивши теоретичне та експериментальне дослідження, ми визначили рекомендації учителям задля формування критичного мислення в учнів молодших класів.

1. ***Заохочуйте допитливість.*** Відкриті дискусії – прекрасний спосіб викликати цікавість. Книги можуть стати чудовою відправною точкою. За допомогою таких видів дискусій діти почнуть розвивати те, що називається «метапізнання» або думати про мислення. Основоположна частина критичного мислення, метапізнання виникає, коли ми змушені виправдовувати свої переконання і думати, чому ми їх дотримуємось. Діти також почнуть формувати впевненість у власній здатності досліджувати ідеї та висловлювати думки.

2. ***Робота над управлінням емоціями.*** Емоційне життя дітей може здатися відірваним від їх здатності до розуму, але вони обоє тісно пов'язані. Справжнє критичне мислення емоційно складне. Це вимагає суміші впевненості та примирення разом зі здатністю відступити від емоцій. Педагоги можуть виховувати цю скромну впевненість за допомогою ретельно викладених уроків, які тим не менше дають

учням можливість покинути зону комфорту. Ми повинні знайти баланс між, з одного боку, реалізмом і обмеженнями, що відповідають можливостям дітей, а з іншого, заохочуючи їх, пробувати нові речі та просуватися вперед. Щоб стати критичними мислителями, діти повинні знати, що вони гідні та здатні ставити під сумнів точність та цінність інформації.

3. ***Сперечайтеся з учнями.*** Приблизно у віці 9 або 11 років діти вступають до того, що швейцарський психолог Жан Піаже назвав «формальною операційною стадією». До цього віку діти вкорінюються у конкретному світі. Вони прагнуть вирішувати проблеми лише на основі спроб і помилок та борються за вирішення проблем, які потребують абстрактної думки. Але діти можуть почати застосовувати загальні принципи. Вони вміють обговорювати такі абстракції, як справедливість і краса, і їх навички аргументування вдосконалюються. Школи та вчителі можуть підтримувати розвиток абстрактних міркувань, вводячи логічні проблеми та поняття. Особливо у віці від 9 років діти можуть вирішувати основні логічні поняття та силогізми та працювати над виявленням вад у різних видах логічних міркувань. Заохочення критичного мислення учнів у молодому віці може бути надзвичайно корисним. Вчителі можуть допомогти їм застосувати свої нові навички, аналізуючи аргументи у статтях та інших засобах масової інформації.

Таким чином, ми погоджуємось, що уроки на яких формується критичне мислення мають такі риси: 1) учителі й учні розподіляють між собою відповідальність за психологічний клімат на занятті; 2) учителі моделюють процес мислення та підтримують учнів, коли вони розповідають про свої стратегії мислення; 3) існує атмосфера пошуку й відкритості; 4) учням надається підтримка, але тільки в необхідній формі та обсязі; 5) навчальний простір побудовано таким чином, щоб зробити легкою та природною співпрацю та комунікацію учнів [2, с. 16-17].

Список використаних джерел:

1. Луців С.І. Педагогічні умови формування критичного мислення учнів початкових класів на уроках української мови. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич : Посвіт, 2016. Вип. 16. С. 347-353.

2. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макін стер Д.; наук. ред., передм. О. І. Пометун. К.: Видво «Плеяди», 2006. 220 с.

Дешко О.О., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Проблеми активізації пізнавальної діяльності школярів на сьогодні набувають все більшої актуальності. Цій темі присвячено безліч досліджень в педагогіці і психології. І це закономірно, тому що вчення – провідний вид діяльності школярів, в процесі якого вирішуються головні завдання, поставлені перед школою:

підготувати підростаюче покоління до, до активної участі у науково-технічному і соціальному процесі.

Державний стандарт початкової загальної освіти (2018) [4], Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. (2016 р.) [3] актуалізують проблему розвитку пізнавальної активності учнів. Сьогодні початкова школа знаходиться в епіцентрі уваги, адже саме перші роки суспільного виховання і навчання дітей мають надзвичайно важливий вплив на подальший розвиток інтелекту, творчості, формування характеру, саморозвиток особистості тощо.

Поняття «активність» розглядається дослідниками як загальнонаукове і обгрунтовано пов'язується з діяльністю. Зокрема, в філософії «активність» (від франц. Activite - сила дії) розуміється як діяльна поведінка [7].

С. Казначєєва вважає, що активність – діяльне ставлення особистості до світу, здатність виробляти суспільно значущі перетворення матеріального й духовного середовища на основі освоєння історичного досвіду людства [2, с. 4].

Учені Л. Клименко, М. Лісіна розглядають пізнавальну активність в тісному зв'язку з таким поняттям, як самостійність. Під пізнавальною активністю вони розуміють:

- самостійну, ініціативну діяльність дитини, спрямовану на пізнання навколишньої дійсності;

- самостійну діяльність з отримання потрібної інформації, вичленовування проблем і пошуку шляхів їх вирішення [5].

О. Шишкова не розмежовує поняття «пізнавальна активність» і «самостійність». Цікавою є точка зору Д. Богоявленської, що використовує термін «інтелектуальна активність» замість «пізнавальної активності». Під «інтелектуальною активністю» вчений розуміє особистісну властивість, міру інтелектуальної ініціативи [6, с. 113].

Одним із ключових завдань Нової української школи (НУШ) є запровадження інтегрованого навчання на засадах компетентнісного підходу. Т. Воронцова зазначає, що сучасна система світи у зв'язку з викликами XXI ст. має зосереджуватися на розвитку особистих здатностей і тих життєвих компетентностей, які дозволяють швидко адаптуватися до умов швидкоплинного світу і забезпечувати повну реалізацію своїх можливостей та здібностей [1, с. 12].

Щоб втілите вище сказане у НУШ впровадили у навчальний процес початкової школи інтегрований курсу «Я досліджую світ», у якому передбачене поєднання кількох освітніх галузей та реалізація принципів гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості.

Інтегративні уроки з предмету «Я досліджую світ» наближають процес навчання до життя, пожвавлюють духом часу, наповнюють змістом. Даний вид організації навчального процесу сприяє цілісному сприйняттю світу, розвиває потенціал учнів, спонукає до активного пізнання навколишньої дійсності, до осмислення і знаходження причинно-наслідкових зв'язків, до розвитку логіки, мислення, комунікативних здібностей.

Отже, пізнавальна активність учня початкової школи – інтегративне утворення, яке складається з мотиваційно-ціннісного, когнітивного та діяльнісного компонентів.

Змістове навантаження мотиваційно-ціннісного компонента пізнавальної активності учнів початкових класів передбачає потребу у включенні суб'єкта освіти в процес активного навчання і підтримує цю активність протягом усіх етапів навчального пізнання. Критерієм сформованості вказаного компонента пізнавальної

активності школярів визначено суб'єктно-орієнтований, а показниками його вияву - пізнавальний мотив; пізнавальні потреби.

Список використаних джерел

1. Воронцова Т., Пономаренко В., Хомич О. та ін. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». К.: Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.
2. Казначеева С. Н. Развитие познавательной активности студентов вуза: автореф. дисс. канд. пед. наук: 13.00.01. Нижний Новгород, 2007. 25 с.
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року. URL: https:// www...nmc.od.ua› (дата звернення: 12.07.2020).
4. Новий державний стандарт початкової загальної освіти всеукраїнська серпнева конференція. URL: https:// www... nus.org.ua/.../2017/.../NewSchool_Presentation-final_18-08 (дата звернення: 7.05.2020).
5. Осипова С.И., Агишева Н. С. Познавательная активность как объект педагогического анализа. *Гуманизация образования*. 2016. № 2. С. 89-95.
6. Психология одаренности и творчества / Дружинин В. Н., Савенков А. И., Богоявленская Д. Б. и др. / под ред. Л. И. Ларионовой, А. И. Савенкова. М.; СПб.: Нестор-История, 2017. 287 с.
7. Философский энциклопедический словарь / Ред.-сост. Е.Ф. Губский и др. М.: ИНФРА-М, 2007. 576 с.

Дімітрова А.А., магістрантка кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та фізичної культури Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РЕПРОДУКТИВНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Поведінкові фактори ризику, що обумовлюють формування репродуктивного життя, і вік, в якому вони відбуваються, є важливими факторами, що визначають як фертильність, так і репродуктивне здоров'я. Це визначає необхідність розробки методів та організації роботи з формування у дівчат відповідального ставлення до свого здоров'я, репродуктивного здоров'я, створення стереотипів здорового способу життя, активної профілактики порушень репродуктивного здоров'я дівчат, обумовлених негативним впливом поведінкових факторів ризику [3, с. 52].

Однією з актуальних проблем будь-якої держави є охорона репродуктивного здоров'я для відтворення здорового покоління.

Різним аспектам вивчення репродуктивної поведінки і репродуктивного здоров'я дівчат присвячено досить значну кількість наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних авторів (Н.Ж. Амірова, С. П. Баранов, Е. А. Богданова, І. В. Гребешева, А. М. Дюкарєва, Н.З. Зубкова Ю. А. Гуркін, Т. Г. Захарова, Є. В. Уварова, О. В. Шарапова) [5].

Актуальність проблеми охорони репродуктивного здоров'я молоді визначається кризовою демографічною ситуацією в країні, зниженням репродуктивного потенціалу молодих жінок, низькими репродуктивними установками і неадекватним репродуктивним поведінкою, наявністю несприятливого медико-біологічного фону: високого рівня первинної захворюваності та хронічної патології, збільшенням частоти порушень функції репродуктивної системи.

Серед основних факторів, що негативно впливають на формування репродуктивного здоров'я : ранній початок статевого життя, зростання серед молоді інфекцій, що передаються статевим шляхом (ІПСШ), та низька поінформованість, особливо в молодіжному середовищі про методи контрацепції і профілактики ІПСШ/ВІЛ, шкідливі звички, знижена відповідальність батьків, поширення наркоманії та алкоголізму серед молоді [4, с. 103].

Про шкоду алкоголю і куріння сурмлять лікарі всіх спеціальностей. У тому числі, це впливає і на фертильність жінок. Дослідження показують, що куріння шкідливе для яєчників жінки, і ступінь шкоди залежить від кількості сигарет і тривалості періоду часу, протягом якого жінка курить. Куріння прискорює втрату яйцеклітин і репродуктивної функції і може наблизити час менопаузи на кілька років. Компоненти тютюнового диму впливають на здатність клітин в яєчнику виробляти естроген і підвищує схильність яйцеклітин жінки до появи генетичних аномалій [3, с. 55].

Ще більш небезпечний для жіночого репродуктивного здоров'я алкоголь. Регулярно приймається спиртне пошкоджує генетичну інформацію в яйцеклітинах і призводить до їх нежиттєздатність. Крім того, алкоголь стає причиною переродження тканин яєчників і внутрішнього шару стінки матки – ендометрію.

Проблема майже чверті жінок це боротьба зі своєю вагою, за допомогою виснажливих тренувань і низькокалорійних дієт. Занадто низький вага – одна з причин гормональних порушень в організмі, що закінчуються збоями менструального циклу і безпліддя. Причиною є недолік надходження білка, необхідного для нормальної роботи залоз внутрішньої секреції, а так само нестача вітамінів і мінералів.

Надмірна вага теж здатна стати причиною безпліддя. Один з вже відомих його механізмів-розвиток полікістозу яєчників через надмірне споживання жирної і солодкої їжі.

Значущою проблемою є інфекції, що передаються статевим шляхом. В даний час їх налічується близько 30, і більшість з них негативно впливає на репродуктивну функцію: ряд інфекцій викликає розвиток запальних процесів у статевій сфері, утворення спайок, які ускладнюють нормальний рух статевих клітин. Не маловажним є і спосіб життя. Так малорухлива, сидяча робота викликає застійні явища малого тазу.

Таким чином, все викладене вище стають основними факторами ризику виникнення порушень репродуктивного здоров'я, вони представляють серйозну загрозу репродуктивному потенціалу молоді та стають необхідним для вивчення їх впливу на формування порушень репродуктивного здоров'я сучасних дівчат.

Список використаних джерел:

1. Баклаєнко Н. Г. Сучасний стан охорони репродуктивного здоров'я молоді /Н. Г. Баклаєнко, JI.В. Гаврилова //Охорона Здоров'я. -2010.-№7.-С. 26-33.
2. Богданова Є. О. Охорона здоров'я дівчат – основа репродуктивного здоров'я жінок / Є. О. Богданова, М. Н. Кузнєцова, О. Г. Фролова //Акушерство та гінекологія. – 2012. – №2. – С. 46-48.
3. Бурцева Г. А. Фактори ризику формування репродуктивної системи дівчаток в сучасних умовах / Г. А. Бурцева.К, 2010. - 117 с.
4. Подільський В. В. Репродуктивне здоров'я – найважливіша проблема сучасності / В. В. Подільський / / Здоров'я жінки. – 2013.-№1.- С. 103.
5. Холостова Є. І. Теорія соціальної роботи: Підручник / під. ред проф. Є. І. Холостова. – К: Академія,2008. – 334 с.

Дічек Н.П., доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу історії та філософії освіти Інституту педагогіки НАПН України

ДІЯЛЬНІСТЬ УЧЕНОГО ЯК МІКРОІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ОЛЕКСАНДРА САВЧЕНКО

На початку XXI ст. авторитетні міжнародні гуманітарні організації, зокрема ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, розробили для освітнього загалу концептуальні моделі для створення на їх основі освітніх програм, які у процесі навчання мають забезпечити формування у молодого покоління планети чотирьох ключових життєвих навичок або ключових психосоціальних компетентностей, посутніх для людини XXI ст., а саме: вчитися знати (пізнавати, вчитися); вчитися застосовувати знання (діяти); вчитися бути (жити у злагоді з собою); вчитися жити разом (жити у мирі та злагоді з іншими) [1]. Вибравши євроінтеграційний вектор розвитку, Україна оновлює свою освітню галузь у дусі трендів освітньої політики Європейського Союзу, спрямованої на реалізацію згаданого компетентнісного підходу.

Однак не варто думати, що сучасні реформи в українській освіті здійснюються, так би мовити, з нульової теоретичної і методичної позначки або базуються виключно на зарубіжних ідеях і розробках. Якщо взяти до розгляду історію початкової освіти в незалежній Україні, тобто за останні близько 30 років, то констатуємо вагомі здобутки наших учених-дидактів і методистів щодо забезпечення всебічного розвитку дитини-учня відповідно до її вікових та індивідуальних психофізичних особливостей і потреб, щодо формування в неї творчого мислення, допитливості, уміння прикладати здобуті знання до вирішення практичних завдань. І одну з провідних позицій серед українських учених-педагогів займає академік Олександра Яківна Савченко. З розмаїття її наукових ідей зосередимося на аналітичному висвітленні лише тези «вчити вчитися», що є № 1 у переліку ключових життєвих навичок людини XXI ст.

Важливим завданням учителя початкових класів О. Савченко вважала навчити дитину вчитися, яке обґрунтувала ще 1979 р. у статті «Навчати дітей учитися», де наголосила, що вчителям слід зосереджувати увагу не на формальному нагромадженні знань у молодших школярів, а саме на формуванні їхніх пізнавальних умінь, пробудженні в них допитливості, спостережливості, зацікавленості навколишнім світом, бажання якомога більше пізнати і вміти. Водночас навчання, обстоювала вона, має бути «захоплюючим», цікавим, але «інтерес не має нічого спільного з розважальністю, яка не містить пізнавальної мети. Істинний інтерес до пізнання виникає у тих випадках, коли воно пов'язане з вирішенням проблеми. Це означає, що кожен урок повинен носити пізнавальний характер і при цьому захоплювати своїм змістом та способом викладу» [2, с.68]. Учена доводила, що вміння вчитися формується у молодших школярів разом із виробленням вміння міркувати, із розвитком пізнавальних здібностей у процесі навчальної діяльності, тому головним завданням початкової школи вважала формування особистості, яка вміє і хоче навчатися, яка оволоділа «певними організаційними і мисленнєвими навичками». Повністю сучасно звучать слова з тієї давньої статті: «Навчити дитину вчитися – означає підготувати її до самостійного життя» [2, с.70].

Винятково вагомим засобом формування пізнавальних і мисленнєвих умінь є шкільна навчальна книга, підручник. У їх творенні О. Савченко обґрунтовувала доцільність йти не шляхом спрощення змісту таких книг, а шляхом їх адаптування до різних можливостей, здібностей та інтересів дітей, доповнюючи обов'язковий для вивчення матеріал різноманітним додатковим. Тобто ще у добу уніфікації підручників обстоювала необхідність нового підходу до їх творення – диференційованого, аби кожен учень міг знайти щось цікаво-корисне для себе, що

допомагало б у пізнанні. Однак не лише на сторінках своїх дидактико-теоретичних праць учена обстоювала таку ідею, а й втілювала її у своїх навчальних книгах для школярів, розроблюючи нові на той час навчально-методичні комплекти для початкової школи – книги для читання, хрестоматії, збірники додаткових завдань і вправ, трохи згодом – робочі зошити з друкованою основою. Реалізацію цих задумів О. Савченко розпочала ще у 1980-х роках, а в 1990-х видала серію з дев'яти посібників розвивального характеру «Умій вчитися» для учнів початкової школи, спрямованих на розвиток у них пізнавальної активності і самостійності мислення, вміння читати з розумінням, висловлювати і обґрунтовувати власну думку усно і письмово, на збудження пильної зацікавленості довколишнім світом на підставі задіяння таких природних інструментів активного пізнання, як «чутливе вухо, гострий зір, вправна рука, чітке мислення. Ці дорогоцінні якості мислячої людини рідко кому дарує природа, їх потрібно розвивати» [3, с.110]. Слід наголосити, що її книги були не розрізненими, окремими виданнями, а низкою книг, підпорядкованих дидактичній ідеї системного, поетапного і послідовного підходу до формування у школярів уміння вчитися на основі доцільно дібраних чи придуманих автором різноманітних вправ і вигадливих завдань різного рівня складності, з детально вивіреним оформленням і структуруванням матеріалу, копіткою роботою автора над яскравим, цікавим для дитини, унаочненням навчального контенту.

Методичні поради і рекомендації щодо шляхів реалізації тези «вчити вчитися» О. Савченко створювала не лише для вчителів початкової школи, а й для учнів. Маємо на увазі її навчальний посібник для молодших школярів «Розвивай свої здібності» (1996), що справив значний вплив на розвиток початкового навчання в українській школі, оскільки, по-перше, у ньому було узагальнено тривалі експериментальні спостереження автора і вироблений на їх підставі корисний навчальний матеріал, по-друге, посібник давав можливість самостійної (або разом із батьками) роботи дитини у позанавчальний час, що створювало додатковий канал формування вміння вчитися на підставі найвагомішого мотиву навчальної діяльності – пізнавального інтересу [3].

Додамо, що вже у 1980-і роки О. Савченко долучилася до визначення змісту і програм української початкової школи: за її активної участі було розроблено новаційну міжпредметну програму «Формування загальнонавчальних умінь і навичок», що охоплювала 4 групи вмінь – організаційні, загальномовленнєві, загальнопізнавальні, контрольно-оцінні – і входила до програм початкових класів України з 1986 р. [5, с.220-221]. Фактично вітоді навчальні програми для української початкової школи і донині розробляються за участі і керівництва Олександри Яківни.

Обґрунтовану ще у 1970-і роки дидактичну тезу «вчити вчитися» О. Савченко продовжувала розвивати у наступні десятиліття. Теоретико- дидактичного узагальнення ця та інші ідеї вченої набули в її широко відомій книзі «Дидактика початкової школи» (1997), де розвиток загальнонавчальних умінь учнів учена доказово узгоджувала з розвитком інтелектуальної сфери дитини та її творчими здобутками у будь-якій сфері діяльності, пов'язаній з творчістю [4, с.171-172]. А в переробленому і переосмисленому автором відповідно до викликів цифрового середовища перевиданні книги (2012 р.), що призначалася для студентів – майбутніх учителів й орієнтувала їх на освіту дітей в інформаційному суспільстві XXI ст., тобто на інноваційний тип навчання [5, с.219], науковець виклала сутність і структуру вміння вчитися вже на підставі компетентнісного підходу. Умовою і результатом інноваційного типу навчання автор визначила сформованість в учнів *бажання і здатності самостійно вчитися* (курсив – О. Савченко), або компетентності «уміння самостійно вчитися» [там само]. Структуру цієї ключової компетентності вона розглядає як сукупність мотиваційного (ставлення і прагнення до навчання), змістового (відомі та нові знання, цінності, уміння, навички), діяльнісного (способи

реалізації виконання навчальної діяльності на різних рівнях складності), контрольно-оцінювального (самоперевірка, самоконтроль досягнень), рефлексивно-корекційного (самопізнання і самоусвідомлення своїх пізнавальних можливостей, прагнення їх удосконалення) аспектів-складників [5, с.221-222]. На переконання О. Савченко, розвиненого вміння вчитися можна досягти лише у процесі цілеспрямованого спеціального формування кожного зазначеного його складника, що вимагає відображення у навчальних програмах і підручниках завдань з їх формування на різному предметному змісті, точного врахування в методиці вікових та індивідуальних особливостей дітей 6-10-річного віку, і відповідної професійної підготовки вчителя [там само].

У контексті реалізації концепції Нової української школи (з 2017-2018 рр.) колективом науковців Інституту педагогіки НАПН України за керівництва академіка О. Савченко було розроблено новаційну типову освітню програму для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти, базовану на компетентнісних засадах. На основі конкурсу програм Наказом МОН України цю програму було затверджено [6]. Метою початкової освіти автори програми проголосили «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей; розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі» [6].

Продовжуючи невтомно працювати над оновленням підходів до витворення навчальних книг для початкової школи, урізноманітнення їх змістового наповнення, О. Савченко працює на формування, становлення особистості дитини-школяра, прагне підготувати її до усвідомлення необхідності і потреби навчатися впродовж усього життя.

Список використаних джерел:

1. Драйден Г., Вос Дж. Революція в навчанні. Пер. з англ. М.Олійник. Львів: Літопис, 2005.
2. Савченко О.Я. Навчати дітей учитися. *Початкова школа*. 1979. № 11. С. 68–74.
3. Савченко О.Я. Розвивай свої здібності : навч. посіб. для молодших школярів. Київ : Освіта, 1996.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. Київ : Абрис, 1997.
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. Київ : «Грамота», 2012.
6. Наказ МОН України від 8 жовтня 2019 року N 1273 «Про затвердження типових освітніх програм для 3 - 4 класів закладів загальної середньої освіти» https://ips.ligazakon.net/document/MUS32496 (вилучено 17.10.2020)

Довгопол Ю.І., студентка 32 групи спеціальності «Початкова освіта. Англійська мова» КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж імені І. С. Нечуя-Левицького»

ІННОВАЦІЙНА СУТНІСТЬ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема: Формування ключових та предметних компетентностей молодших школярів за допомогою сучасних медіатехнологій

Теорія і практика медіаосвіти в сучасному педагогічному дискурсі стає предметом наукового дослідження багатьох учених, активізує увагу до широкого кола проблем: дослідження мас-медіа в цілому, моделей і методів медіаосвіти,

психолого-педагогічні дослідження з питань, роль засобів масової комунікації у вихованні школярів, вітчизняний та світовий досвід медіаосвіти.

В Україні увага до медіаосвіти посилилась лише в останні роки. Її проблеми в контексті світового інформаційного простору досліджують такі українські вчені, як О. Баришполець, О. Волошенюк, Н. Габор, Н. Горб та багато інших.

Обсяг інформації постійно збільшується, а життя сучасної дитини вже не можна уявити без медіа. Що ж означає слово «медіа»? [1].

1. *Медіа* (грец. – це середина або посередник) - це поняття, яке означає форми та способи передачі інформації, що створює медіапростір, і є посередником між виробником та споживачами [3].

Сучасне значення «медіа» - це засіб, через який опосередковано здійснюється комунікація між людьми. Фотографія та кінематограф, радіо та телебачення, мобільний зв'язок, комп'ютер, друк, інтернет тощо – все це медіазасоби.

Медіакомпетентність - рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного та політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства. Досягається через оволодіння медіаграмотністю, є показником рівня медіакультури [3].

Медіакомпетенція - уміння користуватися різними медіа-технологіями, здійснювати пошук необхідної інформації, робити правильний вибір її та створювати медіапродукти [3].

Перед сучасною освітою постає завдання навчити учнів аналізувати, обробляти та ефективно використовувати медіаінформацію, створювати власні медіапродукти, а це, в свою чергу, є ключовими аспектами медіакомпетентності.

1. Згідно з Концепцією «Нова українська школа» та Державним стандартом початкової освіти, освітній процес у школі має бути зорієнтований формувати та розвивати життєво необхідні компетентності, удосконалювати форми і зміст освітнього процесу, упроваджувати інформаційно-комунікаційні технології для навчання [2].

У зв'язку із цим значно актуалізується проблема розвитку медіаосвіти підростаючого покоління.

На що спрямована шкільна медіаосвіта? Перш за все, на виховання свідомого, компетентного споживача медіа та має стимулювати розвиток спеціальних знань, умінь, навичок у сфері медіа, розвивати ресурсні можливості особистості. Впровадження медіаосвіти в освітній процес школи має на меті:

- сформувати медіаімунітет особистості;
- сприяти формуванню критичного мислення, яке забезпечить свідоме споживання медіапродукції на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб;
- розвивати медіатворчість особистості спеціалізованими засобами медіакультури [4].

Враховуючи інтерес сучасних школярів до різноманітних мас-медіа, ось приклад можливих інноваційних програм для формування ключових та предметних компетентностей у молодших школярів:

✓ **Медіатекст** (media text, media construct) - повідомлення, викладене в будь-якому жанрі медіа: газетної статті, телепередачі, відеокліпу, фільму [4]. До засобів медіаосвіти належать традиційні засоби масової інформації та новітні технології.

✓ **Онлайн ігри** - це не тільки гарний спосіб розслабитися у вільний час. Тут можна знайти пізнавальні матеріали з навчальних предметів, цікаві тести й загадки,

уроки. Дитина буде впевненіше почуватися на уроках, якщо серед безлічі нових значків зустріне знайомі, зуміє прочитати слово, написати букву, полічити предмети. Унікальну можливість представляють навчальні онлайн ігри в яких у дитини є можливість одночасно і грати, і пізнавати щось нове для себе.

- ✓ Конструктор **LearningApps** призначений для розробки, зберігання інтерактивних завдань з різних предметних дисциплін, за допомогою яких учні можуть перевірити і закріпити свої знання в ігровій формі, що сприяє формуванню їх пізнавального інтересу.
- ✓ **Хмара тегів** - це візуальне подання списку категорій (або тегів, також званих мітками, ярликами, ключовими словами, тощо).
- ✓ **QR-код** (квадратна картинка, у якій закодована якась інформація). Їх спеціальний вигляд полегшує читання закодованих даних за допомогою сучасних мобільних телефонів, оснащених камерами.
- ✓ **Ментальні карти** - це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації інформації у візуальній формі.
- ✓ Прикладна **програма Power Point.** Як показує практика, використовувати комп'ютерні презентації можна на уроках будь-якого типу. Практикою доведено, що використовувати **презентації** доцільніше **на уроці математики** під час усного рахунку, математичних диктантів, роботі з геометричним матеріалом, тестуванні, логічних вправах і задачах тощо; **на уроках української мови** – під час зорових диктантів, роботі з деформованими текстами, словникових диктантів, вправ на увагу, при списуванні, складанні опису картин, зображень тощо; **на уроках читання** - під час різних видів словникової роботи, розгляді картин, зображень,портретів письменників, ребусів, кросвордів, тестуванні; **на уроках природознавства** - під час навчально-пізнавальних ігор, розгляді малюнків, фото, схем, ілюстрацій, ребусів, кросвордів, тестуванні тощо; на **уроках образотворчого мистецтва та трудового навчання** – під час розгляду картин, малюнків, схем, обговоренні технологічних карт. [1].

Також застосування нових інформаційних технологій у традиційному початковому навчанні дозволяє диференціювати процес навчання молодших школярів з урахуванням їх індивідуальних особливостей, дає можливість творчо працює вчителю розширити спектр способів пред'явлення навчальної інформації, дозволяє здійснювати гнучке управління навчальним процесом, є соціально значущим і актуальним.

Список використаних джерел:

1. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: .https://nice2020.jimdofree.com/new-page/.

2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://cutt.ly/5e8FtqX.

3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://cutt.ly/Fe8Fovc.

4. Медіакультура особистості; соціально-психологічний підхід: навчально-методичний збірник / О.Т. Баришполець, Л.А. Найдьонова, Г.В. Мироненко, О.Є. Голубєва, В.В. Різун та ін.; За ред. Л.А. Найдьонової, О.Т. Баришпольця. - К.: Міленіум, 2009. - 440 с.

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Колошина А. О., магістранта факультету психології та соціальної роботи спеціальність «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

СУТНІСТЬ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Отримання якісної освіти – це право кожної дитини.

Якісної освіти можна досягти тільки тоді, коли кожна дитина (в тому числі найбільш вразливі і виключені діти) відвідує школу і отримує інклюзивну якісну освіту, яке забезпечує їх навичками, необхідними для життя.

Відсутність інклюзивних навчальних середовищ, забезпечення необхідними ресурсами та інформацією, поглиблюють проблеми, з якими діти стикаються в доступі до освіти.

Питанню інклюзивої освіти присвячено багато праць вчених з різних галузей науки – Л. Аксьонової, В. Бондар, Є. Бондаренко, М. Веденіної, М. Власової, О. Глоби, В. Григоренко, П. Горностай, Г. Іващенко, Б. Пузанова, О. Установа та ін.

Сучасна система освіти повноцінно приймає в себе тільки тих, хто відповідає її певним вимогам, дітей зі стандартними можливостями, здатних навчатися за загальною для всіх програмою та показувати результати успішності, нормальні для всіх. В результаті нерідко виходить, що діти з особливими освітніми потребами випадають із загального освітнього процесу, тому, що для роботи з ними педагогічний склад загальноосвітніх установ не володіє необхідними знаннями в галузі корекційної та спеціальної педагогіки. Цю та багато інших проблем у сучасній школі може бути вирішено за допомогою інклюзивної освіти [1, с. 220; 2, с. 7].

Інклюзивна освіта (французький варіант «inclusif» – включає в себе) – процес розвитку загальної освіти, який має на увазі доступність освіти для всіх, в тому числі і для дітей з особливими потребами. В основу інклюзивної освіти закладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей та забезпечує відношення до всіх людей як до рівних, а також створює необхідні умови для дітей, які мають особливі освітні потреби.

Аргументи на користь перебування учнів в інклюзивному освітньому середовищі незаперечні. Тому супротивне твердження про те, що решта дітей отримують менш якісну освіту в інклюзивному середовищі чи опиняються у менш сприятливих соціальних умовах, важко назвати аргументованим.

Появі інклюзивного освітнього середовища сприяла низка чинників: соціальних, законодавчо-нормативних, теоретичних, практико-орієнтованих; економічних [3, с.40; 4, с. 5].

Інклюзивне освітнє середовище в освітній організації передбачає: підвищення рівня психологічної готовності всіх дітей (з нормотиповим розвитком і обмеженими можливостями здоров'я) і їхніх батьків до спільного навчання; створення психологічно безпечного освітнього середовища для ефективної адаптації всіх дітей; підвищення професійної компетентності та психологічної готовності педагогів до роботи з дітьми та їхніми батьками; адаптацію освітньої програми (програм), навчального навантаження, засобів і методів навчання до вікових, типологічних індивідуальних потреб і можливостей дитини; комплексний супровід дітей з ООП та інших категорій в освітній організації; підвищення психолого-педагогічної компетентності батьків дітей з ООП з питань їхнього розвитку, виховання і навчання; залучення їх до співпраці з освітньою організацією; пошук і використання всіх можливих ресурсів для забезпечення необхідних умов реалізації інклюзивної

практики (мережева взаємодія з освітніми, громадськими організаціями, залучення фахівців різного профілю, використання державної підтримки та ресурсів некомерційних організацій і т.д.) [4, с. 40].

Таким чином, інклюзивне освітнє середовище – це одночасно і особлива одиниця соціального середовища, і вид освітнього середовища, яка має специфічну структуру і зміст, що дозволяють вирішувати завдання спільного навчання різних категорій учнів за допомогою забезпечення динамічної відповідності умов середовища (доступне середовище, диференціація, індивідуалізація і варіативність організації і змісту освітнього процесу; психологічна безпека освітнього середовища та ін.) індивідуальним можливостям і освітнім потребам кожного учня.

Список використаних джерел:

1.Лебедєва С. О. Соціально-психологічна адаптація дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі школи. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т спец. педагогіки.* - Київ, 2013. Вип. 4, ч. 2. С. 218-228. - URL: http://nbuv.gov.ua/ UJRN/ooop_2013_4(2)__27

2.Олешко Л. Д. Особливості впровадження інклюзивного навчання в освітній простір. *Безпека життєдіяльності.* 2016. № 12. С. 7-8.

3.Романовська Д. Інклюзивне навчання в школах: методологія психологічного супроводу. *Психолог.* 2012. № 21. С. 39-41.

4.Сак Т. Психологічні умови реалізації державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Дефектологія. 2013. № 2. С. 3-6.

Дубровський В.Л., старший викладач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГА МОЛОДШОЇ ШКОЛИ З БАТЬКАМИ

Кожна дитина неповторна, наділена від природи унікальними

здібностями, талантами та можливостями. Місія Нової школи –допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками[3].

Основні напрямки реформи загальноосвітньої школи орієнтують педагогів на посилення допомоги родині і підняття її відповідальності за виховання підростаючого покоління, на широке залучення батьків у виховну роботу з учнями[1].

Родина і суспільство взаємопов’язані. Сім’я чутливо реагує на всі структурні й функціональні зміни, що відбуваються в суспільстві, і певним чином сама впливає на суспільство. Повний і гармонійний розвиток дитини потребує сімейного оточення, атмосфери щастя, любові і розуміння. У школі дітей переважно переконують, повчають, а сім’я – це практична школа моралі. І якщо в сім’ї здоровий мікроклімат, діти виховуються особистим прикладом батьків у дусі моральності, гуманізму, відповідальності – це і є основою виховання.

Значний внесок у дослідження проблеми взаємодії школи і сім’ї у вихованні особистості зробили сучасні вчені: В. Кузь, Ю. Руденко, В. Скутіна, Є. Сявавко,С. Бабишина,З. Болтарович, М. Стельмахович, В. Бойко, Д. Луцик, Г. Чередніченко, А. Марушкевич, В. Постовий, В. Кравець,Т. Алексєєнко,

І. Рибальченко,П. Щербань.

Отже, школа і родина повинні бути взаємозалежні. У початкових класах зв'язок школи з родиною (батьками) здійснює вчитель. Спільна робота вчителя-вихователя і батьків починається на першому році навчання дітей у школі. Для дитини, що вперше переступила поріг школи, співдружність вчителя і батьків – одне з найважливіших умов його цілісного розвитку, тому що особистість школяра не може формуватися тільки в школі і тільки в родині. Він виховується одночасно й у школі, і в родині[2].

Основи взаємодії педагогів з батьками сформовані ще В.Сухомлинським: «Якомога менше викликів до школи батьків для моральних нотацій дітям, для лякання дітей батьківською «сильною рукою», для попередження про небезпеку «якщо й далі так буде продовжуватися», і якомога більше такого спілкування дітей з батьками, що приносить радість матерям і батькам. Усе, що в дитині в голові, душі, у зошиті, щоденнику, - усе це ми повинні розглядати з погляду взаємин дітей і батьків, і зовсім неприпустимо, щоб дитина приносила матері та батьку одні засмучення – це виродливе виховання»[4].

Учитель є сполучною ланкою між школою і родиною, особливо це відноситься до вчителя початкової школи, де він один виконує не тільки навчальну, але і виховну функції. Спілкування вчителя з батьками учнів впливає на процес формування особистості дитини, на процес навчання.

Один із ключових компонентів концепції Нової української школи є

педагогіка партнерства – педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками. В основі педагогіки партнерства –спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об’єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими спільниками, рівноправними учасниками освітнього процесу і відповідають за результат. Тільки творча праця, спільний творчий пошук, педагогіка партнерства є джерелом збагачення досвіду міжособистісних стосунків педагогів і батьків, їхнього емоційного життя може істотно вплинути на готовність до самореалізації. Тільки спільний творчий пошук дає відчуття єдності та необхідності один одному. Педагогіка партнерства дозволяє нам успішно будувати стосунки з оточуючими, оскільки без взаємодії з іншими людьми, без розуміння своїх та їхніх почуттів неможливо досягти спільних цілей. Діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями та батьками має змінити односторонню авторитарну комунікацію.

Щоб якомога більше батьків стали справжніми партнерами школи у справі виховання дітей потрібно: піднімати авторитет сім’ї, сприймати помилки у вихованні як створення нових можливостей для розвитку, враховувати інтереси батьків, спиратися на життєвий досвід батьків, не концентрувати на недоліках у сімейному вихованні, вірити, що будь – яка сім’я має сильні сторони.

Отже, діяльність батьків і педагогів заради інтересів дитини буде успішною лише в тому випадку, якщо вони стануть союзниками, що дасть їм змогу краще пізнати дитину, побачити її в різних ситуаціях, що допоможе дорослим усвідомити індивідуальні особливості дітей, розвивати їхні здібності, формувати ціннісні життєві орієнтири, попереджати негативні прояви в поведінці. Важливими завданнями в діяльності педагогів є налагодження партнерських взаємин і спільних інтересів з родиною кожного учня, створення атмосфери довіри, взаєморозуміння, взаємодопомоги, співтворчості у вихованні та навчанні підростаючого покоління.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» (від 05.09.2017 № 2145-VIII). [Електронний ресурс]. Доступно: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

2. Міністерство освіти і науки України, 2016. Концепція «Нова українська школа» [online]. Доступно: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf

3. Порадник для вчителя. *Сайт «Нова українська школа».* [Електронний ресурс]. – Доступно: http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf

4. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В.О.Сухомлинський //Вибр. твори: У 5-ти т. – Т. 1. -К , 1976.&#39.

Дячок А.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ РИТОРИЗАЦІЇ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Одним із завдань мовної освіти молодших школярів згідно з Державним стандартом початкової освіти є формування комунікативних універсальних дій, серед яких варто назвати навчальні дії, пов’язані з умінням повно і точно виражати свої думки відповідно до завдань і умов спілкування, створювати яскраві, емоційні висловлювання. До вирішення цього завдання сьогодні включилась риторика. Освітні заклади не завжди мають можливість включити у навчальний процес викладання риторики. Риторика як наука передбачає певний алгоритмований шлях до створення тексту як найважливішої одиниці спілкування. Сучасні методичні дослідження (Т.Вострикової, А.Тихонова, В.Полякової, О.Никульченкової [1], В.Нищети [2], Я.Тарасевич [3] та ін.) для вирішення поставлених завдань пропонують використовувати засоби риторики та інтегрувати риторичні прийоми з предметними знаннями, тобто вводити у освітній процес прийоми риторизації.

Вивчення праць учених, які розглядають особливості риторизації, дозволило визначити прийоми риторизації, які спрямовані на вдосконалення мовленнєвої діяльності учнів, завдяки яким вирішується проблема формування комунікативних універсальних навчальних дій.

Використання елементів риторики в освітньому процесі спрямоване на засвоєння школярами таких комунікативних навчальних дій, як планування співробітництва з учителем, однолітками, здійснення взаємодії в пошуку і зборі інформації, управління поведінкою партнера, володіння монологічними та діалогічними формами мовлення відповідно до граматичних і синтаксичних норм мови. Крім того, серед комунікативних універсальних навчальних дій (далі - КУНД) виділяють спеціальні риторичні універсальні дії. Інструментарієм, що сприяє розвитку мовлення школяра, є такі прийоми, як риторична гра, риторичний аналіз, риторична задача, різні прийоми роботи з текстом.

Про труднощі комунікативного характеру або несформованість комунікативних універсальних навчальних дій, які можна спостерігати в початковій школі, свідчать дослідження О.Ареф'євої, А.Асмолова, К.Зайцевої, І.Ігнатьєвої, Є.Нікульченкової та інших, що позначаються на засвоєнні навчального матеріалу, а також на особистісному розвитку дитини. Продуктивну взаємодію з дорослими і однолітками забезпечують комунікативні універсальні навчальні дії (КУНД), зміст яких представлено в роботах А.Асмолова.

Технологічний аспект риторизації - введення елементів риторики в навчальний процес, використання її законів з точки зору наповнення їх конкретним предметним змістом – науковці розглядають як об'єкт методичної науки в зв'язку з тим, що риторика пропонує певний алгоритмізований шлях до створення тексту - найважливішої одиниці спілкування [1, с. 5].

Водночас використання елементів риторики вимагає опори на уявлення школярів про одиниці мови, про текст як одиницю комунікації; дані уявлення формуються у школярів на уроках української мови. Тому О.Нікульченкова пропонує розглядати риторизацію як предметно-орієнтовану технологію, що дозволяє інтегративно вирішувати завдання вдосконалення мовленнєвої діяльності учнів. Дану задачу можна вважати стратегічною в системі риторизації [2, с. 25].

Звернемося до визначення поняття «риторизація» вченими та учителями-практиками.

На думку Л. Ахашверошового, риторизація дозволяє використовувати риторичні прийоми, що сприяють мовленнєвому розвитку школярів. Л.Хаймович і О.Сальникова переконливо описують риторизацію як предметно орієнтовану технологію, яка одночасно дозволяє інтегрувати зміст навчання різних предметів шкільного циклу в процесі розвитку мовлення учнів. О.Сальникова говорить, наприклад, про комплекс інтегрованих завдань, що вирішуються за допомогою предметно орієнтованої (на предмети освітньої галузі «Філологія») технології риторизації на кожному рівні. Системоутворюючим фактором у будь-який педагогічній технології є результат її застосування. Виділені О.Сальниковою інтегровані завдання, які вирішуються технологією риторизації, дозволяють спрогнозувати комплекс як предметних, так і метапредметних освітніх результатів (таблиця 1.1.). [1, с. 30].

Таблиця 1. 1.

Завдання технології риторизації і результати її застосування

Рівень реалізації технології	**Завдання технології риторизації (інтерпретація типології завдань, представлена в роботах О. Сальникової)**	**Результати реалізації технології**
Риторизація навчального процесу	Втілення риторичних ідей	Освоєння учнями риторичних моральних ідей
	Суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу	Гуманізація відносин суб'єктів освітнього процесу
	Діалогізм	Оволодіння школярами нормами діалогу
	Реалізація принципів розвивального навчання	Розвиток особистості учня
	Створення можливостей для самореалізації учня	Самореалізація учня
Риторизація навчального предмета	Створення мотивації до вивчення предметного матеріалу, володіння яким сприяє підвищенню рівня ефективності комунікації	Активізація мотивів вивчення предметного матеріалу, володіння яким сприяє підвищенню рівня ефективності комунікації
	Встановлення інтеграційних зв'язків між предметами	Оволодіння школярами міжпредметними риторичними вміннями створювати і розуміти тексти як одиниці комунікації
	Жанровоцентричний підхід до викладання	Оволодіння школярами системою риторичних жанрів

	Активізація навчального спілкування	Розвиток усного мовлення учнів
Риторизація завдання (навчальної задачі)	Переведення навчальної ситуації в риторичну	Усвідомлення школярами можливостей української мови як засобу вирішення немовленнєвого завдання; поглиблення поняття «комунікативна ситуація»
	Переведення навчальної задачі закритого типу в задачі відкритого типу	Розвиток пошукових (евристичних) умінь учнів; розвиток дискусійного мовлення; розвиток аргументативного мовлення
	Аналіз результатів виконання задачі	Розвиток аналітичних умінь; оволодіння вміннями мовної рефлексії

О.Нікульченкова наголошує, що всі виділені результати риторизації є метапредметними утвореннями, що дозволяє вважати риторизацію інтегративним прийомом формування у школярів універсальних навчальних дій. Разом з тим уведення елементів риторизації вимагає опори на уявлення школярів про одиниці мови, про текст як одиницю комунікації. Дані уявлення можуть бути сформовані лише в контексті української мови як навчального предмета. Отже, риторизацію доцільно розглядати як предметно орієнтовану технологію, що дозволяє інтегративно вирішувати завдання розвитку мовлення учнів. Дане завдання може бути розглянуте як стратегічне в системі риторизації [там само, с. 32].

Риторизація дозволяє розглянути комунікативну ситуацію уроку як навчально-мовну ситуацію, що моделює відомі учням умови і вимагає іншу модель поведінки. При цьому необхідно створити умови для здійснення молодшим школярем рефлексії своєї діяльності. Особистісно-ситуативний підхід орієнтований не на те, що учень засвоїв, а на те, навіщо він засвоїв [там само, с. 33].

Риторизація реалізується в такій послідовності дій учня: аналіз комунікативної ситуації; осмислення предмета майбутньої промови з точки зору його сприйняття адресатом; вибудовування висловлювання відповідно до вимог жанру з урахуванням готовності адресата до змістового сприйняття тексту того чи іншого жанру; вибір засобів стильового оформлення висловлювання з урахуванням готовності адресата до змістового сприйняття тексту того чи іншого стилю; продукування висловлювання з урахуванням особливостей слухання як мовленнєвої діяльності адресата; рефлексія висловлювання як особистого комунікативного вчинку.

У технології риторизації дії вчителя забезпечують послідовність дій школяра, пред'являють учням систему риторичних задач, які доповнюються - за умови труднощів їх виконання - риторичним аналізом.

Список використаних джерел:

1. Никульченкова Е. В. Формирование коммуникативных универсальных учебных действий младших школьников на основе технологии риторизации: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Москва, 2017. 227 с.
2. Нищета В. А. Методика формування риторичної компетентності учнів основної школи в процесі навчання української мови: автореф. дис… доктора пед. наук. 13.00.02. Херсон, 2018. 46 с.
3. Тарасевич Я. Ю. Методика навчання риторики в старших класах профільної школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2013. 20 с.

Жебровська Т.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

СТРУКТУРНО-КОМПОНЕНТНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧИТАЦЬКИХ УМІНЬ ПІД ЧАС АНАЛІЗУ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Методистами (М. Воюшиною, В.Горецьким) було зроблено спробу класифікації читацьких умінь: а) узагальнені (інтелектуальні) вміння, пов’язані з усіма навчальними предметами; б) спеціальні вміння, пов’язані з кожним конкретним предметом; в) уміння раціональної організації праці. Більшість науковців зробили висновок: основою для виділення читацьких умінь є процес сприймання художнього твору, що, безперечно, відповідає дійсності [1, с. 45].

Систему читацьких умінь складають такі часткові аналітичні вміння, які були розроблені М.Воюшиною: 1) сприймати зображально-виражальні засоби мови відповідно до їх ролі у творі; 2) вміння відтворювати в уяві словесні образи, створені письменником; 3) вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, бачити логіку розвитку дії в епосі, динаміку емоцій в ліриці, рух конфлікту в драмі; 4) вміння цілісно сприймати образ персонажа в епосі, образ переживання - у ліриці, характер в драмі як елементи, що використовуються для розкриття ідеї твору; 5) вміння бачити авторське ставлення, оцінку у всіх елементах тексту; 6) уміння освоювати авторську ідею твору [там само, с.71].

Оскільки для нашого дослідження важливими є вивчення поетичного тексту та його особливостей під час формування читацьких умінь школярів, то зупинимося на цьому аспекті проблеми.

Нами були виявлені наступні особливості поетичного тексту (за С.Мірошниченко): лаконізм, ритм, римованість, автокомунікація, аграматизм, мнемотичний потенціал, емоційний вплив на читача, а також стильові домінанти в галузі художньої мови ліричного твору: монологізм, «поліфонія», риторичність, психологізм, різноманітні художньо-стилістичні засоби [2, с. 9].

Мета аналітичної роботи з поетичного твору (далі –ПТ) якраз і полягає в тому, щоб створити в учнів уявлення про ПТ як про особливу художню структуру, будь-який елемент якої: фоніка, синтаксис, строфіка, рима, ритмико-інтонаційні особливості; сформувати у школярів уміння створювати «образно-смислове поле» поетичного тексту. Однак, результатом аналітичного читання є «повне» розуміння прочитаного ПТ, тобто аналіз всієї інформації, закладеної в тексті, і її оцінка. Інформація розглядається нами як відомості, що містяться в тому чи іншому мовному повідомленні, які піддаються розбору як об'єкти сприйняття, розуміння, аналізу, інтерпретації та оцінки [там само, с. 9].

У цьому дослідженні ми виділяємо наступні види інформації ПТ: лінгвістична, змістовна, смислова. Лінгвістична інформація- це стилістична інформація, до якої входять фонематична, експресивно-емоційна, асоціативно-образна інформація. Фонематична інформація, включена в художньо організовану мову, створює додаткове естетичне і смислове навантаження висловлювання, і слухові відчуття можуть з'явитися опорою для подальшого мовного висловлювання школярів. Майстерність звукової організації тексту стає в творі засобом його побудови і передачі сенсу [там само, с. 9].

Від автора залежить і використання асоціативно-образної інформації: те або інше слово може викликати певні асоціації і образи як в уяві автора, так і в уяві читача. Саме цей факт сприяє вживанню автором такої лексики в ПТ [там само, с. 10].

Слід констатувати, що кожному поетові властиві свої мовні засоби, свій художній стиль, який буде залежати, в тому числі, і від естетичних і художніх

тенденцій того часу, коли було написано твір. Стильова інформація використовується для характеристики соціального середовища, персонажів, місця дії і створення різних стилістичних ефектів [там само, с. 10].

Змістовна інформація виражена експліцитно в поетичному тексті за допомогою мовних одиниць в їх прямому значенні і являє собою якесь повідомлення про проблему, поставлену автором, або відомості про події, які відбувалися, відбуваються або будуть відбуватися в художньому світі ПТ. Ця інформація, як правило, стає змістовною основою мовного спілкування учнів з різних дискусійних проблем [там само, с. 10].

Смислове розуміння тексту досягається через аналіз мовних засобів поетичного тексту, які надзвичайно різноманітні. Їх використання автором ПТ покликане створювати певну «художню картину світу». Всі види інформації та засоби її вираження є об'єктами аналізу (різних видів) і інтерпретації в процесі аналітичного читання [там само, с. 11].

Виявлене в дослідженні співвідношення видів інформації, яке міститься в ПТ, і видів аналізу дає можливість говорити про необхідність комплексного аналізу ПТ в процесі аналітичного читання [там само, с. 12].

З метою виявлення методичних характеристик аналітичного читання поетичного тексту і умінь як компонентів аналітичної і інтерпретаційної компетенцій учнів С.Мірошниченко розглядає цілі та завдання аналітичного читання. За автором, аналітичне читання являє собою аналітичну діяльність, методичним засобом якої є вияв експліцитної та імпліцитної інформації. ПТ є інформативно-мовним твором, який включає в себе як ту, так і іншу інформацію. Отже, результативність аналітичної діяльності залежить від ступеня сформованості аналітичної і інтерпретаційної компетенцій у школярів. Кожна компетенція включає в себе знання та вміння ними користуватися в процесі читання [там само, с. 13].

Аналітична компетенція включає в себе знання: лінгвістичних і літературознавчих особливостей поетичних текстів; видів інформації, закладеної в поетичних текстах; мовних і мовних виразних засобів, що використовуються в поетичних текстах [там само, с. 13].

Уміння як компонент аналітичної компетенції - це дії аналітичного характеру, а саме дії, що забезпечують здійснення різних видів аналізу ПТ: лінгвістичного, літературознавчого, культурознавчого. До таких дій (умінь) відносяться: антиципація змісту ПТ за його заголовком; визначення головних героїв і другорядних, виявлення теми і проблеми ПТ; знаходження ключових слів, сюди ж входять вміння працювати з тлумачними і фразеологічними словниками, словниками синонімів і іншою довідковою літературою; вміння визначати і пояснювати вживання неологізмів, інверсійних явищ, відхилень від граматичної і лексичної норми; вміння виявляти стилістичні особливості ПТ; особливості оціночної лексики, яка виражає відношення автора до описаних подій ПТ, до героїв ПТ; культурознавчі реалії (географічні, історичні), що відображають традиції, спосіб життя носіїв мови; вміння виявляти систему цінностей автора як носія мови та ін. Знання та вміння, що входять в аналітичну компетенцію учнів, представлені в таблиці 1.1 [там само, с. 13]. (Таблиця 2.2):

Таблиця 1.1.

Структура аналітичної складової умінь школяра, що формується в процесі комплексного аналізу поетичного твору за С.Мірошниченко

ЗНАННЯ	УМІННЯ
мовних і мовленнєвих художніх засобів для вираження лінгвістичної і змістовної інформації: **-стілістичних:**	**- антиципувати зміст твору;** **-визначати головних, другорядних героїв;** **-виявлять тематику і проблематику ПТ;** **-знаходити «ключові» слова;**

-фонематичних; **-експресивно-емоційних;** **-асоціативно-образних;** **-лексико-граматичних.** **-мовну систему рідної мов;** **-композиційно-структурну побудову ПТ;** **-про автора ПТ і час написання ПТ**	**-визначати і пояснювати вживання неологізмів, інверсійних явищ, відхилень від граматичної і лексичної норми;** **-виявляти стилістичні особливості ПТ та оціночну лексику, що виражає відношення автора до описаних подій ПТ, до героїв ПТ;** **-виявлять систему цінностей автора як носія мови;** **-виявляти культурознавчі реалії (географічні, історичні та ін.), що відображають традиції, спосіб життя носіїв мови;** **- аналізувати ПТ як одного учасника з точки зору стилістичних особливостей цього автора;** **-працювати з різного типу мовними словниками та іншою довідковою літературою.**

Інтерпретаційна складова умінь аналізувати ПТ включає в себе наступні знання: міжпредметні і фонові; засобів художньої виразності, знання культурознавчих реалій і т.д. [там само, с. 14].

Крім знань інтерпретаційна складова умінь включає в себе наступні вміння: інтерпретувати смислову інформацію, культурознавчі реалії (їх роль в ПТ), оцінювати зміст і сенс ПТ, формулювати своє ставлення до персонажів і подій ПТ; самостійно оцінювати естетичну і етичну цінність ПТ. (Таблиця 1.2). [там само, с. 14].

Таблиця 1. 2.

Структура інтерпретаційної складової умінь учнів, що формується в процесі комплексного аналізу ПТ за С.Мірошниченко

ЗНАННЯ:	УМІННЯ
-міжпредметні; **-фонові (екстралінгвістичні, паралінгвістичні);** **-культурознавчі реалії: історичних, географічних і т.д., персоналій;** **-засобів художньої виразності;** **- художньої літератури в контексті світової літератури;**	**-підтверджувати або спростовувати гіпотетичне припущення змісту ПТ;** **-розуміти концептуальний сенс твору;** **-оцінювати ставлення автора до персонажів і подій ПТ;** **-формулювати власне ставлення до персонажів і подій ПТ;** **-самостійно оцінювати естетичну і моральну цінність ПТ;** **-визначати місце поетичного тексту в контексті світової культури.**

Таким чином, в структурі читацьких умінь читачів молодших школярів аналізувати ПТ С.Мірошниченко виділила 2 складові: аналітичну та інтерпретаційну. Автор у стуктурі умінь викоремила когнітивний компонент (знання) і практичний компонент (вміння), які повинні бути сформовані в процесі аналітичного читання [там само, с. 14].

Окреслені теоретичні положення стали основою для виділення структури читацьких умінь молодших школярів під час аналізу ПТ. Серед них особливої ваги набувають такі, як: мотиваційно-особистісний; інформаційно-пізнавальний; процесуально-діяльнісний.

Мотиваційно-особистісний компонент, на нашу думку, відображає позитивно-активне ставлення до читання як процесу та шкільного предмета, інтерес до поетів, віршів, до різних видів навчальних завдань під час аналізу віршів на уроках читання.

Інтерес до читання, літератури, віршів та їхніх авторів на уроках читання спонукає школярів до активності, сприяє виникненню і розвитку потреб, інтересів,

що обумовлюють їх продуктивну діяльність (інтерес до віршів, їх авторів, аналізу та інтерпретації поетичного тексту).

При аналізі інформаційно-пізнавального компонента читацьких умінь важливо визначити обсяг знань, необхідних для виконання завдань під час уроків читання, сприйняття віршів та їх аналізу.

Інформаційно-пізнавальний компонент читацьких умінь включає інтепретаційні знання: міжпредметні; культурознавчі реалії: історичних, географічних і т.д. персоналій; засобів художньої виразності; художньої літератури в контексті світової літератури; аналітичні знання: мовних і мовленнєвих художніх засобів для вираження лінгвістичної і змістової інформації: стилістичних (фонематичних; експресивно-емоційних; асоціативно-образних; лексико-граматичних; мовної системи рідної мови; композиційно-структурної побудови ПТ; знання про автора ПТ і час написання ПТ.

Процесуально-діяльнісний компонент читацьких умінь характеризується сформованістю аналітичних умінь: антиципувати зміст твору; визначати ліричних героїв; виявляти тематику і проблематику ПТ; знаходити «ключові» слова; визначати і пояснювати вживання неологізмів, інверсійних явищ, відхилень від граматичної і лексичної норми; виявляти стилістичні особливості ПТ та оціночну лексику, що виражає відношення автора до описаних подій ПТ, до героїв ПТ; характеризувати систему цінностей автора як носія мови; виявляти культурознавчі реалії (географічні, історичні та ін.), що відображають традиції, спосіб життя носіїв мови; аналізувати ПТ як одного учасника з точки зору стилістичних особливостей цього автора; працювати з різного типу мовними словниками та іншою довідковою літературою; інтерпретаційних умінь: підтверджувати або спростовувати гіпотетичне припущення змісту ПТ; розуміти концептуальний сенс твору; оцінювати ставлення автора до персонажів і подій ПТ; формулювати власне ставлення до персонажів і подій ПТ; самостійно оцінювати естетичну і моральну цінність ПТ; визначати місце поетичного тексту в контексті світової культури.

Виокремлені компоненти читацьких умінь учнів початкових класів (мотиваційно-особистісний; інформаційно-пізнавальний; процесуально-діяльнісний) слугуватимуть підґрунтям для визначення критеріїв, показників, окреслення рівнів сформованості досліджуваного педагогічного явища в сучасній практиці початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Методика обучения литературному чтению: учебник для студ. учереждений высш. проф. Образования / М.П. Воюшина, С.А. Кислинская, Е.В. Лебедева, И.Р. Николаева; под ред. М.П. Воюшиной. 2-е изд., испр. М.: Издательский центр «Академия», 2013. 288 с.

2. Мирошниченко С. А. Методика обучения студентов языкового вуза аналитическому чтению поэтических произведений на французском языке: автореф. дисс... канд. пед. наук: 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)». Спб, 2013. 23 с.

Жигун Л.О., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Розвиток пізнавальних інтересів дитини - один з найважливіших чинників успішності навчання. Всі зусилля педагога сформувати у дітей будь-які уявлення чи поняття приречені на неуспіх, якщо не вдалося зацікавити учнів навчальним предметом. На даний час формування і розвиток пізнавального інтересу є однією з актуальних проблем сучасної освітньої школи. Педагогічною наукою і практикою протягом тривалого часу доведена необхідність теоретичної розробки цієї проблеми та її реалізації.

Актуальність цієї проблеми також можна пояснити тим, що сучасні методика і практика початкового навчання почали все більше звертати увагу на особистісний підхід в педагогічному процесі, в якому значне місце посідає саме розвиток і формування пізнавальних інтересів учня.

Важливо підкреслити, що актуальність визначеної проблеми також полягає і в тому, що вчитель початкової школи, перш за все, повинен навчити дітей вчитися, зберегти і розвивати пізнавальну потребу учнів, забезпечити пізнавальні засоби, необхідні для засвоєння основ наук, а цілеспрямоване вирішення цих завдань можливе лише в тому випадку, коли вчитель буде компетентним у особливостях пізнавальної діяльності, її структурі та особливостях молодшого шкільного віку, які значно впливають на формування і розвиток пізнавальних інтересів учнів.

Психологічні дослідження доводять, що пізнавальна діяльність формується в процесі всього життя людини та має свої особливості в кожному віковому періоді. Навчальна діяльність в початкових класах вимагає від учня цілком визначених пізнавальних навичок та засобів, які повинні бути сформованими ще в дошкільний період. І вчитель повинен спиратись на початковий рівень сформованості пізнавальних інтересів своїх учнів не стільки для теоретичного обгрунтування, скільки для практичного застосування на уроках. Потрібно чітко уявляти конкретний зміст різних видів пізнавальної діяльності. Тобто чому і в якій послідовності треба вчити учнів, як озброїти їх прийомами раціонального логічного мислення і т.ін.

Таким чином, серед багатьох завдань початкової освіти за Концепцією «Нової української школи» формування і розвиток навчально-пізнавального інтересу школярів, який є фундаментом розвитку особистості молодшого школяра в цілому, є одним із найбільш складних і актуальних.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує факт актуальності і наукового інтересу до визначеної проблеми: розкривається роль інтересу в освітньому процесі (Н.М. Бібік, О.І. Киричук, Г.С.Костюк, Л.М. Проколієнко, О.Я. Савченко, Н.Ф.Скрипниченко, О.В.Скрипниченко та ін.); вирішення дидактичних проблем, пов'язаних з активізацією пізнавальної діяльності, які побудовані на принципах особистісно-орієнтованого навчання (В. Давидов, В. Зінченко, Н. Тализіна, В. Шадриков, І. Якиманська та інші вітчизняні і забубіжні вчені).

Теоретичний пізнавальний інтерес - це вищий етап його розвитку і пов'язаний з намаганням учня самостійно розв'язати проблемне питання. В центрі уваги - проблема, а не готові знання. При цьому учні шукають причину, намагаються проникнути в суть предмета, самостійно встановити закономірність, розкрити причинно-наслідкові зв'язки. Учень напружує думку, вольові зусилля, виявляє емоції.

Теоретичний інтерес характеризується спрямованістю учнів не лише на глибоке і міцне засвоєння знань, пізнання закономірностей і опанування теоретичних основ, а й на застосування їх на практиці.

Отже, пізнавальний інтерес - вибіркова спрямованість особистості на предмети і явища навколишньої дійсності, яка характеризується постійним прагненням до

пізнання, до нових, більш повних і глибоких знань. Систематично зміцнюючись і розвиваючись, пізнавальний інтерес стає основою позитивного ставлення до навчання, носить пошуковий характер, при якому пошукова діяльність школяра відбувається із захопленням.

Список використаних джерел:

1. Нова Українська Школа / https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola
2. Мойсеюк Н. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Неля Мойсеюк; в авт. ред. – Вид. 5-те, доповн. і перероб. – К. : Мойсеюк В. Ю., 2007. – 655 с.
3. Шушора Л. Активізація навчально – пізнавальної діяльності учнів як вимога сьогодення. // Рідна школа. – 2003. – № 2. – с. 11 – 13
4. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.diary.ru/~ave-nam/p171469312.htm?oam
5. Електронний ресурс. Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli

Іваниш М.М., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОРВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Формування соціокультурної компетентності засобами української мови в молодших класах на сучасному етапі вимагає реалізації наступних педагогічних умов: адекватного змістового забезпечення; використання набутків креативної педагогіки; реалізації потенціалу методу проектів.

Соціокультурний компонент у курсі української мови має важливе значення для розвитку особистості дитини, її здатності брати участь у соціокультурному діалозі. Саме тому вивчення української мови в початкових класах перш за все спрямовується на формування в учнів уявлення про мову як форму вияву культури українського народу, розширення уявлень школярів про свою державу – Україну, про її особливості в різних регіонах; засвоєння малих українських фольклорних форм, національних формул мовленнєвого етикету, етикетних правил спілкування; використання набутих знань і вмінь під час виконання соціальних ролей, спілкування з представниками різних вікових груп і статусів, вирішення навчальних і життєвих проблем.

Основу змістового наповнення забезпечує підручник; із метою її поглиблення та розширення залучаються додаткові матеріали (дидактичні посібники, педагогічна періодика, Інтернет-ресурси, продукти власної творчості…), що дозволяє у навчальному процесі реагувати на нагальні проблеми, які виникають, зокрема, й під впливом змінних соціокультурних реалій. Аналіз підручників з української мови для початкових класів переконливо засвідчує, що ті з них, які розроблені на платформі НУШ, більш послідовно спрямовані на реалізацію соціокультурної лінії, у змісті їх представлено різні матеріали, вправи й завдання, які сприяють всебічному соціокультурному розвитку молодшого школяра. Наприклад, підручник з мови для другого класу авторства М. Вашуленка, С. Дубовик [1] надає широкі можливості для

формування соціокультурної компетентності учнів: опрацьовуються слова, які можуть ускладнювати сприятливу самопрезентацію особистості (завдання, запитання, предмет, ознака, український, одинадцять, виразний та ін.); діти поглиблюють уявлення про свої соціальні ролі та правила ставлення до оточуючих відповідно до ролі, осмислюють основи продуктивної соціальної комунікації; при цьому знімається жорсткий знаннєвий підхід, створюються умови для того, щоб учні засвоювали матеріал у дії, піднімалися до творчого рівня, в умовах, максимально наближених до реального життя, через осмислення й аналіз явищ дійсності, у позитивному емоційному середовищі.

Завдяки реалізації соціокультурного потенціалу навчальної літератури у свідомості дитини закріплюються основні маркери символічного образу України – рідної землі: Київ, Дніпро, Карпати; маленька батьківщина як складова великої України; Терас Шевченко, Василь Сухомлинський, Леонід Каденюк, Ніна Матвієнко …; хліб і сіль на вишитому рушнику; калина, спів солов'я; Святий Микола, щедрівки…

Додаткові методичні джерела доповнюють підручник цікавими вправами, творчими завданнями, різноманітними іграми та інтерактивними технологіями (такими, як прийом візуалізації висловів, у яких кодуються важливі для суспільно життя уявлення, традиції, переконання, наприклад, *школа – джерело знань*; осучаснення сюжету української народної казки; поетапне введення в активну лексику важливого слова; конференція з актуальних соціальних проблем на основі вивчення та закріплення мовного матеріалу та ін.).

Сьогодні педагогічна, методична наука постала перед необхідністю оновлення технологічної реалізації навчально-виховного процесу, з чого розвинулася ідея креативної педагогіки – яка «створює такі умови в навчанні, за яких учні не можуть не навчитися» [4, с. 9].

Методи креативної педагогіки активно сприяють формуванню соціокультурної компетентності учнів, оскільки самі є результатом соціокультурного поступу, вони – втілення сучасної соціокультурної ситуації, сучасні її маркери. Найчастіше до них відносять такі методи, як «Складання кластера», «П'ять чому», «Шість капелюшків де Боно», «Риб'ячий скелет», «Сократівське опитування», метод аналізу конкретних ситуацій, метод кубування, метод сторітеллінгу та ін. Серед прийомів креативної педагогіки у початкових класах найчастіше використовують «Логічне дерево» («Дерево рішень»), «Оживи картину», «Рюкзак», «РАФТ», «Таблиця «Плюс – Мінус – Цікаво», «Алгоритм дій» та ін.

Наприклад, усе частіше вчителям пропонується, особливо при вивченні мови, використовувати метод сторітеллінгу, сутність якого полягає у створенні та розказуванні різних історій, що супроводжується певними мовними завданнями. Одним із популярних інноваційних методів є також складання кластера. Він являє собою графічну організацію інформаційного матеріалу, яка показує смислове поле певного поняття чи проблеми; вважається втіленням нелінійної форми мислення, засобом перетворення догматичного мислення на критичне, шляхом до формування власних суджень на основі спостережень, досвіду, отриманих знань. Так, методичний посібник з української мови [3] пропонує учням третього класу скласти кластер до таких слів, як сім'я, сніжинка, годинник, взуття, черемха, щебетати, кипіти, кишеня, внесок, білка, тварини та ін.

Популярний сьогодні на різних освітніх рівнях метод проектів надає учням можливість самостійного отримання знань у процесі вирішення практичних задач або ж проблем, що потребують широкої когнітивної інтеграції з різних предметних галузей. Проектна діяльність активізує формування пошукових та рефлексивних умінь, навичок співробітництва, розвиває комунікативний і презентаційний

потенціал особистості, відпрацьовує його з позицій соціально прийнятних культурних норм.

Особливості організації проектної діяльності у загальноосвітній школі, у тому числі в початкових класах, є предметом вивчення як педагогів-теоретиків, так і педагогів-практиків (серед них О. Башинська, Л. Бодько, М. Бухаркіна, А. Василовська, Н. Голуб, І. Грабенко, І. Даніліна, Н. Кочетурова, С. Лерман, Є. Полат, А. Фасоля та ін.). Методичні набутки вчителів початкових класів переконують, що такий «дорослий» метод, як проект, може бути ефективним у початковій школі, викликати високий інтерес у молодших школярів, позитивно впливати на формування в них соціокультурної компетентності. Наприклад, учням пропонуються досить складні проекти, що реалізуються на двох уроках – теоретико-інформаційному, який завершується узагальненням-презентацією; та практикоорієтованиому, скерованому на розвиток певних навичок і вмінь, необхідних для успішної соціалізації дитини як у теперішньому часі, так і в майбутньому.

Проведена нами експериментальна робота з перевірки дієвості означених педагогічних умов засвідчила їх позитивний вплив на формування соціокультурної компетентності учнів третіх класів.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М.С., Дубовик С.Г. Українська мова та читання: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2019. 144 с.

2. Даніліна І.В. Навчальні проекти в початковій школі. 3 клас. Харків: Вид. група «Основа», 2016. 168 с.

3. Кравцова Н.М., Придаток О.Д. Українська мова. 3 клас. ІІ семестр (за підручником М.С. Вашуленка, О.І. Мельничайко, Н.А. Васильківської). Харків: Вид. група «Основа», 2017. 199 с.

4. Харченко Наталія. Креативна педагогіка. Методи, прийоми, форми. *Початкова освіта*. 2019. № 12. С. 8 - 39.

Кириленко С.В., кандидат педагогічних наук, начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Сучасні процеси, які відбуваються в освіті та в діяльності закладів загальної середньої освіти, спрямовані на реалізацію інноваційної державної освітньої політики, яка регламентована прийняттям нових Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» та інших важливих нормативних актів, що скеровані на реалізацію Концепції Нової української школи (НУШ). Це свідчить про розвиток педагогічної інноватики (науки про забезпечення умов для впровадження педагогічних інновацій) і можливостей їх потенційного здійснення. Адже експериментальна діяльність, яка супроводжує глобальні зміни в педагогічній практиці, передбачає вибір найдоцільніших педагогічних новацій щодо створення нового освітнього простору, сприяє активізації творчого пошуку керівників і вчителів у розробленні авторських моделей освітнього процесу; підтримці талановитих педагогів, їх самореалізації і стимулювання подальших пошуків у контексті життєтворчості і компетентнісно спрямованої освіти, що забезпечує успішність в діяльності НУШ.

Новий зміст освіти, заснований на інтеграції та формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації зростаючої особистості у суспільстві, педагогіка, що ґрунтується на партнерстві, орієнтація на потреби учня в освітньому процесі – ключові питання Нової української школи, які мають зупинити негативні тенденції та перетворити українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності України.

Нерозв'язані проблеми системи освіти та її основоположної ланки – початкової освіти, стали поштовхом для прийняття реформаторських рішень. Умови навчання дітей, особливо 6-річних першокласників, – наповнення класів, режим навчання, вимоги до приміщення, забезпечення харчуванням, матеріальна база тощо – у переважній більшості закладів освіти не відповідають психофізіологічним особливостям розвитку учнів. Вимагає змін і навчальне забезпечення.

Реформування освіти передбачає розвиток інноваційних перетворень у різних сферах життєдіяльності людини, набуття компетентностей особистістю задля підвищення конкурентоздатності, інтеграція у світовий освітній простір. У Державному стандарті початкової освіти серед обов'язкових результатів навчання означено не тільки вміння і знання, але й життєво необхідні компетентності, що дає можливість здобувачеві освіти стати спроможним до навчання в будь-якій країні світу. «Однак компетентності, – зазначає О. Савченко, – складно формувати, а ще складніше вимірювати, але без цього якісна шкільна освіта у XXI столітті неможлива» [4]. Переборюючи власну інертність і неготовність освітнього середовища до сприйняття інновацій, крок за кроком долати шлях від орієнтації на предметні знання до оволодіння надпредметними вміннями, формуючи, таким чином, в учня внутрішню готовність прийняття рішень, застосування набутих знань у будь-якій сфері життєдіяльності. Головною дійовою особою у цьому процесі є учень.

Сучасні дослідники проблем педагогічної інноватики намагаються зіставити поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове. Найвпливовішими чинниками, що забезпечують якість початкової ланки загальної середньої освіти, є: впровадження інноваційних методик особистісно і компетентнісно зорієнтованого навчання, виховання і розвитку молодших учнів, технологічність впровадження сучасних методик навчання. Відповідно до загальної мети освіти завданням початкової школи є різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, які забезпечують її готовність до продовження навчання в базовій школі, життя у демократичному суспільстві. Забезпечити реалізацію цих вимог повинна особистісно орієнтована освіта.

У Державному стандарті початкової освіти інтегративний підхід та інтегрована компетентність учня визначені як його можливість і здатність застосовувати знання, вміння, навички та способи діяльності для вирішення найширшого кола проблем, що належать до певних галузей та окремих навчальних предметів. Варто зауважити, що теорія інтегрованого навчання давно прийнята на озброєння педагогами, але досі їй не надавали такого значення й уваги. Інтегровані уроки скоріше були приємним винятком, а не загальним правилом діяльності педагога, особливо в молодших класах.

Концепція Нової української школи має визначальний вплив на удосконалення методів, методик, засобів навчання сучасних учнів. Спектр методик і технологій, що складають її зміст, досить широкий: технологія саморозвивального навчання Г. Селевка, колективний спосіб навчання (О. Рівін, В. Дяченко), ігрові технології, методика Марії Монтессорі, технологія модульного та модульно-розвивального навчання, проєктні технології, розвивальне навчання, адаптивна система навчання

А. Границької, технології проблемного навчання, сугестивні технології, продуктивна освіта, особистісно орієнтоване розвивальне навчання І. Якиманської, школа «діалогу культур», інтерактивні технології та багато інших.

Отже, інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану. Переваги навчання з використанням інноваційних педагогічних технологій полягають у тому, що за один і той же проміжок часу можна виконати більший обсяг роботи; досягається висока результативність у засвоєнні матеріалу і формуванні вмінь учнів, формуються мотиви навчання, гуманні відносини між дітьми, вміння співпрацювати, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль. І це стане позитивною, результативною, прогресивною тенденцією в успішній реалізації ідей Нової української школи – досягненнями реформи в освітній галузі в Україні.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук Є. Інтерактивні технології - шлях до створення ситуації успіху у навчальній діяльності молодшого школяра [Текст] /Є.Бондарчук // Початкова школа.- 2017.-№11.- С.1-4.
2. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс] - Режим доступу: https:// www.kmu.gov.ua /.../ukrainska-shkola-compressed.pd.
3. Державний стандарт початкової освіти. Постанова Кабінету Міністрів України № 87, від 21.02.2018.
4. Савченко О. Сухомлинський і НУШ [Текст] / О.Савченко // Освіта України.-2018.-№41-42.- С.14-18.
5. 100 днів освіти. Про Коцепцію Нової української школи і нового вчителя [Текст] // Завуч.-2016.-№19.- С.4-8.

Киричок І.І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ СТВОРЮВАТИ І ВИКОРИСТОВУВАТИ КОМІЧНІ МОВЛЕННЄВІ ЖАНРИ В ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ СИТУАЦІЯХ СПІЛКУВАННЯ

Для вчителя початкової школи згідно з вимогою часу потрібно не просто гарне, а віртуозне володіння словом, оскільки педагог не тільки передає школярам предметні знання, а й формує особистість дитини, здійснює виховний вплив. Від обраних педагогом мовленнєвих засобів багато в чому залежить, чи буде такий вплив ефективним.

У зв'язку з тим, що з новою освітньою парадигмою в XXI ст. авторитарний стиль спілкування вчителя з класом відходить у минуле, ієрархічні відносини змінюються колегіальними, виникає потреба в педагогах, які б могли гармонізувати процес навчання і виховання, не пригнічуючи особистість учня, не нав'язуючи йому в повчальній або навіть грубо-наказовий формі певних установок і цінностей. Якщо ж у своїй професійній діяльності педагог віддає перевагу виключно прямим мовленнєвим тактикам, таким як наказ, вимога, мораль, повчання, - навряд чи це буде сприяти формуванню довірливих взаємин зі школярами. Подібні тактики впливу, як показує практика, найчастіше викликають протест з боку учнів, що, в свою чергу, змушує

педагога наполягати на своєму і часто призводить до виникнення такого небажаного явища, як «мовленнєва» або «вербальна» агресія.

У зв'язку з цим часто більш результативними є прийоми непрямого впливу, які показують учневі, що педагог бачить в ньому рівноправну особистість, здатну самостійно мислити і оцінювати свої вчинки. Досить часто в якості прийомів подібного впливу виступають професійні жанри гумористичного мовлення, такі як жарт, анекдот, гумористичне оповідання, байка, комічний афоризм та ін.

Підвалини теорії мовленнєвих жанрів (далі – МЖ) у мовознавстві заклав російський науковець М. Бахтін [1]. Його концепцію розвивають і поглиблюють такі дослідники, як Н.Арутюнова, А. Вежбицька, В. Дементьєв, Г.Денискіна [3], Н.Голуб [2], М. Федосюк, Т.Шмельова та ін. Проте питання класифікації МЖ, їх доречного використання у професійній підготовці вчителів початкової школи і до сьогодні залишається відкритим через відсутність єдиної системи критеріїв розподілу МЖ.

Комічні мовленнєві жанри, доречні в навчально-мовленнєвій ситуації початкової школи, досить широко поширені в мовленнєвій практиці носіїв сучасної мови. Досить часто в педагогічних ситуаціях можна почути від співрозмовника: «Зі мною таке трапилося: прямо як в тому анекдоті! .. »,«Її жарти на лекції завжди викликають гомеричний регіт!», «Цю байку я вже десь чув ...». При цьому під названими розуміються мовленнєві жанри, які здійснюються в ході реалізації промовистої установки на комічний ефект.

Засоби створення комічного в мовленні як основі мовленнєвої організації комічних мовленнєвих жанрів часто пов'язані з явищем «мовленнєвої гри», що дозволяє співрозмовникам зробити своє спілкування більш захоплюючим і пережити масу позитивних емоцій.

Мовленнєві жанри комічного, в силу того, що є прийомами непрямого впливу на співрозмовника, допомагають уникнути конфліктних ситуацій в процесі спілкування (в тому числі й педагогічного), роблять його більш демократичним і варіативним.

Як показує аналіз творів художньої літератури, кінофільмів на педагогічну тему і реальна шкільна практика, мовленнєві жанри комічного іноді використовуються вчителями. Однак педагоги не повною мірою володіють даними жанрами і поверхово використовують їх у своїй роботі. Більшість же вчителів, як показують наші спостереження і анкетування, або не знають про ті педагогічні ситуації, де доцільне використання комічних жанрів, або дотримуються авторитарних способів впливу на школярів, вважаючи їх більш ефективними. Крім того, на жаль, не всі педагоги мають те, що можна назвати «культурою сміху», тобто умінням сміятися тоді, коли це доречно, правильно вибирати предмет і об'єкт жартів і так далі. Багато з них використовують в якості прийомів впливу не найвищі зразки гумористичних жанрів, хоча в силу специфіки професії учитель початкових класів повинен являти собою комунікативний ідеал, демонструвати ситуативно доречну модель гумористичної мовленнєвої поведінки, яку можуть засвоювати учні.

Вибір мовленнєвих жанрів комічного в ролі прийомів впливу, навчання яким може здійснюватися в системі комунікативно-методичної підготовки студентів спеціальності «Початкова освіта», має і психологічне обґрунтування. Відомо, що процес комунікації вимагає активної роботи багатьох психофізіологічних механізмів. Якщо ж до цього процесу залучаються в якості предмета мовлення жанри комічного, це вимагає серйозної «психічної роботи» як від автора гумористичного висловлювання, так і від його адресата. Першому необхідно протягом короткого часу оцінити умови мовленнєвої ситуації з точки зору доречності / недоречності використання гумору, активізувати своє асоціативне мислення, уяву, почуття гумору, створити і доречно, результативно застосувати комічний мовленнєвий жанр. Другий,

також задіявши дані психічні механізми, повинен не тільки сприйняти цей жанр як комічний (тобто «розшифрувати» прямий комунікативний намір автора «насмішити», «розважити»), але й декодувати можливий непрямий, прихований намір - «присоромити», «нейтралізувати конфлікт» і так далі.

Мовленнєві жанри комічного часто «маскують» під «некомічні» жанри: заперечення, прохання, наказ, привітання та ін. Отже, використання їх в ролі предмета і засобу навчання дає можливість звернення до широкого спектру мовленнєвих жанрів.

Ми вважаємо, що комунікативна діяльність вчителя початкових класів, яка вимагає розвитку інтелектуально-творчих здібностей учнів і їх почуття гумору, стане більш ефективною, якщо: в систему підготовки студентів – майбутніх учителів включити відомості про оригінальні й репродуктивні комічні жанри мовлення як професійно педагогічні висловлювання; з урахуванням цих відомостей визначити обсяг і характер теоретичної інформації, комплекс необхідних понять і вмінь для формування, розробити систему методів, прийомів, засобів навчання, практичних завдань, організувати цілеспрямоване формування умінь створювати і використовувати комічні жанри мовлення в типових навчально-мовленнєвих ситуаціях.

Система навчання педагогічно доречним комічним жанрам буде ефективною за таких умов:

- навчання проводиться на основі спеціально розробленої системи завдань репродуктивного (аналітико-конструктивного) і продуктивного (творчого) характеру (комунікативного аналізу ситуацій застосування гумору педагогом, риторичних завдань, ігор та ін.) і засобів навчання графічного і аудіовізуального характеру (узагальнюючих схем, таблиць, зразків педагогічно доцільного гумору, слайдів), що дозволяють дати всебічну оцінку мовленнєвій поведінці комунікантів і систематизувати отримані відомості;

- у навчанні викладачем і студентами активно використовуються тактики комічного впливу (в дидактичних і демонстраційних цілях) як один з провідних прийомів експериментального навчання;

- сформованість умінь перевіряється в реальних умовах уроку і позаурочному спілкуванні педагога з учнями.

Список використаних джерел:

1. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров. Эстетика словесного творчества. 24е изд-е. М.: Искусство, 1986. С.250-296.

2. Голуб Н. Мовленнєві жанри на уроках української мови у 8-9 класах. - URL: ftp://...lib.iitta.gov.ua ›. (дата звернення 25.09.2020).

3. Денискіна Г. О. Мовно-жанрова еволюція анекдота в газетних текстах. - URL: ftp: // journlib.univ.kiev.ua ›. (дата звернення 26.09.2020).

Кіян О.І., кандидат педагогічних наук, завідувач сектору експериментальної педагогіки ДНУ «Інститут модернізації освіти»

СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Виклики часу детермінували розроблення Концепції Нової української школи, яка проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів,

створення навчально-предметного середовища, яке забезпечує психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей.

Час змінює усталені традиції та звички, висуває нові вимоги до світоглядного розвитку, змінює погляд на життя, а партнерство школи та сім'ї з їх пріоритетами та цінностями завжди залишаються моральними орієнтирами у житті суспільства, розвитку та становлення держави.

Родина є первинним осередком суспільства і природним середовищем становлення дитини, джерелом її матеріальної, моральної, емоційної підтримки; сім'я забезпечує продовження роду та матеріальний добробут дитини. Як основний соціальний інститут, що відповідає за виховання дитини, сім'я відіграє пріоритетну роль у її вихованні і розвитку, створенні умов для набуття зростаючою особистістю моральних і духовних якостей, самовиявлення у відповідних діях і вчинках, визначенні власного місця у житті.

У своїй роботі ми використовували дослідження Т. Алєксєєнко, І. Беха, О. Докукіної, О. Коберника, Є. Коваленко, Т. Кравченко, Т. Куниці, Л. Повалій, В. Постового, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського та ін., які базуються на засадах гуманної педагогіки та особистісно орієнтованого виховання. Як відзначають дослідники, сучасна українська сім'я характеризується погіршенням соціально-економічного становища, освітнім і культурним вакуумом, деформацією моральної свідомості, соціальною апатією, іншими асоціальними явищами. Спрямовуючи зусилля на пошук способів матеріального забезпечення, батьки відсторонюються від виховання дітей. Це спричинює зниження виховної функції сім'ї, що своєю чергою асоціально впливає на морально-духовне виховання молодого покоління.

У цьому контексті актуалізується діяльність закладу загальної середньої освіти, який володіє вагомим потенціалом щодо формування у дитини базових цінностей, мотивації соціально схвалюваної поведінки, сприяння засвоєнню моральних норм і соціальних відносин. Однак, здійснюючи таку діяльність, заклад освіти має враховувати особливості виховного впливу інших середовищ, насамперед родини, сприяючи встановленню ефективних партнерських взаємин із батьками, створюючи в такий спосіб оптимальний для виховання дитини цілісний виховний простір.

Розвиток особистості учня початкової школи в освітньому середовищі відповідно до нормативних документів здійснюється шляхом організації освітнього процесу закладу загальної середньої освіти. Як справедливо наголошував А. Макаренко, людина не виховується частинами, тому кожна складова виховання, виконуючи свою особливу роль, слугує водночас досягненню єдиної мети та реалізується у поєднанні з іншими складовими.

Водночас ми відмічаємо, що сучасна практика свідчить, з одного боку, значна частина вчителів намагається звузити діяльність, яка стосується партнерства з батьками учнів, а з іншого, – спостерігається активізація пошуків нових форм і методів роботи з батьками, визначаються напрями оновлення змісту педагогізації цього процесу.

Провідною метою діяльності сучасного закладу освіти є створення умов для розвитку доступної та якісної системи освіти, відповідно до вимог суспільства, запитів особистості та потреб держави, чітке визначення концептуальних підходів до вирішення основних проблем педагогіки партнерства у вихованні дитини у контексті Нової української школи.

Основними принципами цього підходу є: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах та стосунках; діалог-взаємодія-взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв`язків).

Одним із важливих напрямів такої діяльності закладу освіти як організуючого центру виховання є об'єднання зусиль школи, сім'ї та громадськості.

Одним із векторів створення освітнього середовища, що сприяє самореалізації кожного учня, визнано встановлення школою соціально-педагогічного партнерства з усіма зацікавленими у вихованні підростаючого покоління фізичними та юридичними особами. Соціально-педагогічне партнерство розглядається як окрема форма соціальної взаємодії закладу освіти з фізичними або юридичними особами та розгортається на засадах визначальної ролі навчального закладу в реалізації його особистісно-розвивальних функцій. Таке партнерство включає в себе сім'ю, педагогів, адміністрацію закладу освіти та інших соціальних партнерів [4].

В цій роботі є своя специфіка, яка проявляється в змісті, методах і формах діяльності. Специфіка такої діяльності обумовлена наступними факторами: знаннями об'єктивних закономірностей педагогічного процесу, чіткими наданнями соціальних функцій школі в сучасних умовах, розумінням особливостей і тенденцій розвитку сучасної сім'ї, практичною підготовленістю вчителя до співпраці з батьками, громадськістю з проблем розвитку особистості дитини і створення позитивного освітнього середовища.

На рівні сім'ї - це створення стимулюючої духовної та морально-психологічної атмосфери; інтеграція зусиль зі школою; оволодіння необхідним обсягом психолого-педагогічних знань, умінь і навичок щодо навчання та виховання дітей.

На рівні діяльності педагога: стимулювання інтелектуального і творчого пошуку, вміння бачити проблеми та шляхи їх розв'язання; пріоритет відносин співробітництва, співтворчості; модернізація форм, методів навчання та виховання.

На рівні діяльності адміністрації школи: підбір педагогічних кадрів відповідного рівня, здатних сприяти творчій праці учнів, вивчення їх педагогічної майстерності; забезпечення умов для самостійної діяльності педагогів, підвищення їх загальнокультурного та професійного рівня.

На рівні діяльності соціальних партнерів: стимулювання всебічного розвитку та виховання учнів.

Тому завдання педагогічних колективів полягає у створенні атмосфери турботи й підтримки учнів, яка сприяла б розвитку можливостей, задовольняла їхні інтелектуальні, емоційні й соціальні потреби.

Для досягнення позитивних результатів педагогіки партнерства є зміна ролі сучасного вчителя на коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини; зміни у процесі та змісті підготовки вчителя, підвищенні його кваліфікації (незалежна добровільна сертифікація). Нова школа потребує нового вчителя з інноваційним мисленням.

Без сумніву, школа може успішно виконувати свої функції щодо виховання підростаючого покоління тільки у тісному взаємозв'язку із сім'єю. Лише спільними цілеспрямованими зусиллями педагогів і батьків вдасться плідно впливати на розвиток особистості дитини, розв'язувати актуальні виховні завдання.

«У процесі виховання людської особистості, - говорив В. О. Сухомлинський, - діє багато сил: по-перше, сім'я; по-друге, особа педагога з усіма його духовними багатствами і цінностями, з його знаннями, уміннями, життєвим досвідом; по-третє, колектив, який має могутню силу впливу на кожну особу; по-четверте, сама особа виховання, тобто її самовиховання».

Процес соціальної адаптації особистості, безліч протиріч, які його супроводжують, уповільнюють і заважають виконанню батьківських функцій. У результаті ми бачимо велику кількість батьківських «виховних прорахунків, помилок, недоліків», усунути які можна тільки у партнерській взаємодії з учителем школи.

На цьому наголошується у концепції Нової української школи, яка пояснює ідеологізацію змін, «адже реформа освіти має бути підтримана і вчителями і батьками». Виховання та формування світогляду підлітка на засадах педагогіки партнерства починається в сім'ї і, як ми знаємо, із різними цінностями, але мета у сім'ї та школи спільна – виховання всебічно розвиненої морально-духовної особистості, яка здатна реалізувати себе в професійному, громадянському й сімейному аспектах. Педагогічним колективам шкіл важливо опанувати технології проєктування моделі такої взаємодії з сім'єю та включати батьків у побудову соціального партнерства з проблем формування морально-духовної, життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується у соціумі.

Один з найважливіших професійних обов'язків учителя — організація партнерських стосунків з батьками учнів. Більш того завдання складається в організації такої співпраці, яка б не тільки йшла в одному напрямі з його цілями, завданнями і діями, але і доповнювала б їх.

Форми навчання – різноманітні – сімейне коло, психологічний тренінг, психологічна дискусія, індивідуальні й колективні бесіди. Але важливо, що у кожному випадку – на етапі підготовки чи проведення різних видів навчання батьків до цієї роботи обов'язково залучаються шкільні психологи. Отже, навчання батьків розглядається як важливий крок до побудови батьківсько-вчительських об'єднань, співтовариств батьків і вчителів на основі партнерської діяльності. Саме тому потрібно звертати увагу на вміле використання батьківської активності, на недопустимість не виправдання довіри батьків, тому що основне враження від взаємодії зі школою – це ставлення школи до них.

Так як батьки - активні учасники освітнього процесу, а не пасивні спостерігачі формування успішної особистості власної дитини. Характер партнерської взаємодії вчителя і батьків є диференційованим. Вчитель не може нав'язувати всім батькам однакові форми взаємодії, орієнтуючись на їхні потреби, запити, особливості сімейного виховання, терпляче залучаючи батьків до справ школи, класу.

Інновація в освіті – це спроба пошуку нової моделі сучасної школи через організацію освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства, оновлення змісту і структури освіти, впровадження у педагогічну практику інноваційних технологій навчання і виховання та розумне їх поєднання з класичними.

Освітні інновації та їх запровадження визначають майбутнє освіти як суспільного інституту, тому поряд із поняттям «інновації» у вихованні використовується термін «інноваційні виховні технології», спрямовані на розвиток духовних здібностей учнів як вирішальних для розвитку ціннісної системи.

«Аналіз сучасної соціальної ситуації, за твердженням І. Беха, - дає змогу стверджувати, що молоде покоління зіткнеться з унікальним феноменом - необхідність опанування наукою виживання на основі розвитку соціально-педагогічних засобів пристосування до будь-яких, зокрема, екстремальних ситуацій. Річ у тім, що для позитивного входження в сучасне життя молода людина має володіти широким спектром здібностей: від фізичних якостей, які потрібні кожному і для зустрічі з довкіллям, і для зустрічі з іншими людьми, до вміння вижити у співтоваристві інших, залишаючись при цьому вільною і відповідальною особистістю. Тож таку «науку життя» має забезпечити оновлена школа. Нам потрібно розробити глибоко духовні виховні технології. Це справа майбутнього і ми до цього йдемо» [2, с.197].

Отже, в основі педагогіки партнерства є – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими спільниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади./І.Д.Бех – К.: Либідь, 2003. – 280с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади/І.Д.Бех – К.: Либідь, 2003. – 344с.
3. Косарєва Н.І. Формування духовності особистості на засадах цінностей українського народу /Н.І.Косарєва // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Зб. наук. праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 32. – Рівне: РДГУ, 2005.– С. 70-72.
4. Гонтаровська Н.Б. Освітнє середовище як фактор розвитку особистості дитини: монографія; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пробл. виховання. - Д.: Дніпро-VAL, 2010. - 622 с. - (Шк. майбутнього). - укр.
5. Кузь В.Г.Освіта і школа XXI століття/В.Г.Кузь // Педагогіка і психологія. – 1999. – №1. – С.143-150.
6. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа. Вибрані твори: У 5 т./ В.О. Сухомлинський Т 4. – К.: Рад. школа, 1976.

Кіяшко Л.І., завідувачка навчально-виробничої практики Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ

Зростаючий інтерес до гри в освітньому процесі визначає гейміфікацію як актуальну освітню технологію. Ігрові елементи у навчанні сприяють підвищенню пізнавальної активності здобувачів освіти, формуванню мотивації, інтересу до знань, розвитку ініціативи, налаштовують на організовану діяльність в освітньому середовищі.

Використання гри у навчанні не є абсолютною інновацією, але захоплення школярів комп'ютерними іграми поступово підняло розвивальне гейміфіковане середовище до рівня ключових трендів освіти. Гейміфікація викликає зацікавленість школярів навчанням, активізує пізнавальні, емоційні, вольові психічні процеси.

Гра допомагає дитині вчитися, тому педагоги вивчають інструментарій, методи ефективної організації освітньої гейміфікації. Важливим є не тільки зміст матеріалу, а й процес залучення до знань, стимуляція інтересу, збереження уваги, налаштування на співробітництво.

Психологами визнано важливість специфічної, ігрової діяльності для розвитку розумових здібностей дитини, природної допитливості, успішного навчання. У грі діти легше переходять від конкретного до абстрактного понятійного мислення, переступають реальність, проходять різні стадії когнітивного розвитку [1]. Ігрове мислення полегшує вирішення завдань у життєвих ситуаціях. Ролі, уявні ситуації, ігрові дії, дотримання правил гри спонукають здобувачів освіти відчути задоволення від подолання соціальних викликів, ризику, невизначеності і пошуку правильних рішень, формують емоційні налаштування, задоволення від успіху.

Елементи гейміфікації можна застосовувати на різних етапах уроку, з повторенням або як цілісний компонент всього уроку. Це залежить від вибору гри, виду та теми уроку, цілей та завдань. Цілі гейміфікації мають бути конкретними, досяжними, актуальними, обмеженими у часі. Робота кожного учасника – чітко спроєктованою. При обранні інструментів важливо врахувати інтереси учнів,

використати інформаційні технології – ґаджети, мобільні пристрої, задіяти хмарні сервіси.

Зважено стимулюючи конкуренцію, педагог вмотивовує дітей на досягнення вищих результатів навчання, вчить взаємодіяти у команді, ділитися досягненнями, допомагати один одному, не боятися помилок. Зникає страх осуду, покарання, підвищується ініціативність, з'являється впевненість. Учні самі обирають варіанти дій, несуть відповідальність за результати. Спрямування розвитку, педагогічний вплив на поведінку дитини відбувається без особливого примусу. Позитивні емоції, які відчувають діти під час гри, налаштовують на дружні стосунки між однолітками, зворотній зв'язок, усвідомлення особистої значимості, важливості. Ключова компетентність «ініціативність та підприємливість» виявляється у здатності діяти у команді, бути ініціативним/ініціативною, генерувати ідеї, брати відповідальність за прийняття рішень, вести діалог задля досягнення спільної мети [2].

Отже, впровадження гейміфікації в освітній процес підвищує зацікавленість учнів та їх мотивацію, сприяє емоційній налаштованості та соціальній взаємодії між однолітками. Ігрові форми роблять навчання цікавим і захоплюючим процесом, а всім учасникам дозволяють самореалізуватися, проявити творчі здібності, розкрити потенціал.

Список використаних джерел:

1. Гейміфікація. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Гейміфікація (дата звернення: 18.09.2020).
2. Сергєєва Л. Гейміфікація: ігрові механіки у мотивації персоналу. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_15/14.pdf (дата звернення: 18.09.2020).

Козак В.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕРАКТИВНОГО УРОКУ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Серед значної кількості завдань, що стоять сьогодні перед Новою українською школою, основним є активізація навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Тому дуже важливо викликати у них інтерес до навчального предмета, перетворити аудиторію з пасивних спостерігачів на активних учасників заняття. Вирішити це важливе завдання можна лише в тому разі, якщо вчитель у своїй роботі впроваджує активні та інтерактивні форми та методи навчання, формуючи навички та інтерес до самостійної роботи учнів [3].

Важливим шляхом формування математичної компетентності учнів початкової школи засобами інтерактивних технологій є інтерактивний урок.

Інтерактивний урок – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету, яка полягає у створенні комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність; це перш за все результат творчого пошуку вчителів. Єдиного підходу до класифікації таких уроків немає і запровадити одну яку-небудь класифікаційну схему означало б знищити саму ідею нетрадиційності.

Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури уроку. Урок математики з використанням інтерактивних технологій можна будувати, дотримуючись загальної структури, яку пропонують науковці О. Пометун, Л.Пироженко [2, с. 82].

Структура інтерактивного уроку, зазвичай, складається з 5-ти елементів:

мотивація діяльності; оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів; надання необхідної інформації; інтерактивна вправа, завдання – центральна частина заняття; підбиття підсумків (рефлексія), оцінювання результатів уроку [2, с. 82-114].

Згідно цієї структури тема уроку до пунктів 1) і 2) визначається Програмою з математики для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4 класи (автори О. Онопрієнко, С. Скворцова, Н. Листопад) [1].

Таким чином, побудова уроку у початковій школі – це творчий процес, який вимагає від учителя високої ерудиції, професіоналізму, методичної майстерності. В. Сухомлинський радив усім учителям: «Бережіть дитячий вогник допитливості, зацікавленості, спраги знань. Єдиним джерелом, який підтримує цей вогник, є радість успіху в праці» [4].

Список використаних джерел

1. Онопрієнко О. Компетентнісний підхід до навчання математики / О. Онопрієнко, Н. Листопад, С. Скворцова. – К.: Редакція газет з дошкільної та початкової освіти, 2014. – 128 с.

2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О.Пометун, Л.Пироженко. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.

3.Стрибна О. В. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи / О. В. Стрибна, А. О. Сошенко. – Харків : Видавнича група «Основа», 2005. – 127 с.

4.Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1987. – 231 с.

Коробов В.Ю., студент КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж імені І.С.Нечуя-Левицького»

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті.

Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками. [3, с.14] Серед її переваг – розвиток емоційного інтелекту, формування комунікативної компетентності (вміння дружити, вибачатися, вирішувати конфліктні ситуації тощо), розвиток співпраці/командоутворення, формування довірчих стосунків. Головна мета запровадження реформи: виховати "інакше" нове покоління українців.

Нова українська школа працюватиме на засадах «педагогіки партнерства»

Основні принципи цього підходу:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;

- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство;
- принципи соціального партнерства.

Нова школа потребує нового вчителя, який зможе внести зміни. Реформою передбачено низку стимулів для особистого і професійного зростання, з метою залучення до професії найкращих. Насамперед творчому та відповідальному вчителю, який постійно працює над собою, буде надано академічну свободу. Учитель зможе готувати власні авторські навчальні програми, власноруч обирати підручники, методи, стратегії, способи і засоби навчання, активно виражати власну фахову думку. Учителі вивчатимуть особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи до управління освітнім процесом, психологію групової динаміки тощо. У зв'язку з цим варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерела знань, а як модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. [3, с. 16]

Професіоналізм учителя - це сформовані уміння на високому професійному рівні вирішувати педагогічні завдання у процесі практичної діяльності, інтегративна якість, яка включає: професійно значущі якості особистості вчителя (інтелектуальні, комунікативні і мотиваційні); знання, уміння й навички професійної діяльності, зокрема з реалізації особистісно орієнтованого навчання, уміння застосовувати набуті знання у нових ситуаціях, навчатися упродовж життя; здійснювати педагогічний вплив на особистісний розвиток учня; здатність до самоуправління, саморозвитку, самоактуалізації. [4, с.16].

Найосвіченіша людина може стати найгіршим злочинцем, якщо не розуміє і не поділяє загальнолюдських цінностей. Нова українська школа буде формувати ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством. Виховний процес буде невід'ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови, культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, відповідальність). Буде виховуватись не лише відповідальність за себе, а й за розвиток і добробут країни та всього людства. [2, с. 205]

У закладі створюватиметься атмосфера довіри, доброзичливості, взаємодопомоги і взаємної підтримки при виникненні труднощів у повсякденному житті.

У новій українській школі виявлятимуть індивідуальні нахили та здібності кожної дитини для цілеспрямованого розвитку і профорієнтації. Відносини між учнями, батьками, вчителями, керівництвом школи та іншими учасниками освітнього процесу буде побудовано на взаємній повазі та діалозі. Нова школа допомагатиме батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру і чеснот залежно від її індивідуальних особливостей.

За умови уведення в дію активного чинника – Закону України «Про освіту» та його дотримання Нову українську школу характеризуватиме високий технологічний рівень, новітнє навчально-методичне й інформаційне забезпечення, потужний кадровий потенціал. Якщо адміністративна вертикаль і надалі буде конструктивно підтримувати, регулювати і стимулювати розвиток Нової української школи, то ефективність реформи загальної середньої освіти стане очевидною. Важливо щоб нововведення, передбачені реформою, не здійснювалися адміністративними методами, які подавлятимуть ініціативу її безпосередніх виконавців, сприятимуть поверненню рецидиву «процентоманії», формальних показників і звітів про оманливі досягнення. [1, с. 13]. Успіх якісних змін у Новій українській школі неможливий без

вчителя – компетентного, мотивованого, відповідального за кожну педагогічну дію і вчинок. У ближній перспективі наукова робота вчителя стане системотвірним чинником навчально-методичного забезпечення освітньої діяльності суб'єктів учіння, підсилить методологічний аспект його професійної підготовки в системі внутрішньошкільної методичної роботи. [2, с.107]

Зусилля всіх освітян сьогодні спрямовано на удосконалення якості освіти, підвищення престижу професії вчителя. Ключовим питанням поліпшення цієї якості є впровадження ефективних змін у закладах освіти, реалізувати які може лише компетентний педагог, який готовий до впровадження нового, прагне постійно вдосконалюватись, працює над власним професійним розвитком.

Ефективність функціонування системи освіти значною лірою залежить від кваліфікованих педагогічних кадрів. А одним із найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваціних технологій навчання. На особливу увагу заслуговують питання інноваційної діяльності, творчого пошуку навчальних закладів, які готові до впровадження змін.

Список використаних джерел

1. Калініна Л. Управління Новою українською школою. Порівняльна характеристика концептуальних змін [Текст] Л. Калініна // Директор школи. – 2017. – Січень. – с. 12-21.
2. Лодатко Є.О. Вчитель початкової школи у соціокультурному вимірі суспільства: навчальний посібник / Є.О. Лодатко, Л.В. Кондрашова. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. – 232.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. – К.: Міністерство освіти і науки України, 2016. – 40 с.
4. Чобітько М.Г. Теоретико-методологічні засади особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх вчителів: Автореф. дис. д-ра пед. наук – К., 2007. – 43с.

Коростишивець О.О., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

КУРС «ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ» У ФОРМУВАННІ ОСНОВ ТЕОРЕТИКО-ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ПОНЯТЬ

Зміни, що відбуваються в нашій державі, потреба в духовному відродженні суспільства ставлять перед сучасною школою завдання пошуків нових засобів і прийомів навчання і виховання. У реформі шкільної освіти в НУШ пріоритетними стали процеси гуманізації і гуманітаризації освіти. Це, в свою чергу, визначило переорієнтацію початкового шкільного курсу літературного читання, зміну стратегії літературної освіти.

У програмі з літературного читання зазначено, що метою літературної освіти є становлення духовного світу людини, створення умов для формування внутрішньої потреби особистості в безперервному вдосконаленні, в реалізації і розвитку її творчих можливостей. Однією з ключових і найбільш актуальних завдань літературної освіти в школі є підготовка кваліфікованого читача, здатного до глибоко особистісного, самостійного розуміння літературного твору, читача, що володіє естетичним смаком, загальною та читацькою культурою. Виховати такого читача можливо лише

спираючись на пізнавальні інтереси школярів і їх емоційне сприйняття прочитаного. Змістова лінія програми «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів» передбачає цілісне сприймання учнями художніх, науково-художніх текстів, їх аналіз, інтерпретацію з використанням літературознавчих понять (практично); формування умінь висловлювати рефлексивні судження у зв'язку з прочитаним, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів та використовувати її для збагачення особистого читацького досвіду [2].

Формування основ теоретико-літературознавчих понять є істотним показником літературного розвитку школяра. Саме на його основі будується система роботи, що забезпечує літературну освіту учнів. Дана проблема знаходиться в сфері уваги багатьох методистів, в тому числі О.Богданової, Т.Браже, Г.Гуковського, О.Петруніної [1], Л.Жабицької, І.Збарського, Т.Курдюмової, В.Маранцмана, Н.Молдавської та ін. Так, В.Маранцман необхідними якостями читача вважає активність і точність емоційної реакції, глибину осмислення художнього тексту, конкретизацію літературних образів в читацькій уяві, здатність естетично оцінити форму твору, бачити за художнім світом автора. Але це можливе за умови володіння учнями літературознавчими знаннями.

Під час знайомства дітей з доступними їхньому віку літературознавчими поняттями, ми відкриваємо учням специфіку літературної творчості. Школярі, які розуміють особливості мистецтва, знайомі з сутністю і засобами художнього зображення, здатні глибше зрозуміти і відчути літературний твір як явище мистецтва.

Особливо важливо почати планомірну роботу з вивчення теоретико-літературних понять з перших же тем, включених у програму початкової школи, адже саме в цей час закладаються основи літературної грамотності, і від міцності знань, умінь, отриманих в початковій ланці, залежать успіхи учнів при вивченні історико-літературного курсу в середніх та старших класах.

Якщо раніше методика звертала більше уваги на аналіз ідейно-тематичної сторони твору, образної системи, дещо менше - на мовну своєрідність, то зараз ми все більше усвідомлюємо необхідність вивчення поетики жанру, зокрема у нашому дослідженні - народної і літературної казки. Звідси виникає потреба теоретико-практичного переосмислення підходів і способів вивчення жанрової специфіки народної та літературної казки. До того ж багатющий матеріал, накопичений фольклористикою і літературознавством про народну і літературну казку, часто виявляється незатребуваним у шкільній практиці.

Багаторічні спостереження над процесом викладання в початковій школі показують, що нерідко вчителі звертаються до таких відомостей про народну казку: її зміст (перемога добра над злом, прославляння доброти, працьовитості, вірності), роль чарівного початку, специфічні казкові прийоми розповіді (наявність зачину, кінцівки, стійких зворотів). А між іншим вивчення народної казки може бути більш глибоким, продуманим і цілеспрямованим. З одного боку, потрібно допомогти дітям осягнути специфіку змісту і форми народної казки, збудувавши матеріал в систему, а з іншого - ми покликані в ході цієї роботи підготувати школярів до сприйняття казки літературної. Її вивчення часом обмежується тільки знайомством з проблемно-змістовим рівнем твору, не дається чіткого уявлення про відмінні властивості літературної казки, про своєрідність манери кожного автора. Але ми вважаємо, що доцільніше значно розширити уявлення дітей про поетику казок за рахунок уведення нових теоретичних відомостей, в числі яких можуть бути і такі: повторювані «сюжетні ланки», своєрідна композиційна структура, певні типи героїв, незвичайний час і простір, специфічні мовні прийоми та ін.

В цілому, підходи до вивчення теоретико-літературних понять в сучасній методиці викладання літератури грунтуються на положенні, висунутому Л.Виготським: «Пряме навчання поняттям завжди виявляється практично неможливим і педагогічно безрезультатним» [1, с. 9]. Такий підхід може призвести до схоластичного, бездумного засвоєння понять. Тому сучасною методикою обрано найбільш доцільний шлях освоєння теоретико-літературних понять: вони вивчаються у зв'язку з аналізом конкретного художнього твору, що дає можливості засвоєння певного поняття. У ході аналізу школярі переходять від художньої конкретності твору словесного мистецтва до узагальнень різного характеру і рівня, у тому числі до узагальнень теоретико-літературного плану. Іншого шляху формування теоретико-літературних понять в шкільній освіті немає.

Первинне осмислення теоретико-літературного поняття є, таким чином, тільки відправною і опорною точкою формування літературознавчої грамотності. Розвиток поняття відбувається при багаторазовому зверненні учнів до різного літературного матеріалу як на уроці, так і в процесі самостійного читання, в ході якого вони не тільки засвоюють визначення теоретико-літературного поняття, а й усвідомлюють його найбільш характерні, суттєві ознаки, виробляють навички перенесення набутих знань в сферу самостійного читання.

Саме тому ми вважаємо, що літературознавча грамотність учнів початкової школи може бути ефективною за таких умов: при формуванні літературознавчих понять на основі виділення їх істотних ознак, в певній послідовності; при відпрацюванні опорних читацьких умінь, спрямованих на реалізацію літературознавчих знань у практичній діяльності учнів; при реалізації системного підходу, що забезпечує спадкоємність у формуванні літературознавчої грамотності в єдності класної та позакласної роботи учнів; при здійсненні особистісно-діяльнісного підходу, що стимулює активність учнів в процесі вивчення теоретико-літературних знань.

Список використаних джерел:

1. Петрунина О. А. Формирование литературоведческой грамотности учащихся 5 и 7 классов как основы их читательской самостоятельности: автореф. дис… канд. пед. наук: 13.00.02. Москва, 1998. 24 с.

2. Типові освітні програми для 1-2 та 3-4 класів НУШ. URL: http:// ...mon.gov.ua › osvita › navchal... (дата звернення 27. 09. 2020).

Кошова Г.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ІКТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сучасна освіта цінується різноманітними інноваційними педагогічними технологіями, які спрямовані на реалізацію мети, сучасних завдань науки й заслуговують на увагу вчителів. Серед них не останнє місце займають – інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Незважаючи на те, що й досі існують протилежні точки зору щодо використання комп’ютера на уроці, не можна заперечувати його ефективності, адже однією з основних потреб сучасного суспільства є вміння знаходити потрібну інформацію та застосовувати її.

Під поняттям «інформаційно-комунікаційні технології навчання» ми розуміємо сукупність методів і технічних засобів застосування інформаційних

технологій на основі комп'ютерних мереж та засобів зв'язку для забезпечення ефективного процесу навчання [1].

Використання ІКТ на уроках української мови сприяє вдосконаленню практичних умінь та навичок, дозволяє організувати самостійну роботу, підвищує інтерес до уроків української мови, активізує пізнавальну активність учнів початкової школи.

У науковій літературі поняття «пізнавальна активність» розуміється як властивість особистості, що формується впродовж її життя в суспільстві у процесі цілеспрямованого навчання й виховання. Так, на думку В. Лозової, *пізнавальна активність* – це риса особистості, що виявляється в її ставленні до пізнавальної діяльності, яка передбачає стан готовності, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на засвоєння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань і способів діяльності, а також знаходить вияв у якості пізнавальної діяльності [3]. Така активність супроводжує будь-яку самостійну дію, це, по суті, готовність (здатність і прагнення) до енергійного, ініціативного оволодіння знаннями, докладання вольових зусиль [2].

Л.Данилова, визначаючи пізнавальну активність учня як його внутрішню готовність до подальшої участі в напруженій розумовій та практичній діяльності у процесі оволодіння знаннями, уміннями і навичками та виявлення самостійності й творчого підходу до вирішення навчальних завдань, стверджує, що для її збереження важливо включати школяра в таку діяльність, яка не набагато випереджала б рівень розвитку. Адже якщо учень буде не в змозі виконати складне завдання, це спричинить невпевненість у своїх силах, відверне від навчання[2]

Найчастіше в сучасних школярів пропадає інтерес до уроків української мови. Учні починають відволікатися й не хочуть слухати вчителя.

Для того, щоб в учнів початкової школи розвивався пізнавальний інтерес, який є складовою сформованої активності, на уроках необхідно використовувати різноманітні засоби ІКТ.

На уроках української мови, з метою формування пізнавальної активності, використовуються такі засоби ІКТ, як презентації PowerPoint (як ілюстративний матеріал, засіб контролю, гра-презентація), онлайн-тренажери й онлайн-тести, що дозволяють миттєво оцінити роботу дитини й побачити, яку помилку допущено і як її виправити; аудіофайли-підказки, демонстраційні цікаві фільми. У зв'язку з цим ІКТ застосовуються на різних етапах уроку: актуалізації знань, пояснення нового матеріалу, первинної перевірки знань, узагальнення та рефлексії.

З метою розвитку пізнавальної активності учнів початкової школи необхідно:

– на кожному уроці застосовувати пізнавальні завдання;

– загальнопізнавальні вміння формувати в чіткій послідовності та системі, починаючи з найпростішого. Цю роботу проводити не епізодично, а на кожному уроці;

– кожне вміння формувати поетапно. Це означає: створення мотиваційної готовності учнів до виконання певного виду діяльності, засвоєння зразка дій, первинне застосування вмінь виконувати тренувальні вправи;

– розвивати прийоми розумової діяльності (аналіз, порівняння, абстрагування, узагальнення), які лежать в основі пізнавальних умінь [4].

Отже, використання ІКТ на уроках рідної мови дозволяє раціонально організувати навчальний процес, активізувати пізнавальну діяльність учнів, підвищити ефективність уроку, збільшити обсяг виконуваної роботи на уроці, удосконалити контроль знань.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ «*Перун*», *2005*. – 1728 с.

2. Данилова Л. Розвивати пізнавальну активність учнів. // Рідна школа. – 2002. - № 6.- С. 18 – 20.

3. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / В.І. Лозова. – 2-е вид., доп. – Х. : ОВС, 2000. – 164 с.

4. Сапунова Л. Розвиток пізнавальної активності учнів початкових класів у навчальному процесі. //Таврійський вісник освіти. – 2013. – №1(41). – С. 205-210

Кравець Н. П., кандидат педагогічних наук, доцент
Бондар Н. В., кандидат педагогічних наук, старший викладач
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ В УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В РУСЛІ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Сучасна шкільна спеціальна освіта України спрямована на підготовку активних громадян, здатних до соціально-трудової адаптації. Стосується це й учнів з інтелектуальними порушеннями. Реалізується вказане завдання завдяки врахуванню у роботі школи положень концепції «Нова українська школа» шляхом закладених у концепції компетентностей. Для вказаної категорії школярів важливою виступає комунікативна компетентність, оскільки навчившись активно взаємодіяти з соціальним оточенням, дитина з інтелектуальними порушеннями зможе відчути себе повноцінним членом суспільства [4, с. 18]. З огляду на це, нас цікавив стан зв'язного мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями старших класів на уроках трудового навчання, що забезпечують оволодіння професійно-трудовими знаннями й навичками та подальшу соціально-трудову адаптацію випускників. Отримані результати свідчать: на стан зв'язного мовлення учнів впливають недоліки розвитку мислення, оскільки мислення і мовлення взаємопов'язані, що різко проявляється в процесі виконання практичних дій, коли необхідно вирішувати розумові завдання. Причина у несформованості умінь встановлювати необхідні міжпредметні зв'язки і відношення, невмінні співвідносити окремі дії й операції з метою діяльності та неузгодження їх між собою. Недостатність мисленнєвої діяльності проявляється у відсутності умінь підкоряти власні дії наступній меті та призводить до невиконання розпочатої роботи або неправильного її виконання, нездатності правильно послідовно розповісти про порядок виконання роботи [1, с. 20]. За даними Н. Кравець, в учнів з інтелектуальними порушеннями недоліки мислення проявляються насамперед у недорозвитку його евристичного начала, зокрема їм недоступне виконання навіть простих проблемних завдань. Засобом збагачення знань, ефективним засобом розвитку мислення і мовлення, пізнавальної активності школярів виступає бесіда евристичного спрямування, в ході якої відбувається процес руху думки учнів від неповних і неточних знань до знань повних і достовірних [2 с. 141]. Тому, обстежуючи на уроках літературного читання стан мислення і мовлення учнів 2-4 класів, використали прийоми евристичного методу, що доступні учням з інтелектуальними порушеннями: проблемний виклад, виклад з логічним завершенням; бесіда евристичного спрямування; переказ з елементами аналізу тексту, аналіз епізоду, сцени, всього невеликого твору за запитаннями; аналіз образу героя, порівняльний аналіз героїв твору, епізодів, пейзажів; складання плану до розгорнутої відповіді; постановка проблеми, її аналіз із залученням матеріалів з суміжних мистецтв [2 с. 142]. Неабияке значення приділяли використанню ілюстративного матеріалу підручників з метою розвитку зв'язного мовлення школярів, оскільки в даної категорії учнів сенсорний недорозвиток на рівні зорового

й слухового аналізаторів призводить до неточного, нечіткого сприймання ілюстративного матеріалу, внаслідок чого учні не розуміють його сутності. Читаючи, часто не розуміють лексичного значення слів, вжитих у тексті наукового чи художнього твору. Неправильно сприйняті слова не виконують притаманних їм функцій означення, узагальнення, відволікання, абстрагування. Не формується сигніфікативна функція мовлення. Ілюстративний матеріал забезпечує єдність візуального сприймання, активного мислення, мовленнєвої діяльності. Це важливий засіб корекційного впливу на учнів з інтелектуальними порушеннями [3, с. 303].

У роботах Л. Виготського, О. Лурія, О. Потебні, І. Синиці, Т. Ульянової, Н. Кравець та ін. доведено, що корекція сигніфікативної функції мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями можлива за умови опанування ними лексичним значенням слова. Наявність слів і відповідних їм мисленнєвих образів, поєднаних у процесі інтегративної діяльності, забезпечить стійкі зв'язки для сигніфікації. Учні зможуть активно спілкуватися, у них формуватиметься мовленнєва компетентність [4, с. 21-22].

З метою корекції наявних у школярів порушень та оптимізації оволодіння зв'язним мовленням, використали комп'ютерні технології. Різноманітний ілюстративний матеріал, мультимедійні та інтерактивні моделі оптимізували процес навчання, відбувалося активне зацікавлення сприйнятою інформацією та належне її відтворення.

Отже, з метою успішного оволодіння учнями з інтелектуальними порушеннями комунікативною компетентністю важливо коригувати у них сигніфікативну функцію мовлення, використовувати комп'ютерні технології, різноманітний ілюстративний матеріал, розвивати пізнавальну активність.

Список використаних джерел

1. Бондар Н. В. Особливості розвитку трудової діяльності учнів з інтелектуальною недостатністю //Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: збірник наукових праць. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 22. С. 19-24.

2. Кравець Н. П. Евристичний метод на уроках літературного читання у роботі з розумово відсталими учнями: збірний наукових праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка. Ч. 2. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2012. С. 139-148.

3. Кравець Н. П. Корекційне значення ілюстративного матеріалу підручників з літератури для розумово відсталих учнів. Trends in der Entwicklung der nationalen und internationalen wissenschaft: Sammelwerk der wissenschaft lichen artikel. Verlag SWG imex GmbH, Nurmberg, Deutschland, 2016. PP. 302 – 306.

4. Кравець Н. Оптимізація соціальної інтеграції учнів допоміжної школи на основі корекції сигніфікативної функції мовлення //Дефектологія, 2000. №3. С. 18-22.

Лисенко О.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВПЛИВ ВИХОВАНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА НА ЙОГО УВАГУ ТА НАВЧАННЯ

Коли діти стають школярами багато чого будуть робити вперше. І від того, якими будуть ці перші кроки в школі, залежить часто і подальше відношення дитини до навчання, до праці, до своїх однолітків, до інших людей. Кожна дитина має свої

позитивні якості: один вже гарно читає, другий вміє малювати, третій дуже спостережливий і може гарно розповісти про те, що він бачив, четвертий особливо спритний і швидко бігає.

Важливо це підмітити і показати сильні сторони кожного всьому дитячому колективі. В той же час майже у кожної дитини є слабкі сторони: один задається, другий ліниться, третій більше міркує про власний успіх, четвертий дає обіцянки, але не виконує їх. Організовуючи життя дитини, педагогу потрібно, так будувати виховання, щоб подолати ці недоліки [1]. Важливо оцінювати успіх дитини не в порівнянні з успіхами інших, а оцінювати досягнені нею результати, співставляючи її теперішні успіхи з минулими, підкреслюючи її розвиток і просування.

Багато важливих рис духовного світу дитини закладається в початкових класах. Саме тут дитина отримує основи знань, тут формується і розвивається особливості її характеру, волі, моральності. Якщо у вихованні дитини в початкових класах будуть якість огріхи, то ці вади, навіть якщо вони не помітні в початкових класах, обов'язково проявляються пізніше.

Вчитель початкових класів повсякденно вчить дітей розрізняти гарні і погані вчинки людей. Цьому присвячено зміст багатьох уроків читання, бесіди з учнями. Розбір подій дитячого колективу. Так у дітей поступово формується уявлення про моральну поведінку.

Моральна освіта молодших школярів передбачає головним чином створення у них моральних уявлень, виховання моральних почуттів та досвіду моральної поведінки. Вчителю, який працює з тим чи іншим матеріалом на уроці, доводиться вирішувати як дидактичні, так і виховні завдання.

Виховні можливості освітнього процесу приховані перш за все в його організації. В колективній діяльності чинником виховання стають самі умови, характер стосунків. Спілкуючись, діти вчаться працювати в колективі. За правильно організованого уроку успішно розвиваються такі моральні якості, як колективізм, відповідальність, чесність, культура поведінки.

Взаємини обумовлюються методами, способами і формами проведення уроку. Методами навчання не тільки вчать, передають знання, формують уміння. А й організовують учбову працю, спонукають до активної роботи, впливають на характер взаємин, що складаються. За їх допомоги створюються проблемні ситуації, висуваються такі пізнавальні та практичні задачі, які вимагають від учнів вольових зусиль, напруження думки й пам'яті. Тут стимулами самоорганізації є позитивні емоції й інтерес, що виникає у ході творчого надбання знань [2].

Кожний метод навчання може бути використаний з метою виховання. На уроках письма та математики складні у смисловому відношенні вправи містять у собі пошукове завдання, мають творчий характер і вимагають інтенсивної, вдумливої роботи. Виконуючи такі вправи, учні набувають звички переборювати труднощі, привчаються до організованості й самостійності.

Зміст підручників надає вчителю багатий матеріал для проведення виховної роботи на уроці, яка б формувала свідомість учнів, їх уявлення про найпростіші норми моралі, правилах людських взаємовідносин. Особливе значення в цьому змісті слід відвести книгам для читання з української мови, матеріалу підручника "Я і Україна". Вміле використання матеріалу цих підручників з виховною метою дозволяє вчителю вести систематичну роботу по формуванню моральних уявлень дітей [3].

На характер стосунків у процесі навчання впливає правильне поєднання індивідуальних, парних, групових і колективних форм організації роботи учнів на уроці. Поєднання різних форм уроку активізує спілкування й товариську взаємодопомогу. Школярі краще пізнають один одного. Вчаться ділитися досвідом, передавати свої знання.

На уроках часто виникають і створюються різні за значенням і змістом ситуації, що можуть вирішувати конкретні виховні задачі. Особливо велике виховне значення має ситуація успіху, яка викликає радість навчання, бажання дружно працювати.

На організацію уроку, підвищення його виховної ефективності впливає гра організовує, привчає учнів до порядку, підвищує активність, увагу й спостережливість. Під час гри дитина переборює невпевненість, відкриває в собі нові сили, творчі можливості. У всіх ігрових ситуаціях обов'язковою умовою для підсилення їх виховного значення є прояв старанності, пильності, чесності, скромності. товариської взаємодопомоги.

Робота з виховання дитини – процес систематичний. Важливо, щоб діти, систематично отримуючи моральні знання і уявлення, опинялися в життєвих ситуаціях, які б сприяли емоційному переживанню отриманих знань, їх усвідомлення і закріплення.

Список використаних джерел:

1. Критерії моральної вихованості молодших школярів: Книга для вчителя / за ред. Беха І. Д. - К.: Рад. школа. 1989.

2. Матвієнко О. В. Основи морального виховання особистості молодшого школяра. - К.: Стилос, 1999.

3. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти. -К. 2009.

Литвин С.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Шевчук М.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СТАНОВЛЕННІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Шлях України у світовий європейській простір загострив потребу країни в обдарованих, талановитих, творчих особистостях, здатних актуалізувати свої можливості, вирішувати складні життєві проблеми, генерувати нові ідеї, втілювати у дійсність задуми, знаходити рівновагу в нестабільному середовищі, вибудовувати індивідуальні маршрути власного становлення та розвитку.

Формування творчої особистості активно відбувається у школі, яка виступає благодатним полем розвитку креативності, відкриття талантів та потенційних ресурсів школярів. Творче становлення учня трактується сьогодні як основне завдання школи, для реалізації якого потрібно насамперед сприймати учня не як суму зовнішніх впливів, а як цілісну, активну, діяльну істоту, здатну засвоїти широкий спектр сучасних технологій та самостійно конструювати систему пізнавальних спрямувань.

Найбільш сприятливим для розвитку особистості вчені та педагогіки-практики визначають період навчання в початковій школі. Саме в цей час не тільки закладається фундамент подальшого оволодіння молодшими школярами продуктивними уміннями та навичками, розгорнутою рефлексією, але й відбувається формування емоційно-ціннісного ставлення до світу, до навчальної та трудової діяльності, здатності самостійно діяти у різноманітних життєвих ситуаціях.

Модернізаційні процеси в початковій школі у наш час пов’язані з оновленням форм і методів організації освітнього процесу. Реалізація цих завдань можлива на засадах розвитку технологічності в освіті, пошуку ефективних освітніх технологій.

Поняття «освітня технологія» є новим утворенням у педагогічній науці, але, попри свою новизну, воно має генетичне коріння. Так, основою цього поняття є термін «технологія», що походить від грецького techne – мистецтво, майстерність, і logos – наука, закон. Тобто «технологія» (дослівно) – це наука про майстерність [1].

Термін «технологія» у педагогіку ввів А. Макаренко. Він вважав, що справжній розвиток педагогічної науки пов'язаний із її здатністю «проєктувати особистість», тобто чітко передбачати ті її якості і властивості, які мають сформуватися у процесі виховання [2]. Отже, цілепокладання – є основою технологічності в освіті.

Освітня технологія — це система засобів, форм і способів організації освітньої взаємодії, що забезпечують ефективне управління і реалізацію освітнього процесу на основі комплексу цілей і певним чином сконструйованих інформаційних моделей освоюваної реальності — вмісту освіти [4]

Деякі вчені вважають, що поняття «освітні технології» ширше, ніж педагогічні. Зокрема, стверджують, що освітні технології відбивають загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору. Виходячи з таких міркувань, концепції освіти, як, наприклад, гуманістична концепція освіти, освітні закони, одним із яких є Закон про загальну освіту, освітні системи, тобто система освіти в Україні, є освітніми технологіями. Окрім педагогічних, освітні технології включають ще й соціально-виховні, психологічні, культурологічні та інші аспекти [2].

На основі аналізу наукової літератури виділено декілька підходів щодо тлумачення терміну «освітня технологія»:

- як новітній засіб навчання;
- як педагогічна система;
- як система дій чи діяльність;
- як модель освітнього процесу;
- як галузь науки.

Таким чином, освітня технологія як система функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, побудована на науковій основі, запрограмована в часі та просторі, забезпечує досягнення намічених результатів, виступає способом взаємодії вчителя та учнів, для якого притаманні передусім алгоритмічність у реалізації дій, систематична діагностика особистісних досягнень, технологічна системність, оскільки освітня технологія розглядається як відкрита система, котра складається з концептуально-цільових (мета, що відповідає освітнім концепціям), змістових (зміст технології), процесуальних (технологічний процес: форми, методи, засоби взаємодії суб’єктів та об’єктів технології), результативно-аналітичних (результат та його аналіз) компонентів.

Група вчених (О. Янкович, Ю. Беднарек, А. Анджеєвська) вважають, що основними етапами реалізації освітніх технологій є:

- цілеспрямування як чітке визначення майбутнього результату;
- діагностика виявлення вихідного рівня спостережуваних дій;
- рецептурування як розробка програми з досягнення мети;
- реалізація технології як процес виконання програми;
- оцінка і корекція результатів [3].

Отже, можна сказати що освітні технології - це алгоритм здійснюваних учителями та учнями початкової школи спільних дій, які систематично діагностуються і спрямовані на забезпечення відповідності результату визначеній меті.

Список використаних джерел:

1. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник. К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.
2. Освітні технології: навч. посібник / заг. ред. О.М. Пєхоти. К.:А.С.К., 2001. 256 с.
3. Янкович О., Беднарек Ю., Анджеєвська А. Освітні технології сучасних навчальних закладів: навчально- методичний посібник. Тернопіль : ТНПУ ім В. Гнатюка, 2015. 212 с.
4. Сутність понять «освітні технології», «педагогічні технології», «технології навчання», «технології виховання», «технології управління». Їхній взаємозв'язок та специфіка. URL: https://studopedia.org/8-216059.html).

Ліпчевська І.Л., науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України

КУБУВАННЯ ЯК МЕТОД РОЗВИТКУ УСНОГО МОВЛЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ШКІЛ З НАВЧАННЯМ МОВАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Формування усного українського мовлення у школах з навчанням мовами національних меншин здійснюється на основі комунікативно-діяльнісного підходу, тобто ґрунтується на інтерактивній мовленнєвій практиці учнів у контексті ігрової, творчої, пізнавальної діяльності. Зокрема, доцільним є використання класичних (бесіда, інсценізація, рольова гра, дидактична гра тощо) та сучасних (проєкт, case-метод, полілог, мозковий штурм, кубування, джигсоу, РАФТ тощо) інтерактивних методів навчання. Це обумовлено нерозривністю тріади «мова та мовлення – комунікація – діяльність» як у процесі засвоєння рідної мови (Л. Виговський, І. Зимня, А. Леонтьєв, А. Лурія та ін.), так і при вивченні другої мови (Н. Басай, О. Пасічник, Т. Полонська, В. Редько та ін.) [1], [2].

Одним з найбільш ефективних методів розвитку усного мовлення на уроках української мови як державної, а також критичного та системного мислення учнів, систематизації та узагальненні знань, є метод кубування [3]. Розглянемо цей ігровий інтерактивний метод навчання більш детально.

За цим методом учням пропонується охарактеризувати певне поняття (предмет, істоту, явище), користуючись заданою структурою його опису, яка відображена на гранях кубика у формі ключових характеристик (наприклад, розміру, матеріалу, смаку, корисності певного предмета тощо). Для його ефективного впровадження в освітній процес початкової школи вчителю необхідно:

- ✓ конкретизувати зміст граней кубика відповідно до поняття, яке розглядається;
- ✓ реалізовувати зміст кожної грані кубика у формі яскравої, зрозумілої для дітей візуалізації.

Зазначимо, що на етапі ознайомлення класу з методом кубування доцільно спочатку користуватися кількома основними характеристиками (гранями кубика) та поступово розширювати їх перелік.

Характеристики поняття, які зображено на гранях кубика, можуть бути наступними:

- ✓ предмети: колір, розмір, форма, матеріал, призначення, до якого збірного поняття можна віднести (меблі, посуд, одяг, транспорт тощо)

✓ істоти (тварини): розмір, колір, що їсть?, де живе?, чим корисне для людини?, до якого збірного поняття можна віднести (звірі, птахи, риби тощо)?

✓ люди: доросла людина чи дитина?, хлопчик чи дівчинка (чоловік чи жінка)?, зріст, яке волосся?, які очі?, яку позитивну рису характеру має (добрий, веселий, уважний тощо)

На уроках української мови як державної кількість та складність завдань визначається в залежності від рівня володіння учнями усним мовленням. Можливими є декілька варіантів роботи (рис. 1)

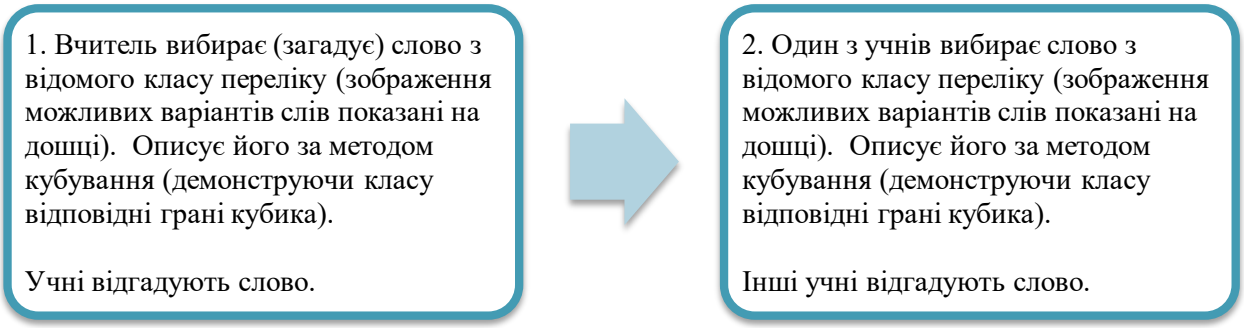

а)

б)

Рис. 1: Використання методу кубування на уроках української мови як державної

Необхідно звернути увагу на ієрархічну структуру впровадження варіантів використання даного методу: другий варіант кубування реалізується на фундаменті вже опанованого класом першого варіанту.

Метод кубування у наведеній інтерпретації спрямований на формування україномовної комунікативної компетентності, підвищення мотивації учнів до вивчення української мови. Він забезпечує інтерактивну взаємодію учнів класу та інтеграцію знань з української мови та інших навчальних предметів.

Список використаних джерел

1. Дидактичні та методичні засади компетентнісно-орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі: навчально-методичний посібник / Горошкін І. О. та ін.; за ред. В. Г. Редька. Київ, 2019. 413с.

2. Львов М. Р. Основы теории речи: учебное пособие. Москва: Академия, 2000. 248с.
3. Онлайн-курс для вчителів початкової школи: веб-сайт. URL: https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:MON-EDERA-OSVITORIA+ST101+st101/about

Ложкін Г.В., доктор психологічних наук, професор кафедри психології і педагогіки ФСП Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ І ПРОФЕСІЙНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ВЧИТЕЛЯ

У сучасних соціально-економічних умовах професійна успішність вчителя залежить від його здатності бути суб'єктом професійного розвитку. Професійний розвиток особистості репрезентує собою процес від початку формування інтересів до завершення професійної діяльності. Проте, професійний розвиток – це не лише позитивні зміни, але й деструкції, набуття професійно-негативних тенденцій.

Розвиток особистості відбувається впродовж усього професійного шляху і супроводжується професійними кризами, переживання яких може суттєво впливати на перебіг та траєкторію розвитку. Кризи можуть відбуватися неодноразово впродовж усього життя. Вони виникають коли «старе» у професійній діяльності вже не задовольняє, а нове не набуте (не винайдене).

Під кризами професійного становлення розуміють не тривалі за часом періоди кардинальної перебудови професійної свідомості й діяльності, які супроводжуються змінами вектору професійного розвитку. В якості основних предикторів професійних криз чимало дослідників виокремлюють: втрату почуття нового; зниження рівня професійної компетентності; зниження самооцінки; виникнення відчуття психологічного виснаження; втрата сенсу роботи; психологічний дискомфорт у «просунутому» професійному оточенні.

Кардинальне переосмислення власного життя для кожної людини стає переломним моментом, за яким відбуваються істотні зміни в її цінностях та інтересах. Суб'єкт життєдіяльності, котрий успішно переборов кризові моменти життя, здобуває досвід, впевненість у своїх силах і можливість у майбутньому впоратися з важкими життєвими ситуаціями. Загалом представники «позитивного» напряму розглядають «кризу» не як загрозу катастрофи, а швидше як виклик тим труднощам, критичним ситуаціям, несприятливим обставинам, що зустрічаються в житті людини. Можна категорично стверджувати, що з точки зору психологічної оцінки кожна криза містить як позитивний, так і негативний компоненти. Ця дійсність і віддзеркалює природу кризи, у якій, з одного боку, фігурує ризик деструктивного розвитку особистості, що приводить до руйнування, деформації її особистісних якостей і можливо всього життя. З іншого боку, існує можливість позитивних змін, що несуть у собі відновлення внутрішнього світу людини, переосмислення, переоцінку своїх життєвих принципів, прийняття нового образу «Я».

Під життєздатністю особистості розуміють задоволеність життям, здатність людини до соціальної адаптації саморегуляції, які є механізмами керування власними ресурсами в контексті соціальних культурних норм та умов середовища. Розвиток зазначених компонентів можна відслідкувати й в професійному становленні вчителя. Необхідною складовою в структурі життєздатності є життєстійкість. Останню прийнято розглядати як рису характеру особистості, яка дозволяє ефективно знаходити вихід із важких життєвих ситуацій і використовувати зміни, що

відбулися з метою особистісного зростання. Життєздатність особистості заслуговує особливої уваги в контексті феномена професійного (психологічного) благополуччя.

Психологічне благополуччя залежить від багатьох детермінант, що пов'язані насамперед із умовами й змістом діяльності, а також із реалізацією психологічного потенціалу вчителя.

У цьому контексті життєздатність в узагальненому вигляді визначається як один з найбільш значущих предикторів суб'єктивного благополуччя й може розглядатися з позицій ресурсного підходу, або потенціалу особистості [1].

В якості базової номенклатури психологічного потенціалу вчителя запропоновані декілька одиничних показників, що мають сенс в описі його життєздатності:

- психологічна стійкість, рівень розвитку якої обумовлює толерантність до професійного напруження в умовах нестабільного соціального та економічного середовищ;
- самооцінка, яка визначає ступінь реалізації своїх можливостей; відчуття підтримки в професійному оточенні;
- особистісна значущість для вчителя учнів та їхніх батьків, а також наявність референтних колег;
- рівень внутрішньоособистісної та міжособистісної конфліктності;
- моральна нормативність, яка характеризує ступінь орієнтації на норми та правила.

Можна припустити, що накопичення запасу життєздатності є, найімовірніше, особистісною властивістю, ніж професійною, відтак наявні суттєві розбіжності її прояву в суб'єктів педагогічної діяльності, як за динамічним критерієм, так і за механізмами регуляції.

Професійне благополуччя є складним і системним психологічним утворенням, що має багатокомпонентну структуру. Перспективи вивчення професійного благополуччя вчителя можуть бути пов'язані з розвитком нового напряму – психології професійного життєздатності.

Список використаних джерел

1. Волянюк Н.Ю., Ложкін Г.В., Колосов А.Б. Поведінкові патерни професійного самопочуття тренера // Вісник післядипломної освіти. Випуск 12(41) «Серія «Соціальні та поведінкові науки» (психологічні 053) (Категорія «Б») Bulletin of Postgraduate education. Issue 12(41) (Social and Behavioral Sciences Series) (psychological 053) (Category «B») https://doi.org/10.32405/2522-9931/2522-9958-2020-12(41)

Лоюк О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

РЕАЛІЗАЦІЯ НАСКРІЗНОЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ЗДОРОВ'Я І БЕЗПЕКА» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сучасне суспільство висуває перед школою багато вимог, з-поміж яких – розкриття чинників дотримання здорового способу життя людини – фізичної культури; раціонального і збалансованого харчування; дотримання чистоти повітря; загартування організму; дотримання особистої гігієни; уникнення тютюнокуріння, вживання алкогольних напоїв, наркотичних та інших токсичних речовин; інтелектуального, морального й духовного розвитку людини тощо. В означеному контексті необхідним виявилося реформування вітчизняної шкільної освіти, яке б

ґрунтувалося на компетентнісному підході до формування предметного змісту, організації і результатів навчання учнів через оновлення структури та змісту шкільних навчальних програм з усіх предметів з урахуванням чотирьох наскрізних змістових ліній, серед яких – «Здоров'я і безпека».

Ця змістова лінія сприяє реалізації здоров'язбережувальної ключової компетентності, орієнтуючи на формування учня як духовно, емоційно, соціально й фізично повноцінного громадянина, що дотримується здорового способу життя, активно долучається до облаштування безпечного для життя й діяльності середовища [3].

Змістова лінія «Здоров'я і безпека» є засобом інтеграції міжпредметного змісту, а в контексті нашого дослідження – засобом інтеграції природничої, громадянської та історичної, соціальної та здоров'язбережувальної, технологічної, інформатичної, математичної, мовно-літературної освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти в інтегрований курс «Я досліджую світ» [1].

У свою чергу, педагогічний потенціал уроків курсу «Я досліджую світ» сприятиме реалізації наскрізної лінії «Здоров'я і безпека».

Засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ» педагоги орієнтують учнів на уміння/ставлення:

- розуміти залежність здоров'я кожної людини від стану навколишнього середовища;
- розпізнавати позитивні та негативні чинники, що впливають на здоров'я людини;
- розуміти важливість дотримання правил гігієни, рухового режиму та фізичного навантаження; необхідність дотримання чистоти та порядку у власному помешканні;
- узгоджувати свій режим дня, одяг, види діяльності та відпочинку у відповідності до сезонних та добових змін; безпечно діяти в залежності від природних особливостей рідного краю;
- розрізняти здорову та шкідливу їжу;
- розуміти шкоду для власного життя та здоров'я від необачних дій в довкіллі;
- обирати безпечний шлях пересування;
- виявляти відповідальне ставлення до власного здоров'я.

Ефективне освоєння контенту змістової лінії відбувається через:

- ✓ рольові ігри; інсценізації казок, оповідань;
- ✓ проектну діяльність;
- ✓ використання фізкультхвилинок та хвилинок релаксації,
- ✓ розв'язування задач практичного змісту, ситуаційних вправ;
- ✓ організацію акцій (н-д, «Здорові зуби – здоровий організм», «Ми за здоровий спосіб життя!»), свят, тематичних тижнів;
- ✓ практикування надання першої невідкладної допомоги тощо.

Зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у поєднанні з різними формами організації навчання сприятиме розвиткові в учнів ключової (здоров'язбережувальної) компетентності. Паралельно зі змістовою лінією «Здоров'я і безпека» мають бути реалізовані і такі змістові лінії як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Підприємливість та фінансова грамотність», що забезпечить формування у молодших школярів основ всіх предметних та ключових компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 року № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів

України від 24.07.2019 року № 688). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text (дата звернення 12.10.2019 р.).

2. *Матяш Н. Реалізація змістової лінії «Здоров'я і безпека» в навчанні учнів біології людини. Біологія і хімія в рідній школі.* 2018. № 5. С. 26–29.

3. Наскрізні змістові лінії. URL: https://edera.gitbook.io/biomon69-new/vstup/poyasnuvalna_zapyska/naskrizni_linii (дата звернення: 04.09.2020 р.).

Лупаренко С.Є., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди

ПРОБЛЕМИ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ (1900-1917 рр.)

Протягом досліджуваного періоду впровадження загальної початкової освіти і розширення шкільної мережі визнавалися державою пріоритетними напрямами діяльності системи освіти, проте їх реалізація ускладнювалася через недостатній обсяг коштів, що надавалися державою та приватними ініціативами, а також покладання їх фінансового забезпечення на місцеві органи самоврядування, які не були спроможними здійснити це [1].

Важливо зазначити, що впродовж визначеного етапу «всі освітні документи так і не були затверджені урядом» [1] через часту зміну міністрів освіти, постійну критику й обговорення попередніх варіантів документів. Тому шкільна освіта працювала або за старими документами, прийнятими ще в середині й наприкінці XIX ст., або за тимчасовими, попередніми варіантами нових документів.

Це, у свою чергу, спричинило той факт, що освіта здійснювалась у різних дитячих закладах освіти на основі різних навчальних планів і програм, але кількість дисциплін, що вивчалася, була дещо обмеженою (закон Божий, мови (іноземні або рідна), арифметика, чистописання, спів). Деякі заклади освіти (переважно приватні) прагнули дати дітям ширшу і глибшу освіту, тому в їхніх навчальних планах були додаткові предмети (природознавство, малювання, рукоділля, танці тощо) [5; 6]) і більше годин на вивчення інших предметів.

Поступово протягом досліджуваного етапу педагоги, науковці дійшли до висновку про необхідність формування фізичної активності учнів, їхніх знань, умінь та навичок піклування про здоров'я («…фізичне здоров'я і розвиток дітей у школах заслуговують такої ж уваги …, що й розвиток розумовий і моральний, особливо зараз, коли спостерігається значний занепад фізичного розвитку молодих поколінь» [4, с. 28]). Тому (згідно з циркулярним розпорядженням Міністерства народної просвіти від 3 березня 1908 р. «Про дані з питання про навчання дітей у початкових училищах строю і гімнастиці») у дитячих закладах освіти почали викладатися нові предмети, як-то: гімнастика і воєнний строй [7], а також ручна праця. У деяких закладах освіти вводилися фехтування і «звичайна пасивна гімнастика, оскільки вона найлегше засвоювалася малолітніми учнями і менше їх стомлювала» [4, с. 57]. Причому важливо відзначити, що при впровадженні нових навчальних дисциплін ураховувалися національні особливості учнів. Так, гімнастика і воєнний строй не були введені у школах німецьких поселень, оскільки «німці дуже мало цікавляться шкільною гімнастикою, а деякі з них (меннініти) зовсім не визнають строю» [4].

У 1913 р. для широкого обговорення в навчальні округи був розісланий проєкт орієнтовних програм початкових шкіл, унаслідок чого провідним науковцям пропонувалося розробити власні проєкти навчання. Найвідомішим був «Проект

української школи» Я. Чепіги [3], завдяки якому він прагнув створити природну школу, де дитина могла б здобувати справжню освіту, де не порушували би її права, вільний і нормальний розвиток її фізичних і духовних сил, індивідуальних рис, де задовольнялися б її інтереси, викладання велося рідною мовою [3], а школа не шкодила б дитині, не зменшувала «її радість і задоволення від навчання і взагалі щастя» [2, с. 41]). Проте цей проект, як і решта інших, не набув практичного втілення.

Щодо процесу виховання, то протягом визначеного етапу посилилася виховна роль школи, а основними напрямами виховання стали фізичне, трудове, естетичне, громадянське й особливо релігійно-моральне. Причому, у реалізації релігійно-морального виховання вчителі орієнтувалися не лише на засвоєння дітьми правил і норм поведінки, але й широке використання їх учнями в реальному житті, задля чого вживалися такі заходи: загальна молитва школярів і вчителів перед початком занять; уведення в розклад занять уроків, безпосередньо спрямованих на релігійно-моральне виховання учнів (Закон Божий, слов'янська мова тощо) і пробудження моральних почуттів дітей під час інших уроків; проведення в закладах освіти заходів релігійної тематики і релігійних обрядів напередодні недільних, святкових і високоурочистих днів; відвідування учнями богослужінь; прикрашання училищ до релігійних свят і святкування історичних подій; читання і пояснення вчителями недільних і святкових Євангеліє [5; 6].

Отже, зміст освіти протягом досліджуваного етапу спрямовувався на забезпечення учнів реальними знаннями, уміннями та навичками, які б знадобилися їм у практичному житті (через упровадження практично орієнтованих предметів: гімнастики, воєнного строю, ручної праці), формування моральної культури особистості і відзначився непостійністю та неоднаковістю навчальних планів і програм, прагненням розширити зміст освіти.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ ст. : монографія. Київ : Богданова А. М., 2008. 406 с.

2. Чепіга Я. Проект української школи: (3-й, 4-й, 5-й, 6-й рік). *Світло*. 1913. № 2. С. 31-41.

3. Чепіга Я. Проект української школи. Ґрунтовні постулати проекта. *Світло*. 1913. № 4. С. 16-29.

4. Державний архів Одеської області (ДАОО). Фонд 42, оп. 35, справа 1282. 69 арк.

5. Державний архів Харківської області (ДАХО). Фонд 266, оп. 1, справа 793. 54 арк.

6. ДАХО. Фонд 266, оп. 1, справа 798. 26 арк.

7. ДАХО. Фонд 266, оп. 1, справа 886. 10 арк.

Мартін А.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Історіографія наукових досліджень проблем змісту початкової освіти і її розвитку засвідчує їх важливість на всіх історичних етапах. Водночас, аналіз наукових джерел свідчить про різноманітні педагогічні погляди і позиції стосовно зазначеної проблеми.

14 лютого 1874 року міністр народної освіти Д.О.Толстой вніс у Державну раду проект нового «Положення про початкові народні училища», а 25 травня 1874 року проект був затверджений імператором. Положення 1874 року докорінно змінило управління початковою народною школою, практично поставивши її в безпосереднє підпорядкування місцевим органам Міністерства народної освіти – дирекціям народних училищ [1].

Важливу роль у формуванні початкової освіти та педагогічної думки в Україні мали з'їзди вчителів, які проводилися у другій половині XIX – на початку XX ст. У 60-і роки XIX століття. Вчительські з'їзди були організовані в багатьох містах України. Перші з'їзди фактично носили характер курсів-з'їздів. При з'їздах часто організовувалися зразкові школи, в яких керівники-методисти, а також більш досвідчені вчителі давали пробні уроки з наступним їх обговоренням. Крім того, вчителі мали можливість висловити свої думки з актуальних проблем навчання та виховання школярів, прийняти колективні резолюції з цих питань.

Початкові школи кінця XIX ст. характеризувалися тим, що були у підпорядкуванні різних міністерств та відомств, приватних осіб, окремих організацій. На початок 1897 р. в українських губерніях діяло 13424 початкові школи, в яких навчалося 703670 учнів. Україна тривалий час не мала єдиної системи освіти. Різні типи навчальних закладів не були пов'язані між собою концептуально. Тому ніякої узгодженості в навчальних планах і програмах цих навчальних закладів не існувало.

Загалом структура початкової освіти складалася зі шкіл трьох ступенів. До шкіл першого ступеня належали однокласні училища, які були нижчою елементарною школою. Одноклассними були велика частина земських, церковноприходських і міських шкіл. Термін навчання у них, звичайно, встановлювався трирічний, в однокласних церковноприходських школах – дворічний.

До шкіл другого ступеня початкової освіти належали двокласні училища. Навчальний курс першого класу двокласних училищ був таким само, як і в однокласній школі. Другий клас (із дворічним терміном навчання) давав додатковий курс початкової освіти, до якого входили Закон Божий, російська граматика, історія, географія Росії, арифметика, основи геометрії й креслення, відомості про природознавство.

До шкіл третього ступеня початкової школи належали багатокласні училища: повітові та міські училища. У школах цього типу всі предмети курсу початкової освіти викладалися більшим обсягом. Термін навчання у повітових училищах був трирічний, а в міських – шестирічний.

У цілому, зміст початкової освіти в Україні визначався, передусім, існуючими з середини XIX століття нормативними документами щодо діяльності початкових шкіл. У Положенні про початкові народні училища 1864, 1874 рр. зазначались такі предмети навчального курсу початкових шкіл:

Закон Божий і священна історія, читання за книжками цивільного й церковного друку, перші чотири арифметичні дії, письмо, церковні співи, там де їх викладання є можливим. Проте, вказівки про розподіл навчальних годин, методичні посібники, за якими має вестися навчання, посадові обов'язки вчителів, вік учнів у цих документах були відсутні. Зазначалося лише, що «у початкових народних училищах застосовуються навчальні керівництва, погоджені міністерством народної освіти і духовним відомством…» [1].

На початку XX ст., у зв'язку з прийняттям закону від 3 травня 1908 р., впроваджувався чотирирічний термін навчання дітей у початкових школах, що створювало умови для розширення навчальних програм. [3].

Новий етап розвитку змісту початкової освіти, розпочався в 30-х роках, коли відбувся перехід до обов'язкової початкової освіти всіх дітей віком від 8 до 12-15

років. Постановою «Про загальне обов'язкове початкове навчання» (25 липня 1930 р.) передбачалося запровадити загальне обов'язкове початкове навчання дітей 8-11 років і підлітків віком 11-15 років та загальне початкове навчання в школах-семирічках.

Аналіз навчальних планів і програм, шкільної системи освіти 30-х років ХХ ст. засвідчує, що в Україні було запроваджено єдину шкільну систему освіти (єдина 10-річна з 4-річною початковою школою і неповна 7-річна школа); паралельне функціонування російських та українських шкіл; єдині навчальні плани, шкільний режим, систему оцінювання роботи початкових шкіл.

Список використаних джерел:

1. Журнал Ученого комитета Главного правления училищ по рассмотрению проектов устава общеобразовательных учебных заведений (об устройстве гимназий и прогимназий). СПб. 1874. С. 21-24.

2. Зборник постановлений Министерства народного просвещения. III. СПб. 1883. 268с.

3. О состоянии народного образования. ЦДІА (Центральний Державний Історичний архів у м. Києві). Ф. 707. Оп. 225. Спр. 54. Арк. 71-74.

4. Законопроекти і постанови Міністерства освіти та управління шкільних справ. ЦДІА (Центральний Державний Історичний архів у м. Києві). Ф. 707. Оп. 225.Спр. 4а. Арк. 241-253.

5. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лєпіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. *ЦДАГО України* (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.

6. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. *ЦДАВО України* (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.

7. Наукове товариство ім. Шевченка. *Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України.* Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.

8. Обзор деятельности ведомства Министерства народного просвещения за время царствования императора Александра III (с 2 марта 1881г. по 20 октября 1894г.). – СПб.: Гос. типография, 1901. – 633 с.

Мафтин Л.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

СТОРІТЕЛІНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ

Відносно новою формою навчання, яка нині швидко завойовує популярність і активно впроваджується в освітній процес Нової української школи є сторітелінг - технологія створення цікавої захоплюючої історії та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сферу особистості.

Дослідники виокремлюють сторітелінг пасивний (за створення історії та її розповідь відповідає вчитель) та активний (у процес сторітелінгу включені учні, вони створюють історію самостійно, а завдання вчителя - скеровувати їх у належному напрямку) [4; 5]. Вибір того чи іншого виду залежить від типу уроку, теми заняття, індивідуальних особливостей учнів: вивчаючи нову тему, як правило, використовують пасивний сторітелінг, для закріплення вивченого - активний.

У створенні історії потрібно дотримуватися певного алгоритму:

- чітке визначення теми оповіді, розробка детального сюжету й основних подій, які мають бути послідовними й побудованими на основі реальної ситуації, розповіді вигаданої чи реальної особи, сценарію, проблемної ситуації, тобто, експозиція (з ким і де трапилася історія, хто є її автором) - зав'язка(що надзвичайного і цікавого у цій історії) - розвиток дії (стислий опис подій) - кульмінація (які емоції викликала історія) - розв'язка (чого навчає ця історія); - вибір головного героя (ім'я, зовнішність, характер; це може бути людина, тварина, якась вигадана істота, явище природи, предмет, символ і т.п.);

- вигадка інтриги (складність і напруженість дії);

- додавання метафор (приховані порівняння; слова, або вирази, що вживаються у переносному значенні: наприклад, замість «червоно цвіли маки» застосовують образний вислів: «маки палали червоним полум'ям» і т.д.).

До прийомів навчання розповіді історій відносять *основні* (зразок, план, аналіз); *допоміжні* (запитання, нагадування, вказівка, підказка, заохочення); *специфічн*і (запис історій, які створили учні, створення оповідок-мініатюр, що об'єднані однією дійовою особою та ін.). Серед видів оповідок на словесній основі виокремлюють такі:

- історія на тему, яку пропонує вчитель (наприклад, «Подарунок для бабусі Тосі», «Як руденька білочка Ненсі боялася іти до школи»);

- історія за планом (згідно теми);

- історія за певним початком **(**Жив-був апостроф Біл. Він був невеличкого росточку, худенький, понад усе любив гратися у піжмурки...);

- історія з використанням опорних слів (складіть оповідку на вільну тему, вживаючи не менше п'яти дієслів; поміркуйте над спільною історію, використовуючи синоніми до слова «будинок» тощо);

- складання історії (наприклад, казки) за власним сюжетом (казка про чарівні слова, казка про фею Фонетику, казка про вередливу кому Джесіку й ін.).

Отже, технологія сторітелінгу належить до інноваційних педагогічних технологій, що допомагає учневі краще засвоїти матеріал, поданий у вигляді захоплюючої оповідки; сприяє розвитку особистісних якостей молодшого школяра, дозволяє проявити активність і творчість.

Список використаних джерел:

1. Меркулова Ю. Сторітелінг – ефективний метод навчання та виховання. *Соціальний педагог* (Шк. світ), 2016. № 12. С. 4– 6.

2. П'ятецька О.В. Сторітелнг як поліфункціональний інструмент сучасної комунікації: мовно-стиістичні особливості. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 39. 2019. С.106-121.

Мельник О.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти комунального закладу «Запорізький обласнийінститут післядипломної педагогічної освіти»Запорізької обласної ради

ПЕДАГОГІКА ЕМПАУЕРМЕНТУ – ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Завдання сучасної школи – це виховання компетентної особистості, яка володіє не лише знаннями, професіоналізмом, високими моральними якостями, але й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовувати знання і брати на себе відповідальність за таку діяльність. Державний стандарт початкової освіти

ґрунтується на таких принципах : визнання того, що кожна дитина талановита, цінність дитинства, радість пізнання, розвиток вільної особистості, здоров'я, безпека. Виконання поставлених завдань передбачає і зміну підходів до організації освітнього процесу. Такими підходами є особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний та інтегрований.

Новий зміст освіти оснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації особисті в суспільстві. Ключові компетентності з'єднують в одне ціле особистісне і соціальне в освіті, відображають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльностей, що створює передумови для розроблення індикаторів їх вимірювання; вони виявляються не взагалі, а в конкретній справі чи ситуації; набуваються молодою людиною не лише під час вивчення предметів, а й засобами неформальної освіти, впливу середовища тощо [1,10].

Ключові компетентності передбачають формування в учнів наскрізних умінь : читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, вміння оцінювати ризики, вміння ухвалювати рішення, вміння розв'язувати проблеми, вміння співпрацювати з іншими особами.

Нова українська школа покликана подолати основну суперечність освіти, коли учня вчать, змушують запам'ятати певну інформацію, а потреби і бажання в нього немає. Зробити навчання привабливим для дитини, перетворити її в суб'єкта освітньої діяльності, забезпечити рух за індивідуальною освітньою траєкторією, радість пізнання – завдання Нової української школи. Поряд із новим змістом та технологіями навчання потребує оновлення і методологія освіти. Вважаємо, що теоретичними засадами реформування системи освіти є педагогіка емпауерменту.

Педагогіка емпауерменту (від англ. етро*werment*—розширення прав і можливостей)—надання людині мотивації, внутрішніх сил і натхнення для активних дій. Цей напрям педагогіки спрямований на формування у дітей бажаних моделей поведінки та ставлень до навколишнього світу, на відміну від традиційної, орієнтованої на знання педагогічної моделі, яку зазвичай використовують у сучасній освіті України [2,975].

Отже, людська діяльність завжди починається з виникнення мотиву у вигляді інтересу, стурбованості, усвідомлення потреби тощо. Такий мотив може виникати як у процесі діяльності, так і під час осмислення її результатів. Проте зазвичай людина активізується лише тоді, коли бачить результат або вірить у нього. Тому, коли дитина розуміє, що вона може ефективно (результативно) діяти, вона відчуває занепокоєння (мотив), шукає інформацію і готова свідомо сприйняти її, а потім і втілює задумане.

Розглянемо напрями впровадження педагогіки емпауерменту в освітній процес. Перш за все, розкриємо ***мотиваційний компонент освітньої діяльності*,** що забезпечує суб'єктну позицію учня.

Мотиви учіння — глибоко особистісна індивідуальна якість. Особливість цих мотивів полягає у тому, що вони безпосередньо пов'язані зі змістом та особистісною значущістю діяльності; якщо змінюється мотив, заради чого учень вчиться, то це принципово перебудовує і зміст його навчальної діяльності.

Найважливішими зовнішніми та внутрішніми мотивами навчально-пізнавальної діяльності є:

- пізнавальний інтерес до нового, невідомого;
- мотив «саморозвиток»: бажання якомога більше знати та вміти, розвивати свій розум, підвищувати культурний рівень;
- мотив «досягнення»: бажання отримати гарні результати своєї діяльності;

- мотив «професійно-життєве самовизначення»: прагнення досягти вершин у майбутній професії;
- комунікативний мотив: бажання спілкуватися, співпрацювати, взаємодіяти;
- емоційний мотив;
- зовнішній мотив, пов'язаний з отриманням винагороди, схвалення від інших людей;
- мотив «позиція»: громадянська відповідальність за справу, почуття обов'язку.

Важливо організовувати освітній процес на засадах ***компетентнісного підходу***, наблизити зміст навчального матеріалу до життя учнів, формувати як ключові та предметні компетентності , так і наскрізні уміння. Слід візуалізувати мету уроку (заняття), залучати учнів до планування роботи, визначення чітких показників та критеріїв досягнення мети, дібрати компетентнісно орієнтовані завдання, передбачити активні форми взаємодії учнів від час уроку, планувати рефлексивні вправи для аналізу досягнення мети згідно із виробленими на початку уроку критеріями. При такому підході змінюється і роль вчителя в освітньому процесі : із носія знань при знаннєвій парадигмі освіти до організатора освітнього процесу, тьютора при організації і проведенні уроку на засадах компетентнісного підходу.

Педагогіка емпауерменту передбачає і ***створення ситуації успіху*** для суб'єктів освітнього процесу, організація його на ***засадах педагогіки співпраці.***

На думку Ш.О. Амонашвілі, сутність педагогічного процесу полягає у співробітництві педагога з дитиною. Для таких педагогів характерні доброзичливе ставлення до суб'єкта учіння, прагнення адекватно оцінити їхні можливості, збагнути мотиви поведінки, стимулювати творчість, особистісне зростання і гідність, а також здатність підтримувати соціально сприятливий морально-психологічний клімат у навчальній групі [3,68].

Педагогіка співробітництва приймає дитину такою, якою вона є, погоджується з її природою і проголошує природо відповідність в якості вищого закону. Вона бачить в дитині її безмежність, усвідомлює її космічність, і веде, готує її до служіння еволюційним процесам людства протягом всього життя. Вона утверджує особистість в дитині шляхом виявлення її доброї волі і будує педагогічні системи, процесуальність яких визначає учительська любов, оптимізм, висока Духовна моральність. Вона в основу будь-якого розвитку дитини кладе стверджувальний розвиток її духовності і людяності. Вона стимулює педагогічну творчість і закликає до педагогічного мистецтва [3,82]. Педагогіка емпауерту передбачає забезпечення ***суб'єктної позиції учня*** в освітньому процесі, використання активних методів навчання : робота в парах, групах, навчання за запитами учнів, навчання через дослідження, проектні технології навчання, методів розвитку критичного мислення.

Важливого значення набуває і індивідуалізація освітнього процесу, забезпечення руху учнів за індивідуальною освітньою траєкторією.

Список використаних джерел:

1..Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. – 2016. – С. 11–12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kmu.gov. ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

3. Амонашвили Ш. А.Психологические основы педагогики сотрудничества: Кн. для учителя / Ш. А. Амонашвили. - Киев: Освита, 1991. - 110 с.

Минка В.І., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Державний стандарт початкової загальної освіти (2018 р.) [1] актуалізує проблему формування ініціативної, самостійно мислячої особистості, спроможної вільно і досконало володіти рідною мовою як засобом спілкування, пізнання навколишнього світу, так і засобом самореалізації і життєтворчості. Тому у сучасних умовах модернізації шкільної освіти особливої актуальності набуває проблема опанування школярами рідною мовою не лише як засобом пізнання, а й спілкування, прилучення до скарбниць культури українського народу, формування в них мовної і мовленнєвої компетенції як сукупності знань, умінь і навичок, необхідних для застосування державної мови у різних сферах життя і виробництва.

Компетентний підхід до організації і визначення змісту шкільної освіти, яка нині активно модернізується, переходить на інноваційну стратегію розвитку, у тому числі початкової освіти, можна вважати таким, що затвердився, адже психологічно-педагогічна наука і практика активно оперують поняттями «компетентність» і «компетенція» попри те, що єдності думок про зміст цих категорій в науковому співтоваристві немає.

Щоб опанувати лінгвістичною компетенцією, доцільно структурувати цей феномен, у складі якого ми виділяємо такі компоненти учнів початкових класів: мотиваційний, когнітивний, процесуально-діяльнісний, які слугуватимуть підґрунтям для визначення критеріїв, показників, окреслення рівнів сформованості досліджуваного педагогічного явища в сучасній практиці початкової школи.

Змістове навантаження мотиваційного компонента лінгвістичної компетенції учнів початкових класів передбачає потребу власної участі у здійсненні спілкування рідною мовою, створення висловлювань, активне виконання завдань, які потребують початкових знань з усіх розділів мовознавства, пов'язаних з різними аспектами мови - фонетикою, лексикою і граматикою.

Критерієм сформованості мотиваційного компонента лінгвістичної компетенції учнів початкових класів визначено **суб'єктно-орієнтований,** а показниками його вияву нами виокремлено такі: позитивна мотивованість до участі у здійсненні висловлювань, інтерес до лінгвістичних завдань.

З урахуванням змістового наповнення когнітивного компонента лінгвістичної компетенції правомірно критерій його вияву назвати **змістовим,** а показниками виокремити такі: знання школярів про функції мови в житті суспільства (розділ науки про мову); знання лексики, фонетики, тексту, пунктуації, синтаксису, графіки, орфографії, морфології, словотвору.

З урахуванням змісту процесуально-діяльнісного компонента лінгвістичної компетенції правомірно критерій його вияву назвати **операційно-поведінковим, а** показниками визначити наявність таких умінь: розпізнавальні вміння: впізнавати звуки, букви, частини слова, морфеми, частини мови і т.д., відрізняти одне мовне явище від іншого; класифікаційні: вміння ділити мовні явища на групи; аналітичні вміння: уміння проводити фонетичний, морфемний, словотворчий, морфологічний, синтаксичний, орфографічний розбір.

Кожен з критеріїв має систему показників, що характеризують прояв досліджуваних якостей за даним критерієм. Критерії, показники та засоби вимірювання рівня лінгвістичної компетенції учнів представлені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Компоненти, критерії, показники та діагностувальний інструментарій рівнів лінгвістичної компетенції учнів початкових класів

Компоненти лінгвістичної компетенції учнів початкових класів	**Критерії лінгвістичної компетенції молодших школярів**	**Показники лінгвістичної компетенції учнів початкових класів**	**Діагностувальний інструментарій рівня лінгвістичної компетенції**
Мотиваційний	**Суб'єктно-орієнтований**	позитивна мотивованість до участі у здійсненні висловлювань, інтерес до лінгвістичних завдань	Анкета «Моє ставлення до вивчення рідної мови та лінгвістичних завдань на уроках мови».
Когнітивний	**Змістовий**	знання школярів про функції мови в житті суспільства (розділ науки про мову); знання лексики, фонетики, тексту, пунктуації, синтаксису, графіки, орфографії,морфології, словотвору	Тестове завдання (авторський варіант)
Процесуально-діяльнісний	**Операційно-поведінковий**	Наявність лінгвістичних умінь: розпізнавальні вміння: впізнавати звуки, букви, частини слова, морфеми, частини мови і т.д., відрізняти одне явище від іншого;	Комплексні тестові завдання (з урахуванням тестів С.Рябової)
		класифікаційні: вміння ділити мовні явища на групи;	Комплексні тестові завдання (з урахуванням тестів С.Рябової)
		аналітичні вміння: уміння проводити фонетичний, морфемний, словотворчий, морфологічний, синтаксичний, орфографічний розбір.	Комплексні тестові завдання (з урахуванням тестів С.Рябової)

На основі змісту лінгвістичної компетенції молодших школярів, виявлених нами критеріїв мотиваційного, когнітивного, процесуально-діяльнісного компонентів інтегративного феномена лінгвістичної компетенції ми визначили три її рівні: високий, середній, низький:

- низький рівень лінгвістичної компетенції учнів характеризується відсутністю інтересу до предмета «Українська мова», до дотримання норм до культури мовлення; інтересу до завдань, які передбачають початкові знання усіх розділів мовознавства – граматики, фонетики та лексики; значні прогалини у знаннях учнів щодо функцій мови в житті суспільства; одиниць мови; знаків письма;

лексичного і граматичного значення слова; прямого й переносного значення слів; походження та творення слів; частин мови; будови словосполучення; видів речень, членів речень; орфограм та орфографічних правил; пунктограм та правила пунктуації; школярі цього рівня часто не розпізнають самостійно звуки та букви або припускають помилки в цьому; не вміють самостійно та безпомилково визначити частини слова, морфеми, називати частини мови, відмінювати іменники, прикметники, вирізняти їх рід, число; не уміють визначати граматичні ознаки дієслова, визначати прийменники; здатні самостійно проводити лише окремі фрагменти різних видів мовних розборів.

- Середній рівень лінгвістичної компетенції притаманний школярам з ситуативним інтересом до предмета «Українська мова», до завдань, які передбачають початкові знання усіх розділів мовознавства; учні мають базові знання щодо функцій мови в житті суспільства; одиниць мови; знаків письма; лексичного і граматичного значення слова; прямого й переносного значення слів; походження та творення слів; частин мови; будови словосполучення; видів речень, членів речень; орфограм та орфографічних правил; пунктограм та правила пунктуації; проте допускають окремі помилки у визначенні частин мови; будови словосполучення; видів речень, членів речень; орфограм та орфографічних правил; пунктограм та правил пунктуації; школярі цього рівня здатні самостійно розпізнавати звуки та букви, частини слова, морфеми, безпомилково називати частини мови, відмінювати іменники, прикметники, вирізняти їх рід, число; уміють з окремими помилками визначати граматичні ознаки дієслова, службових частин мови; здатні самостійно проводити різні види мовних розборів, проте допускають у цьому незначну кількість помилок.
- Високий рівень лінгвістичної компетенції учнів початкової школи, при якому школярі мають стійкий інтерес до предмета «Українська мова», до завдань, які передбачають початкові знання усіх розділів мовознавства; глибокі знання учнів щодо функцій мови в житті суспільства; одиниць мови; знаків письма; лексичного і граматичного значення слова; прямого й переносного значення слів; походження та творення слів; частин мови; будови словосполучення; видів речень, членів речень; орфограм та орфографічних правил; пунктограм та правила пунктуації; школярі цього рівня глибоко та самостійно безпомилково аналізують та розпізнають звуки та букви, частини слова, морфеми, частини мови, відрізняють частини мови, граматичні категорії частини мови, члени речення, види текстів; уміють лише з окремими помилками проводити фонетичний, морфемний, словотворчий, морфологічний, синтаксичний, орфографічний розбір.

Отже, з урахуванням змісту лінгвістичної компетенції молодших школярів, виявлених нами критеріїв мотиваційного, когнітивного, процесуально-діяльнісного компонентів інтегративного феномена лінгвістичної компетенції ми визначили її три рівні: високий, середній, низький.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: http: // tyachiv.osv.org.ua/derzhavnij-standart-pochatkovoi-osviti-16-30-55-03-03- 2019/ (дата звернення 2.10.2020).
2. Черепанова Л.В. Формирование лингвистической компетенции школьников в основной общеобразовательной школе (Теоретические основы): автореф. дис. доктора пед. наук. М., 2005. 48 с.

Митрофанова А.А., здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І.Я.Франка

Науковий керівник: Левченко С.В., викладач психолого-педагогічних дисциплін Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І.Я.Франка

ОСНОВНІ ЗМІНИ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ, УЧИТЕЛІВ ТА БАТЬКІВ

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті.

НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння.

За влучним висловлюванням одного **директора** школи: *«Випускник української школи не вміє застосувати набуті знання в житті. Він, як фарширована риба: нібито і риба, але не плаває».*

Творці реформи вірять, що через 12 років школа випустить покоління всебічно розвинених українців, які зможуть повести нашу країну вперед у XXI столітті.

Випускник нової української школи — це:

- особистість (освічена й здатна до критичного мислення);
- патріот (з активною позицією);
- інноватор (здатний змінювати світ довкола себе, конкурувати на ринку праці й вчитися впродовж життя.

Крім того, випускники мають володіти компетентностями, потрібними для успішної самореалізації. До них відносять:

- вільне володіння державною (ії рідною в разі відмінності) мовами;
- спілкування іноземними мовами;
- математичну компетентність;
- основні компетентності в природничих науках і технологіях;
- інформаційно-цифрову компетентність; вміння вчитися впродовж життя;
- ініціативність і підприємливість;
- соціальну та громадянську компетентності;
- обізнаність та самовираження в сфері культури;
- екологічну грамотність і здорове життя.

То що ж змінилося для учнів? Ключова зміна для учнів стосується підходів до навчання та змісту освіти. І ми у МОН переконані, що це – головне. Адже мета НУШ – виховати інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини.

Замість запам’ятовування фактів та понять учні набуватимуть компетентностей. Це – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Тобто формується ядро знань, на яке будуть накладатись уміння цими знаннями користуватися, а також цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи у професійному та приватному житті.

Список компетентностей, яких набуватимуть учні, уже закріплено законом «Про освіту». Він створювався з урахуванням «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (від 18.12.2006 р.):

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;

- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність.

Державні стандарти можуть розширювати цей список.

Спільними для всіх компетентностей є так звані наскрізні вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

Щоб набувати компетентностей, школярі навчаються за діяльнісним підходом – тобто частіше щось роблять замість того, щоб просто сидіти за партами і слухати вчителя. Концепція НУШ пропонує також впроваджувати інтегроване та проєктне навчання. Це сприяє тому, що учні отримують цілісне уявлення про світ, адже вивчають явища з точки зору різних наук та вчаться вирішувати реальні проблеми за допомогою знань з різних дисциплін.

Міністерством розроблено нову модель оцінювання учнів у межах Нової української школи. Тепер замість звичних табелів у кінці року учні перших класів отримують Свідоцтво досягнень. Оновлена модель ґрунтується на формувальному оцінюванні, яке дає можливість зробити висновки саме щодо процесу навчання, а не тільки результату (кількості помилок) та поступу учня.

А ще реформа – це про освітнє середовище. І це, насамперед, не техніка чи меблі. Хоча завдяки децентралізації фінансування шкіл збільшилося, і в багатьох навчальних закладах поступово оновлюється матеріально-технічна база.

Зміна освітнього середовища – це зміна ставлення до дитини: повага, увага до неї та прагнення знайти оптимальний спосіб для її ефективного навчання. Саме такою є Нова українська школа.

Учитель – це людина, на якій тримається реформа. Без неї чи нього будь-які зміни будуть неможливими, тому один з головних принципів НУШ – умотивований учитель. Це означає, що наша мета – сприяти його професійному та особистому зростанню, а також підвищувати його соціальний статус.

Щоб навчати по-новому, вчитель повинен отримати свободу дій – обирати навчальні матеріали, імпровізувати та експериментувати. Цю свободу дає новий закон «Про освіту».

Міністерство освіти і науки пропонуватиме типові навчальні програми, проте будь-який учитель чи авторська група може доповнювати їх або створювати свої. Учитель тепер обмежений лише Державним стандартом. У цьому документі окреслено результати: що мають знати та вміти учні, закінчивши певний етап навчання. Натомість, як дійти до цих результатів, учитель визначатиме сам.

Учитель, який отримав свободу навчати, має отримати й свободу навчатися. І ця свобода теж передбачена реформою. Має запрацювати принцип «гроші ходять за вчителем»: педагоги зможуть підвищувати кваліфікацію за державні кошти не лише в Інститутах післядипломної педагогічної освіти, а й в обраних самими педагогами

організаціях. Є лише дві вимоги: за п’ять років підвищення кваліфікації має скласти 150 годин, а навчання має відбуватись щорічно.

А щоб вмотивувати вчителів ще й фінансово, міністерство запровадить сертифікацію. Це добровільна перевірка, проходження якої надасть учителям 20% надбавку до посадового окладу та звільнить від атестації. На початку 2019 року стартував пілотний проєкт сертифікації вчителів початкових класів, у якому беруть участь понад 800 педагогів з усієї України.

Один із принципів Нової української школи – партнерство, у тому числі – між школою та батьками. Батьки можуть створювати свої органи громадського самоврядування, а отже – впливати на освітній та виховний процеси.

Відтепер батькам легше контролювати фінанси школи. Усі навчальні заклади, які отримують публічні кошти (це, наприклад, бюджетні кошти та благодійні внески), зобов’язані оприлюднювати свій кошторис та інформацію про витрати. І батьки тепер можуть здійснювати перерахування благодійних внесків цілеспрямовано на школу, а не збирати готівкові кошти, які дуже складно обліковувати.

Співпраця між усіма учасниками освітнього процесу – учителів, учнів, адміністрацій та батьків – наріжний камінь, який допоможе досягти всіх інших результатів. Адже тільки так можливо втілити головну мету: змінити освітнє середовище, впровадити навчання для життя.

І врешті – зробити українську школу відкритою, цікавою та сучасною.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України "Про Державну національну програму “Освіта" (Україна XXI століття)" від 3 листопада 1993 року № 896 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgibin/laws/main.cgi?nreg=89693-%EF. – Назва з екрану.

2. Нова українська школа: як зміниться навчання школярів. – Режим доступу: https://learning.ua/blog/201810/nova-ukrainska-shkola-iak-zminytsia-navchannia-shkoliariv/. – Назва з екрану.

3. Нова українська школа / Міністерство освіти України. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola.- Назва з екрану.

Монастирська О.В., викладач методики виховної роботи Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ ФОРМАЦІЇ

Соціально-економічні зміни, що відбуваються у суспільних відносинах, змісті громадського життя, ціннісних орієнтирах, зумовили суттєві перетворення у галузі освіти. Школа має не просто забезпечити набуття учнями певної сукупності знань, умінь і навичок. Постала проблема радикальної перебудови у сфері виховання, мета якого – сформувати людину, здатну творчо мислити, приймати рішення, адаптуватись до мінливих умов життя. Відтак це змушує заклад освіти відмовитись від неефективних форм і методів навчання, оновлювати зміст навчального матеріалу, адаптуватись до нового замовлення на освіту, постійно тримати у полі зору власний імідж. Відповідно формується нова педагогіка відповідальної, компетентної людини. Освіта має стати відкритою та гнучкою, учитель має стати гнучким до навколишніх змін, мобільним, повинен комунікувати та знаходитись у діалозі із суспільством, відійти від теоретичного перевантаження здобувачів освіти. Вчитель має створити

такий інструментарій, що дасть змогу формувати креативну, компетентну особистість, здатну до вирішення будь-якого завдання практичного характеру.

Професія педагога завжди була однією з найпочесніших. Вона наповнена великим ідейним змістом, бо тісно пов'язана із розв'язанням головних завдань всього суспільства. Вчительська професія нелегка і з кожним роком ускладнюється. Упровадження концептуально нових підходів вимагає від кожного учасника освітнього процесу підлаштовуватися під нові умови. Не кожен готовий змінити себе, адже треба для цього мати бажання та розуміння.

Сучасні діти кардинально відрізняються від дітей, які були ще два десятиліття тому. Школа для дитини вже не є ідеальною таємничою організацією, куди хочеться йти. Ореол безумовної привабливості вже зник. Вихователь нового покоління, учитель нової української школи, користується свободою творчості, професійного розвитку. Педагогіка партнерства – основа школи, яка заснована на взаємоповазі до особистості, відповідальності за прийняті рішення, праві вибору.

Освітня галузь має готувати підростаюче покоління до викликів сучасного життя. Освітня траєкторія змінюється у напрямку «найкраще навчається той, хто навчає інших». Сучасному педагогу необхідні уміння швидко адаптуватися до змін, гнучкість, нестандартність мислення – можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей.

Однією з передумов реалізації реформи фахової передвищої освіти є розвиток лідерського потенціалу студентів та здобуття ними навичок зі створення ініціатив, спрямованих на підвищення ефективності та якості освітнього процесу у навчальному закладі. Важливу роль у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя посідає методика виховної роботи як навчальна дисципліна. Молодому педагогу буде легко адаптуватися до нових умов якщо він володіє теорією, методикою і технологією виховної діяльності у школі, педагогічними компетенціями згідно вимог нормативних документів системи освіти. Саме якість викладання методики виховної роботи справляє помітний вплив на розвиток педагогічного мислення студентів, систематизує педагогічні знання та пов'язує з конкретними умовами професійної діяльності. Основне завдання навчальної дисципліни «Методика виховної роботи» *допомогти* майбутньому педагогу та молодому вчителю, який вже працює, *організувати позакласну роботу,* змістовне дозвілля здобувачів освіти *у початковій школі. Зміст навчальної дисципліни* передбачає забезпечення студентів систематизованими знаннями з теорії виховання, знайомить та збагачує студентів знаннями з форм виховання за основними напрямами. Спрямування майбутнього педагога на професійну діяльність, забезпечують оволодіння учителями основними категоріями виховного цілеспрямованого впливу на формування особистості школяра, основними напрямами виховання та особливостями роботи у сучасній школі з учнями. Викладачі озброюють студентів новими виховними технологіями, формують уміння і навички організації виховання школярів в умовах сучасної освітньої парадигми.

Виховання володіє особливим потенціалом для становлення особистості, оскільки реалізується не лише в рамках регламентованих занять, а розширює спектр позакласної виховної роботи у всьому різноманітті її організаційних форм, методів, технологій, засобів. Власне крізь призму взаємодії учасників освітнього процесу відбувається процес гармонійного становлення особистості – її успішного розвитку, навчання, виховання й соціалізації [1].

У процесі освітньої діяльності необхідно формувати у майбутнього вчителя професійні компетентності, пов'язані з вимогами до його знань та особливостями професійної діяльності. Нова українська школа є актуальною для дітей сьогодення та дає можливість удосконалювати освітній процес.

Потрібна докорінна зміна стилю педагогічного мислення, реформування змісту готовності нинішнього педагога реалізувати свої професійні та загальнолюдські обов'язки для формування духовного потенціалу. Виховні завдання, зміст та форми роботи майбутнього педагога визначаються запитами, інтересами, потребами дітей та їх батьків, умовами класу, школи, соціуму, власними можливостями.

Список використаних джерел:

1. Сирнікова О. О. Сталий розвиток у позакласній роботі – запорука успішного майбутнього. *Виховна робота в школі.* 2018. № 4. С. 2-19.
2. Фабіанський Д. М. Управління виховною системою школи в контексті сучасного освітнього менеджменту. *Виховна робота в школі*. 2015. № 2. С.2-8.

Мосійчук Г.А., вчитель початкових класів Рівненського навчально-виховного комплексу №12 Рівненської міської ради

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ, ЩО НАВЧАЄ ДІТЕЙ ЗА ПРОГРАМОЮ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУ «ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ»

Яким має бути сучасний урок? Це, напевно, одне з найголовніших і найчастіших питань, яке ставлять собі вчителі. Адже з плином часу, впровадженням новітніх технологій, ми рухаємось вперед, а з нами – і наші вихованці. Актуальним завданням сучасної системи освіти України є підвищення рівня якості знань учнів. У сучасному світі важливо, щоб освіта давала дітям нові життєві стратегії, життєву компетентність, сприяла мобільності їх соціальної поведінки, тому що саме це дозволяє особистостям долати кризові ситуації, обирати свій шлях у майбутньому.

Можливо, саме тому широкого розповсюдження серед навчальних закладів набуло навчання дітей за програмою науково-педагогічного проекту «Інтелект України».

Проект розроблено в контексті концепції меритократичної освіти. Він ґрунтується на принципах системного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, компетентнісного підходів, які узгоджуються із загальнопедагогічними принципами й відображають сучасний рівень і тенденції розвитку національної системи освіти. Науково-педагогічний проект недарма називається «Інтелект України». Інтелект – тому що розвиває дітей, робить їх освіченими, а України – тому що головною ідеєю є виховання учня, як успішної особистості, як громадянина, що є патріотом своєї держави.

Слова «успіх», «успішність» у поєднанні зі словом «Україна» звучать на кожному кроці, вони є девізом практично кожного уроку. Ми націлюємо дітей на те, що їх знання та вміння, здобуті в школі, в майбутньому принесуть успіх, як самій дитині, так і всій Україні в цілому. Адже лише успішні люди творять успішну державу - сильну, заможну та незалежну.

Ще однією особливістю роботи вчителя є те, що цей проект змушує його змінюватися, вдосконалюватися, розвиватися, набувати нових знань. У першу чергу ці зміни помітні в інтелектуальному розвитку вчителя. Адже ті теми, що ми вивчаємо на уроках, виходять за межі програми для 1– 4 класів загальноосвітніх шкіл. І особливо це стосується предмету «Я пізнаю світ». Скажіть, чи може вчитель початкових класів без підготовки пояснити дітям фази Місяця або шари атмосфери? Ще й пояснити так, щоб діти зрозуміли і їм було цікаво слухати. До того ж сучасні учні не будуть лише слухати інформацію, в них обов'язково виникне безліч запитань. І

відповідь вони хочуть отримати відразу. Тому вчитель повинен бути обізнаним, звертатися до довідкової літератури та Інтернету.

Люди, присутні на уроках в проектних класах, дивуються, як злагоджено та швидко діти працюють. У цьому і полягає особливість організації роботи вчителем. Адже він один вид діяльності учнів змінює іншим. Крім того вчитель на уроці вдало поєднує роботу над науковими текстами, вирішення складних завдань з переглядом мультфільмів і казок. Це викликає в дітей інтерес, а уроку надає емоційного забарвлення.

Перевагою проекту вважаю є те, що кожен урок має відео- та аудіосупровід, до кожного уроку є плакати або таблиці. Вчитель лише правильно та доречно користується цим. Мало того, хвилинки відпочинку в проектних класах є тематичними. Для прикладу, читаючи казку Ганса Крістіана Андерсена «Снігова королева», на хвилинці відпочинку діти виконують пісню про Андерсена, про те, де він народився та якою є ця казка. А на уроках «Я пізнаю світ» на хвилинках відпочинку діти разом із головним героєм – Центавриком подорожують материками нашої планети.

Ще однією особливістю роботи в проекті є те, що вчитель працює за принципом «що слід дитині знати зараз, щоб бути успішною через 5 років». Тому вже в початковій школі учні на уроках вивчають основи фізики, хімії, біології, географії та астрономії. Добір матеріалу та завдань у посібниках підпорядковано питанню попередження неуспішності учнів в старшій школі.

Впевнена, що завдяки цим особливостям наші діти є всебічно розвинутими, вони гарно читають, мають багатий словниковий запас, хорошу пам'ять, а найголовніше - люблять та шанують свій рідний край, відчувають себе успішними та інтерес до навчання у них не зникає.

На завершення хочу сказати, що всі діти талановиті та здібні. Але в кожної дитини свій талант. З когось у майбутньому виросте відомий художник, а хтось стане дизайнером чи футболістом. У цьому проекті кожна дитина має ріст та розвиток, але найкомфортніше себе почувають академічно здібні та обдаровані діти. Впевнена, що саме з цих дітей виросте майбутня наукова еліта України.

Список використаних джерел:

1. Матюшкін А. М. Концепція творчої обдарованості / А. М. Матюшкін // Питання психології. – 1989. – с. 29–33.

2. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013. – 392 с.

3. Третяк Т. Інтерв'ю Кремінського Бориса Георгійовича / Т. Третяк // Обдарована дитина. – 2006. – №4. – с.6.

Омельченко І.В., вчитель початкових класів Вертіївської ЗОШ І-ІІІ ст. імені М. П. Кирпоноса, магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Коваленко Є.І., кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ ВЧИТЕЛЕМ ЕФЕКТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК УМОВИ ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ

Питання впровадження інтерактивного навчання вивчалось і вивчається багатьма дослідниками і педагогами-практиками (К. Баханов, В. Воронцов, С. Дубовик, М. Кларин, Н. Кравцова, О. Падалка, Є. Пєхота, Л. Пироженко, Є. Полат, О. Пометун, Р. Романенко, С. Ходій, О. Ярошенко,та ін.). Ознайомлення з їх працями спонукали нас зробити висновки, що проблема побудови стратегії впровадження й використання інтерактивного навчання в початковій школі конкретно цілісно не ставилась, хоча окремі її аспекти висвітлені досить ґрунтовно.

Впровадження ітерактивного навчання в освітній процес як засобу оптимізації має базуватися на наступних основних принципах: [3 с. 96]

- *принципу обов'язковості поєднання інтерактивного навчання з традиційними методиками.* Інтерактивне навчання, особливо на перших етапах його запровадження, не має домінувати в навчальній діяльності учнів; елементи інновацій рекомендується вводити поступово.

- *принципу поступового ускладнення інтерактивного навчання від простого й близького дітям до більш складного та специфічного у поєднанні з вдумливим осмисленням кожного його елемента.* У початкових класах потрібно починати з освоєння простих, базових інтерактивних технологій, таких, як робота в парах, малих групах, мозковий штурм, «Мікрофон» та ін. Це формує досвід інтерактивного навчання, призвичаює дітей до інновацій.

- *принципу цілеспрямованого осмислення педагогом сутності інтерактивного навчання, конкретних інтерактивних технологій, розуміння їх оптимізаційного потенціалу, місця й ролі в загальній системі навчальної діяльності дітей.* Щоб реалізувати цей принцип на практиці, необхідно, по-перше, бути детально ознайомленим із сучасними інноваційними технологіями, методами, прийомами ; по-друге, кожна нова модель має бути глибоко осмислена вчителем.

Таким чином, мета інтерактивного навчання – націлювати на роботу в команді, забезпечувати відповідне підсилювальне середовище для кожної дитини, сприяти оптимальній самореалізації навчальних зусиль кожного учня [1 с. 25].

Однак для ефективного використання інтерактивного навчання з метою оптимізації навчання, вчителеві необхідно окреслити мету і завдання, враховуючи параметри конкретної ситуації (характеристик класу, рівня розвитку дітей, та ін.). Ці особливості мають бути обов'язково враховані у побудові стратегії впровадження інтерактивного навчання;

- *принципу встановлення й дотримання позитивної взаємозалежності між суб'єктами інтерактивного навчання.* Інтерактивне навчання, сприяючи співробітництву, виробленню навичок міжособистісної взаємодії, водночас є високочутливим до наявності позитивної взаємозалежності між учнями, а також між учнями та вчителем.

Учитель, вибудовуючи стратегію інтерактивного навчання, має обов'язково усвідомлювати різницю між спільною метою та одноосібною метою. Якщо поставлене завдання може виконати кожен учень самостійно – це одноосібна мета; якщо за певний, конкретно визначений проміжок часу завдання може бути виконане тільки спільними зусиллями всіх учасників групи – це спільна мета. Саме досягнення спільної мети ефективно оптимізує навчальний процес, оскільки чітко орієнтує на дотримання часових рамок та максимально стимулює активізацію пізнавальних процесів; [2 с. 18]

- *принципу поєднання двох рівнів підзвітності – індивідуального рівня й групового.* Таке дворівневе оцінювання допомагає учням усвідомити, що не лише група в цілому має відповідати за виконання поставлених завдань, але й кожен член має відповідати за свою частину роботи.

У початковій школі для закріплення стратегічної лінії інтерактивного навчання необхідно опрацьовувати прийоми спільного навчання, які забезпечують ефективне використання часу, до них належать: передача товаришам власних знань, пояснення власного розуміння того, як вирішити поставлене завдання; участь у обговоренні дослідницької, проектної діяльності, її етапів, способів реалізації; взаємоперевірка отриманих результатів, публічна презентація здобутків та ін.

Отже, важливо вже з молодших класів використовувати потенціал інтерактивного уроку. Він дозволяє в рамках традиційної класно-урочної системи підвищити ефективність навчального процесу та оптимізувати його, сприяє розвитку пізнавального інтересу учнів.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Н. П. Наволокова. – Х :
« Основа », 2009. – 176 с.
2. Заїка Є.В., Зуєв І.О. Шкільне психологічне консультування: шляхи оптимізації пізнавальної діяльності учнів. *Практична психологія та соціальна робота.* 2008. № 11. С. 16-34.
3. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. Київ: А.С.К., 2006. 192 с.
4. Харченко Н. Креативна педагогіка. Методи, прийоми, форми. *Початкова освіта.* 2019. № 12. С. 9-33.

Парубець В.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинськогого державного університету імені Миколи Гоголя, вчитель початкових класів Ніжинської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. № 15

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ У СТРУКТУРІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Визначальною особливістю молодшого шкільного віку є входження у навчальну діяльність, що стає провідною на даному етапі вікового розвитку дитини. У цьому віці відбуваються значні зміни, що визначають стиль діяльності та поведінку школяра, а саме: нові вимоги, правила, яких має дитина дотримуватися; зміна соціального статусу – дитина набуває статус школяра; нова система соціальних зв'язків: «дитина – учитель», «дитина – батьки», «дитина – однокласники», з'являється система оцінювання, що в подальшому впливає на стосунки з оточуючими, власне самосприйняття та самооцінювання.

Зважаючи на те, що у молодшого школяра зберігається потреба приймати цілі, що поставлені дорослим, учителем, необхідно створювати такі педагогічні умови формування мотивів навчання, за яких навчальна діяльність зберігатиме свою продуктивність та успішність протягом всіх років навчання.

В процесі індивідуально-психологічного розвитку молодшого щколяра змінюється структура мотивів учбової діяльності.

Допитливість та цікавість дитини до оточуючого світу, бажання виконувати важливу та корисну діяльність визначають позитивне ставлення молодшого школяра до навчання на початкових етапах його становлення.

Наукові дослідження динаміки розвитку мотивів навчання учнів початкових класів свідчать, що спочатку в дітей переважає інтерес до зовнішньої сторони навчання (нове середовище, навчальне приладдя, шкільна форма тощо). Потім

формується інтерес до перших результатів своєї навчальної діяльності, до того, чого навчилася дитина. Згодом це зацікавленість самим процесом та змістом діяльності, яка поступово переходить в інтерес до способів отримання знань [8].

Пізнавальні мотиви молодших школярів набувають особливих змін впродовж свого розвитку. Дітям стають цікаві не тільки окремі повідомлення, факти, а й закономірності явищ, їх принципи, взаємозв'язки. Також з'являються мотиви самоосвіти, зацікавленість до нових джерел знань. Молодший школяр починає згодом розуміти значення навчання для власного особистісного розвитку. Позиційні соціальні мотиви виражаються в бажанні учня отримати схвалення, позитивний відгук учителя.

На думку А.Т. Макарової, розвиток навчальної мотивації у молодших школярів відбувається під дією наступних чинників: змісту навчальної діяльності; особливостей організації навчання; колективних форм роботи на уроці; оцінок [4, 63].

За висновками науковців, пізнавальні та широкі соціальні мотиви у молодшому шкільному віці не займають провідного місця, саме тому закономірним є зниження навчальної мотивації по закінченню навчання у початковій школі.

Головне місце в структурі мотивації молодшого школяра займають вузькі особистісні мотиви, такі, як мотив благополуччя, престижу, мотив досягнення успіху [6].

Мотивація благополуччя полягає у прагненні учня зайняти певну позицію, місце у стосунках з оточуючими, їх визнання; в бажанні отримати схвалення та гарну оцінку у будь-який спосіб. Проявляється як орієнтація на ерудованість, реалізується як задоволення від самого процесу навчання та його результатів. Бажання дитини бути першою, зайняти достойне місце серед інших – прояв мотивації престижу, що характерна для дітей з високою самооцінкою та з прагненнями до лідерства.

Мотив досягнення успіху яскраво виражений у молодших школярів з високим рівнем успішності. Він виражається в бажанні правильно, гарно виконати завдання. Саме в початкових класах стає провідним. У поєднанні з пізнавальними інтересами такий вид мотиву створює потужну силу у формуванні навчальної мотивації школярів [1].

Важливою складовою мотивації є навчальний інтерес. У молодших школярів спочатку формується інтерес до процесу та змісту навчання, а згодом – до способів отримання знань. Необхідна умова формування інтересу до змісту та процесу навчання – можливість учнів проявити самостійність та ініціативність.

Єдиним мотивом, що негативно позначається на загальному характері навчальної діяльності молодшого школяра, є мотив уникнення невдачі, покарань. Діти намагаються уникати негативної оцінки, докорів учителя та конфліктів і заборон від батьків, що виникнуть в результаті цього. Такий мотив викликає тривожність, страх в ситуаціях оцінювання та надає навчанню негативне емоційне забарвлення [9].

Для збереження позитивного ставлення до школи, навчання в цілому зусилля вчителя мають бути спрямовані на формування у дітей стійкої мотивації успіху та пізнавальних інтересів. Мотивація досягення успіху необхідна учням для підвищення самооцінки та розвитку психологічно стійкої позиції школяра.

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок про те, що у дітей молодшого шкільного віку навчальна мотивація є полімотивованою. Для забезпечення стійкої навчальної мотивації необхідно розвивати дитячу допитливість та пізнавальний інтерес, формувати інтелектуальні почуття школярів, збагачувати зміст уроку особистісно-орієнтованим матеріалом, використовувати активні форми роботи з школярами, задовольняти дитячу потребу у спілкуванні та формуванні доброзичливих стосунків з учителем та однокласниками.

Список використаних джерел:

1. Бычкова А.В. Педагогические условия формирования положительной мотивации к обучению у младших школьников [Текст] . А. В. Бычкова. *Проблемы современного педагогического образования*. Ялта, 2016.
2. Бланк Т.В. Формування позитивної мотивації як фактору успіху навчальної діяльності молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2009. № 16–18. С. 2– 9.
3. Божович Л.И. Проблемы формирования личности: Избранные психологические труды. Москва,1995. С.14.
4. Макарова А. Т. Мотивация учебной деятельности младших школьников: пособ. для учит. А. Т. Макарова. Москва : Наука, 1992. 278 с.
5. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте. Москва, 1983. 96 с.
6. Матюхина М.В. Мотивация учения младших школьников. Москва: Педагогика, 1984. 114 с.
7. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О.М. Пєхоти. Київ: АСК, 2001. 256 с.
8. Щукина Г. И. Проблема познавательного интереса в педагогике.Г. И. Щукина. Москва: Педагогика, 1971. 153 с.
9. Юдина Н.О. Особливості дослідження мотивації навчання учнів молодшої школи . *Обдарована дитина.* 2006. № 9. С. 41-61.

Петрик І.С., вчитель початкових класів КЗ «Бобрицьке НВО «ЗЗСО-ЗДО»

ЗАСТОСУВАННЯ ІКТ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Анотація: У статті розкрито суть поняття інформаційно-комунікаційних технологій. Швидкий прогрес розвитку дитини при пізнанні комп'ютерних технологій вимагає від вчителя знаходити все нові та нові способи як, насамперед, зацікавити дитину, відволікти її від іграшок та віртуального життя в комп'ютері та привернути увагу до використання його під час навчального процесу, в першу чергу як засобу навчання на уроках математики. Вивчення і застосування комп'ютера в роботі вчителя є надзвичайно важливим

Ключові слова: Інновація, інноваційна освіта, інформаційно-комунікаційні технології навчання.

Формування в Україні нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий освітній простір супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу. Новий час, нові завдання освіти пред'являють нові вимоги до школи, до вчителя, його праці.

Інноваційна освіта – це нова педагогіка, нові освітні процеси, нові технології. Розвиток здатності орієнтуватися в нових умовах, адаптуватися до нових вимог – ось на що спрямована інноваційна система.

Результатом інновацій є: нові навчальні технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи навчання та виховання, зростання педагогічної майстерності вчителя, рівня його культури, мислення, світогляду.

Сучасний учень повинен вміти адаптуватися в різних життєвих ситуаціях, набувати самостійну систему необхідних предметних знань для вирішення практичних завдань. Молода людина, яка не володіє сучасними ІКТ, яка не

ознайомилася з технологіями Інтернет у навчальному закладі, буде неминуче відкинута за межі сучасного інформаційного суспільства.

Інформаційна-комунікаційна технологія навчання – це педагогічна технологія, що застосовує спеціальні способи, програмні і технічні засоби для роботи з інформацією. Той об'єм інформації, з яким працює сучасний учень, фізично неможливо опрацювати без технічних засобів. Також зважаючи на складну ситуацію із забезпеченням державою навчальної літератури в останні роки, комп'ютер стає не лише іграшкою, а й повноцінним засобом навчання[3].

Інформаційні технології широко впроваджуються у навчальний процес. Насамперед, як засіб доступу до інформації, індивідуалізації та диференціації навчання. Їх можна використовувати при ознайомленні учнів з новим матеріалом і для закріплення та повторення вивченого.

Уроки математики відрізняються від інших своєю специфікою: мало теорії, багато практики і основними інструментами залишаються зошит і ручка. Можна весь урок переглядати презентації, відео, слухати цікаві факти, але поки сам не почнеш розв'язувати на папері – результат не буде високим. В той же час, для підтримки інтересу учнів до математики, для різноманітності інформації, для того, щоб урок був яскравим, насиченим і нетрадиційним просто необхідно використовувати інформаційні технології, пам'ятаючи при цьому про міру і доцільність їх застосування ресурсів[4;101].

Завдання учителя - організувати навчальний процес таким чином, щоб отримати найбільшу ефективність кожного уроку. Ефективне керівництво процесом навчання створює оптимальні умови для прояву самостійності, творчої активності, дозволяє здійснювати індивідуальний підхід.

Грунтовна підготовка матеріально-технічної бази та дидактичного оснащення, також є неодмінною складовою ефективної організації навчального процесу. Самоосвіта є гарантією подальшого розвитку компетентності саморозвитку та самоосвіти, та основою для формування життєвих компетентностей. Вміння дитини самостійно працювати з інформаційними джерелами – це гарантія того, що усі виникаючі питання та отримані завдання дитина здатна вирішити сама. В залежності від досвіду учня та ступеню його підготовки повинна ускладнюватись робота на уроках, зростати рівень самостійності здобувача освіти. Для цього розроблені практичні роботи мають різнорівневі завдання.[2;100].

Звичайно існує також і багато проблем, з якими ми стикаємось при використанні ІКТ:

- недостатня кількість якісного прикладного програмного забезпечення для підтримки навчання математики;
- відсутність методики застосування ІКТ на уроках математики та інші.

Отже, якщо розглядати питання у підсумку, то ІКТ дозволяють учневі працювати у своєму власному режимі, не створюючи дискомфорту ні собі ні іншим. Навчання за допомогою цих засобів стають більш змістовними і видовищними, сприяють розвитку самостійності й творчих здібностей учнів, істотно підвищує рівень знань учнів.

Майстерність учителя на уроці полягає головним чином у вмілому володінні методикою навчання й виховання, творчому застосуванні сучасних педагогічних технологій і передового педагогічного досвіду, раціональному керівництві пізнавальною й практичною діяльністю учнів, їхнім інтелектуальним розвитком. Тому використанні ІКТ на уроках математики є досить важливим кроком у майбутнє як у розвитку вчителя так і учня.

Актуальність проблеми використання ІКТ при викладанні шкільного курсу математики спонукає нас, як майбутнього покоління досвідчених педагогів, шукати

все нові і нові шляхи її вирішення. І, напевно, вже ні для кого не буде секретом, що при вивченні даного предмету в школі застосування інформаційних технологій неминуче, адже немає такої галузі, де б сьогодні не використовувався комп'ютер. Це дозволяє зробити уроки більш цікавими, доступними, насиченими та видовищними, що буде сприяти розвитку пізнавального інтересу до вивчення математики.

Останнім часом освіта знаходиться в такій ситуації, коли є необхідність введення істотних змін у системі навчання і виховання дітей. Тому не слід захоплюватися лише опрацюванням і застосуванням ІКТ на уроках математики, а шукати і впроваджувати найрізноманітніші технології навчання учнів з метою вирішення широкого кола освітніх проблем.

Література

1. Державний стандарт початкової освіти від 21 лютого 2018 № 87.
2. Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С., Шестопалюк О. В. Підготовка майбутніх вчителів до використання ІКТ: навчально-методичний посібник. – Вінниця, 2009. – 100 с.
3. Програми Нової української школи з математики за О. Я. Савченко
4. Уроки математики у школі з використанням електронних засобів навчання." Навчально-методичний посібник. / [уклад. Гарус І.Б.]. – Полтава : ПОІППО, 2011. – 101 с.
5. Інтернет ресурси:

http://www.mon.gov.ua/
http://osvita.ua/
http://ostriv.in.ua/

Пічкуренко Н.М., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, вчитель Ніжинської ЗОШ № 17

Дубровський В.Л., старший викладач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБЕМНОЇ СИТУАЦІЇ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ МОЛОДШОЇ ШКОЛИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Важливу роль в теорії і практиці освіти відіграють зміст, принципи і методи навчання. Сьогодні вже саме життя вимагає розробки і впровадження диференційованого підходу до освіти, активних прийомів, форм і методів навчання.

Нині в Україні відбувається становлення нової системи освіти, яка зорієнтована на входження в єдиний світовий освітній і інформаційний простір. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці освітнього процесу.

В наш час виникає суперечність між наростаючим об'єктом інформації і обмеженими сторонами навчання, яка викликає необхідність постійного вдосконалення навчального процесу. В останні роки поряд із змінами програми ведеться пошук надійних шляхів розвиваючого навчання. Він здійснюється в основному в 3 напрямках: в області програмного, програмованого і диференційованого навчання. Важливе значення надається проблемному навчанню, основна мета якого, як відомо, полягає у збагаченні активного ставлення учнів до

оволодіння знаннями, інтенсивного розвитку їхньої самостійної пізнавальної діяльності та індивідуальних творчих здібностей. Проблемне навчання являється основним засобом активізації розумової діяльності учнів, розвитку в них тяги до знань і бажання вчитися. Одночасно воно є умовою творчих здібностей школярів[3].

Уявлення про навчальну проблемну ситуацію, як про динамічне явище, що має свій зміст, структуру, особливості зміни і взаємодій з іншими чинниками навчального пізнання відкривають широкі можливі перспективи щодо поглибленого аналізу закономірностей функціонування проблемних ситуацій у навчанні.

Обгрунтування моделі показує, що суттєвий бік проблемної ситуації становить пошукова пізнавальна активність учня, яка є внутрішнім критерієм міри його участі у пізнавальній творчості, виступає якісною характеристикою пізнавальної діяльності, її внутрішнім моментом [2].

Наявність навчальної проблемної ситуації охоплює також і такі компоненти психологічної організації пізнавальної діяльності як мотиви, мета, внутрішні умови мислення.

У навчальному процесі завжди є два об'єкти - учень і матеріал, над яким потрібно думати. Матеріал сам по собі не викликає в суб'єкта пізнавальної потреби. Тому невід'ємною складовою проблемної ситуації є дія учня, його взаємодія з навчальним матеріалом, спрямована на засвоєння об'єкта пізнання.

Одним із психологічних структурних елементів проблемної ситуації є інформаційно-пізнавальна суперечність, без якої проблемна ситуація неможлива [4].

Різноманітність типів проблемних ситуацій свідчить про важливість їх використання в навчальному процесі, зумовлює різні способи їх створення.

Створення проблемної ситуації — найвідповідальніший етап у проблемно-розвиваючому навчанні.

Основна мета проблемного навчання — забезпечення активного ставлення учнів до оволодіння знаннями, нормами і цінностями, інтенсивного розвитку їхньої самостійної пізнавальної діяльності та індивідуальних творчих здібностей.

У сучасній школі проблемне навчання швидше є теоретичною моделлю ідеалізованого розвивального навчання, ніж реалізується на практиці як цілісна дидактична система. Його основні положення не технологізовані належним чином, не обгрунтовані численні питання інваріантного методично-засобового забезпечення. Тому проблемність у шкільному навчанні використовується епізодично й здебільшого не завжди ефективно.

Внутрішня проблемна ситуація учня є центральною ланкою навчальної проблемної ситуації, інтегрованим показником проблемного учіння. Її сутнісною характеристикою є пошукова пізнавальна активність – причина й водночас наслідок прогресивного функціонування навчальної проблемної ситуації.

Отже, головне, що має знаходитись в центрі уваги вчителя - це зміст і спрямованість пошукової, пізнавальної діяльності учнів на тому чи іншому етапі функціонування навчальної проблемної ситуації, а не власне ситуації й навіть не факт її постановки чи розв'язання на уроці.

Список використаних джерел:

1. Бейзер В.А. Проблемне навчання. / В.А. Бейзер// Освіта в сучасній школі. – 2005. – №12. – С. 48 –52.

2. Гергун Н. Проблемне навчання як засіб формування пізнавальних і творчих здібностей учнів/ Н. Гергун // Директор школи. – 2006. – № 27 – 28, липень. – С. 33.

3. Максимова В.Н. Проблемний підхід донавчання у школі. Метод. посібник / В.Н. Максимова.– Львів, 2003. – 82 с.

4. Медведюк О. Проблемно-пошукові ситуації на уроках як мотиваційний компонент / О. Медведюк// Початкова школа. – 2007. – №4. – С. 5 – 7.

5. Селевко Г.К. Проблемне навчання / Г.К. Селевко// Шкільні технології. – 2006. – № 2. – С.61 – 66.

Погребняк Ю.В., вчитель початкових класів Вертіївської ЗОШ І-ІІІ ст. імені М.П. Кирпоноса, магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В умовах стрімких перетворень у світі соціальна значимість людини визначається освітою, професійною кваліфікацією та станом здоров'я, яке необхідно закладати з раннього дитинства.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, Г. Костюк, С. Кондратюк вважають, що молодший шкільний вік володіє великим потенціалом формування ЗСЖ і є сприятливим для здобуття життєвих умінь та навичок. Цим визначаються першочергові завдання завдання сучасної освіти – сформувати в учнів потребу цінувати своє здоров'я та життя як найвищу індивідуальну та суспільну цінність [0]

З огляду на вікові особливості молодших школярів, під здоровим способом життя ми розуміємо стиль життєдіяльності, який відповідає спадковим особливостям організму, умовам життя дитини, орієнтований на збереження і зміцнення здоров'я та необхідний для виконання особистісних і суспільно значущих завдань [0].

Встановлено, що успішне функціонування процесу формування ЗСЖ в учнів початкової школи здійснюється на основі дотримання принципів: відповідності віковим і псіхофізіологічним можливостям учнів, безперервності і наступності, особистісно-діяльного навчання, комплексності, цілісності і системності, що виконують основну роль і визначають зміст і взаємодію компонентів ЗСЖ [3].

Теоретичний пошук і дослідно-експериментальна робота в нашому дослідженні привели до необхідності виявлення й формулювання психолого-педагогічних умов, що сприяють реалізації процесу формування ЗСЖ учнів початкової школи.

Як показали дослідження, освітній процес повинен включати два провідних напрямки педагогічної діяльності по формуванню здорового способу життя:

- створення оптимальних факторів зовнішнього умов – мікросоціального, через спільну діяльність і спілкування дітей і дорослих в освітньому процесі (Ю.Бабанський, А. Бодальов, Б. Гершунский, В. Звєрєва, В. Караковский, А.Макаренко, А.Мудрик, Н. Щуркова та ін);

- забезпечення внутрішніх умов (установок, потреб, здібностей) для саморозвитку і самовиховання учнів через механізми самопізнання, рефлексії, цілепокладання (Г. Акопов, Б. Ананьєв, Л. Божович, Б. Братусь, Т. Давиденко, В. Мініяров, Б. Паригін, С.Попов, С. Рубінштейн, В. Якунін та ін.).

Основними організаційно-педагогічними умовами вирішення поставлених перед школою завдань є вдосконалення роботи з учнями, педагогічними й медичними кадрами, батьками, різними соціальними інститутами. Це стає можливим на основі систематичного, комплексного вивчення й обліку стану здоров'я школярів і педагогів, як основи соціально-психологічного захисту людини; гуманістичної спрямованості діяльності освітніх установ на основі розвитку суб'єкт-суб'єктних відносин; добору змісту, методів і форм навчання, відповідних до головної мети освіти - формуванню ЗСЖ.

Центральне місце у формуванні ЗСЖ займають ціннісно-мотиваційні установки, а також знання, вміння і навички збереження і зміцнення здоров'я, організація ЗСЖ [4].

Результати нашого дослідження показали, що медико-валеологічний моніторинг здоров'я й розвитку молодших школярів є базисною умовою для формування ЗСЖ учнів початкової школи [5]. Саме він дозволяє виявити в динаміку зміни антропометричних і психофізіологічних показників молодших школярів, стає індикатором усього процесу формування ЗСЖ. На основі моніторингу розробляють стратегічні й тактичні завдання по формуванню ЗСЖ молодших школярів, здійснюється вибір засобів і прийомів оздоровчої діяльності.

Наступною основною умовою формування ЗСЖ учнів початкової школи є просвітницька діяльність із суб'єктами освітнього процесу: педагогами, батьками, учнями. Її мета – побудова інформаційного простору освітньої діяльності, реалізується через різні форми [6].

Оскільки даний віковий період є сенситивним до процесу навчання, доцільно саме в початковій школі здійснювати базове формування культури здоров'я, навчання дітей прийомам, методам ведення ЗСЖ, виховання оздоровчих навичок.

Обов'язковою умовою формування ЗСЖ молодших школярів є проведення оздоровчих і корекційних заходів в режимі навчального та продовженого дня, які значно сприяють зміцненню здоров'я, підвищують навчальну працездатність, знімають втому, збагачують дітей руховими навичками, знайомлять їх з різними іграми, способами проведення їх самостійно і ін.

Істотний вплив на стан здоров'я школярів виявляють умови навчання. Оптимізація цього компонента організації освітньої діяльності молодших школярів реалізується шляхом правильного пред'явлення навчального матеріалу, а також дотриманні гігієнічних режимів температури, освітлення, провітрювання, організації рухової активності учнів на уроках і перервах, складанні раціонального розкладу занять на основі врахування закономірностей динаміки розумової працездатності, створенні психологічного комфорту в колективі [7].

Таким чином, фомування ЗСЖ молодших школярів передбачає впровадження в систему освіти здоров'язбережувальної педагогіки, що передбачає виконання наступних педагогічних умов формування ЗСЖ в початковій школі: організація індивідуально-орієнтованого навчання з урахуванням індивідуальних можливостей дитини; діагностика рівня індивідуального здоров'я з урахуванням психосоматичних конституціональних і соціально-духовних особливостей особистості; здійснення системи корекційних і реабілітаційних заходів щодо збереження здоров'я й створенню комфортних умов для навчання; вибір оптимальних педагогічних технологій і навчальних програм, що враховують вік, соціальне середовище, стать; формування на основі знань власних можливостей і особливостей соматичного, психічного, інтелектуального й соціального здоров'я, індивідуальних потреб особистості; оптимізація соціально-гігієнічних умов життєдіяльності дітей, вихователів, педагогів, батьків.

Список використаних джерел:

1. Костюк І. О. Формування здорового способу життя в учнів початкової школи як чинник створення та розвитку освітньо-розвивального середовища у початковій школі . *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка . Педагогічні науки*. 2015. Вип. 4. С. 127-132.

2. Андреева И.Г. Теоретические основы формирования культуры здоровья младших школьников. *Вестник академии детско-юношеского туризма и краеведения.* 2017. №4, с.64-74.

3. Щуркова Н.Е. Практикум по педагогической технологии. Москва. 1998. 249 с.

4. Носко М.О. Теоретико-методичні аспекти зміцнення фізичного здоров'я учнівської та студентської молоді. *Вісник Чернігівського національного педагогічного*

університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт. Чернігів: ЧНПУ, 2010. Випуск 76. С. 243-247.

5. Осадчук Н. І. Моніторинг стану здоров'я учнів. Міжнародна наук.-пр. конф. *«Перспективні інновації в науці, освіті, виробництві та транспорті»: зб. наук. праць.* Одеса, 2008. Т. 4. С. 67-69

6. Височан Л. Формування основ здорового способу життя в учнів молодших класів. *Гірська школа Українських Карпат.* 2015. № 12-13. С. 241-243

7. Формування здорового способу життя молоді. Навчально-методичні рекомендації. За заг. редакцією Т. Андріученко: 2-ге вид. К.: Бланк-Прес, 2019. 120 с.

Подобна Н.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Людина розвивається і формується протягом життя, але найважливішим є період навчання дитини в початковій школі. Адже саме цей час є найбільш сензитивним періодом для розумового розвитку дітей, для створення передумов підготовки самостійно мислячої, критично оцінюючої свої дії людини, яка здатна порівнювати, зіставляти, висувати різні способи вирішення проблем, оцінювати їх і обирати найбільш доцільний, вибирати головне з другорядного і робити висновки, застосовувати знання на практиці. Однією з умов досягнення таких результатів є використання проблемного навчання на уроках в початковій школі як важливого чинника, що забезпечує продуктивність подальшого навчання в школі, блискучу професійну підготовку.

І. Я. Лернер характеризує проблемне навчання як таке, що потребує систематичного включення учнів у процес вирішення завдань, побудованих на основі програмного матеріалу. [1, 186]

Як зазначав М. І. Махмутов, при проблемному навчанні знання отримуються в процесі самовиховання та самонавчання, в умовах проблемної ситуації. Позитивним аспектом даного виду навчання вважається функція, яка активізує пізнавальну діяльність. [2, 258]

Для молодших школярів проблемне навчання зводиться до проблемної ситуації: питання, ситуації, в яких наявна суперечливість, яка не має однозначного вирішення, порівняння умов і обставин, з допомогою яких розгортується пошукова діяльність суб'єктів.

Проблемна ситуація це суперечність між наявними знаннями та непізнаним.

Метою створення проблемних ситуацій є засвоєння програмного матеріалу, розвиток розумових здібностей.

Використання проблемних ситуацій в початкових класах є доволі цінним. До переваг відносять: активне включення дітей в інтелектуальну і практичну діяльність; формування інтелектуальних вмінь учнів; творчі вміння; розвиток мислення дітей. Як показують експерименти, то дана модель дає більш глибокі знання; учні не лише відтворюють засвоєну інформацію, а й встановлюють зв'язки, оцінюють, інтерпретують, застосовують. [3]

Недоліками є: для його застосування потрібно більше часу; воно вимагає високої предметної та методичної кваліфікації вчителя. З

Використання проблемного навчання в початковій школі буде ефективним лише за певних умов:

- Проблемна ситуація має бути створена з урахуванням реальних та важливих саме для учнів суперечностей. Тільки так вона буде для учнів потужним джерелом мотивації та пізнавальної активності, інтенсивності мислення, скерує на пошук нового та невідомого. [4, 69]
- Робота над ситуацією вчителя з учнями будується за алгоритмом: - створення проблемної ситуації;

- збір та аналіз даних, які необхідні для вирішення проблеми, актуалізація життєвого досвіду;

- висловлення гіпотез;

- формулювання висновків.

- Проблемна ситуація має відповідати розвитку і рівню знань учнів, в іншому випадку це може призвести до негативних емоцій у дітей і зрозуміло, незадовільних результатів.
- Ніколи не відкладайте проблемну ситуацію на кінець уроку тому, що вона має бути розібрана в класі, щоб кожен учень почув.
- Бажано для перевірки засвоєння її дітьми, попросити дітей навести приклади.

Висновок. Проблемне навчання є доволі ефективною моделлю навчання. Його використання в початковій школі дає доволі твердий фундамент знань для подальшого навчання дітей та для їх розвитку. Але якісний результат можна отримати лише за дотримання вище зазначених умов.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. - С. 576

2. Данилова Л. Розвивати пізнавальну активність учнів // Рідна школа. - 2002. - №6. - С. 18-19.

3. Проблемне навчання URL: https://stud.com.ua/46751/pedagogika/problemne_navchannya

4. Фурман А. В. Методика застосування проблемних ситуацій на уроці/А. В. Фурман // Проблемні ситуації в навчанні. - К., 1991. - С. 67-152.

Приймас Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Першочергове значення в умовах побудови нової системи освіти має проблема формування особистості, котра здатна повноцінно взаємодіяти з суспільством, реалізовувати в ньому свої плани і цілі, свідомо нести відповідальність за наслідки власних дій, бути свідомим громадянином, корисним суспільству і собі. Особлива роль у цьому належить засвоєнню суспільствознавчих знань та набуттю відповідних компетентностей.

У сучасному суспільстві необхідність вивчення суспільствознавства беззаперечна. Суспільствознавство є основою для формування моральних цінностей, що прямо пов’язано із вивченням духовної сфери суспільства: релігії, філософії, історії, культури, мистецтва, етики та естетики. Тому, суспільствознавчими

компетентностями має володіти кожен, щоб бути справжнім громадянином. Суспільствознавство є основою соціалізації особистості, сприяє формуванню громадянської позиції, а також загального кругозору, сприяє самореалізації, дає основу практичних компетентностей, які допомагають зайняти у суспільстві гідне місце.

На сучасному етапі реформування української шкільної освіти одним з перших завдань має бути підвищення рівня викладання суспільствознавчих предметів, що сприятиме особистісному розвитку учнів, формуванню соціальної та громадянської компетентностей. Формування суспільствознавчих компетентностей в учнів початкової школи передбачено у змістових лініях освітньої галузі «Суспільствознавство» (Державний стандарт початкової загальної освіти 2011 р.), а також змістових лініях громадянської, історичної та соціальної освітніх галузей (Державний стандарт початкової загальної освіти 2018 р.)

З урахуванням поетапного переходу закладів освіти на здійснення діяльності за новим Державним стандартом (2018 р.) у 2020-2021 н.р. 4 клас продовжує навчатися за освітньою програмою розробленою на основі Державного стандарту початкової загальної освіти 2011 р., у якому зазначено, що метою освітньої галузі «Суспільствознавство» є особистісний розвиток учня, формування його життєвої, соціальної і громадянської компетентностей шляхом засвоєння різних видів соціального досвіду. Соціальна і громадянська компетентності мають міждисциплінарний характер, інтегруються за допомогою всіх освітніх галузей і спрямовуються на соціалізацію особистості, набуття громадянських навичок співжиття і співпраці у суспільстві, дотримання соціальних норм. Навчальний предмет «Я у світі» реалізує освітню галузь «Суспільствознавство» і спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, зокрема, його громадянське і патріотичне виховання, передбачає формування ключових компетентностей необхідних для життя в соціумі.

Однією з особливостей Нової української школи є впровадження у навчальний процес початкової школи інтегрованого курсу «Я досліджую світ». За освітньою програмою, розробленою на основі Державного стандарту початкової загальної освіти 2018 р., у 2020–2021 н.р. мають навчатися 1–3 класи. Набуття учнями компетентностей, пов’язаних із суспільствознавством, передбачається у відповідних галузях Державного стандарту. Пропонований зміст, обов’язкові та очікувані результати навчання природничої, громадянської та історичної, соціальної і здоров’язбережувальної освітніх галузей в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» описано у Типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом О. Я. Савченко; соціальної та здоров’язбережувальної, громадянської та історичної у Типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом Р. Б. Шияна.

Звертаємо увагу на зміст суспільствознавчої науки у Типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом О. Я. Савченко. Програма передбачає формування цілісного образу світу в процесі засвоєння соціального досвіду, який поєднує знання про природу і суспільство, світоглядні орієнтації, формування компетентностей, необхідних для життя, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики. Змістові лінії курсу «Я досліджую світ» включають тематику, яка тісно пов’язана з суспільствознавством: «Людина», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина і світ», «Природа», «Людина і природа».

У Типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом Р. Б. Шияна зміст суспільствознавства закладено, по-перше, у соціальній та здоров’язбережувальній освітніх галузях, метою яких є становлення самостійності учнів, їх соціальної залученості та активності; по-друге – у громадянській та історичній освітніх галузях, метою яких є створення умов для формування в учнів початкової школи власної

ідентичності та готовності до змін через усвідомлення своїх прав і свобод, осмислення зв'язків між історією і теперішнім життям; плекання активної громадянської позиції. Зміст соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі структуровано за трьома змістовими лініями: «Безпека», «Здоров'я», «Добробут». Громадянська та історична освітня галузь передбачає змістові лінії «Я – Людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина», «Моя шкільна і місцева громади», «Ми – громадяни України. Ми – європейці».

У початковій школі учні проходять важливий етап соціалізації, а допомагає їм у цьому суспільствознавство через курси «Я у світі» та «Я досліджую світ». На цих уроках формуються компетентності, пов'язані із суспільствознавчою проблематикою, закладаються моральні цінності, які дозволяють інтегруватися у суспільство.

Примаченко К.М., студентка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Реалізація дослідницького підходу в освітньому процесі Нової української школи вимагає перегляду шляхів організації навчально-виховного процесу школи І ступеня. У дослідженнях багатьох педагогів і психологів зазначається, що оригінальність та критичність мислення, вміння співпрацювати, а також творчі навички школярів найповніше виявляються та успішно розвиваються в діяльності, а особливо в тій, яка має дослідницьку спрямованість.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що термін «уміння» тлумачиться, як здатність належно виконувати дії, заснована на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок [1, С.338]. Філософський словник трактує поняття «уміння» як сплав навичок та знань, що визначає чіткість виконання будь-якої діяльності, і вважається засобом застосування засвоєних знань на практиці, це значно складніше утворення освіти, ніж навички або знання, взяті окремо.Згідно Державного стандарту початкової загальної освіти, компетентність молодшого школяра передбачає наявність у нього досвіду дослідницької діяльності, в основі якої лежать сформовані дослідницькі вміння [2].

Дослідницька орієнтація концентрує в собі інноваційний підхід до навчального процесу, в якому метою навчання є розвиток в учнів можливості опановувати новий досвід[7, С. 35-36].

Важливо саме в початковій школі створити умови для реалізації вікової потреби в пошуковій активності. Основу дослідницької діяльності складають: розвиток пізнавальних умінь і навичок учнів; уміння орієнтуватися в інформаційному просторі; уміння самостійно конструювати свої знання; уміння інтегрувати знання з різних галузей наук; уміння критично мислити[3, С. 362].

Зважаючи на термін навчання в початковій школі і важливість окремих способів діяльності для дітей молодшого шкільного віку, є необхідність виділення групи таких дій, які є найважливішими, незамінними у структурі кожного дослідницького вміння та доступними для засвоєння на початковому етапі навчання.

Прийоми визначення понять: опис передбачує перерахування зовнішніх рис предмета з метою відмінності його від схожих із ним предметів;

характеристика передбачує перерахування лише деяких внутрішніх, суттєвих властивостей людини, явища, предмета, а не лише їх зовнішнього вигляду;

роз'яснення на прикладі використовують тоді, коли легше навести приклад, який ілюструє це поняття, ніж дати його визначення за допомогою роду або видової відмінності; порівняння дозволяє виявити схожість або відмінність предметів: уміння класифікувати. Класифікація — операція розподілення понять за певними ознаками; уміння спостерігати. Спостереження — вид сприйняття, який характеризується цілеспрямованістю. Для того щоб спостереження стало можливим, треба мати спостережливість; уміння й навички проводити експеримент. Експеримент — важливий метод дослідження. Будь-який експеримент передбачає проведення будь-яких практичних дій з метою перевірки та порівняння; уміння висловлювати судження й робити умовиводи. Судження — висловлювання про предмети або явища, яке складається з твердження або заперечення чого-небудь; уміння робити висновки; уміння складати тексти. Особливий вид умінь — уміння працювати з текстом або з книгою[5, С. 174].

Отже, навчально-дослідницька діяльність — це шлях формування особливого стилю дитячого життя й навчальної діяльності, який дозволяє трансформувати навчання в самонавчання, запускає механізм саморозвитку. Дослідницька діяльність у початковій школі сприяє загальному розвитку школярів, а також має безпосередній вплив показники розумової діяльності.

Дослідницька діяльність дає дитині можливість насолодитися радістю свого відкриття.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.

2. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу:http://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf

3. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: [монографія] / С. М. Мартиненко. – К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2008. – 434с.

4. Мешкова А.В. Дослідницька діяльність молодших школярів та основа формування дослідницьких умінь/ А.В. Мешкова // Початкова освіта : історія, проблеми, перспективи. – Ніжин: НДУ ім..М.Гоголя, 2018. – С.157-159.

5. Мієр Т. І. Організація навчально-дослідницької діяльності молодших школярів у взаємодії з собою та з іншими: монографія / Тетяна Мієр. – Кіровоград: ФО-П Александрова М. В., – 2016. – 424 с.

6. . Савченко О. Я. Дидактика початкової школи [Текст] / О. Я. Савченко. — К. : Абрис, 1997. — 416 с.

7. Сокуренко О. О. Навчальні дослідження в дошкільному закладі та початковій школі [Текст] / О. О. Сокуренко. — Миколаїв : ОІППО, 2011. — 50 с.

Руденко Н.Г., вчитель початкових класів Носівського ЗЗСО І-ІІІ ст. № 4, магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МОРАЛЬНОЇ ВИХОВАНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Значний занепад моральності сучасного суспільства, починаючи з дошкільного та молодшого шкільного віку, спровокований нинішніми жорсткими умовами, серед яких висока зайнятість батьків, вільний доступ до інформаційних технологій, засобів масової інформації та інших, робить дану проблематику дуже актуальною і такою, яка потребує негайного вирішення. Розв'язанню цієї проблеми сприяє вивчення педагогами, науковцями та батьками великої кількості засобів морального виховання. Серед них велику роль відіграють українські народні казки. Вони сприяють підвищенню рівня обізнаності дітей у сфері моральної поведінки, нормах, вчинках на прикладах поведінки казкових героїв.

Загальні проблеми морального виховання досліджували педагоги та психологи: Л. Божович, В. Скутіна, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський , І. Харламов. Проблемою культури поведінки особистості займалися мислителі та педагоги: А. Анісімов, В. Кремень, Т. Поніманська, В. Шинкарук. Про важливість виховання дітей казкою наголошували педагоги: І. Каїров , С. Литвиненко, Н. Міронова , Ю. Ступак , Л. Фесюкова.

Аналіз проблеми морального виховання, здійснений на теоретичному рівні, дав можливість визначити та схарактеризувати найбільш суттєві педагогічні умови підвищення рівня моральної вихованості в учнів початкових класів ІІ циклу. До них віднесено саме такі:

1. Розширення, поглиблення знань молодших школярів про моральні якості, правила та норми, їх значення в житті людини, формування ціннісного ставлення до досліджуваної якості засобами української народної казки.

2. Добір форм, методів та прийомів застосування української народної казки, ігор та вправ в процесі формування практичних навичок моральної поведінки у молодших школярів.

3. Взаємодія закладу загальної середньої освіти та сім'ї як умова ефективного процесу морального виховання учнів.

Обгрунтовуючи першу педагогічну умову, звертаємось до наукових підходів І. Беха, О. Савченко, К. Чорної. Згідно їхньої думки, знання моральних норм та правил є передумовою моральної поведінки. Але, як зазначають науковці, самих лише знань недостатньо. Важливим критерієм морального виховання є реальні вчинки учнів, їх спонукальні мотиви. [1; 4].

Розглядаючи другу педагогічну умову, було взято за основу наукові підходи таких вчених як І. Бех, В. Киричок, І. Мар’єнко, В. Павленко, О. Савченко.

Доводячи дієвість педагогічної умови звертаємось до думки науковця А. Колногузенко, який зауважує, що розуміння змісту казки, його інтерпретація певною мірою належить читачу або слухачу, оскільки казку можна читати і слухати. У випадку, коли учень є читачем – визначаються суб’єкт-об’єктні відносини, а в іншому, коли дитина виступає слухачем більшою мірою активізуються: формування свідомості, досвіду поведінки, стимулювання адекватної та гальмування небажаної поведінки, діяльності, вміння контролювати себе та надавати самооцінку [3].

Третя педагогічна умова стосується ефективної взаємодії закладу загальної середньої освіти та сім'ї у процесі морального виховання школярів.

Доводячи дієвість третьої педагогічної умови звертаємось до наукової думки Л. Цуркан, яка вважає співпрацю ЗЗСО та сім'ї важливою умовою ефективного процесу морального виховання молодших школярів, спрямовану на підвищення рівня педагогічної культури батьків. Науковець зазначає, що батьки та школа несуть однакову відповідальність за моральне виховання та всебічний розвиток учнів [5].

На думку, О. Дворук, учні здобувають освіту, навчаються та виховуються не лише в межах школи. Їх моральний розвиток продовжується у сім'ї. Сім'я виступає одним із головних виховних інститутів. Його значення є дуже великим у процесі морального виховання. Лише в сім'ї, з допомогою, підтримкою батьків діти пізнають світ, який їх оточує, у всіх його складнощах і багатогранних проявах. Саме тут проходить громадське становлення учнів, формуються світогляд та естетичні смаки [2].

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Київ : Либідь, 2003. 344 с.
2. Дворук О. І. Процес виховання очима дитини. *Педагогіка та конкретні методики.* Черкаси: «Родзинка», 2006. С. 109.
3. Колногузенко А. А. Педагогічні можливості казки щодо формування особистісного ставлення молодших школярів до категорій духовності та моральності. *Scientific journal «ΛΌГОΣ. The art of scientific mind*» . No4 . June, 2019.
4. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти. К. 2009.
5. Цуркан Л. Форми роботи з батьками. *Директор школи.* 2010. №5. С.56-59.

Рула Т.О., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

КУРС «ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ» У ФОРМУВАННІ ОСНОВ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

У зв'язку з уведенням нових Держстандартів у НУШ в «портреті випускника початкової школи» однією з особистісних характеристик учнів є доброзичливість, вміння слухати і чути, висловлювати свою думку, обґрунтовувати свою позицію, тобто повинні бути сформовані комунікативні компетенції. Новий Держстандарт визначає компетентність вільного володіння державною мовою (вміння усно й письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти; відчуття краси слова; усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження; готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях) та компетентність у спілкуванні рідною мовою (активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади) як ключовими компетентностями [1].

Практика роботи в школі показала, що учні часто не можуть чітко висловлювати свої думки, їх мовлення недостатньо виразне, образне. Одні з них бояться вступати в бесіду, не можуть правильно поставити запитання або аргументовано відстояти свою думку, а інші - не вміють слухати співрозмовника.

Причина цього - величезні можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій. Часто учні багато часу проводять в мережі Інтернет, який стирає просторовий бар'єр, але при цьому обмежує реальне спілкування.

Саме тому актуалізується проблема активізації діяльності з формування комунікативної компетентності учнів початкової школи на уроках читання.

Потреба в спілкуванні забезпечує високу мотивацію і ціннісне ставлення молодших школярів до комунікативної діяльності. Саме тому в початковій школі повинна проводитися робота з формування комунікативної компетенції у молодших школярів. Для цього в процесі навчання повинні бути створені педагогічні засоби формування комунікативної компетенції. Уроки літературного читання є найбільш сприятливими для цього процесу.

Отже, потрібно знайти такі дидактичні методи і засоби, щоб комунікативна компетенція формувалася в учнів початкової школи і на уроках читання.

Сучасні учні зазнають труднощів в оволодінні комунікативною діяльністю, причинами яких можуть бути зниження рівня читацької культури, словникового запасу, низький рівень мовного розвитку, мовні порушення. Це можуть бути особливості і загального розвитку: занижена самооцінка, емоційна нестійкість, замкнутість. Це відбивається на якості мовленнєвих умінь, здібностей до конструктивного діалогу, соціальної самореалізації.

Тому завданнями комунікативного розвитку є розвиток мови і мовленнєвих навичок, формування мовних засобів, в тому числі збагачення словникового запасу, формування словотворчих, лексико-граматичних навичок, а також використання мовленнєвих навичок в ситуаціях різної комунікативної поведінки.

У програмі для 1-4 класів з літературного читання зазначено, що завданнями курсу є: створити умови для формування читацької компетенції молодших школярів через вивчення літературної спадщини українських та зарубіжних пистменників; розвивати усне та писемне мовлення, словниковий запас учнів, сформувати основи їх мовленнєвої та комунікативної культури; сприяти формуванню умінь аналізувати художній текст, сформувати на практичному рівні знання окремих теоретико-літературних понять; розвивати творчі, пізнавальні здібності учнів; сформувати основи проектних і дослідницьких умінь; інформаційних умінь, пошуку і роботи з інформацією [2].

Реалізація курсу сприяє підвищенню рівня читацької культури молодших школярів: бажанням і вмінням читати книги зарубіжних та українських письменників і поетів, повно сприймати і аналізувати літературні твори, вчитися моральних вчинків. Добір творів розширює коло знань школярів про природу і життя людей, знайомить з різними жанрами літературних творів. У зміст курсу включені не тільки казки, прислів'я, загадки, але і потішки, небилиці, легенди, міфи, народні пісні [2].

Використання системно-діяльнісного підходу при реалізації курсу сприяє формуванню основ комунікативної компетенції в єдності всіх видів мовленнєвої діяльності - слухання, говоріння, читання, письма; пошуку і роботі з джерелами інформації; формуванню мовного чуття та відчуття слова [там само].

Форми і види навчальної діяльності під час вивчення курсу «Літературне читання» сприяють активному формуванню комунікативних універсальних навчальних дій молодших школярів через використання монологічної та діалогічної форм мови з застосуванням мовних засобів, які адекватні мовленнєвій ситуації – в парній і груповій роботі на заняттях, при читанні за ролями, на екскурсіях, в процесі бесід, під час сюжетно-рольових ігор, творчих конкурсів, фестивалів, вікторин, за допомогою презентації творчих досягнень, зустрічей з відомими письменниками і поетами рідного краю, під час читацьких конференцій, конкурсів, дослідних і проектних робіт, інсценуваннях. Ці форми роботи вчителя та учнів розвивають мовленнєві та комунікативні навички молодших школярів, які формують досвід комунікаційної поведінки.

Курс «Літературне читання» дає широкі можливості для розвитку мовлення молодших школярів, індивідуального та диференційованого підходів, в тому числі до

дітей з порушеннями мови, що підвищує можливості формування їх комунікативної компетентності.

Велика роль у цьому процесі належить учителю. Саме він пропонує такі завдання в робочих зошитах, хрестоматіях, щоб вони сприяли формуванню комунікативної компетенції, мовних умінь, творчих здібностей на мовному матеріалі, розширювали словниковий запас учнів. Заняття даного курсу повинні націлювати школярів на виразне читання текстів робочих зошитів, хрестоматій вголос, декламації віршів учнями, створення діалогів у парах та групах, аналізу комунікативних ситуацій.

Під час уроків з читання вчитель може запропонувати такі завдання на формування комунікативної компетенції: прочитай слова у групах та створи запитання до тексту; «збери» слова; розіграй сценку за твором; дай відповіді на питання у парах, створи власну кінцівку твору (у групах); дізнайся значення слів; завершити цитатний план розповіді, знайди ключові слова в тексті і використовуй їх при переказі та ін.

Доцільними для формування комунікативної комптенції учнів будуть завдання на правильну побудову і реалізацію власних висловлювань учнів, на використання мовних навичок для самостійного вираження своїх думок: закінчити фразу, заповнити пропуски слів у тексті, продовжити прислів'я, скласти вірш, скласти розповідь, казку, презентацію, написати відгук за твором, придумати завдання для вікторини, колективне складання книжки і т. д.

Отже, курс «Літературне читання» сприяє мовленнєвому розвитку, підвищенню рівня читацької культури учнів, оскільки завдання на застосування мовленєвих умінь в ситуаціях, що реалізують їх комунікативну поведінку, розвивають комунікативну компетентність у молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: http://mon.gov.ua › app › media ›. (дата звернення 27. 09. 2020).

2. Типові освітні програми для 1-2 та 3-4 класів НУШ. URL: http:// ...mon.gov.ua › osvita › navchal... (дата звернення 29. 09. 2020).

Самойленко О.А., доктор педагогічних наук, викладач соціально-економічних дисциплін Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І.Я.Франка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПАРТНЕРСЬКИХ СТОСУНКІВ З БАТЬКАМИ УЧНІВ

Прийнятий Верховною Радою новий закон «Про освіту» змінює саму філософію навчання – він уперше ставить на перший план особистість, а не механізми навчального процесу. Основні аспекти Концепції Нової української школи (НУШ), зокрема основні ідеї, принципи та сутність одного із пріоритетних її компонентів – педагогіки партнерства [2]. Концептуальні засади Нової української школи пропонують педагогам долучитися до освоєння двох основних новацій – компетентнісної парадигми освіти й педагогіки партнерства.

Сучасний науковий дискурс репрезентує дослідження широкого кола науковців, у працях яких належну увагу приділено різним аспектам проблеми готовності до педагогічного партнерства, а саме: загальнотеоретичні основи феномену партнерства та співробітництва (М. Волков, Д. Джонсон, А. Журавльов, В. Михайлівський та ін.), положення щодо значення співробітництва молодших школярів (А. Асмолов, І. Вітковська, Г. Гандзілевська), питання формування

готовності до партнерства у молодших школярів (Є. Земленська, Л. Присажнюк, М. Сідун, Р. Романенко, В. Чаплигін, та ін). Проте при такій високій зацікавленості різними аспектами проблеми педагогічного партнерства, дослідження, пов'язані з розглядом підготовки майбутнього вчителя початкової школи до партнерських стосунків з батьками практичного відсутні.

Концепція НУШ – перший документ реформи, який визначив основні засади нової освіти, вивів у світло поняття «педагогіка партнерства». В її основі – те, що батьки і школа є однаково важливими суб'єктами освітнього процесу та мають спільну мету: дитина, якій подобається навчатись, і яка потім зможе реалізувати себе і бути щасливою завдяки знанням і навичкам, отриманим у школі [2].

Аналіз освітньо-професійної програми підготовки вчителів початкової школи у фаховому педагогічному коледжі показав, що формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації партнерських стосунків з батьками учнів здійснюється за традиційною системою навчання. Вона не відповідає запитам суспільства щодо здійснення педагогічної діяльності на принципах диференціації підходу до батьків на основі врахування конкретних умов життєдіяльності родини; врахування специфіки сучасної сім'ї, толерантності та взаємоповаги та ін.

Тому постає необхідність внесення змін у зміст, форми та методи підготовки майбутніх учителів початкової школи до реалізації партнерських стосунків з батьками учнів. Зокрема, затребуваним видається спецкурс (варіативна частина) «Психолого-педагогічні засади взаємодії вчителя з батьками у сучасному середовищі», мета якого – формування вміння організації навчально-виховного процесу з батьками молодших школярів.

З метою реалізації поставлених при вивчені спецкурсу завдань спроєктовано напрями роботи зі студентами в аудиторних та позааудиторний час:

1) напрям інформаційного забезпечення включає лекційний виклад кожної з тем з використанням різнорідних інформаційних джерел, графічно-ілюстративних зображень, мультимедійних презентацій та ін.;

2) пошуково-творчий напрям передбачає виконання студентами творчих завдань, спрямованих на набуття ними вмінь і навичок дослідницької діяльності, а також на розвиток нестандартного мислення;

3) напрям самостійного поглиблення знань – це цілеспрямована робота майбутніх учителів початкової школи над додатковими питаннями чи джерелами, які стосуються окремих аспектів теми;

4) дискусійний напрям розрахований на емоційно-інтелектуальну можливість осмислення кожним студентом висунутого проблемного запитання чи ситуації, що не можуть мати однозначної відповіді й потребують здійснення швидкісних логічних мислительних операцій і використання «резерву» інформації для правильного та ефективного обґрунтування власної позиції.

Для кращого розуміння значущості засвоюваного матеріалу передбачено розв'язання педагогічних ситуацій за наданим алгоритмом:

1. Під час батьківських зборів, де ви зазначаєте роль батьків у формуванні толерантного ставлення школярів до представників різних етносів, що населяють Україну, один з батьків зауважує: «Виховання наших дітей – ваша робота, тому ви і вчитель». Якими будуть ваші дії?

2. Син повернувся додому зі школи у подряпаному одязі з синцями під очима, кажучи, що побився на перерві через те, що його дражнили і називали циганом. Тато приходить до вчителя, звинувачує у невиконанні своїх обов'язків, відсутності уваги до дітей. Ваші дії?

3. На уроці трудового навчання учениця відмовляється працювати ножицями мотивуючи це тим, що за її вірою в цей день не можна нічого різати. Ваші дії?

Вважаємо, що упровадження спецкурсу «Психолого-педагогічні засади взаємодії вчителя з батьками у сучасному середовищі» сприятиме формуванню позиції майбутнього вчителя початкової школи на взаємодію з батьками учнів на засадах гуманної педагогіки партнерства.

Список використаних джерел:

1. Методика дослідження особливостей психологічної готовності керівників освітніх організацій до діяльності в умовах змін/ за наук. ред. О. І. Бондарчук. К. : [б. в.], 2014. 148 с.
2. Нова українська школа. URL: http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepcziya.pdf
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

Самойленко О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ – ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Використання засобів фізичної культури на сьогоднішній день стає основним (якщо не єдиним) засобом, який допоможе людству врятуватися від фізичної деградації і виродження. Люди зменшують свою рухову активність, що призводить до погіршення їх здоров'я та регресії творчої активності тощо.

Із метою забезпечення планомірного та цілеспрямованого розвитку організму та фізичних якостей особистості потрібно дотримуватися принципу всебічного і гармонійного розвитку. Систематична дія різноманітних фізичних навантажень та вправ всебічно розвиває організм. Для повноцінного психічного розвитку дитини та вдосконалення її рухових функцій необхідне правильне фізичне виховання. Позитивний вплив на розвиток учнів в школі та вдома здійснюють систематичні заняття фізкультурою. Вони викликають бажання в дітей дотримуватися правильного режиму дня та вимог гігієни. Основна форма фізичного виховання учнів це уроки фізичної культури. Науковцями доведено, що уроки фізкультури забезпечують в середньому лише 11% гігієнічних норм рухової активності учня. Тому, необхідним є збагачення та правильне поєднання різних форм фізичного виховання школярів і засобів фізкультурно оздоровчої роботи.

До переліку засобів фізкультурно-оздоровчої роботи, які рекомендовані національною системою фізичного виховання відносяться:

- гімнастика перед уроками;
- фізкультурні хвилинки під час уроків;
- ігри та фізичні вправи на перервах і в режимі продовженого дня.

Гімнастика перед уроками - це фізичні вправи, які проводять в школі кожного дня до початку навчання. Вона має гімнастичне спрямування та виконує освітню та виховну функції: сприяє формуванню правильної постави, виховує звичку до систематичних занять спортом, дисциплінує, організовує і згуртовує школярів; сприяє загартовуванню організму учнів. Організація проведення гімнастики перед уроками передбачає: складання детального плану проведення та загальне керівництво, яке здійснює один із вчителів початкових класів. План проведення вміщує складові: місце, час проведення занять, прізвище керівника, зміст, періодичність змінюваності комплексів вправ, організація шкільного активу для

допомоги в проведенні та інше. Всі ці моменти обговорюються на педагогічних нарадах і затверджуються керівником закладу.

Одним із кращих способів проведення гімнастики є вправи на свіжому повітрі. Для кожного класу відводиться певне місце на майданчику, щоб учні не заважали один одному. Вправи в приміщенні школи проводять лише тоді, коли температура повітря на вулиці нижче 10°С, а також за погіршення погодних умов (дощ, гроза, снігопад, сильний вітер або відлига). Висновок санітарно-гігієнічних вимог місця проведення зарядки перед уроками, робить медичний працівник закладу. Прибирання майданчика вологим способом необхідно проводити в осінній та весняний періоди. Взимку його необхідно щоденно прибирати від снігу. До такої роботи можуть залучатися й старші учні. Також, в школі можна використовувати рекреаційні приміщення для проведення гімнастики, і вже в крайньому випадку, класні кімнати. Під час виконання вправ необхідно відкривати фрамуги і кватирки, а коли на дворі тепло - і вікна. Виконання гімнастики перед уроками є систематичним, тому кожна дитина знає своє місце для виконання вправ, як на майданчику, так і в закритих приміщеннях. Заняття проводять у повсякденному шкільному одязі. Час проведення гімнастики до занять займає 6-10 хвилин.

Фізкультурні паузи у молодшій школі потрібно застосовувати кожного уроку тривалістю 1-2 хвилини. Метою їх проведення є зняття напруги, можливість молодшим школярам трохи відпочити, відчуття позитивних емоцій, гарний настрій, що відчутно впливає на краще засвоєння матеріалу. Також фізкультурні паузи покращують обмін речовин в організмі, допомагають концентрувати увагу та зміцнюють поставу. При виборі вправ для фізкультхвилинок необхідно враховувати наступне: вправи повинні бути простими у виконанні та охоплювати великі м’язові групи. Проводити їх слід в той момент уроку, коли вчитель побачив перші ознаки втоми дітей. Із досвіду педагогів відомо, що 99% школярів початкової ланки – кінестетики, у яких процес запам’ятовування відбувається в русі та супроводі різноманітних дій. За методами організації та проведення, форми фізкультурних пауз є дуже різноманітні. Враховуючи це потрібно звертати увагу на вікові особливості учнів, теми уроків та умови в яких вони проводяться.

Організоване проведення фізкультурних пауз складається з 3-4 простих, доступних вправ, які не вимагають складної координації. Повторення вправи проводять від 4 до 6 разів при середньому або повільному темпі. Під час письмових робіт у дітей 1-2 класів м'язи рук стомлюються від одноманітних динамічних напружень, це призводить до порушення навички правильного письма. Тому, на уроках письма доцільно виконувати фізичні вправи для рук і пальців. Окрім цих вправ до складу комплексу фізкультхвилинок потрібно залучати вправи на інтенсивне потягування, випрямлення, на вигинання хребта, на розпрямлення грудної клітки та ін. Також потрібно пропонувати дітям самостійно виконувати фізкультхвилинки під час виконання домашніх завдань.

Для правильного відпочинку учнів й найбільш ефективної підготовки їх до наступного уроку також потрібно планувати правильне проведення перерв. Із перших днів навчання в школі вчителі повинні привчати дітей до правильної поведінки під час перерв і створювати необхідні умови для активного відпочинку. Під час перерв вчитель повинен організовувати активний відпочинок, провітрювання класних кімнат, харчування дітей та підготовку їх до наступного уроку. Школярі під час перерви повинні знаходитися поза класом. В осінні та весняні теплі дні учням краще знаходитися на вулиці, на ігрових або спортивних майданчиках, а в непогоду та взимку - в рекреаційних приміщеннях, які під час уроків провітрюються. Правильний і активний відпочинок дітей на перервах є дуже різноманітний. На свіжому повітрі в осінні та весняні дні вчителі організовують рухливі ігри, хороводи, вправи з м’ячем,

скакалками, обручами, різноманітну ходьбу тощо. Узимку школярам пропонують ігри зі снігом (кидання сніжок на дальність та в ціль, катання на санчатах). Коли ж діти знаходяться в приміщенні під час перерви рекомендовано проводити рухливі ігри та нескладні фізичні вправи.

Для організованого проведення перерв висуваються загально-педагогічні вимоги: відповідність віковим особливостям учнів, правильне дозування фізичних навантажень для запобігання надмірної втомлюваності. У значній мірі під час вибору ігор потрібно враховувати їх місце проведення. У приміщенні обирають ігри більш спокійні, а на пришкільному майданчику проводяться ігри з більшою руховою активністю. Учні повинні користуватися повною свободою вибору ігор та розваг. Їм самим потрібно включатися в організацію колективних ігор, хороводів, розваг. Тільки тоді ці заходи на перервах будуть засобами активного відпочинку дітей.

Організація фізичного виховання в групах продовженого дня проходить у формі організованих занять іграми та вправами, фізкультпаузами під час виконання домашніх завдань, прогулянками, іграми та розвагами в години дозвілля.

Заняття повинно складатися з трьох етапів: підготовчого, основного та заключного. Завдання першого етапу – від п’яти до десяти хвилин психологічної та фізіологічної підготовки дітей до занять. Основний етап проходить приблизно тридцять, тридцять п’ять хвилин. Заключний етап заняття поступово знижує фізичні навантаження дітей та приводить їх у відносно спокійний стан. Цей етап триває 3-5 хвилин. Але, час заняття фізичними вправами в групах продовженого дня суворо не регламентується. Тривалість їх залежить від стану дітей, видів вправ, кліматичних умов та ін.

Таким чином, для підвищення ефективності освітнього процесу школи, зміцнення здоров’я школярів, гарного фізичного розвитку та успішного навчання необхідно, в обов’язковому порядку, використовувати всі доступні фізкультурно-оздоровчі заходи у режимі навчального дня початкової школи.

Список використаних джерел

1. Бережна Т. Педагогічні технології здоров’язбереження молодших підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі. Рідна школа. 2014. №4–5. – С. 57-61.
2. Вайнер Е.Н. Формування здоров’язберігаючого середовища в системі загальної освіти / Е. Н. Вайнер. Валеологія. 2004. №. 1. – С. 21–26.
3. Долинський Б. Т. Здоров’язберігаюча діяльність учителя початкової школи: навчальний посібник. Одеса : вид-во вид. М.П. Черкасов, 2010. – 187 с.
4. Павловський І. С. Формування навичок ведення здорового способу життя засобами фізкультурно оздоровчої роботи. Вісник Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини. – 2008р. Том 2. С. 227-230.
5. Про систему організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів : наказ Міністерства освіти і науки України від 21.07.2003 р. № 486. – Офіційний вісник України. – 2003. – № 42. – С. 206.

Саргсян К.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ (ІІ цикл)

Соціальна компетентність вимагає вміння рахуватися з соціальними нормами та правами інших людей. Все це вказує на ситуативний характер прояву соціальної компетентності. За великим рахунком, формування, становлення соціальної компетентності особистості – це є розгортання її життєвого потенціалу.

Формування соціальної компетентності дитини базується на таких особистісних утвореннях: мотивація досягнення, довільність, позитивне ставлення до себе, висока самооцінка, здатність до конструктивної поведінки у складних ситуаціях [3].

Не можна не погодитися з думкою О. Проценка, що нікому не байдуже, якими виростуть діти. Історична та світова практика доводить, що головна мета виховання це формування гармонійно розвиненої особистості, підготовленої до самостійного життя. Сучасне суспільство потребує людей, здатних приймати самостійні рішення, брати на себе відповідальність доводити власну думку, а не очікувати вказівок, довіряти собі та світу. Але дорослі, надто культивують відчуття залежності у дітей. Зрештою, вони виростають пасивними, сприймають оточуючий світ вороже [4]. Саме тому, педагоги та батьки повинні особливу увагу приділяти проблемам формування соціальної компетентності у вихованні дітей, адже вона впливає на те, якою дитина уявляє себе у світі, як вона в дорослому житті сприйматиме проблеми: як неприємність чи трагедію.

Розпочинається формування виховання соціальної компетентності з дошкільного віку.

Оскільки, як зазначила Т. Кравченко, дошкільна освіта перша ланка у неперервній системі освіти, і від того, який початковий «старт» буде дано малюкові, значною мірою залежить якість та динаміка його особистісного розвитку, життєві установки та світорозуміння дорослої людини [2].

У зв’язку з цим особливо актуальною є проблема формування виховання соціальної компетентності особистості вже з дошкільного віку. Одне з найважливіших завдань педагогів та батьків, як справедливо вважає Т. Кравченко, дати дітям правильне уявлення про себе й оточуючу дійсність, навчити почуватися господарем долі. І саме батьки та педагоги мають закласти в дитині те, що допоможе їй надалі пройти нелегкий шлях дорослішання. Від них залежить, якою виросте дитина, яке місце в суспільстві посяде .

Першою фазою формування соціальної компетентності дитини є виховання в сім’ї. Тут дитина встановлює свої перші зв’язки з іншими людьми, з рідними. На всіх етапах життя людини сім’я є найважливішим компонентом мікросередовища. У житті дитини протягом перших років домінують соціалізуючі впливи сімейного оточення. Перевага сім’ї як виховного колективу полягає в тому, що дитина має можливість постійно спостерігати поведінку батька й матері в неофіційних сімейних стосунках; спілкуватися з людьми різного віку, статі, життєвого досвіду; просто і природно залучатися до реального життя. У сім’ї складаються емоційно насичені взаємини між батьками і дітьми, які мають особистісний характер, набувається необхідний соціальний досвід.

Показниками соціальної компетентності для учнів 3–4 класів є розширення соціальних знань, розвиток соціальних цінностей, формування соціально значимих навичок, розвиток навичок аналізу та самоаналізу щодо соціальної ролі школяра, взаємодії з дорослими, однолітками, щодо батьківщини, інформаційних джерел, дозвілля [3].

Окрім безпосереднього розвитку соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку, постає необхідність підготовки соціального середовища, а саме сучасного інформаційного середовища школи, сім'ї та територіальної громади, що уособлюють сучасний інформаційний простір учня.

Велику увагу формуванню соціальної компетентності приділяв В.О. Сухомлинський. Досить широко це питання висвітлено ним в таких творах як: «Виховання справжнього громадянина». Вимоги до вчителя чітко окреслені педагогом у його праці «Серце віддаю дітям». Приділяли увагу цьому питанню К.Ушинський у творі « Людина як предмет виховання».

Основною діяльністю учня є навчання. Система закладів освіти дає дитині комплекс загальновизнаних необхідних теоретичних та практичних знань, які формують світогляд дитини та пояснюють їй ключові аспекти сучасної наукової картини світу. Разом із тим важливою складовою процесу ознайомлення дитини з дійсністю є навчання її правильно орієнтуватися в ній, взаємодіяти з нею та керувати своєю поведінкою в ній. Соціальна реальність є зрізом сучасної наукової картини світу і тому розвиток соціальної компетентності є складовою системи загальної освіти.

Також, сформована соціальна компетентність учнів молодших класів характеризує їх, як відкриту до суспільства особистість, яка володіє навиками соціальної поведінки, готовністю до сприймання соціальної інформації, бажання пізнати оточуючий світ.

В умовах сучасного інформаційного простору існує багато факторів, що впливають на формування соціальної компетентності учнів молодших класів, такі як: сім'я, друзі, учителі; вплив політичних, релігійних факторів, засобів масової інформації тощо. Для усунення негативних факторів впливу на учнів, учителям та батькам потрібно створити сприятливі умови для формування їхньої соціальної компетентності у житті. Використання web-орієнтованих та мультимедійних технологій для формування соціальної компетентності учнів молодших класів буде успішним за умови цілеспрямованої, комплексної діяльності; врахування механізмів впливу соціокультурного середовища на особистість; взаємодії школи та сім'ї; залучення учнів до суспільно-корисної діяльності, забезпечення сприятливого середовища для навчально-пізнавальної діяльності та спілкування з оточуючими.

Таким чином, формуванню соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку сприяє цілеспрямоване виховання, розвиток емоційно-оцінної сфери, ознайомлення з моральними нормами і духовними цінностями, розвиток комунікативних навичок у процесі спілкування з оточуючим світом. Між «внутрішнім світом» і його зовнішніми формами вияву існує тісний зв'язок. Неможливо сформувати основи соціальної компетентності у дитини, якщо вона не навчилася давати оцінку своїм вчинкам, використовувати набуті знання у практиці встановлення нових взаємовідносин, не помічає змін у настрої оточуючих, центруючи увагу лише на власних переживання.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа.* 2010. № 9. С. 1-4.

2. Кравченко Т. Теоретико-методичні засади соціалізації дітей шкільного віку: автореф.дис.. д-ра пед. наук: 13.00.07. К., 2010. 41с

3. Ніколаєску І.О. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів: науково методичний посібник. Черкаси: ОІПОПП, 214. 76с.

4. Проценко О.В. Соціальна компетентність молодших школярів як предмет наукових досліджень. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. за заг. ред. Т.І. Сущенко. Запоріжжя : КПУ, 2014. Вип. 35 (88). С. 451-457.

Свістова Н.Є., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Турчин Т.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

СТАН СФОРМОВАНОСТІ МУЗИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Результативність сформованості музичної грамотності молодших школярів в процесі музичної діяльності в початковій школі пропонуємо виявляти за ступенем розвитку музичної освіченості молодших школярів, яку в свою чергу, слід визначати за такими **критеріями і показниками:**

Когнітивний, що виражає міру музичної обізнаності молодших школярів. *Показники:* - наявність елементарних знань щодо музичної грамоти (здатність до визначення за слухом елементарних стильових і жанрових ознак музичних творів сучасних композиторів, тобто уміння розрізнити на слух твори композиторів минулого і сучасності; уміння визначити при сприйманні на слух жанр твору - опера, симфонічний твір, пісня, марш, танець тощо; уміння розрізнити на слух звучання українських народних інструментів).

Емоційно – оцінний, що виражає міру здатності до емоційно – адекватного переживання та оцінки музики. *Показники:* - відповідність емоційної реакції образному змісту музичного твору при його слуханні; зокрема, здатність до елементарного оцінювання різних інтерпретацій того самого твору; уміння відрізнити виразний спів від формального відтворення музичного тексту; вияв бажання поділитись враженнями про музику.

Творчий, що визначає міру творчої активності молодших школярів у музичній діяльності. *Показники:* - вияв інтересу до виконання творчих завдань; - уміння елементарної імпровізації мелодії; - вияв творчо – оригінальних підходів до виконання музики.

В результаті дослідження було встановлено *стан* музичної грамотності учнів початкових класів.

Попри значні успіхи, що виявляються у початковій освіті, реалії музичної освіти засвідчують, що урок музики як осередок цілісного розвитку та виховання особистості дуже часто лишається на периферії прогресивних освітніх змін. Поширеним явищем є наполегливе акцентування розвитку лише суто музичних якостей, але й донині урок музичного мистецтва не розглядається як компонент загального розвитку дитини. Музична початкова освіта відірвана від розвитку сучасної культури.

В освітньому процесі уроку музичного мистецтва ще й донині трапляються випадки, коли творчість українських авторів розглядається як обов'язковий, але нудний і обтяжливий додаток до "основної" програми учнів. Дітей не привчають вбачати красу в музиці українських композиторів, тому вони не захоплюються українською музикою, а лише знають її як таку.

На уроках музичного мистецтва не ведеться робота по роз'ясненню розважальної музики, що звучить навкруги, хоча на сьогодні спостерігається неконтрольований потік музичної інформації, що надходить із засобів масової комунікації.

Викладання музики у молодших школярів не зорієнтовано на засоби педагогічного впливу, що притаманні саме урокам музичного мистецтва. До специфічних якостей мистецтва відносяться: установка на образність, цілісність

відтворення світу; особливий спосіб узагальнення; особистісний спосіб вираження; підвищене значення форми.

Незважаючи на важливість інтуїтивного способу мислення на уроках музичного мистецтва, його значення у вихованні творчих здібностей особистості, функції інтуїтивного осягнення не надається пріоритетного значення.

Сучасний урок музичного мистецтва значною мірою залежить від особистості учителя. Здебільшого уроки музичного мистецтва у початковій школі проводяться формально, втисненні у стандартні форми, всі явища музики не співвідносяться з естетичними цінностями, учні не отримують відчуття насолоди, наприклад, при співі, головне завдання, яке вони отримують – інтонувати чисто, а не отримувати задоволення від музики.

Отже, сучасний стан початкової музичної освіти характеризується відсутністю системності та цілісності музично – педагогічного впливу відповідно до нинішніх умов розвитку суспільства, недооцінкою музичного мистецтва у справі становлення особистості дитини з боку учителів, адміністрації. Не відчувши на собі величезного емоційного впливу музичного мистецтва, діти, інколи з острахом, з відкритою байдужістю ставляться до уроку музики. Недооцінюючи ролі гуманістичної парадигми, можна констатувати, що на уроках музичного мистецтва не реалізуються й гедоністичні функції музичного навчання. Учнів не спонукають до отримання естетичної насолоди від художньої форми яка знаходиться у гармонійній єдності зі змістом. Твори національного спрямування використовують фрагментарно, як одноразовий захід без глибокого проникнення в образний зміст музичного твору, не з'єднуючи генетичне спрямування і сучасні твори мистецтва. Превалювання логічного над інтуїтивним нівелює творче мислення молодших школярів. Інтереси дітей як на уроці так і в позаурочний час не збігаються.

Визначивши стан музичної грамотності молодших школярів, ми з'ясували, що є резерв осучаснення музичної освіти. Він полягає у гуманістичній парадигмі початкової музичної освіти, яка здійснює рішучий поворот до особистості учня, він стає суб'єктом свого розвитку, а не засобом, за допомогою якого учителі реалізують відчужені від даного індивіда абстрактні плани і програми.

Список використаних джерел:

1. Турчин Т. Початкова музична освіта: проблеми модернізації: монографія / Нац. пед.. ун-т ім.. М.П.Драгоманова. Чернігів: ПАТ "ПВК "Десна", 2013. 368 с.

Сердюк Л.М., викладач громадянської освіти, викладач-методист Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І.Я.Франка

ТЬЮТОРИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ КОЛЕДЖУ

Сучасний викладач, поряд із навчанням студентів, має забезпечувати виховний аспект освітнього процесу. Концепція Нової української школи передбачає формування ціннісного ставлення і судження учня, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством. Тому запропоновано вживати поняття "освіта", "освітній процес" в їх сучасному розумінні, що охоплює навчання, виховання і розвиток. Виховний процес, відповідно, постає невід'ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної

мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).

У формуванні виховного середовища братиме участь увесь колектив навчального закладу. Проте, ключовим виховним елементом стане приклад педагога, який покликаний зацікавити дитину, виявити її індивідуальні нахили та здібності для цілеспрямованого розвитку і профорієнтації. Тому актуальною постає проблема новітніх методів виховання у роботі сучасного викладача коледжу.

Аналіз систему мета- та макротехнологій виховання, запропонованих Г.Селевко [2], приходимо до висновку, що найбільш ефективними у зазначених умовах можуть бути технології індивідуалізованого (персоніфікованого) виховання. Дана технологія представлена різнобарв'ям моделей: психолого-педагогічної підтримки та супроводу дитини у навчально-виховному процесі (О. Газман); тьюторського супроводу індивідуальних освітніх програм (Т. Ковалева); індивідуалізованого творчого виховання (І. Волков); індивідуальних освітніх програм (В. Шадріков) та ін. Провідною метою окреслених моделей є виховання особистості, яка гармонійно поєднує індивідуалістичні та колективістські якості.

У контексті власного досвіду дистанційного навчання вважаю, що найбільш дієвою є модель тьюторського супроводу індивідуальних освітніх програм студентів коледжу. Пошук визначення «тьюторство» уможливлює зробити висновок, що існують різні формулювання поняття та багато розмірковувань з приводу того, як це працює. Тьюторинг не має єдиної моделі, як немає єдиної професіограми власне тьютора. Це справді нова і ще недостатньо осмислена позиція в освітньому просторі навчального закладу. проте її ефективність доведена практикою багатьох приватних закладів освіти в Україні.

Релізація принципу індивідуалізації в освіті, сприяє найбільш повному розкриттю особистісного потенціалу студента за умови встановлення суб'єкт-суб'єктних стосунків між тьютором та дитиною, в яких кожна сторона бере на себе відповідальність за свій вибір [1, с. 75]. Тьюторський супровід неможливий без сприйняття тьютором студента як рівноправного партнера. Суб'єкт-суб'єктні відносини значною мірою залежать від професійних та особистісних якостей тьютора, а саме: прагнення до співробітництва і співтворчості; здатність аналізувати, порівнювати та проектувати професійні дії відповідно до новітніх освітніх цілей, планувати професійну діяльність, науково обґрунтовано добирати форми та методи організації навчального процесу відповідно до сучасних соціально-економічних потреб суспільства; вимогливість у поєднанні з повагою; об'єктивність в оцінюванні; усвідомлення необхідності педагогізації оточуючого середовища, володіння психолого-педагогічними методами дослідження та діагностики розвитку особистості й колективу; володіння педагогічною технікою та освітніми технологіями; готовність будувати педагогічне спілкування на основі урізноманітнення спільної діяльності й урахування природних здібностей та інтересів студентів; прагнення до самоосвіти та самовиховання [3, с. 125].

Виховна функція тьюторського супроводу передбачає виявлення індивідуальних мотивів і потреб студентів, забезпечення психологічного комфорту під час освітнього процесу. Такий підхід до проблеми тьюторства полягає в об'єднанні загальних та індивідуальних методів, форм і видів діяльності тьютора і його вихованців. З одного боку, людське мислення і діяльність існують в історії і культурі у вигляді норм і зразків, а з іншого, – загострюється проблема, яку вирішує тьютор, – пошук змісту, методів та критеріїв індивідуалізації їх засвоєння і підвищення результативності мисленнєвої діяльності й формування духовно-морального світогляду конкретного студента. Тьютору належить досягти доцільного поєднання в навчанні й вихованні інтелектуального й емоційного,

загального й відмінного. Таким чином, тьютор своїми професійними і людськими якостями сприяє піднесенню статусу вчителя, його виховної ролі, слугує прикладом професійної досконалості й відданості.

Загалом, тьюторський супровід індивідуальних освітніх програм учнів забезпечує удосконалення виховного процесу у школі, сприяє його оптимізації та осучасненню. Тільки у тісній взаємодії на основі принципу рівного партнерства можливо здійснювати виховний вплив на учня, формувати повноцінну особистість активного громадянина.

Список використаної літератури

1. Волченкова, К. Н. (2013) Тьюторское сопровождение как основа субъект-субъектных отношений тьютора и студента. Вестник ЮУрГУ, 3, 71–76
2. Селевко Г. К. (2006). Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. М.: НИИ школьных технологий, 2006. Т.2. 816 с.
3. Семеновська, Л. (2014) Методичні аспекти реалізації тьюторського супроводу вивчення педагогічних дисциплін. Естетика і етика педагогічної дії, 8, 121-133.

Сиплива К.С., магістрантка спеціальності Початкова освіта факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Білоусова Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ БУЛІНГУ В ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ, ПРОФІЛАКТИКА ТА ПРОТИСТОЯННЯ

Булінг (цькування) – тривожна тенденція, особливо для сучасного дитячого і молодіжного середовища.

До цькування також входить знущання в інтернеті чи за допомогою телефонів. Наприклад, коли учневі регулярно надсилають непристойні повідомлення чи публікують особисті фото. Також враховується і цькування вчителів чи адміністрації школи щодо малолітніх.

Прийнятність насилля в дитячому віці як способу вирішення проблеми переростає в сприйняття його за норму в дорослому житті.

Автори доповіді наводять результати дослідження UNICEF, відповідно до якого кожна четверта дитина (24%) зазнала булінгу з боку однокласників протягом останніх трьох місяців. А 67% пережили прояви такого насильства.

Експерти, чи не найголовнішою проблемою, що стосується цькування в школі, називають розрив між поколіннями. Причинами цього є природна втрата монополії батьків на авторитет, посилення цінностей індивідуалізму в суспільстві, який витісняє на другий план цінності сім'ї, та розвиток інформаційних технологій, що дозволяє дітям самостійно отримувати необхідну інформацію.

Саме через цей розрив у комунікації поколінь 48% дітей, відповідно до того ж опитування UNICEF, ніколи не розповідали про випадки насилля в школі. А 25% – говорили про це не з дорослими, а з другом, братом чи сестрою. З тих, хто мовчать, – 40% соромляться про це говорити, а 22% заявили, що це нормальне явище.

В інституті також шкодують, що в більшості випадків дорослі ігнорують факти насилля між дітьми. Лише третина дорослих у таких ситуаціях стає на бік постраждалої дитини. Така реакція підриває довіру дітей до вчителів та батьків.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), у 2016 році Україна посіла 9 місце із 42 досліджуваних країн за кількостю постраждалих від цькування. Опитування ВООЗ показало, що випадків цькування серед 11-річних більше, ніж серед 15-річних. Та в Українському інституті дослідження екстремізму вважають, що в старшому віці розповсюдженим стає психологічне насильство.

Автори дослідження наполягають, що булінг впливає на всіх учнів класу.

"У результаті такої системи соціалізації, ми формуємо громадянина, для якого важливого значення набуває формальна, "оцифрована", сторона його діяльності – рівень зарплати, кількість "кубіків" авто, квоти на інформаційний продукт, кількість зайвих кілограмів чи квадратних метрів житла. Змістовна частина – стосунки в сім'ї, у колективі та інших групах, в яких бере участь людина, комфортність самого середовища проживання трансформуються в другорядне значення.

Фактично, створюється замкнене коло, в якому вже не лише школа, але й суспільство та його базовий елемент – сім'я перетворюються зі змісту у форму – "оцінку", у матеріальну вигоду", – пишуть автори дослідження.

Вони зауважують, що булінг формує в постраждалих комплекс неповноцінності та самоізоляцію від суспільства. За умов шкільного насильства в дітей немає внутрішньої спроможності змінювати ні колектив, ні його цінності, ні суспільство в цілому.

Поганий вплив булінг має також і на неучасників цього явища. Спостерігачів ініціатори насилля змушують сприймати жорстокість щодо інших як належне.

Окрім цього, експерти зауважують, що булінг формує в дітей уявлення про те, що просування в ієрархії, статусність індивіда в групі залежать не стільки від його здобутків, прагнення до справедливості, скільки від підтримки лідера групи.

"Симптоматично, але частина дітей приймає під час шкільного булінгу ефективність моделі насилля (як і безумовну підтримку дій лідера) як засобу підняття, утримування свого місця в груповій ієрархії. І така поведінка може використовуватись як модель "успіху" в подальшому житті.

Це призводить до того, що навіть не згоджуючись з рішенням керівництва, лідера думок, друга, у дорослому житті людина може продовжувати підтримувати дійсну несправедливу ієрархічну чи ціннісну модель не через внутрішні переконання, а через страх опинитись внизу ієрархії", – зазначають експерти Українського інституту дослідження екстремізму.

Усунути булінг як явище неможливо. Цькування перебуває в залежності від загальної системи нерівності людей – майнової, фізичної, етнічної, інтелектуальної та ґендерної. Проблема подолання знущань симетрична проблемі подолання цієї нерівності.

Експерти радять налагодити співпрацю з класним керівником та іншими батьками, а також відслідковувати стан дитини – щоб оперативно зреагувати на прояви булінгу.

Окрім того, батькам радять стримувати власну агресію вдома, аби дитина не наслідувала таку поведінку в школі, і перейматися проблемами дитини – це допоможе їй самій розповісти про негаразди в класі. Важливо замість стандартних запитань у стилі "як справи?" розповісти дитині про своє життя, формуючи таким чином більш довірливі стосунки.

Окрім того, потрібно подолати стереотип, що розказати про несправедливі чи неправомірні дії – це стукацтво. Дитина має чітко розуміти, чим відрізняються повідомлення про злочин та наклеп (надання неправдивої інформації).

Також боротися з булінгом у школах планують на всеукраїнському рівні. Ухвалена президентом Національна стратегія з прав людини містить захід з протидії булінгу в школі. Захід № 82 зобов'язує Національну академію педагогічних

наук, Міністерство освіти і науки й правозахисні громадські організації розробити спеціальну Програму навчання протидії цькуванню та дискримінації для педагогів та учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Вчителі, батьки та інші дорослі надають підтримку і дають особистий приклад дітям, показуючи їм, якими мають бути здорові стосунки. Позитивні стосунки дітей з іншими дітьми залежать від позитивних стосунків із дорослими.

Учні, які здатні підтримувати здорові стосунки, навряд чи будуть знущатися з інших, скоріше вони будуть підтримувати учнів, які є об'єктом булінгу, і будуть більш здатними досягти своїх цілей в освіті. Пропагування здорових стосунків є головним способом запобігання булінгу і створення безпечної і приязної атмосфери у школі.

Список використаних джерел:

1. http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=1847
2. https://nus.org.ua/articles/yak-buling-vplyvaye-na-vsih-ditej-u-klasi/
3. http://llt.multycourse.com.ua/ua/page/22/103

Слабінська Л.Д., викладач педагогічної практики Красноградський педагогічний фаховий коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

РОЗВИТОК ЛАТЕРАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Система соціалізації людини пов'язана із інформаційним обміном, відповідними властивостями особистості, рівнем розвитку життєвої компетентності. Життєва компетентність охоплює у собі такі надбання особистості, як знання, вміння, навички, способи діяльності, розвинені можливості сприймання, розуміння та творчого використання матеріальних та духовних цінностей суспільства [2].

Формування творчого потенціалу особистості – одна із основних вимог суспільства і завдань освіти в умовах Нової української школи. Важливим фактором успішної реалізації завдань є добір ефективних методів, прийомів навчання, форм організації освітньої діяльності. Створити атмосферу співпраці, вільного обміну думками, ситуацію вибору, постійну активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу допомагають методи латерального мислення. Латеральне мислення є компонентом творчого мислення, включає критичне і логічне мислення.

Для розвитку латерального мислення велику кількість методик творчості розробив Едвард де Боно – британський психолог, доктор медицини і філософії, автор 45 книг. Його методики використовуються як у закладах дошкільної, загальної середньої освіти, позашкільних закладах, так і у діяльності міжнародних організацій і найбільших корпорацій, таких як IBM, DuPont, Siemens, Microsoft та ін. Вправи Едварда де Боно тренують і розвивають процес мислення і можуть застосовуватись на уроках у початковій школі як окремі інтерактивні методи.

Поняття «латеральне мислення» застосовують для позначення непрямого та творчого підходу до вирішення проблем. Термін «латеральний» означає «рух у бік». Отже, одним із найважливіших напрямів розвитку латерального мислення є вихід за рамки звичних розумових стереотипів. Цю якість творчого мислення називають оригінальністю, і вона залежить від уміння подумки зв'язувати далекі образи предметів, що у реальному житті зв'язуватися не можуть.

Принципи латерального мислення:

- незалежність думок;
- право на помилку;

– «об’ємність» думок;
– самоаналіз;
– відкритість світу, людям, новому, бажання і вміння змінити себе.

Латеральне мислення націлює не просто шукати правильне рішення, а практично розв’язувати проблему, звільнятися від стереотипної схеми мислення, кліше, бути винахідливим.

Методи розвитку латерального мислення спонукають учнів до самостійного прийняття рішень, передачі і демонстрування один одному індивідуальних спостережень, асоціацій.

Мета застосування методів:
– створення ситуації емоційного комфорту на початку уроку;
– позитивне налаштування школярів на творчу співпрацю;
– вільне і відкрите міркування над темою, проблемою;
– точне і лаконічне вираження думки [1].

Універсальним методом нелінійного мислення є кластер. На етапі актуалізації знань він дозволяє здобувачам освіти висловлювати свої уявлення, асоціації, демонструвати існуючі знання. Під час формування нових знань допомагає структурувати матеріал. На етапі рефлексії виконує функцію систематизації, узагальнення.

Створюючи кластер, учитель пропонує записати ключове слово на чистому аркуші або сам записує на дошці. Учні доповнюють тему, записують слова, словосполучення, речення навколо слова. Встановлюються нові логічні зв’язки, розширюється сутність поняття. У підсумку виходить структура, що графічно відображає міркування учнів.

У процесі роботи формуються і розвиваються вміння формулювати питання; знаходити головне у великому обсязі навчального матеріалу; встановлювати причинно-наслідкові та логічні зв’язки; будувати умовиводи; переходити від конкретного до загального, сприймаючи проблему уцілому; проводити аналогії; порівнювати і аналізувати.

Застосування кластера на уроках має дозволяє охопити великий обсяг інформації; залучає всіх здобувачів освіти до активного навчання; націлює на творчу діяльність; забезпечує активність, відкритість, свободу у висловленні суджень.

Для розвитку латерального мислення ефективними є вправи: «Неймовірні ситуації», «Ми – казкарі», «Фантастичні проєкти», «Путанка», «Символ твору», вправи з пошуку розв’язання логічних загадок та головоломок.

Тривале та систематичне застосування вправ та методів латерального мислення формує у молодших школярів такі якості мислення: гнучкість, широкий діапазон, системність, оригінальність, уміння знаходити залежності, закономірності, класифікувати, систематизувати, з’являється інтерес до винахідництва, розвивається довільна увага, формується здатність до комбінування, просторове уявлення та уява, розвиток зв’язного мовлення.

Розширення сфери сприйняття дитиною проблемної ситуації підвищує загальний творчий потенціал молодших школярів, сприяє удосконаленню освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Пивоварова О. В. Латеральне мислення і методи його розвитку. *Соціальна психологія.* 2007. № 1 (21). С. 112-122.

2. Формування життєвої компетентності школярів. URL: https://vipsoft.blob.core.windows.net/contest/05b1184165a6f75bf2e8cdba4ef5f03b.pdf (дата звернення: 22.09.2020).

Слепченко О.О., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, учитель Ніжинської ЗОШ І-ІІІ ст. № 7

Науковий керівник: Коваленко Є. І., кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОЇ ВИХОВАНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Проблема формування у молодших школярів морально-етичної орієнтації як універсальної навчальної дії вивчалася багатьма вченими і педагогами, вона є актуальною і вимагає уваги з боку громадськості, освітян, батьків. У Концепції національного виховання, а також у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено, що одним із пріоритетних напрямів реформування виховної системи у сучасній школі є утвердження принципів загальнолюдської моралі [1, С. 2 – 6.]. Де зазначено, що мають бути забезпечені умови для морального, інтелектуального, фізичного, естетичного розвитку учнів, виховання громадянина демократичного суспільства, яке визнає освіченість, вихованість, культуру найвищими цінностями, незамінними чинниками соціального прогресу. Одним із основних завдань є виховання школяра як людини моральної, людини культури з розвиненим естетичним і етичним ставленням до навколишнього світу і до самої себе.

Серед основних напрямів побудови виховного процесу (розумове, трудове, фізичне, моральне, естетичне, етичне) у Концепції національного виховання важливе місце надається морально-етичному вихованню школярів.

Визначення мети морально-етичного виховання учнів молодшої школи набуває нового особистісно орієнтованого значення. Загальна мета конкретизується в основних завданнях, що інтегрують навчальні, розвивальні й виховні аспекти освіти. Саме тому морально-етичне виховання спрямоване на формування морально-етичної досконалості, організацію морально-етичної діяльності. [4, С. 22 –34.]

Саме морально-етичне виховання є одним з провідних напрямків у виховній системі молодших школярів. Результатом виховної роботи вчителя початкової школи має стати морально-етична вихованість здобувачів початкової освіти.

Сучасна педагогічна наука в єдності теорії і практики утверджує принципи гуманістичної парадигми виховання, яка заснована на педагогічній взаємодії усіх суб'єктів виховного процесу.

Особливості морально-етичного виховання закладені в фундаментальних роботах В. О. Сухомлинського, О. С. Макаренко. Проблемами моральної свідомості дитини присвячені дослідження Т. П. Авдулової. Особливості орієнтації на моральні і конвенційні норми дітей молодшого шкільного віку вивчалися Є. А. Кургановою.

Дослідники І. Бех, С. Гончаренко, А. Кузьмінський, О. Матвієнко, П. Щербань та ін. вважають моральне виховання молодших школярів одним з найскладніших, тому що об'єктом праці є найтонші сфери духовного життя особистості, а саме формується, розум, почуття, воля, переконання, самосвідомість. Впливати на ці сфери можна тільки так само – розумом, почуттям, волею, переконанням, свідомістю. А особливу роль позитивного прикладу у морально-етичному вихованні молодших школярі належить сім'ї, адже вона – колиска морального виховання [2, С. 106].

Термін «етика» (від гр. ίθικο΄ζ – той, що стосується моралі, або моральний) трактують як звичку, характер, філософську науку про мораль, що осмислює,

узагальнює і систематизує історичний розвиток моралі, історію становлення й розвитку етичних теорій, концепцій, які обґрунтували природу, сутність, специфіку, функції моралі, закономірності її розвитку і функціонування, взаємозв'язок з іншими формами матеріального та духовного життя людей.

Предметом вивчення етики є мораль (лат. moralis – моральний, від mores – звичаї) – одна з форм суспільної свідомості, система поглядів і уявлень, норм та оцінок, що регулює поведінку людей і виконує пізнавальну, оцінну, виховну функції. Моральна діяльність (учинки, поведінка людини, моральні відносини, моральна свідомість), норми і принципи моралі, моральні ідеали, почуття становлять систему моралі, яка визначає життєву позицію певної соціальної спільності чи індивіда, орієнтування їх у світі цінностей.

Розбудова національної системи освіти повернула проблему використання творів фольклору, особливо українських народних казок як засобу виховання морально-етичних почуттів учнів початкової школи. Через усну народну творчість дітям відкривається краса навколишнього світу, душа рідного народу. У нашому дослідженні є актуальним досвід відомого педагога В. Сухомлинського, який радив використовувати казки як могутню виховну силу, яка розкриває перед дитиною народні морально-етичні ідеали й сподівання. Казки збагачують творчу уяву дитини, допомагають сформувати навички усного мовлення, дотепність, пробуджують фантазію, гумор, природний потяг до спілкування і комунікації, сприймання світу в усіх його етичних проявах. Саме казка є тим відправним пунктом, який формує особистість школяра [3, С. 9 - 283.].

Отже, проблема морально-етичного виховання не нова для сучасної педагогіки й наукових досліджень. Сучасні учителі розуміють важливість і необхідність відродження української духовності як найвищої цінності, збагачення навчально-виховного процесу казками, що є важливим засобом морального-етичного виховання учнів.

Список використаної літератури

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Освіта. 2001. 11 – 18 липня. С. 2 – 6.
2. Бех І. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 254 с.С. 106.
3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибр. твори: У 5-ти томах. К.: 1976. Т.3. С. 9 - 283.
4. Концепція національного виховання. Освіта. 1996. 7 серпня. С. 22 –34.

Стась І.О., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Самойленко О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ – ЯК ПЕДАГОГІЧНО ОРГАНІЗОВАНА СИСТЕМА УМОВ

Проблема здоров'язбереження в останні десятиліття набуває глобального масштабу. Стан здоров'я нації виступає показником духовного, соціально-економічного та медико-біологічного рівня добробуту цивілізованої країни. Тому, на сьогоднішній день актуальною є розробка комплексної програми навчального

закладу, що дозволила б вирішувати завдання створення умов, що сприяють збереженню й зміцненню здоров’я у закладах освіти; впровадження методології, принципів і методів здоров’язберігаючої освіти, програмно-технічних засобів з моніторингу, формування, розвитку і збереження здоров’я учнів і вчителів; здійснення медико-фізіологічного, соціологічного і психолого-педагогічного контролю за станом здоров’я суб’єктів освітнього процесу, за дотриманням законодавчих і нормативних правових актів, що регламентують діяльність освітнього закладу з питань збереження здоров’я учнівської молоді. На досягнення цієї мети мають бути спрямовані зусилля адміністрації, вчителів, медичної та психологічної служб, батьків – тобто всіх учасників навчально-виховного процесу.

Вивченням проблеми здоров’язбереження займалися такі науковці як Н. Міллер, М. Степонова, Г. Сериков, Г. Тушина, В. Єфімов, Е. Казанін, С. Дудко, Л. Сливка [4].

Дослідники стверджують, що саме учитель, може зробити для здоров'я сучасного учня більше, ніж лікар. Однак з цього не слідує, що педагог повинен виконувати обов'язки медичного працівника. Учитель має працювати таким чином, щоб навчання дітей у школі не шкодило здоров'ю школярів. Для цього педагог повинен мати важливі професійні якості, що дозволяють генерувати плідні педагогічні ідеї і забезпечують позитивні педагогічні результати [7].

Проте, науковці наголошують, що стан оздоровчого і освітньо-виховного середовища сучасного навчального закладу не завжди відповідає рівню, необхідному для вирішення завдань здоров’язбереження. Розв’язання цієї проблеми в межах наявної системи освіти ускладнене тим, що система, що називається «здоров’язберігаючою», за своїм визначенням, орієнтує педагогів лише на збереження здоров’я школярів, що у стратегічному і методологічному відношеннях є неправильним, оскільки в молодому віці необхідне зміцнення, розвиток і вдосконалення його потенціалу [6].

Здоров’язбереження в освітньому процесі – це комплекс дій та заходів учасників взаємодії в початковій школі з метою цілісного розв’язання проблеми збереження і зміцнення фізичного, духовного та соціального здоров’я учнів, формування їх здоров’язбережувальної компетентності. Його реалізація відбувається у здоров’язбережувальній діяльності, що здійснюється відповідно до цілей освіти, особистісних потреб учнів та ситуацій взаємодії [1].

Одним з пріоритетних завдань такої діяльності є створення здоров’язбережувального середовища початкової школи, оскільки застосування середовищної взаємодії забезпечить цілісний підхід у вирішенні комплексу завдань здоров’язбереження майбутніх поколінь

Метою здоров'язберігаючого середовища є забезпечення учнів високим рівнем реального здоров'я, озброївши їх необхідним багажем знань, умінь і навичок, необхідних для ведення здорового способу життя, і виховати в них культуру здоров'я [3]. Кінцевим результатом своєї діяльності здоров'язберігаюче середовище бачить компетентність дій в інтересах свого здоров’я і здоров'я суспільства. Вчити і навчати, не втрачаючи здоров'я можливо. Для цього необхідно здійснити перехід від традиційних форм навчання до здоров'язберігаючих.

Отже, найбільш оптимальними умовами реалізації здоров'язберігаючого середовища будуть наступні: 1) цільові (формування ціннісного ставлення до здоров'я); 2) змістовні (валеологізація освітнього процесу ЗСО); 3) технологічні (педагогічний моніторинг) [5].

Педагогічними факторами системи формування ціннісного ставлення до здоров’я як складової цілісного освітнього процесу залишається тріада «освітнє

середовище – діяльність педагогічного колективу – діяльність учнівського колективу».

Специфічність загальних факторів освітнього процесу в педагогічній системі формування ціннісного ставлення до здоров'я виявляється в його здоров'яформуючому змісті. Для ефективного впливу педагогічних факторів потрібно створити відповідні здоров'яформуючі, здоров'язміцнюючі та здоров'язбережувальні умови [2].

Отже, формування здорового способу життя стає ефективнішим, якщо реалізується в певних умовах. Одна з них – педагогічна умова – як зовнішній чинник, що істотно впливає на педагогічний процес, в тій чи іншій мірі свідомо сконструйований педагогом, що планує певний результат. Основна робота по досягненню цього результату покладається на вчителів початкових класів, та вихователів у позанавчальний час.

Аналізуючи шкільну програму, можна дійти висновку, що вона не може дати повного обсягу знань, не встигає за новими науковими відкриттями в галузі початкової освіти зокрема.

Взагалі, поняття «умова» як і «педагогічна умова» досить часто зустрічається серед сучасних науковців, які в тій чи іншій мірі використовують їх в контексті своїх досліджень. Це стосується, в першу чергу, різних напрямів у галузі педагогіки [Там само].

Сучасні дослідники окресленої проблеми наполягають на доцільності використання саме психолого-педагогічних умов у галузі освіти, оскільки вони містять в собі такі компоненти: мотиваційний, пізнавальний, діяльнісний, емоційний, дидактичний, педагогічний, вікового розвитку та керування. Аналіз опрацьованих досліджень дозволяє констатувати, що більшість вчених (Є. Ганін, В. Мошкін, А. Тулегенова та ін.) виокремлюють три основні групи чинників: інформаційні (зміст освіти; когнітивна основа педагогічного процесу); технологічні (форми, засоби, методи, етапи, способи організації освітньої діяльності) і особистісні (поведінка, діяльність, спілкування, особистісні якості суб'єктів освітнього процесу, психологічна основа освітнього процесу).

Отже, педагогічні умови – це комплекс спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини освітнього процесу й особистісні параметри всіх його учасників. Так, серед педагогічних умов, що сприяють формуванню цінностей здорового способу життя у можна віднести:

- формування знань в галузі збереження та зміцнення здоров'я;
- забезпечення матеріально-просторового середовища для організації виховної та оздоровчої діяльності;
- наявність системи діагностики й об'єктивного контролю за здоров'ям тих, хто навчається, розробленою за вимогами санітарних норм і правил державного освітнього стандарту;
- наявність емоційно-позитивної установки на формування потреби в здоровому способі життя учнів та вчителів;
- наявність єдиних педагогічних вимог в системі «учень – педагог – батьки» щодо організації здорового способу життя;

Таким чином, здоров'язберігаюче освітнє середовище це – цілеспрямована система умов навчальної діяльності, що не шкодить здоров'ю; застосування активних форм і методів навчання, спрямованих на збереження й зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу; наявність комфортної психологічної атмосфери під час навчальних занять; обізнаність учителів і учнів про способи збереження здоров'я і дотримання ними здоров'язберігаючої поведінки; вироблення ціннісного ставлення до свого здоров'я.

Список використаних джерел

1. Астахова О.А., Тихоплав С.М. Динамічні паузи як один із ефективних методів забезпечення оптимізації рухової активності школяра // Методичні орієнтири. – 2011 лютий. – № 2. – с. 5–11.
2. Гаращенко Л.В. Педагогічні умови застосування здоров'язбережувальних методик виховання в дошкільному закладі / Л. В. Гаращенко / / Збірник наукових праць. – 2010. – 4. – С. 27–34.
3. Грицюк С. Особливості позакласної роботи з молодшими школярами, спрямованої на їх фізичний розвиток // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – 2015. – №2 (15). – с. 208–212.
4. Єрмакова Т.С. Формування здорового способу життя школярів через призму фізичного виховання поза межами школи (історичний аспект)// проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 6. – с. 50–57.
5. Желєва О.І. Формування навичок здорового способу життя: метод. посіб. – Золотоноша, 2014. – 147 с.
6. Здорова школа: рухова активність: навч. посіб. / Олена Шиян, Наталія Сороколіт, Ірина Турчик. – Л: ЛДУФК, 2013. – 84 с.
7. Здоров'я дитини – національна проблема // Початкова школа. – 2006. – № 9. – с. 29.

Стрілець А.М., старший вчитель, вчитель вищої категорії, вчитель початкових класів Ніжинської гімназії № 14

РОЗВИТОК ЛАТЕРАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ В ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасна школа ставить перед собою завдання щодо розвитку творчої особистості. Творча особистість – це учень, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового, оригінального. Поняття латерального (Lateral thinking (англ.) - нестандартне, нешаблонне) мислення ввів психолог Едвард де Боно. Латеральне мислення – це специфічний процес обробки інформації, спрямований на зміну існуючої стереотипної моделі сприйняття навколишньої дійсності, створення нових альтернативних підходів до розв'язання певної проблеми [2, с.7]. Синонімами до даного терміна є ефективне, продуктивне, нестандартне та нелінійне мислення. Латеральне мислення – важлива складова творчого мислення [3, с.1], яку необхідно розвивати в молодшому шкільному віці. Адже цей вік є одним із найважливіших життєвих етапів у формуванні особистості, оскільки саме на даному етапі здійснюється усвідомлене пізнання світу, відбувається подальший розвиток особистісних якостей не тільки в інтелектуальній, а й в емоційній, вольовій сферах, спілкуванні з дорослими та однолітками. Дана педагогічна та психологічна проблема висвітлюється у працях В.Андрєєва, Л.Виготського, І.Барташнікової, І.Вікєнтєва, С.Модестова, Н.Варакси.

Актуальність проблеми полягає в тому, що при сучасних темпах розвитку економіки й суспільства успішна самореалізація особистості залежить від наявності у неї сукупності таких якостей, як творча активність, уміння самостійно мислити та швидко знаходити ефективні рішення різних проблем, застосовуючи при цьому нешаблонне та нестандартне мислення.

Тривале та систематичне застосування методів латерального розвитку формує у молодших школярів якості мислення, які психологи оцінюють як творчі: гнучкість, широкий діапазон, системність, оригінальність. [3, с.17]

Принципи латерального мислення

1.	**Незалежність думок**	незалежність виявляється у відсутності кумирів та авторитетів, чиї слова сприймаються як аксіома
2.	**Самоаналіз**	уміння аналізувати себе, керуючись власними емоціями
3.	**Право на помилку**	людина, яка мислить, має бачити власні помилки й недоліки інших людей, адже не помиляється лише той, хто нічого не робить; немає необхідності у правильності кожного кроку, важливий результат
4.	**«Об'ємність» думок**	це вміння бачити проблему в комплексі
5.	**Відкритість світу, людям, новому**	бажання і вміння змінити себе

Методи розвитку латерального мислення згідно концепції Едварда де Боно

«Презентація речі». Школярі сидять колом. Із рук у руки передають якийсь предмет, наприклад, лист паперу. Учень, який його отримує, демонструє іншим, називаючи цей лист таким словом, яку асоціацію він у нього викликає. Назва може бути різноманітною: скатертина, книга, аеродром тощо. До того ж учень може робити з листом будь-що: згинати або згортати в трубочку, демонструючи відповідну асоціацію. Надалі для презентації можна використовувати більш складні предмети.

«PMI (з англ. «plus-minus-interesting» – «плюс-мінус-цікаво»)». Проблема розглядається з трьох точок зору – позитивної, негативної та цікавої. На аналіз позитивних, негативних та цікавих моментів приділяється приблизно однакова кількість часу.

«Вільне письмо». Необхідно завести будильник на певний час (5 хвилин) і впродовж цього часу писати те, що «в голову прийде». Важливо не обмежувати дитину в думках, вказавши, що не потрібно стежити за орфографією, розділовими знаками тощо, а просто вільно записувати думки. Якщо відчувається дискомфорт, то обміркувати його причини й написати про це. Педагог не повинен аналізувати написане без дозволу школяра.

«Фотокреатив». Школярам пропонують цікаві сюжетні фото та ставлять до них конкретні запитання, на які потрібно дати відповідь.

«Шість капелюхів мислення». Використовується для розгляду проблеми з шести різних точок зору. Учасники дискусії мислять по-різному, подумки вдягнувши кожен із шести капелюхів: білий – аналітичне мислення, червоний – емоційне, чорний – критичне, жовтий – оптимістичне, зелений – творче та синій – рефлексія мислення, підсумок.

Усі вищезазначені методи розширюють сферу сприйняття дитиною проблемної ситуації, сприяють відходу від старих стереотипних поглядів та формуванню вмінь і навичок генерування нових підходів, таким чином розвиваючи вміння та навички латерального мислення. Латеральне мислення, у свою чергу, сприяє вдосконаленню всього процесу творчого мислення [3, с. 45], що підвищує загальний творчий потенціал молодших школярів. Проте наведені методи – це лише мінімальна частина з усіх, що пропонує Едвард де Боно.

Список використаних джерел

1. Эдвард де Боно. Нестандартное мышление / Эдвард де Боно. – Минск ООО «Попурри», 2000. – 224 с. – (Серия «Живи с умом»).

2. Новікова О. В. Проблема розвитку творчого мислення в системі Едварда де Боно [Електронний ресурс] / О. В. Новікова. – Режим доступу: http://www.disser.com.ua/content/350926.html#download.

3. Пивоварова О. В. Латеральне мислення і методи його розвитку/ О. В. Пивоварова // Соціальна психологія: український науковий журнал. –2007. – № 1 (21).

4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручн. / О. Я. Савченко.– К.: Грамота, 2012. – 504 с.

5. Яке нове мислення придумав Едвард де Боно? Життя на 5+[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://women.webfermer.org.ua/psyhologija/jake-nove-myslennja-prydumav-edvard-de-bono-zhyttja-na-5-.php.

Ткаченко Т.С., учитель початкових класів Ніжинської гімназії №14

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЯВИЩ ПРИРОДИ

Проблеми взаємовідносин людини та природи мають сьогодні глобальні масштаби та потребують від людства глибоких соціально-економічних змін, передбачаючих відмову від споживацького ставлення до ресурсів, переосмислення існуючих поглядів на природу, перебудову системи цінностей. Таким чином, важко переоцінити необхідність виховання покоління, здатного позитивно та екологічно грамотно взаємодіяти з природою, керуючись розумним та гуманним ставленням до неї.

Ці об'єктивні потреби часу відображені в новому «Державному стандарті початкової загальної освіти» та в «Рекомендаціях учителям початкових класів щодо організації навчально-виховного процесу та реалізації нових навчальних програм згідно з Державними стандартами у 2018 н.р.». У новій редакції Державного стандарту початкової загальної освіти знайшли своє відображення ті зміни, які відбулись за останнє десятиріччя: посилено практичну складову; більш чітко визначено вимоги до оцінювання результатів навчання завдяки їх структуруванню на предметні компетентності; внесено вимоги до формування предметних і міжпредметних ключових компетентностей.

Предметна природознавча компетентність – особистісне утворення, що характеризує здатність учня розв'язувати доступні соціально і особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов'язані з реальними об'єктами природи у сфері відносин «людина-природа».

Таким чином, аналіз наукової літератури з проблеми та практичного досвіду творчо працюючих вчителів початкових класів довів, що формування природничої компетентності школярів молодших класів на уроках природознавства відбувається більш успішно, якщо забезпечити такі педагогічні умови:

- проблемне навчання, що активізує пізнавальні інтереси молодших школярів;
- навчальні ігри еколого-естетичної спрямованості;
- інтегровані уроки, що сприяють формуванню предметних і міжпредметних ключових компетентностей.

Теорія проблемного навчання проголошує тезу про необхідність стимуляції творчої діяльності учня та надання йому допомоги у процесі дослідної діяльності та визначає засоби реалізації через формування та викладення учбового матеріалу спеціальним чином. Основу теорії складає ідея використання творчої діяльності учня шляхом постановки проблемно сформульованих завдань та активізації, за рахунок цього, її пізнавального інтересу та усієї пізнавальної діяльності.

Алгоритм проблемного навчання представляється як послідовність процедур, що включають: постановку вчителем навчально-проблемного завдання, створення для учнів проблемної ситуації; усвідомлення, прийняття та вирішення проблеми, в

процесі якого вони опановують узагальненими засобами придбання нових знань; застосування даних засобів для вирішення конкретних систем завдань.

Навчальний процес у початкових класах активізується за рахунок більшого інтересу з боку учнів – проблемне навчання перетворюється в удосконалення методики викладання та структури навчального матеріалу. Головною метою може стати творчий розвиток учнів, тоді педагог використовує у більшій мірі проблемні ситуації, що не мають однозначної відповіді, заохочує творче начало в учнях, віддає їм творчу ініціативу – проблемне навчання перетворюється у інший вид навчання. А.В. Хуторский виділяє такий підхід як концепцію евристичного навчання [6].

У початкових класах проблемне навчання може бути близьке і до розвиваючого навчання, якщо його задачею ставиться розвиток інтелекту учнів – за рахунок збільшення самостійності учнів при розв'язанні проблемних ситуацій формується активна пізнавальна діяльність, досягається свобода та органічність використання засобів розумових дій.

У теорії всі ці цілі признаються у проблемному навчанні, але на практиці педагог самостійно вибудовує ту чи іншу ієрархію при структуруванні навчального матеріалу, розробці методики та реалізації навчального процесу. Робота за всіма напрямами формування природознавчої компетенції молодших школярів вдало поєднуються у грі. Це визначається можливостями гри в розвитку емоційної й пізнавальної сфер дитини. Таким чином гра сприяє розвитку в молодших школярів уміння розрізняти зовнішні виразні властивості природи.

Список використаної літератури

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн.

2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади К.: Либідь, 2003. 344 с.

2.Бриль Г.К. Еколого-естетичне виховання молодших школярів у процесі ігрової діяльності *Наука і освіта.* 2011. №2. С. 121-123.

3.Державний стандарт початкової загальної освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 №462.

4.Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій автор-укладач Н.П. Наволокова. Х.: Основа, 2009. 176 с.

5.Рекомендації вчителям початкових класів щодо організації навчально-виховного процесу та реалізації нових навчальних програм згідно Державних стандартів у 2012/2013 н.р.- К., 2012- с. 12-19.

6.Хуторской А.В. Педагогическая инноватика: [учебное пособие для студентов высших учебных заведений] М.: Издательский центр "Академия", 2008. – 256 с.

Тонконог І.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу Київського національного торговельно-економічного університету

Ювковецька Ю.О., кандидат філософських наук**,** доцент кафедри іноземної філології та перекладу Київського національного торговельно-економічного університету

Kyiv National University of Trade and Economics

THE NEED FOR INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS

As time passes, the latest technologies are making their way into our lives. Today, it is very important to follow modern technologies and be able to master them in order to be a qualified employee. The education system is also changing approaches to learning and

attracting new technologies. The goal of these technologies is to develop each child as a unique personality and help them find their true purpose, find an approach to everyone.

In accordance with the requirements of time and changes in the education system, approaches are also changing to improve your skills. Tasks of the professional development system the goals today are no longer just about expanding and deepening methodological knowledge of the specialty. Teachers must master effective modern technologies and techniques for organizing the pedagogical process [1].

A modern lesson requires an optimal combination from the teacher individual, pair, group and collective forms of organization of educational activities student activities [2, p. 231-232].

A significant number of major methodological innovations are associated with the use of interactive teaching methods [3, p. 76].

Today in the elementary school implemented many innovative technologies, among which are the following groups: technologies of learner-centered education and training; traditional pedagogical technology the basis for the revitalization and intensification of activity of students; pedagogical technology improving the effectiveness of management and training process; pedagogical technologies on the basis of educational improvement and the engineering material. Let's describe some of the technologies during the introduction of which in the educational process of primary school is effective a person-oriented approach is implemented. It is their use, in my opinion they are optimal for successful training, comprehensive education and harmonious development of the younger student's personality [4, p. 231].

Innovation as a principle of pedagogy provides conditions for development the individual, the exercise of his or her right to an individual creative contribution, to personal initiative, freedom of self-development and achievement of their own and public goals [5].

Innovative pedagogical technologies can be classified in a certain way:

- **structural and logical technologies:** step-by-step organization of the training system, what provides a logical sequence of forming and solving didactic tasks based on the selection of their content, forms, methods and means of training at each level step-by-step diagnostics of the results;
- **integration technologies:** didactic systems that provide integration of cross-subject knowledge and skills, various types of activities on the at the level of integrated courses, training topics, lessons, and training days;
- **game technologies:** didactic systems for using a variety of games, during which the ability to perform tasks is formed based on a compromise choice;
- **training technologies:** a system of activities for working out specific tasks algorithms for performing typical practical tasks;
- **information and computer technologies:** these are technologies that implement didactic systems of computer training based on the dialogue;
- **dialog technologies:** a set of forms and methods of learning based on interactive thinking in interacting didactic systems of the subject-subject level: (student-teacher, student-author, teacher-author, etc.) [6, p. 45- 46].

Variety and abundance of modern innovative teaching methods technology requires teachers to pay close attention and prepare them accordingly selection and implementation in the educational process of primary schools. Innovative activity assumes that the teacher has the highest degree of education pedagogical creativity, since the essence of such activities involves updating educational process, making progressive changes in the traditional system of education and education [7, p. 34-35].

One of the most important strategic tasks for the current stage of modernization of higher education in Ukraine is to ensure the quality of training specialists at the level of

international standards. The solution of this problem is possible if pedagogical methods are changed and innovative learning technologies are introduced [8, p. 22].

Summing up, a new approach to learning using innovative technologies will help modernize education, unite the student team and contribute to the individual and unique development of each child, and in the future become the foundation for choosing a child's future profession through self-realization from primary school.

Список використаних джерел:

1. О. М. Ворожейкіна «100 цікавих ідей до проведення уроку» (2010 рік, ТОВ «Видавнича група «Основа», 2011 рік).
2. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи //Тема. - 2004. -- № 3/4. - С. 229-232.
3. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. – Харків: Видавнича група «Основа», 2003. 162 с.
4. Дичковская И.М. Инновационныепедагогическиетехнологии. – К.,2004. 432 с.
5. Електронний ресурс:http://mybclass.at.ua/load/statti/vikoristannja_innovacijnikh_tekhnologij_na_urokakh_v_pochatkovij_shkoli/3-1-0-3
6. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку. // Початковашкола. 2007 -- №7. 434 с.
7. Бєлкіна О.В.Критичне мислення вчителя як передумова його розвитку в учнів // Формування гуманістичного світогляду вчителя :Уманський держ. педагог. ун-т. ім.. П.Тичини.-К.: Наук. світ, 2001.-С.80-84.
8. Єльникова О.В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій // Імідж сучасного педагога. - 2001. - № 3-4 (14-15). - С. 71-74; Освітні технології: Навч.-метод, посібн. / О. М. Пехота, А.З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. — К.: А.С.К, 2004. — С.149

Тракун М.М., викладач німецької мови Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ПРОФЕСІОГРАМА ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Виклики сьогодення зумовили реформування освіти в Україні, яке впродовж чотирьох років реалізується у форматі концепції «Нової української школи», накопичуючи європейський педагогічний досвід, змінений і адаптований відповідно до потреб сучасного учня. Школярі ХХІ століття є основою нового суспільства так званої третьої хвилі. Соціум зараз потребує інших підходів до навчання, реалізованих нині через базові освітні стратегії, які закладено в компетентнісно зорієнтованій концепції НУШ.

«За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями», – зазначено в концепції Нової української школи [3].

Україна має досить потужний науковий потенціал та оригінальні традиції підготовки вчительських кадрів. Теоретичні й методичні основи підготовки вчителя початкової школи вивчали такі вітчизняні вчені, як Н.Бібік, В.Бондар, О.Матвієнко,

О.Савченко, Л.Хомич та інші. Серед дослідників підготовки вчителя іноземних мов у закладах загальної середньої освіти можна назвати Н.Бориско, О.Вишневського, О.Волошину, Р.Мартинову, С.Ніколаєву, Т.Полонську тощо.

Поставлені перед сучасною школою завдання зумовлюють необхідність модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців, які працюватимуть в оновленій початковій школі, зокрема й учителів іноземних мов. Для втілення в життя таких підходів потрібен новий учитель, здатний до змін, постійного навчання, креативу, саморозвитку та самовдосконалення. Також доречно говорити про нову роль учителя – коуча, модератора, тьютора в індивідуальній освітній траєкторії здобувача освіти[2].

Із розвитком сучасних міжнародних інтеграційних процесів стає ще більш актуальнішим компетентнісний підхід в іншомовній освіті, основною спрямованістю якого є оволодіння учнями навичками й уміннями, що дозволить їм самостійно визначати цілі, приймати рішення та діяти в звичних та нестандартних ситуаціях.

Концепція Нової української школи виокремлює дев'ять компонентів формули НУШ, зі змістом яких має бути ознайомлений сучасний учитель: 1) ключові компетентності для життя; 2) педагогіка партнерства; 3) умотивований учитель; 4) орієнтація на учня; 5) виховання на цінностях; 6) нова структура школи; 7) автономія школи і якість освіти; 8) справедливее фінансування і рівний доступ; 9) сучасне освітнє середовище [3,с.8-9].

Професіограма сучасного учителя іноземної мови у форматі НУШ окреслюється такими параметрами:

- орієнтація в базових поняттях НУШ під час викладання навчального предмета (наскрізні лінії, ключові компетентності, ставлення);
- оперування поняттями, що репрезентують і сучасні тенденції освіти загалом, і актуальні методики й технології у викладанні предмета зокрема;
- уміння змоделювати урок, що передбачає реалізацію наскрізних змістових ліній і ключових компетентностей, використання ІКТ, інноваційність, дитиноцентризм;
- поєднання сучасного європейського і національного педагогічного досвідів;
- компетентнісна самозорієнтованість;
- високий рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями;
- здатність до інтеграції, оскільки інтеграція в освіті – це організація процесу пізнання, за якою учні зможуть використовувати компетентності, сформовані в школі, в реальних життєвих ситуаціях;
- здатність до змін, професійна гнучкість, уміння вчитися впродовж життя;
- креативність та інноваційність професійної діяльності.

Отже, професійна діяльність учителя є сьогодні одним із ціле визначальних орієнтирів, які сприяють виявленню творчої активності учня і розвитку його як цілісної особистості, що житиме і працюватиме в умовах відритого європейського простору.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Оновлення освіти: фокус на ранній вік / І.Бех, В.Вербицький// Освіта. – 2017. – №50-51. – С.5

2. Захарчук Т. Інноваційні технології навчання в сучасній школі / Т.Захарчук // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. – 2016. – № 4. – URL: social-science.com.ua/article/263

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи: МОН України, Київ, 2016

Турчин Т.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПРИНЦИП ХУДОЖНЬОЇ АСОЦІАТИВНОСТІ

Педагоги минулого століття висловлювали пропозиції про необхідність застосування інтегрованого підходу до викладання шкільних дисциплін, доводячи це тим, що такій підхід полегшить дитині засвоєння різноманітних фактів. В наш час вчені і учителі наполегливо акцентують увагу на взаємодії шкільних дисциплін. І саме предмети естетичного циклу мають найбільший вплив на розвиток духовної сфери дитини.

Поліхудожній розвиток передбачає формування здібностей переносити художній потенціал в реальне життя, розширювати контактність, діалогічність людини з навколишнім середовищем, що в свою чергу наблизить учителів до вирішення однієї з головних завдань педагогіки – гуманітарного синтезу природної і художньої культури людини. Поліхудожнє виховання школярів допоможе їм краще зрозуміти джерела різних видів мистецтва, розкрити художні закономірності, які б залишились нерозпізнаними за умови спостереження кожного мистецтва ізольовано один від одного, визначати аналогії між ними, орієнтуватися в стилях, жанрах, направленнях культури. Основу даного виду діяльності складає інтегрована взаємодія різних видів мистецтв з внутрішнім зв'язком між словом, звуком, кольором, рухом тощо. Сутність поліхудожнього напрямку полягає в тому, щоб дати кожній дитині можливість сприймати світ в художніх образах, тому учень з самого початку "поліхудожній", "полімодальний", він бачить, чує, відчуває одночасно. Тобто він схильний сприймати і діяти в різних видах мистецтва. Тому важливо учителю рівноцінно розвивати у дітей природні здібності.

Поліхудожнє виховання передбачає залучення учнів до різних видів мистецтва, завдяки чому у них формується цілісність сприймання світу, потреби до спілкування з різними видами мистецтва на основі розширення їх мистецької компетентності, художньо – сенсорного досвіду осягнення одного виду мистецтва в інтеграції з іншими, активізується уява, емоції, мислення.

До числа найважливіших завдань поліхудожнього підходу відносяться виховання духовної і моральної особистості, яка здатна інтегрувати в собі позитивний досвід людства із різних галузей культури: науки, освіти, мистецтва. Поліхудожнє виховання відкриває нові можливості виховання особистості дитини, її соціокультурної орієнтації, сприяє моральному вихованню, творчому розвитку, полегшить їй засвоєння різнорідних фактів. Поліхудожній підхід у навчанні провокує школярів на спілкування, розвиває намагання осмислити, зрозуміти кожне завдання, порівняти його з роботами одноліткв, проаналізувати творчі роботи однокласників. Предмети естетичного циклу мають великий вплив на духовну сферу дитини. На сьогодні постійне звернення до одного якогось різновиду мистецтва, навчання дітей можуть призвести до втрати цілісності художнього, а відтак і до зниження навантаження емоційно – образної сфери. Поліхудожній розвиток передбачає формування здатності переносити художній потенціал в реальне життя, розширювати діалогічність людини з навколишнім середовищем.

Через переживання художніх образів мистецтво допомагає школярам знайти свою справжність. Тому так важливо формувати особливе ставлення людини до творів мистецтва, що має супроводжуватися перетворенням його ідей в осмисленні учнями у життєво важливі для них сценарії буття. У цьому процесі стосунки між художнім твором і дитиною, яка сприймає завжди суб'єктивно значущі, тому що мистецтво спрямоване на особистісні переживання, розум та почуття людини.

Поліхудожнє виховання не тільки здатне змінювати якісні параметри змісту цілого, але й стимулює появу нового знання, яке не завжди забезпечується відокремленим засвоєнням цих елементів. Тому на відміну від монопредметного викладання мистецтва, поліхудожнє виховання більш дієво формує духовно – світоглядну та емоційно – естетичну наповненість завдяки інтегративним технологіям, які здатні кількісно збільшувати та якісно збагачувати діапазон порівнянь, аналогій, стимулювати виникнення більш широких художньо – естетичних узагальнень. Синтез мистецтв детермінує перебудову процесу навчання, організаційних засад педагогічної взаємодії учителя та учнів, систему засобів виховання. Тобто, змістова інтеграція стимулює процесуально – виховну інтеграцію [1, с. 17].

Лише на основі справжньої співзвучності поетичних, музичних, живописних образів можна проводити між ними паралелі. І тільки за такої умови образотворче мистецтво, музика і література доповнять одно одне, допоможуть учителю навчити дітей правильно оцінювати художні твори.

У зв'язку із загостренням проблем виховання цілісної особистості зростає вагомість театрального мистецтва в системі засобів художнього виховання. Важливо підкреслити значення поліхудожнього розвитку школяра як складової його національної культури. В сучасному суспільстві національну культуру не можна ототожнювати із народною культурою, тому що вона твориться вже не тільки в стихії народного життя, а також талановитими майстрами і діячами культури.

Отже, принцип художньої асоціативності означає, що спеціальне музичне виховання має відбуватись не ізольовано від інших мистецтв, а в контексті полі художнього розвитку дитини. Зазначений принцип характерний, його застосування необхідне в контексті національного спрямування музичного навчання. Принцип художньої асоціативності має пройняти собою методику викладання музики.

Список використаних джерел:

1. Масол Л. Виховний потенціал інтегрованих курсів // Дирекор школи. 2005. №4. – С.17 – 19.

2. Миропольська Н., Ничкало С., Рагозіна В., Хлєбникова Л., Шахрай В. Уроки художньо – естетичного циклу в школі: навчання і виховання: Навчальний посібник. Тернопіль: Богдан. 2006. 240 с.

Федорченко А.І., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПОНЯТТЯ «МАТЕМАТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ» В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ НУШ

Згідно з концепцією «Нова Українська Школа», розробленою в Україні, однією з ключових компетентностей учнів є математична компетентність. Математична компетентність у документі постає як виявлення простих математичних залежностей у навколишньому світі моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини [3].

У межах будь-якої освітньої концепції, тим більше в межах компетентнісного підходу до освіти, одним з основних залишається питання про адекватність образу математики в свідомості учнів. З адекватністю образу математики в загальній освіті весь час виникають проблеми. У зв'язку з цим можна виділити три граничні редукції: розуміння математики як набору рецептів, алгоритмів і методів, що застосовуються в побуті та інших науках; розуміння математики як стрункої, логічно несуперечливої, самодостатньої системи знань, що складається з аксіом, визначень, теорем, прикладів і доказових міркувань; і, нарешті, розуміння математики лише як матеріалу і інструменту для розвитку мислення. Цими трьома крайнощами визначаються акценти в математичній освіті в різних освітніх підходах [1, с. 33].

У результаті вивчення психолого-педагогічної літератури нами було виявлено, що у вітчизняній теорії і практиці немає єдиного погляду на визначення поняття «математична компетентність», відсутній єдиний дослідницький підхід до складу структурних компонентів математичної компетентності, не визначені методи і фактори, що сприяють формуванню математичної компетентності учнів початкової школи за допомогою різних методичних інновацій.

Б.Гнеденко [там само] у визначенні математичної компетентності, по суті, описує результат математичної підготовки, мета якої полягає у формуванні вмінь бачити, усвідомлювати і оцінювати різні проблеми, конструктивно вирішувати їх відповідно до своїх ціннісних орієнтирів, розглядати будь-які труднощі як стимул до подальшого розвитку.

Л.Кудрявцев [там само] стверджує, що математична компетентність являє собою інтегративну особистісну якість, яка ґрунтується на сукупності фундаментальних математичних знань, практичних умінь і навичок.

У працях Н.Ходирєвої математична компетентність являє собою системну властивість особистості суб'єкта, що характеризує його глибоку обізнаність в предметній галузі знань, особистісний досвід, націлений на перспективність в роботі, відкритість до динамічного збагачення, здатність досягати значних результатів і якості в математичній діяльності [там само] .

Спроба змістовно розкрити поняття математичної компетентності школярів здійснена російським професором М.Шабуніним та ін. На його думку, цей феномен складається з наступних трьох видів компетентності: практична математична компетентність; соціально-особистісна компетентність; загальнокультурна компетентність [1, с. 39]. Практична математична компетентність передбачає конкретні навички та вміння. У загальнокультурну компетентність входить розуміння походження математики і відношення (зв'язок, вплив) математики до різних галузей людського життя.

Найбільш неоднорідно охарактеризований компонент математичної компетентності - соціально-особистісний, однак можна об'єднати всі характеристики в 5 груп:

1) володіння характерним стилем мислення (абстрактність, доказовість, строгість);

2) здатність до комунікації: загальні здібності до аргументації (здатність ясно і грамотно висловлювати свої думки, логічно обгрунтовувати судження, висувати гіпотези і розуміти необхідність їх перевірки) і здатність до наукової комунікації (до

математичного доказу, використання словесних, символічних, графічних мов математики для ілюстрації, інтерпретації, аргументації);

3) здатність застосовувати модельні засоби математики для вирішення завдань, що виникають в навколишньому світі;

4) здатність до самостійного здійснення діяльності (алгоритмічної і евристичної), яка передбачає вміння проектувати, здійснювати діяльність, перевіряти і оцінювати її результати, в тому числі співвідносячи їх з поставленими цілями і особистим життєвим досвідом;

5) здатність до створення особистого інформаційного ресурсу, яка передбачає вміння шукати, відбирати, аналізувати, систематизувати і класифікувати інформацію, самостійно складати бази даних, інтегрувати нову інформацію в особистий досвід [там само, с. 40].

Узагальнюючи розглянуті визначення «математична компетентність», під математичною компетентністю учня початкової школи в нашому дослідженні ми будемо розуміти цілісне утворення особистості, що відбиває здатність використовувати свої математичні знання для вирішення різного роду практичних і теоретичних проблем і завдань.

Список використаних джерел:

1. Аронов А.М., Знаменская О.В. О понятии «математическая компетентность». *Вестник Московского Ун-та. Сер. Педагогическое образование*. 2010. № 4. С. 31-43.

2. Матяш, О. І. Проблема визначення критеріїв та показників математичних компетентностей набутих учнями у процесі навчання геометрії. Фізико-математична освіта : науковий журнал / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Фізико-математичний факультет. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. Вип. 2 (20). С. 89–93.

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: http://mon.gov.ua › app › media ›. (дата звернення 24. 09. 2020).

Філоненко О.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Однією з тенденцій розвитку сучасної освіти є її спрямованість на особистість людини. Така орієнтація виявляється у тому, що для сучасної школи стає важливим не лише знання, вміння та навички, які повинен отримати учень, а й розкриття його особистісного потенціалу, створення ситуацій вибору та успіху, що дозволяють учневі знайти свій шлях навчання та розвитку. Врахувати індивідуальні особливості розвитку особистості у процесі оволодіння знаннями, вміннями та навичками в умовах масової школи можливо шляхом здійснення диференційованого навчання.

Здійснення диференційованого навчання в особистісно-орієнтованому середовищі сприяє вивченню індивідуальних особливостей і навчальних можливостей молодших школярів; визначенню критеріїв розподілу учнів на групи; вмінню навчати учнів при індивідуальному керівництві; вмінню аналізувати їхню роботу, помічаючи зрушення і труднощі; перспективному плануванню діяльності учнів (індивідуальне та групове) направлене на керівництво навчальним процесом;

вмінню замінити малоефективні прийоми диференціації керівництва навчанням більш раціональними [3].

Науковці визначають різні критерії формування груп, зокрема:

1. Показник ставленням до предмета – учень може бути в одному предметі більш зацікавлений, в іншому менш заінтересований, відповідно це позначається на мотивації виконання завдань та можливості їх виконання.

2. Критерій научуваності – цей показник вміщує такі особливості як здатність до учіння, переважання певних типів мислення, розвиток логічного мислення, абстрактного тощо.

3. Критерій предметних знань та вмінь – цей показник свідчить про набутий попередньо досвід, сформованість понятійного апарату, наявність або відсутність базового розуміння предмету.

4. Показник комунікативних умінь і навичок – здатність формувати та висловлювати власну думку тощо.

5. Розвиток рефлексивної культури – уміння надавати зворотній зв'язок, висловлювати відчуття та побажання [1].

Організація диференціації на уроці також включає різні форми, серед яких виділяють:

- фронтальну диференціацію – клас виконує загальне завдання, а вчитель диференційовано навчає різнорівневі групи;

- групову диференціацію – клас поділений на групи, кожна група виконує частину загального завдання;

- внутрішньогрупову диференціацію – у кожній групі учнів поділяють за індивідуально-психологічними особливостями або за рівнем підготовки;

- персональну диференціацію – учні виконують індивідуальні завдання за допомогою вчителя або без його допомоги [4].

Організація диференційованого навчання полягає не лише в поділі на групи чи рівні та обранні відповідної форми навчання, але також в конструюванні та підборі відповідних завдань – диференційованих завдань. Диференціація завдань може бути за ступенями складності, самостійністю або за обсягом.

Диференціація за ступенем складності передбачає застосування завдань, які потребують узагальнення та висновків різної глибини; розраховані на різні рівні навчальної діяльності дітей; спрямовані на виконання роботи репродуктивного і творчого характеру.

Диференціація за ступенем самостійності передбачає використання завдань однакової складності, але з наданням різної міри допомоги кожній групі учнів [2].

Диференціація за обсягом передбачає завдання однакового змісту, але диференціюється його обсяг або час виконання. Перед тим як диференціювати завдання за обсягом, вчитель має переконатись в готовності учнів до виконання завдання, в наявності необхідних базових знань. Важливим аспектом при формуванні диференційованих завдань також є надання вибору. Тобто, діти самі обирають рівень складності завдань. Очевидно, учні не завжди можуть самостійно обрати саме свій рівень, але поступово вони навчаються обирати посильні завдання, прагнуть обирати завдання вищого рівня [1].

Аналізуючи дидактичні основи організації диференційованого навчання, варто зосередитись на готовності та кваліфікованості педагога до запровадження відповідного навчання. Вчителеві важливо подавати завдання таким чином, щоб не обезцінювати певну групу учнів, не вказувати хто слабший, а хто сильніший. Вибір завдання зменшує ймовірність виникнення певних установок учнів, щодо можливостей навчання.

Список використаних джерел:

1. Васьківська Г. Теоретико-методичні засади диференціації навчання в сучасній школі. *Рідна школа*. №6 (червень), 2011. С. 15-20.
2. Каськевич Т. І. Використання технології диференційованого навчання на уроках у початкових класах. URL: http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/45-p-yatnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/281-vikoristannya-tekhnologiji-diferentsijovanogo-navchannya-na-urokakh-u-pochatkovikh-klasakh
3. Кузьменко Н. Особистісно орієнтований підхід в сучасному навчально-виховному процесі ВНЗ / Н. Кузьменко. *Педагогіка. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Вип. 4. 2016. С. 11-21.
4. Назаренко Н. Б. Групова форма роботи на уроці. *Збірник наукових праць*. Харків, 2010. Вип. 37. С. 153-157.

Хаїнковська І.О., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Гордієнко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ЗАСВОЄННЯ АРИФМЕТИЧНИХ ЗАДАЧ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

В останні роки в нашій країні спостерігається значна потреба у математичній освіті школярів, як в нормі так і з порушеннями психофізичного розвитку. На уроках математики учні отримують знання про числа та лічильні операції, опановують необхідні обчислювальні вміння, розв’язують арифметичні задачі – навчаючись логічно мислити. Саме арифметична задача є важливим засобом розвитку в дітей математичних знань, умінь та навичок. Однак більшість з них зустрічаються зі значними труднощами при розв’язуванні арифметичних задач. Ці труднощі різні і значною мірою залежать від особливостей їх загального психічного розвитку.

Дослідження дітей із затримкою психічного розвитку показали, що вони не оволодівають багатьма вміннями і навичками при розв’язуванні арифметичних задач відповідно до норми. Т.В.Сак вказує, що труднощі в учнів з ЗПР певною мірою обумовлені особливостями розвитку у них таких мисленнєвих операцій, як аналіз та синтез. Дані операції у цих дітей досить тривалий час носять односторонній характер. Операція синтезу, у них є звуженою і фрагментарною. Це призводить до неспроможності школярів з ЗПР виділяти всі необхідні елементи, властивості об'єктів та встановлювати зв'язки між ними [5].

У дітей з вадами зору виявлено низький рівень засвоєння математичних понять, розумових дій, операцій і форм мислення які забезпечують процес розв’язування арифметичних задач [6]. Т.П. Назарова зауважує що, часто діти з порушенням зору не можуть зрозуміти всю умову арифметичної задачі в наслідок чого виконують дії, що не відповідають її змісту. Сліпа дитина в молодшому віці, засвоюючи знання про навколишнє, спирається на недостатньо досконалі сенсорні здібності. А у старшому на різних стадіях розвитку конкретних уявлень і формальних операцій компенсує недолік сенсорних можливостей, опираючись на інтегративні процеси пізнавальної діяльності та засвоює арифметичні задачі у пізніший термін [6].

Особливі труднощі при розв’язуванні арифметичних задач виявлено у дітей зі зниженим слухом та глухих. Ц це пов'язано з недостатнім розумінням ними слів

"більше на", "менше на", "вище", "нижче", "стільки ж", недостатнім розвитком у цієї категорії дітей наочно-образного та словеснологічного мислення. С.В. Кульбіда зауважує, що у даної категорії учнів спостерігаються труднощі при розумінні тексту задач, у записі схеми, виконанні рисунків відповідно до змісту задач, а також в процесі розв'язування їх.

До недавнього часу вважалося, що діти з порушенням мовленнєвого розвитку (далі ПМР), які мають збережений інтелект і нормально розвинуті біологічний слух і зір, не відчувають серйозних труднощів у навчанні.

Відзначають також важливу участь оперативної пам'яті в процесі виконання обчислювальних операцій. Н.С. Гаврилова доводить, що в учнів з ПМР рівень засвоєння математичного матеріалу залежить від рівня розвитку у них процесів і функцій пізнавальної діяльності і не завжди співпадає з рівнем недорозвитку мовлення. Аналіз якості виконання учнями з ПМР завдань на дослідження процесів та функцій гнозису та праксису показали, що окремі із них сформовані у логопатів недостатньо. Що обумовлює виникнення у них труднощів у засвоєнні навчального матеріалу з математики. Результати проведених досліджень показали, що у всіх учнів з ПМР виникали помилки вербального характеру, обумовлені недорозвитком у них сенсо-моторної функції мовлення: вони недостатньо розуміють слова, подібні за звучанням, які позначають компоненти арифметичних дій (від'ємник – від'ємне, ділене - дільник), і тому не завжди вірно вживають їх; довший час нечітко сприймають та розрізняють назви чисел та величин, подібних за звучанням («сім» – «вісім», «метр» – «міліметр»), а тому взаємозаміняють їх між собою; недостатньо звертають увагу на опорні слова, що визначають алгоритм розв'язання задач («більше на …», «більше в …», «збільшити …», «зменшити …»), оскільки недостатньо сприймають та розрізняють їх та інші [7].

Вчителі, що працюють з дітьми з ТПМ змушені адаптувати методики загальноосвітніх шкіл. Відповідно, цей шлях є недостатньо ефективним тому, що в ньому особливості розвитку даної категорії учнів повністю не враховані. А спеціальна методика розв'язування арифметичних задач для школярів з ТПМ сприяла б корекції мовленнєвої, пізнавальної і подальшої навчальної та практичної діяльності, а також всебічному розвитку особистості дитини.

Список використаних джерел:

1. В.В. Тарасун. Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2004. 348 с.

2. Менчинская Н.А. Очерки психологии обучения арифметике. Изд. 2-е, переработ. М., Учпедгиз, 1950. – 119с.

3. Методика викладання математики в молодших класах: Навч.посібник. К.: А.С.К., 1998. 352 с.

4. Спеціальна методика викладання математики в допоміжній школі: Курс лекцій. Частина 2 Упорядники: О.В. Гаврилов, О.М.Ляшенко, Н.І Королько. Камянець-Подільський: ПП Мошинський В.С., 2006. 432 с.

5. Сак Т.В. Застосування зразка у процесі формування математичних понять у дітей із затримкою психічного розвитку *Дефектологія.* 2001. № 2. С. 33-36.

6. Синьова Є.П. Тифлопсихологія: Підручник. К.: Знання, 2008. 365с.

7. Тарасун В.В., Гаврилова Н.С. Особливості навчання математики молодших школярів з порушеннями мовленнєвого розвитку: Навчальний посібник. Камянець-Подільський: ПП Мошинський В.С., 2007. 268 с.

Хорошковська-Носач Т.П., науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТУ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ В ПІДРУЧНИКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 3 КЛАСУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Мовно-літературна освіта забезпечує духовний розвиток учнів, формування гуманістичного світогляду, національної свідомості, активної громадянської позиції школярів і є одним із пріоритетних напрямів сучасної української освіти. Метою початкового курсу мовно-літературної освіти «є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою <…> для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей» [1].

Одне із завдань Нової української школи – підготувати школярів до реального життя, сформувати в них життєво важливі компетентності, які дозволять їм бути конкурентоспроможними, орієнтуватись у соціумі, реагувати на потреби часу.

Основним засобом навчання, що найповніше відображає зміст освіти, є підручник. Загальновідомо, що в освітньому процесі використовуються лише ті програми, підручники та навчально-методичні посібники, які щорічно Міністерство освіти і науки України рекомендує для використання в закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) і надруковані за кошти державного бюджету. Підручники української мови для 3 класу ЗЗСО мають відповідати запитам сучасного суспільства. Навчальні тексти, ілюстративний матеріал, запитання й завдання, вміщені в підручниках, повинні враховувати інтереси школярів, бути цікавими й доступними третьокласникам, близькими до їхнього світосприйняття й водночас сприяти інтелектуальному розвитку учнів, мати виховний вплив і формувати в учнів бажання вивчати українську мову. Завдання підручників мають бути спрямовані на збагачення й активізацію словникового запасу учнів, розвиток умінь формулювати й висловлювати думки, оцінні судження, ставлення, активізувати мислення школярів, уміння працювати в команді, спонукати до комунікативної діяльності тощо. Значний потенціал для формування комунікативної та соціокультурної компетентностей мають завдання підручників, які спонукають третьокласників до користування мережею Інтернет, пошуку додаткових відомостей з інших джерел, взаємодії з однолітками та людьми старшого віку з метою запиту або обміну інформацією, що стосується виучуваного матеріалу.

Ми не ставили за мету аналізувати чинні підручники української мови для 3 класу ЗЗСО, лише зауважимо, що вони загалом відповідають зазначеним вище вимогам, містять тексти й завдання, наближені до реального життя учнів, й покликані формувати в них ключові та предметні компетентності.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti.

Четверова Д.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

Формування соціальної компетентності у молодших школярів згідно з Держстандартом початкової освіти є одним з найбільш актуальних завдань сучасної початкової ланки освіти НУШ, оскільки ця компетентність визначає успішність в їх повсякденному житті, стимулюватиме їх інтеграційні процеси, дозволяючи не тільки адаптуватися, але й активно впливати на життєві події, засвоювати певні соціальні позиції, змінювати навколишню дійсність і самого себе. У документі зазначено: «соціальна та громадянська компетентність – це усвідомлення ідей демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, рівних прав і можливостей; співпраця з іншими особами для досягнення спільної мети; активність у житті класу та школи; повага до прав інших осіб; уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних із різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України; дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя [3].

Напружена ситуація в сучасному українському суспільстві (війна на Сході, криза духовності, пов'язана з безгрошів'ям сім'ї, нівелювання інституту сім'ї та ін.) загострює проблему формування соціальної компетентності кожного громадянина і особливо учня молодшого шкільного віку. Соціальне середовище є обов'язковою умовою соціалізації особистості, а саме його компоненти: економічні, політичні, соціальні, духовні, які впливають на формування відповідних ціннісних орієнтацій та поведінки особистості.

Проблему дефініції поняття «соціальна компетентність» спочатку розглядали переважно в зарубіжній психології, а з 90-х років ХХ ст. з'явилися перші вітчизняні дослідження. Її почали розглядати як психологи, соціологи, так і педагоги.

Дефінітивний аналіз соціальної компетентності засвідчує комплексність цього феномену та відсутність єдності в розумінні визначення і конкретики самого поняття, його змісту та структури. І.Зимня, Н.Калініна, С.Рачова соціальну компетенцію пов'язують зі здібностями людини, соціальними знаннями та вміннями, які забезпечують особистості соціальну адаптацію, можливість досягнення відповідності між особистістю та умовами соціуму, які корелюють з поняттями «соціальний інтелект» та «соціальне мислення».

А.Спірін тлумачить соціальну компетенцію як складну інтеграційну динамічну систему особистісних якостей, які забезпечують здатність людини діяти в соціумі з урахуванням позицій інших людей.

А. Мудрик [1, с. 12] вважає це поняття мінливим, зміст якого жорстко не прив'язаний до певного освітнього рівня, здібностей та знань особистості, а викликаний соціальними процесами та змінами, що відбуваються у суспільстві.

Для Н. Бібік [там само] цей феномен означає здатність жити в соціумі (урахування інтереси та потреби соціальних груп; дотримання соціальних норм і правил; співпраця з партнерами), а також адекватно виокремлювати, ідентифікувати, фіксувати та аналізувати коло питань на перетині всієї системи соціальних відносин суспільства людини.

Н. Гавриш [там само] вважає соціальну компетентність інтегральною якістю особистості, що складається з комплексу емоційних, мотиваційних, характерологічних особливостей і виявляється у соціальній активності та гуманістичній спрямованості особистості.

За Л. Лєпіховою [там само, с. 13] соціальна компетентність - це вміння відстояти власну думку, протистояти небажаному впливу, толерантність, вміння пристосовуватися, ефективно діяти в соціальних умовах, що постійно змінюються.

С. Серякова [там само] ототожнює соціальну компетентність зі складним особистісним утворенням, що забезпечує розвиток і саморозвиток людини, що визначає соціальну ініціативу, відповідальність перед іншими за свої дії і здатність вибудовувати свою поведінку відповідно до соціальних норм і цінностей.

За Є.Борисенко соціальна компетенція - інтегративна якість особистості, що дає можливість успішно виконувати соціальні ролі учням і здійснювати життєдіяльність в соціумі, гармонійно поєднувати власні позиції з позиціями та інтересами інших членів суспільства.

Т. Смагіна [там само] тлумачить цей феномен так: система знань, умінь, ставлень, ціннісних орієнтацій та поведінкових компонентів (відповідного стилю спілкування) необхідних для існування в соціумі, а також, це складна інтегрована характеристика особистості що забезпечує її самореалізацію.

Для І.Ледньової [там само] цей феномен пов'язаний зі знаннями, вміннями, навичками, способами (моделі, шаблони, сценарії) поведінки в різних сферах соціального життя людини.

І. О. Ніколаєску [2, с. 6-7] вважає соціальну компетентність процесом і результатом засвоєння й активного відтворення особистістю соціально-культурного досвіду (знань, умінь, норм, традицій, цінностей) на основі її діяльності, спілкування, відносин; як інтегративний результат, що передбачає зміщення акцентів з їх накопичення до формування здатності застосовувати досвід діяльності при розв’язанні життєвих проблем, брати на себе відповідальність, проявляти ініціативу, активність у командній роботі, попереджувати і розв’язувати конфлікти, бути толерантним у складних ситуаціях, проявляти емпатійність.

На наш погляд, соціальна компетентність учня початкової школи - це інтегративна характеристика особистості, яка визначає готовність і способи здійснення активної діяльності в суспільному житті на основі засвоєних знань, сформованості громадянської позиції і отриманого соціального досвіду.

Список використаних джерел:

1. Коваленко В.В. Формування соціальної компетентності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : посібник / за наук. ред. проф. М. П. Лещенко. К., 2017. 192 с.
2. Ніколаєску І. О. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів: науково-метод. пос. Черкаси: ОІПОПП, 2014. 76 с.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: http://mon.gov.ua › app › media ›. (дата звернення 27. 09. 2020).

Шаповал А.В, магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасний стан нашої планети та кількість катаклізмів, які з кожним роком зростають, змушує людство шукати нові підходи до вирішення питань екологічної безпеки. Проблема екологічної культури, екологічного виховання, екологічної свідомості стає все більш актуальною для нашого суспільства. Саме тому одним із завдань Нової української школи є прищеплення почуття відповідальності за природу

та стан, у якому вона знаходиться, усвідомлення наслідків взаємодії у системі людина-природа.

Екологічна компетентність, як одна з ключових компетентностей, якою має володіти випускник Нової української школи, повинна формуватися у безперервній системі, починаючи ще з дошкільного навчального закладу [1]. Ми можемо інтегрувати екологічну інформацію майже в усі складові освітнього процесу: у виховну роботу, навчальну діяльність, гуртки та факультативи. З легкістю можемо проблему екологічного характеру розібрати на уроках української мови, написавши диктант чи твір-опис, скласти задачу з математики, рахуючи кількість червонокнижних птахів або ж провести урок фізкультури на свіжому повітрі неподалік річки чи лісу [3]. Такими інтегруючими зв'язками забезпечується цілісність формування екологічних знань молодших школярів. Адже завдання вчителя, формуючи екологічну культуру, не тільки передати знання, а сформувати спосіб мислення, необхідний для прогнозування та вирішення екологічних проблем.

Але для того щоб здобуття знань було цікавим та викликало інтерес у дітей, слід застосовувати інноваційні технології у навчанні. Вони допомагають активно взаємодіяти вчителю та учням, сприяють формуванню атмосфери співпраці, набуття спільного досвіду.

Все більшого розповсюдження сьогодні набувають різні види нестандартних уроків: урок-екскурсія, урок-КВК, урок-суд, урок-конференція, урок-експедиція і т.п. Не менш дієвими та цікавими є різні види ігрових технологій, наприклад, екологічний театр. Діти залучюються до складання сценарію, обираючи тематику, яка їм близька, обігрують репліки, продумують сюжет. Гра досить психологічно насичена, тому з усього вивченого матеріалу у пам'яті дітей залишається найбільш життєво важлива та цікава інформація.

Також альтернативою звичайним урокам можуть бути уроки-проєкти. Вони покликані розвивати пізнавальну діяльність учнів, критичне мислення, уміння використовувати набуті раніше знання та досвід, орієнтуватися в інформаційному просторі. Уроки-проєкти екологічного спрямування розвивають екологічне мислення учнів, вчать порівнювати факти та знаходити докази тієї чи іншої точки зору [3].

Особливе місце в процесі формування екологічної компетентності посідає використання краєзнавчого матеріалу. Адже дітям цікаво безпосередньо взаємодіяти з природою, проводити спостереження, досліджувати і оцінювати стан довкілля, яке їх оточує. Учні наочно бачать наслідки різного роду взаємодії людини з навколишнім світом і проявляють ініціативу у природоохоронній діяльності [2].

Творча «терапія» теж є одним з дієвих засобів формування екологічної компетентності учнів молодших класів. Сенс в тому, що діти шляхом моделювання різних природніх об'єктів з пластиліну, глини тощо, використанням музичних творів, можуть передати своє емоційне ставлення до конкретних екологічних ситуацій.

Також, виходячи з досвіду, доцільним у початковій школі є застосування рольових ігор, які виступають засобом підготовки учня до екологічних ситуацій, в які він може потрапити. У рольових іграх діти проживають ситуації, беруть на себе відповідні ролі, проєктують ту чи іншу форму поведінки. Рольові ігри із застосуванням екологічних ситуацій вчать дитину застосовувати раніше набутий досвід, відповідально ставитися до навколишнього середовища, співпереживати [3].

Таким чином, застосування інноваційних засобів та технологій навчання в процесі формування екологічної компетентності в учнів початкових класів, допоможе у досягненні таких результатів, як: засвоєння знань про природу та взаємозв'язок природи з людиною; оволодіння нормами та правилами поведінки в природі; набуття навичок природоохоронної діяльності; розуміння сучасних екологічних проблем; набуття досвіду та його використання в життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Концепція "Нова українська школа". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20seredn ya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf
2. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників: [метод. посіб.] / З. П. Плохій. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2002. – 173 с.
3. Шеремета Т. Підвищуємо якість уроку через упровадження інноваційних технологій / Тетяна Шеремета, Надія Гончарук // Дивослово. – 2012. – № 8. – С. 22-23.

Шевченко С.М., кандидат педагогічних наук, ст. науковий співробітник, ст. науковий співробітник відділу історії та філософії освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України

ПОЧАТКОВА ОСВІТА ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ У РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

За роки незалежності України існували середні заклади для спеціальної освіти. Зміст, специфіка, форми й методи спеціальної педагогічної освіти для дітей з особливими потребами визначалися не лише законодавством України, але й рівнем кваліфікації працівників спеціальної школи й потребами відповідного освітнього забезпечення.

Головними завданням роботи спеціальної школи було забезпечення дітей з особливими потребами навчальними й матеріальними засобами. З-поміж навчальних важливу роль мали новітні освітні ресурси: підручники, програми, нові навчальні плани, методичні рекомендації щодо їх розвитку. Нині робота з дітьми з особливими потребами є одним із важливих і пріоритетних напрямів спеціальної педагогіки. Суспільство адаптує діючі стандарти до потреб таких дітей. На сьогодні вони не почувають себе дієздатними в навчанні та житті.

Підґрунтям правових основ формування державної політики прав дітей із особливими потребами, став принцип рівності соціальних, культурних прав і свобод усіх громадян. Про це йшлося в Декларації прав національностей України (1991), Законах України «Про освіту» (2017), «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (2004), «Саламанській Декларації про принципи, політику і практичну діяльність у сфері освіти осіб з особливими потребами» і програм «Рамки дій за освітою осіб з особливими потребами» (1994), Конституції України (1996) та ін.

Аналіз останніх досліджень показав, що питання теорії та історії організації спеціального навчання і виховання дітей з особливими потребами розглядали В. Бондар, В. Засенко, Є. Синьов, В. Шевченко, М. Ярмаченко та ін.

В Україні для координації дій, пов’язаних із виконанням міжнародних документів про освіту людей з особливими потребами, діє низка законодавчих актів, згідно з якими спеціальна освіта залишається поширеною формою навчання дітей і молоді з особливими потребами й набуває подальшого розвитку і вдосконалення щодо освітніх ресурсів. Так, у пояснювальній записці «Про типові навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів на 2001/2002-2004/2005 н.р.» про загальні засади розповідається про перехідні типові навчальні плани які враховують основні вимоги законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. і передбачали поступовий перехід, починаючи з 2001/2002 н.р., на нову структуру й оновлений зміст загальної середньої освіти.

Навчальні плани досліджуваного періоду зберігали наступність традицій вітчизняної школи. Перехідні типові навчальні плани були зорієнтовані на роботу

загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів за 5-денним навчальним тижнем, але міг запроваджуватись 6-денний робочий тиждень в інтернатних закладах. Навчальні плани початкової школи на 2002/2003 і наступні навчальні роки складалися на основі Типового навчального плану, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28.02.2001 р.

Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» і постановою Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» з 2001/2002 н.р. вводилася нова сітка годин і нові навчальні програми у перших класах 4-річної початкової школи, припинявся набір учнів до 1-х класів 3-річної початкової школи. Інші класи початкової школи послідовно переходили на нові навчальні плани і програми в наступні три роки. Основна і старша школи в перехідний період і далі працювали за 11-річною структурою, але за оновленими навчальними програмами. Особливістю шкіл для дітей з особливими потребами було те, що вони навчалися за програмою Нової Української школи. Загальноосвітні навчальні заклади на основі типових навчальних планів складали робочі навчальні плани на кожен навчальний рік, які затверджував відповідний орган управління освітою. Перехідні типові навчальні плани охоплювали інваріантну частину, сформовану на державному рівні, спільну для всіх загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від підпорядкування і форм власності, та варіативну частину, у якій передбачено додаткові години на предмети інваріантної частини, предмети та курси за вибором, факультативні, індивідуальні та групові заняття. Зміст варіативної складової конкретизував самостійно навчальний заклад з урахуванням особливостей регіону та індивідуальних освітніх потреб учнів. Також повноцінність загальної середньої освіти забезпечувався реалізацією як інваріантної, так і варіативної частин навчального плану [2, с. 3-4].

Навчальний рік починався 1 вересня святом - День знань і закінчувався, проведення навчальної практики, підсумкового оцінювання і державної підсумкової атестації навчальних досягнень учнів, в 1-4 кл. - 31 травня. Для учнів початкових класів з 27 до 31 травня організовувалися навчальні екскурсії на природу, на виробництво, заняття на навчально-дослідних ділянках, суспільно корисна праця (тривалістю не більш як три години на день).

Серед порядку вивчення окремих предметів у спеціальних школах для цих дітей за вибором навчального закладу у початкових класах за наявності методичного забезпечення вивчалися такі інтегровані курси як: «Я і Україна» або «Довкілля», «Ознайомлення з навколишнім» (1-2 кл.) та «Природознавство» (3-4 кл.). Особлива увага приділялася вивченню учнями української мови, вітчизняної історії та культури.

Згідно з рішеннями місцевих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування, класи могли ділитися на групи і при наповнюваності, меншій від нормативної, а також при вивченні інших предметів за рахунок зекономлених бюджетних асигнувань та залучення додаткових коштів. У процесі дослідження встановлено, що спеціальні заклади освіти почали забезпечуватися новою навчальною літературою з початку незалежності України. Доведено, що в спеціальних школах відбувалося комплексне піклування про дітей з особливими потребами.

Список використаних джерел

1. Інформаційний збірник міністерства освіти України, (2000). Офіційне видання: Міністерство освіти України. (14).

2. Про затвердження «Положення про спеціальну загальноосвітню школу-інтернат (школу, клас) України для дітей із вадами фізичного або розумового розвитку», 13.05.1993 р. (1993). (136). [Електронний ресурс]. Доступно:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0120-93#Text. [Дата звернення: 16 Жовтня, 2020].

3. Саламанська декларація та рамки дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами. Прийнята Всесвітньою конференцією щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами: доступ і якість. Саламанка, Іспанія, (7-10 червня 1994). (1994). [Електронний ресурс]. Доступно: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text. [Дата звернення: 16 Жовтня, 2020].

Шевчук М.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТРУДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Трудова діяльність є провідною діяльністю людини і виступає головною сферою її життєдіяльності, самовираження, самоствердження. Вона має творчий перетворювальний характер, збуджується біологічними та соціальними потребами людини, впливає не тільки на об'єкт праці але й на суб'єкта діяльності.

Трудова діяльність є джерелом і важливою передумовою фізичного та психічного розвитку особистості молодшого школяра. У трудовій діяльності не тільки відбувається розкриття та реалізація творчого потенціалу особистості, як єднання біологічного, психофізичного та соціального компонентів, але й проходить його динамічний розвиток, що стає запорукою майбутнього інноваційного суспільного та особистісного руху.

Молодші школярі не тільки пізнають навколишній світ, а й змінюють його, тобто виступають у ролі діяча, творця, працівника. Разом з тим, зміни зовнішньої природи призводять до змін власної природи особистості. Отже, трудова діяльність учнів початкової школи відіграє вирішальну роль у формуванні їх психіки, за допомогою якої вони орієнтуються в умовах праці, формують мету, контролюють хід трудової діяльності. Саме у праці розкриваються і формуються психічні процеси і психічні якості: розум, воля, почуття, увага пам'ять, здібності, риси характеру тощо.

У такому разі трудова діяльність як вид перетворювальної діяльності, виступає засобом розкриття та розвитку творчого потенціалу молодших школярів.

У психолого-педагогічній літературі зазначається, що у школярів даної вікової категорії відбувається інтенсивне формування основних компонентів пізнавальної діяльності. Оскільки навчальна діяльність стає провідною на даному етапі життя дитини, відбувається активне розширення кругозору молодших школярів, збільшується термінологічна база, засвоюються нові знання з різних сфер життєдіяльності людини. Відповідно змінюється коло та рівень інтелектуально-особистісних потреб учнів початкових класів загальноосвітньої школи. Це створює міцну основу процесу розвитку творчого потенціалу молодших школярів, оскільки знання виступають запорукою творчості у різних видах діяльності (і трудової у тому числі) [1].

Знання, які стосуються сфери трудової діяльності, сприяють розумінню важливої ролі праці у благополуччі людини, інформація щодо матеріалів, інструментів, технік та технологій спонукає учнів молодшого шкільного віку до експериментувань та варіативності їх використання та застосування.

Молодший шкільний вік є періодом інтенсивного розвитку та якісного перетворення пізнавальних процесів: вони набувають опосередкованого довільного характеру, усвідомлюються. Мислення стає центром свідомої діяльності [5, с. 124].

Даний віковий період характеризується удосконаленням нервової системи, інтенсивним розвитком функцій великих півкуль головного мозку, зростає аналітична й синтетична функції кори. Змінюється співвідношення процесів збудження й гальмування: процес гальмування стає більш виразним. Але домінування процесу збудження робить школярів активними, рухливими [2, с. 61]. Учні швидко запам'ятовують нові терміни та поняття, пов'язані з особливостями різноманітної професійної діяльності, специфікою трудових операцій, усвідомлюють правила безпечної праці, знайомляться з властивостями матеріалів, фіксують алгоритми здійснення трудових дій.

У дітей даної вікової категорії розвивається здатність до здійснення розумових операцій порівняння, узагальнення [3, с. 50]. Це дає змогу учням молодшого шкільного віку порівнювати властивості матеріалів, виділяти їх характерні ознаки та відбирати доцільні для отримання прогнозованого результату, враховувати особливості роботи з різними інструментами у формуванні технічних навичок для здійснення певних трудових операцій, узагальнювати знання, що стосуються різних сфер професійної діяльності.

Сприймання молодших школярів характеризується нетривалістю й неорганізованістю і разом з тим гостротою й свіжістю, а також надзвичайною цікавістю. А яскраво виражена емоційність сприймання дає творчості новий поштовх, спонукаючи до створення оригінальних та нестандартних виробів. У трудовій діяльності сприймання молодших школярів набуває цілеспрямованості, ускладнюється й поглиблюється, стає більш аналітичним, диференційованим, набуває організованого характеру, що відображається на образно-асоціативній сфері дитячої творчості. Розвиток сприймання учнів молодших школярів дає змогу глибоко засвоювати особливості українського ужиткового мистецтва, вживатися у національні традиції українського народу й робити їх основою власної трудової творчості.

Під впливом навчання формується логічна пам'ять молодших школярів, яка має вирішальне значення у здобутті нових знань. Розвиток пам'яті полягає у зміні співвідношення між мимовільним і довільним запам'ятовуванням (зростає довільне), образної та словесно-логічної пам'яті. Довільне запам'ятовування стає основою трудової активності учнів у напрямку виявлення творчості. Достатня сформованість наочно-образної пам'яті впливає на успішність створення творчого задуму.

Важливу роль грає і формування здатності спостерігати явища навколишньої дійсності, які пов'язані з трудовою діяльністю, виходячи з певної мети. Вміння помічати особливості праці у різних сферах життя людини, розрізняти істотні деталі створення результату трудової діяльності, встановлювати зв'язки між суб'єктом та об'єктом праці впливає на розробку творчого продукту.

Увага учнів початкової школи мимовільна, недостатньо стійка, обмежена за обсягом. Але поступове зростання обсягу і стійкості уваги, виховання довільної уваги, формування вольової сфери учнів молодшого шкільного віку дає змогу розвивати та ускладнювати сюжетно-творчі компоненти трудової діяльності дітей. Молодші школярі активно реагують на все нове, яскраве і надзвичайне.

Особливо слід зауважити, що дана вікова категорія характеризується розвитком уяви школярів у напрямку від репродуктивних форм до творчого осмислення уявлень, від довільного їх комбінування до логічно обґрунтованої побудови нових образів. Зростає вимогливість учнів до витворів їх уяви, швидкість створення образів фантазії.

Значна мотивація трудової діяльності учнів початкової школи пов'язана з формуванням переконання про важливість праці для кожної людини, усвідомлення того, що праця є основою добробуту особистості у житті.

У розвитку творчого потенціалу важливу роль грає і становлення особистості школяра. Молодший шкільний вік надає значні можливості для формування позитивних рис особистості: відповідальності, рішучості, товариськості, працелюбства тощо. У школярів яскраво виявляється схильність до наслідування. Позитивні результати забезпечуються поєднанням праці з грою, де максимально виявляється ініціативність, самодіяльність, оригінальність рішень.

Формування вольової сфери учнів початкових класів у трудовій діяльності позитивно впливає на розвиток їх творчості. Виховання самостійності, впевненості у своїх силах, витримки, наполегливості дає змогу оволодіти здатністю керувати своєю увагою, уявою, активністю під час створення у трудовому процесі власних виробів. А розвиток самосвідомості сприяє розумінню критеріїв, якими послуговується оточення в оцінюванні їх творчого доробку.

Нам цікава думка Л. Овсянецької про те, що актуальний стан творчого потенціалу залежить не тільки від спадкових даних, особистісної активності та внутрішніх зусиль людини, а й від зовнішніх впливів [4].

Таким чином, можна зробити висновок, що трудове навчання можна розглядати як простір розкриття та розвитку творчого потенціалу молодших школярів.

Список використаної літератури:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Київ: Видавничий центр «Академія». 2001. 576 с.
2. Зайченко І.В. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Чернігів: Деснянська правда. 2003. 528 с.
3. Крутецький В.А. Психологія навчання та виховання школярів: [книга для вчителів та класних керівників]. *Просвіта*. Москва, 1976. 303 с.
4. Овсянецька Л. Творчий потенціал людини: соціально-психологічна парадигма. *Соціальна психологія*. 2004. № 2. С. 140-145.
5. Психологічний лексикон. Енциклопедичний словник у 6 томах / Ред.-укл. Л.А. Карпенко; за заг. ред. А.В. Петровського. Москва: ПЕР СЭ, 2005. 176 с.

Шишак А.М., магістрантка відділення «Початкова освіта» факультету педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ РОБОТИ З ПІДРУЧНИКОМ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ТЕХНОЛОГІЯ ОПРАЦЮВАННЯ ДИСКУСІЙНИХ ПИТАНЬ

Актуальність дослідження. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти та Концептуальних засад реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» мета школи першого ступеня полягає у тому, щоб забезпечити всебічний розвиток особистості учня, а зміст та обов'язкові результати навчання розроблені з урахуванням компетентісного підходу, реалізація якого сприяє набуттю молодшими школярами ключових компетентностей [1; 3]. Однією із таких компетентностей є «навчання впродовж життя», яке ґрунтується на сформованості вміння працювати з підручником.

Специфіка освітнього процесу в початковій школі передбачає організацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії учнів та вчителя. Це пов'язано з тим, що діти молодшого

шкільного віку краще засвоюють навчальний матеріал під час активної співпраці з іншими. Зважаючи на зазначене, виникає необхідність використовувати інтерактивні методи навчання під час роботи з підручником на уроках у школі першого ступеня.

Сьогодні діти 6–10 років мають можливість та потребу щоденного необмеженого доступу до різноманітних джерел інформації, а отримані факти можуть бути досить суперечливими. Для того, щоб учні могли сформувати, висловити власну думку щодо сприйнятого, аргументувати її та обговорити позиції інших, варто застосовувати на уроках у початковій школі інтерактивні методи технології опрацювання дискусійних питань.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить про те, що виокремлена проблема досліджувалась аспектно такими вченими: Я. Кодлюк, О. Радченко, О. Савченко, О. Пометун, Л. Пироженко, Н. Бібік, М. Вашуленко, О. Онопрієнко та ін.

Зазначене вище зумовило вибір теми дослідження.

Мета роботи полягає у розкритті сутності інтерактивних методів роботи з підручником технології опрацювання дискусійних питань на уроках у початковій школі.

Виклад змісту. Інтерактивні методи роботи з підручником – це способи взаємопов’язаної діяльності учасників освітнього процесу, які ґрунтуються на активній їх співпраці та спрямовані на оволодіння учнями умінням працювати з навчальною книгою, що є основою ключової компетентності «навчання впродовж життя».

Зважаючи на дослідження вітчизняних вчених О. Пометун та Л. Пироженко щодо класифікації інтерактивних технологій та Д. Зуєва щодо розподілу структурних компонентів підручника на текст та позатекстові компоненти (апарат організації засвоєння, ілюстративний матеріал, апарат орієнтування), пропонуємо такі групи інтерактивних методів роботи з підручником:

– інтерактивні методи роботи з підручником технології кооперативного навчання (методи: «Робота в парах»,«Карусель», «Ротаційні трійки» тощо);

– інтерактивні методи роботи з підручником технології колективно-групового навчання (методи: «Обговорення проблеми в загальному колі», «Незакінчене речення», «Мікрофон», «Навчаючи – учусь», «Мозковий штурм» та ін.);

– інтерактивні методи роботи з підручником технології ситуативного моделювання (методи: «Симуляції або імітаційні ігри», «Громадські слухання», «Спрощене судове слухання», «Розігрування ситуацій за ролями»);

– інтерактивні методи роботи з підручником технології опрацювання дискусійних питань («Метод ПРЕС», «Зміни позицію», «Займи позицію», «Неперервна шкала думок», «Дискусія», «Оцінювальна дискусія» тощо) [2; 4]. Подамо детальну характеристику останньої групи методів інтерактивного навчання.

Сутність інтерактивної технології опрацювання дискусійних питань полягає у тому, що її використання передбачає публічний обмін думками щодо окресленого суперечливого питання. Протилежні думки та позиції можуть виникнути в учнів під час організації діяльності з текстом чи позатекстовими структурними компонентами навчальної книги, тому логічно розподілити інтерактивні методи роботи з підручником технології опрацювання дискусійних питань на такі групи:

– інтерактивні методи роботи з навчальними текстами підручника (ІМР з НТП) технології опрацювання дискусійних питань – сприяють формуванню в молодших школярів уміння висловлювати та обґрунтовувати особисту думку, а також працювати з текстом (виділяти головну думку, складати план, переказувати, підбирати заголовок до тексту тощо);

– інтерактивні методи роботи з апаратом організації засвоєння (ІМР з АОЗ) технології опрацювання дискусійних питань – допомагають формувати в учнів уміння працювати з навчальними завданнями та вправами, зміст та специфіка виконання яких передбачає проведення дискусії;

– інтерактивні методи роботи з ілюстративним матеріалом (ІМР з ІМ) технології опрацювання дискусійних питань – сприяють формуванню умінь працювати з тими ілюстраціями навчальної книги, які передбачають зіткнення протилежних особистісних позицій;

– інтерактивні методи роботи з апаратом орієнтування (ІМР з АО) технології опрацювання дискусійних питань – допомагають учням оволодіти умінням орієнтуватися у структурі підручника під час організації тематичних дискусій.

Розкриємо сутність кількох інтерактивних методів роботи з підручником технології опрацювання дискусійних питань.

Метод ПРЕС як ІМР з НТП. Навчальні тексти підручника спонукають учнів займати та аргументувати певну позицію, переконувати інших у її правильності, а метод ПРЕС пропонує єдину чітку словесну формулу для цього.

Зміни позицію як ІМР з АОЗ. Передбачає можливість розглянути навчальні завдання та вправи із суперечливим змістом чи способом виконання із протилежних позицій. Після аргументування поглядів за бажанням можна змінити свою первинну думку.

Неперервна шкала думок як ІМР з ІМ. Метод сприяє обґрунтуванню учнями власних поглядів, ознайомленню з альтернативними позиціями однокласників щодо проблеми, відображеної в ілюстрації.

Займи позицію як ІМР з АО. Допомагає ознайомитися з умовними позначеннями підручника, запам’ятати їх, усвідомити значення та призначення складників апарату орієнтування у процесі висловлення особистої думки, її обґрунтовування та критичного аналізу.

Ефективність використання інтерактивних методів роботи з підручником технології опрацювання дискусійних питань забезпечується шляхом реалізації таких дидактичних умов:

– органічне включення інтерактивних методів роботи з підручником технології опрацювання дискусійних питань у зміст уроку;

– посилення розвивальної спрямованості інтерактивних методів роботи з підручником технології опрацювання дискусійних питань на уроках у початковій школі;

– врахування вікових особливостей молодших школярів у процесі використання інтерактивних методів роботи з підручником технології опрацювання дискусійних питань.

Виокремлені дидактичні умови реалізовані в експериментальній методиці, яка впроваджена в освітній процес ЗОШ І–ІІІ ступенів села Нижбірок Гусятинського району Тернопільської області (довідка №5 від 28.01.2019 р.) [5].

Таким чином, системне застосування інтерактивних методів роботи з підручником технології опрацювання дискусійних питань на уроках у школі першого ступеня сприяє формуванню в молодших школярів уміння працювати з навчальною книгою, яке є органічним складником ключової компетентності «навчання впродовж життя».

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. Київ, 2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text (дата звернення: 12.10.2020).

2. Кодлюк Я.П., Шишак А.М. Інтерактивні методи роботи з підручником у початковій школі. Початкове навчання та виховання. 2020. № 1–3. С. 25–30.

3. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа». Київ, 2016. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 12.10.2020).

4. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. / за ред. О. І. Пометун. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.

5. Шишак А.М. Інтерактивні методи роботи з підручником у початковій школі. Сучасна початкова освіта в поглядах молодих науковців: матеріали ІІ туру Всеукр. конк. студ. наукових робіт зі спеціальності «Початкова освіта». 2019. Вип. 8. С. 138–144.

Шкуратова О.О., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Самойленко О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

МОДЕЛЬ СПІВРОБІТНИЦТВА ШКОЛИ З БАТЬКАМИ НА ОСНОВІ ПРОГРАМ ВЗАЄМОДІЇ

Виховна система навчального закладу виступає як спосіб розгортання в просторі і часі виховного процесу, що відбиває педагогічні смисли його учасників. Ціннісно-смислове ядро виховної системи – система ціннісних орієнтирів, що виникли в результаті узгодження життєвих смислів педагогів, учнів, батьків. Ця теза дозволяє, на нашу думку, говорити про унікальність виховної системи як про її найважливішу характеристику. Іншими словами, навчальному закладу з унікальною виховною системою притаманна певна індивідуальна субкультура, яка детермінує соціальні, педагогічні та психологічні умови її функціонування.

Забезпечення взаємодії школи з сім'єю та соціально-педагогічного партнерства батьківського й педагогічного колективів має орієнтуватися на вирішення певного комплексу завдань, а саме:

– створення діючого, динамічного механізму взаємодії між школою та родиною, батьками; орієнтація педагогічного процесу в школі на інтереси сім'ї;

– створення системи інформування батьків про життя школи, інших навчальних закладів, всієї освітньої системи регіону (країни);

– створення системи регулярного вивчення думки батьків з питань навчання і виховання в школі, організаційного, фінансового та матеріального їх забезпечення;

– створення системи контрактних відносин між батьками та школою та механізмів контролю за виконанням даних угод обома сторонами, реалізація індивідуального підходу в роботі з батьками.

Наявність таких ознак, як довіра школі з боку батьків в питаннях навчання і виховання дитини, інтерес до життя школи в цілому, поінформованість з основних питань шкільного життя, бажання батьків допомогти у вирішенні виникаючих проблем – все це підтверджує, що відносини між батьками і школою розвиваються нормально, в рамках відносин співробітництва та свідчить про якісне виконання закладом своїх освітніх завдань.

Програми взаємодії з батьками, як педагогічні партнери, мають стати сучасним засобом налагодження співпраці між школою, педагогами та батьками. Найбільш продуктивними моделями такої взаємодії є реалізація спільних програм супроводу розвитку дитини в процесі освітньої діяльності. Такого роду програми містять в собі практику спільного обговорення проблем дітей, індивідуальне консультування, формування системи інформування батьків про особливості освітнього процесу, вимоги до рівня підготовленості учнів на різних рівнях навчання в школі. Подібні програми ефективні, але не завжди достатні для формування співтовариства батьків як активних суб'єктів освітньої діяльності. Ці програми, як правило, спрямовані на співробітництво з батьками як вихователями, яким школа дає рецепти, що забезпечують успішне та комфортне перебування дитини в школі. Школою найчастіше є затребуваний комунікативний потенціал батьків, їх культурний, освітній, професійний досвід. Але при такому традиційному підході до співробітництва з родиною школа далеко не завжди готова залучити батьків до суспільної оцінки результатів, що досягаються, до процесів освітнього менеджменту й маркетингу.

Інноваційний підхід до педагогічного партнерства з родиною передбачає моделювання нового й застосування вже існуючого досвіду використання кадрового, освітнього потенціалу батьків, включення їх не тільки у процес супроводу освітньої діяльності учнів, а й у проектування та реалізацію цієї діяльності.

Спільна діяльність батьків та школи в рамках програм взаємодії будується за чотирма напрямами:

1) Створення інформаційного простору, в якому батьки, педагоги й учні могли б знайомитись із проблемами школи та знаходити шляхи їхнього спільного рішення. У школі оформлений постійно діючий інформаційний стенд про діяльність школи, випускається шкільна газета, періодично проходить опитування батьків з метою з'ясування ступеня їхньої задоволеності освітніми послугами, проводяться Дні відкритих дверей, громадські огляди знань з предметів, зустрічі з адміністрацією школи, організовується спільне планування діяльності школи та асоціації батьків. Батьки залучаються до проведення засідань педагогічних рад і інших педагогічних, методичних або виховних заходах, беруть участь у розробці програм розвитку школи.

2) Реалізація варіативних програм спільної взаємодії педагогічного та батьківського колективів: «Школа сімейної культури», «Клуб молодої родини», «Телефонна служба довіри», «Родинна вітальня». Ці програми забезпечують єдність виховних дій школи і сім'ї, узагальнюють і поширюють позитивний досвід сімейного виховання, залучають батьків до активної участі у вихованні своїх дітей. Також варіативні програми сприяють підвищенню батьківської компетентності з питань виховання дітей, виробленню єдиного погляду школи і сім'ї на сутність процесу виховання з метою створення оптимальних умов для розвитку особистості дитини.

3) Організація позакласної діяльності учнів, в якій особливо активно беруть участь батьки. Вони ведуть гуртки, організують свята, змагання, профорієнтаційну роботу. В школі можуть працювати сімейні клуби «Росинка» та «Турбота», проводитися сімейні свята, пропагуватися кращий досвід сімейного виховання. За допомогою батьків готуються усні журнали, прес-конференції, зустрічі «за круглим столом», проводяться виставки прикладної, декоративної творчості, родинних альбомів, колекцій, випуск тематичних газет.

4) Формування батьківської педагогічної культури: тематичні батьківські збори, відкритий лекторій для батьків, диспути, щорічна батьківська конференція, школа молодого батька, систематично проводяться консультації психолога, соціального педагога, логопеда та бібліотекара. Має бути організований банк даних за спеціальностями батьків (медики, юристи, будівельники тощо) з метою їх

залучення для надання кваліфікованої допомоги у вирішенні проблем шкільного життя. За допомогою батьків проводяться контроль стану харчування, санітарно-гігієнічних умов та огляд-конкурс класних кабінетів.

Результатом такого тісного й прозорого співробітництва школи та батьків учнів є значне розширення освітнього (виховного в тому числі) середовища школи. Відбувається дієве узгодження виховних впливів педагогічної системи та родини, створюються умови для запобігання негативної дії стихійного оточуючого середовища, батьки стають не тільки союзниками, а й активними учасниками виховного процесу приватної загальноосвітньої школи, повноцінними суб'єктами виховної діяльності навчального закладу, значущими елементами його виховного простору.

Дана модель співробітництва з батьками відбиває, насамперед, функцію батьків як партнерів школи із супроводу процесу виховання й розвитку дитини. Представлений досвід має високу ймовірність поширення, тому що заснований як на традиційних напрямах співпраці родини й школи, так пропонує й інноваційні шляхи налагодження такого партнерства.

Список використаних джерел

1. Азаров Ю. П. Семейная педагогика. – М.: Политиздат, 1982.

2. Бех І.Д. Виховання підростаючої особистості на засадах нової методології// Педагогіка і психологія. – 1999. – №3. – С.5–14.

3. Коваль А. Г., Зверева І. Д., Хлєбік С. Р. Соціальна педагогіка. Соціальна робота: Навч. посібник. — К.: ІЗМН, 1997. – С. 76–79/

4. Нісімчук А. С/, Падалка О. С., Шпак О. Т. Сучасні педагогічні технології: Навч. посібник. — К.: Просвіта, 2000. – С. 15–16.

5. Педагогічні задачі і завдання для батьків / За ред. В.Г. Постового. – К.: Рад. школа, 1989. – 189с.

Ющенко С.М., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Самойленко О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Проблема формування людини теперішнього суспільства потребує необхідності принципових змін у навчанні та вихованні молодого покоління, «олюднення» змісту освіти й наближення до сьогоденних потреб. Тому, невипадково виникає попит у створенні нових курсів навчання (серед яких «Я досліджую світ»), які здатні були б задовольнити потреби дитини в адекватному освоєнні навколишнього середовища, яке постійно змінюється та оновлюється. Такі процеси спонукають до пошуку інших підходів до організації навчально-виховної процедури, здатної забезпечити можливість самовдосконалення і самореалізації особистості.

Проблематика формування уявлень про здоровий спосіб життя наразі розглядається на державному рівні у зв'язку з негативною тенденцією погіршення стану здоров'я всіх соціально-демографічних груп населення України, і особливо дітей та молоді. Інтерес учених до цієї дилеми не є випадковим. Спрямованість

особистості на здоровий спосіб життя – процес досить складний та суперечливий. На нього впливають особливості розвитку держави та суспільна думка, екологічні обставини, технологія навчально-виховного процесу, особистість вчителя, а також стан та організація сімейного виховання. Тому проблема формування навичок здорового способу життя людини займає одне із центральних місць у розробці психолого-педагогічної науки.

Проблемою збереження здоров'я дітей молодшого шкільного віку займається значна кількість науковців різних галузей: філософії, педагогіки, психології, соціології. Зокрема це вітчизняні вчені: Т. Бойченко, Л. Волкова, М. Гончаренко, О. Дубогай, Г. Зайцев, М. Зубалій, В. Оржеховська, І. Петренко, Л. Татарникова, А. Турчак, С. Юрочкіна та ін. та зарубіжні – П. Бейкер, І. Брехман, Б. Воскресенський, Л. Засорина, Л. Куклина, Ю. Лисицин, В. Максимова, В. Петленко, С. Попов, О. Семенова, М. Смирнов, Л. Чистов, М. Ярошевський та ін. Предметом їх досліджень були різноманітні спрямування: оздоровлення учнів, профілактика найрозповсюдженіших «шкільних» захворювань, значення фізичного виховання, створення сприятливих психолого-педагогічних умов здорового способу життя школярів, валеолого-педагогічні основи забезпечення здоров'я людини в закладах освіти, запобігання шкідливим звичкам тощо.

Науковці переконують, що педагогічна система може ефективно функціонувати та розвиватися тільки при дотриманні певних умов. Не обходить осторонь дане переконання і досліджуваний нами предметний курс «Я досліджую світ». Специфічною рисою визначення дефініції «педагогічні умови» є те, що вона вміщує в собі сегменти всіх складових процесу формування цінностей здорового способу життя.

Тлумачний словник трактує поняття *«умова»* як необхідну обставину, завдяки якій здійснюється, створюється, утворюється що-небудь або сприяє чомусь; як фактор чи рушійна сила якого-небудь процесу чи явища; як якийсь чинник [1, с. 1526]. З педагогічної позиції поняття *«педагогічна умова»* розуміється як взаємопов'язана сукупність внутрішніх керівних принципів та зовнішніх ознак функціонування, що забезпечує високу результативність освітнього процесу й відповідає певним психолого-педагогічним критеріям [2, с. 153]. Дещо протилежну позицію висловлюють А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий. Вони стверджують, що дана дефініція розглядається як чинник, що впливає на процес досягнення цілі. Хоча водночас вони розмежовуються на зовнішні (позитивні відносини між учнем та вчителем, об'єктивна оцінка навчального процесу, місце навчання, клімат тощо) та внутрішні (індивідуальні особливості учнів, стан здоров'я, досвід, уміння, мотивація тощо) [3].

За цих обставин можемо розглядати педагогічні умови щодо формування навичок здорового способу життя молодших школярів під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» як певні обставини процесу навчання, в яких враховано наявні умови навчання та передбачено способи перетворення даних умов у спрямуванні цілей навчання і виховання, відібрано та використано елементи змісту, методи й організаційні форми навчання з урахуванням принципів інтеграції [5]. Тобто педагогічними умовами виступають структурні оболонки педагогічних технологій чи моделей, які мають відображати структуру майбутньої життєдіяльності людини з одночасним забезпеченням культури міжособистісних взаємин учасників навчально-виховного процесу.

Молодший шкільний вік – це той вік, який має величезні резерви для становлення здорового способу життя, у якому сприятливо можуть набуватися життєві уміння та навички. Такі позиції визначають сьогодні основні завдання сучасної школи, тобто сформувати власну потребу в цінуванні власного здоров'я та

життя як найвищої індивідуальної й суспільної цінності [4; 6]. Переконані, що це дає підстави стверджувати, що результат такого підходу до освітньої системи, особливо згідно концепції Нової української школи, буде значно успішнішим при створенні та реалізації наступних (на наш погляд) педагогічних умов з їх підумовами:

1. Реалізація аксіологічного підходу до формування у дітей молодшого шкільного віку навичок здорового способу життя: виховання у дітей поваги до національних звичаїв і традицій на основі знань про їх виникнення та значення в житті народу; демонстрація власної поведінки, скерованої на збереження та поліпшення здоров'я; виховання негативного ставлення школярів до антисоціальних проявів; прищеплювання традицій цінного ставлення до людини.
2. Стимуляція активної рольової позиції учнів молодшої школи у процесі опанування навичок здорового способу життя: відповідна організація освітнього процесу та оздоровчої роботи; створення предметно-розвиваючого середовища, здатного розвивати особистість дитини; зміна різних видів діяльності як протягом уроку, так і цілий шкільний день відповідно до вікових особливостей; активізація участі у спільній діяльності всіх дотичних особистостей до становлення молодого покоління з гарним здоров'ям.
3. Організаційно-методичне забезпечення належного супроводу при формуванні навичок здорового способу життя: спеціальна підготовка вчителів; творчість та креативність вчителя у наданні знань в області здоров'я; консультування та робота з батьками щодо визначеної проблеми; систематичність, безперервність та послідовність навчання у процесі формування навичок здорового способу життя.

Пояснимо чому ми виділяємо саме ці три умови стосовно предмету нашого дослідження. Звичайно, спираючись перш за все на те, що виховний процес має впливати на розвиток особистісних цінностей особи та відповідної поведінки, ми виокремили першу педагогічну умову з її підумовами. Характеристика даної умови свідчить, що при її дотриманні можливе сприяння насиченню виховного середовища емоційним фоном, доброзичливістю, взаєморозумінням та співробітництвом.

Особливістю *другої* запропонованої нами педагогічної умови й її підумови, при формуванні у дітей молодшого шкільного віку навичок здорового способу життя, є їх активна здоров'язбережувальна позиція. Перш за все вона передбачає усвідомлення ними знань про здоров'я, його складових, при одночасному розвитку емоційної сфери та стимулюванні внутрішньої мотивації. Тому, таким важливим при вивчення курсу «Я досліджую світ» є включення дітей у різноманітні види оздоровчої діяльності з урахуванням індивідуальних інтересів та здібностей. Таким чином у них розвиватиметься й почуття відповідальності за стан власного здоров'я та своїх однокласників. Дотримуючись цього учні зможуть розкрити свої здібності, самоствердитись у цікавій для них роботі.

Звідси, логічно витікає зміст *третьої педагогічної умови* й безумовно її підумов, котрий полягає в забезпеченні належного педагогічного супроводу щодо виховного впливу на здорову особистість, утверджену національними тенденціями, загальнолюдськими духовними цінностями. Це акумулює надбання культури й забезпечує неперервність життєдіяльності поколінь.

Таким чином, дотримання вищеперерахованих педагогічних умов при організації навчально-виховного процесу, зокрема на заняттях інтегрованого курсу «Я досліджую світ» сприятиме формуванню в дітей здоров'язберігаючої компетентності, як сукупності знань, умінь і навичок. Відомо, що життєві пріоритети формуються перш за все в школі. Тому, від того якими вони будуть, залежить майбутнє дитини і країни в цілому. Відповідно кожний навчальний заклад має забезпечити здоровий спосіб життя всіх учнів і педагогічного колективу завдяки

створенню відповідного середовища, яке б сприяло зміцненню здоров'я всіх його членів.

Перспективи подальших пошуків зумовлені розробкою дидактичного інструментарію для забезпечення здоров'язбережувальних функцій навчально-виховного процесу дітей молодшого шкільного віку в межах циклу «Я досліджую світ».

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ-Перун, 2009. 1736 с.
2. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. Соціалізація особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. Київ : Логос, 2000. Вип. 2. С. 153–161.
3. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб. / [А.М. Алексюк, А.А. Аюрзанайн, П.І. Підкасистий, В.А. Козаков та ін.]. Київ : ІСДО, 1993. 336 с.
4. Оржеховська В. М., Єжова О. О. Здоровий спосіб життя: навчально-методичний посібник. Суми: Вид-во Сум ДПУ ім. А.С. Макаренка, 2010. 188 с.
5. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти: (у 2-х ч.): Ч.1 / Н. М. Бібік та ін. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 80 с.
6. Яременко О., Вакуленко О., Жаліло Л. Формування здорового способу життя: навчальний посібник. Українсько-канадський проект «Молодь за здоров'я», Укр. ін-т соц. досліджень. Київ, 2000. 232 с.

Янко Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Кураш А.В., студентка магістратури факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

СТИЛІСТИЧНІ ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЧИСЛІВНИКА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Метою нашого дослідження було визначення типології стилістичних вправ і завдань, які б сприяли формуванню в учнів початкової школи комунікативної компетентності в процесі пропедевтичного ознайомлення з числівником як самостійною частиною мови, усвідомлення його функціонально-стилістичного призначення.

Дотримуючись поглядів М. Пентилюк, ***стилістичні вправи*** і ***завдання*** ми розглядали як особливий вид навчальних завдань, що сприяють глибшому осмисленню закономірностей розвитку сучасної української літературної мови, розкриттю її стилістичного багатства та краси виражально-зображувальних засобів, виробленню в учнів початкової школи умінь послугуватися ними з урахуванням мети, обставин і сфери вживання мовлення [1, с. 38]. Визначення типології стилістичних вправ і завдань здійснювалося на основі аналізу досліджень В. Бадер, Н. Грони, С. Іконникова, О. Колесової, В. Мельничайка, М. Пентилюк, Л. Сугейко, Т. Чижової та ін., присвячених цій проблемі. Розроблені вправи і завдання систематизувалися у порядку збільшення операційних і мовних труднощів, з урахуванням поетапності формування мовнокомунікативної компетентності учнів початкової школи. З огляду на зазначене були визначені такі типи стилістичних вправ і завдань:

1) ***аналітичні***, в основу яких було покладено спостереження, граматико-стилістичний аналіз, порівняння. Наприклад, для ознайомлення учнів зі стилістичними можливостями числівників, з'ясування їх функції та частотності вживання в текстах наукового і художнього стилів застосовувалася така вправа:

1. Прочитай описи квіточки. Визнач, який із них науковий, а який – художній. Свою думку обґрунтуй.

а) Мак – чудова квіточка! У нього зеленаве високе стебельце, як соломинка. А пелюсточки, мов маленькі язички полум'я, ніжні, оксамитові, так і палахкотять на сонечку. Доторкнешся до них – і злетять вони метеликами на землю. Дуже ніжна ця квіточка! Та і цвіте недовго – день-два.

б) Мак – однорічна рослина 20-50 сантиметрів заввишки. Листки роздільні. Квітки яскраво-червоні, 3-5 сантиметрів у діаметрі. Цвіте у травні-липні. Росте на полях, схилах, уздовж доріг на всій території нашої країни. В Україні налічують 11 видів маку.

2. Розкажи, що ти дізнався про розміри квітки, кількість її видів з наукового тексту. За допомогою якої частини мови? Поміркуй, з якою метою вживаються числівники в науковому мовленні. 3. Перечитай художній опис маку. Які слова вживає автор, щоб передати красу квіточки? Прослідкуй, чи є числівники в цьому тексті. Який вислів із числівником використовує автор в останньому реченні? Як ти його розумієш? 4. Порівняй, у якому тексті числівники вживаються частіше. Чому? Зроби висновок про вживання числівників у науковому та художньому мовленні.

2) ***аналітико-конструктивні,*** завдання яких передбачали застосування лінгвістичного експерименту, редагування й удосконалення текстів різних типів, стилів і жанрів. Нижче наводимо декілька прикладів таких вправ:

1. Прочитай уривок з вірша П. Воронька. Знайди в ньому числівники.

Облітав журавель сто морів, сто земель.

Облітав, обходив, крила, ноги натрудив...

Поясни, як ти розумієш вислів *сто морів, сто земель облітав, обходив*. Заміни вжитий у ньому числівник словом *багато*. Який варіант емоційніший, виразніший, краще допомагає передати думку? Прочитай вірш повністю та зроби висновок, з якою метою автор використав числівник у ньому.

2. Прочитай прислів'я і приказки. Поясни, як ти їх розумієш.

1. Один дуб – не ліс, одна яблуня – не сад, одна квітка – не весна. 2. Сім раз одмір, один раз відріж. 3. Дощ у жнива як п'яте колесо до воза.

Знайди в кожному народному вислові числівники. Спробуй замінити їх реченнями без числівників. Поміркуй, яку роль виконують числівники у прислів'ях і приказках.

3. Попрацюйте в парах. Прочитайте математичну задачу, яку склала Маша. Поміркуйте, чому Ведмідь, прочитавши її, посміхнувся й порадив виправити її. Допоможіть Маші відредагувати задачу.

Улітку Ведмідь зібрав 8 повнісіньких відер меду. Який же він був смачний і корисний! Разом із друзями Ведмідь з'їв половину меду взимку. Скільки відер меду залишилося навесні?

– *конструктивні,* до яких були віднесені вправи на стилістичне конструювання й переконструювання (за зразком і без нього). Наприклад:

1. Прочитай і порівняй словосполучення. Які з них можна прочитати у художній книжці, а які – в енциклопедії? Склади з потрібними сполученнями слів речення, які б можна було використати в науковому описі сосни.

Височенне дерево – дерево заввишки 30-40 метрів; кора червоно-бурого кольору – червонувато-бура кора; голочки довгі – довжина голок 4-5 см.

2. Прочитай розповідь про розпорядок дня Петрика. Знайди в ній речення з числівниками. З якою метою вони використані в розповіді?

Петрик щодня прокидається о сьомій годині. Спочатку він робить ранкову зарядку близько 15 хвилин. Потім вмивається і чистить зуби, причісується та снідає. Петрик виходить з дому до школи о восьмій годині. Уроки в школі розпочинаються о восьмій годині тридцять хвилин. Після закінчення занять хлопчик повертається додому. На підготовку домашніх завдань Петрик витрачає щодня дві години.

Перебудуй розповідь про розпорядок хлопчика на поради лікаря для першокласників. Поміркуй, чи будеш ти вживати так багато числівників на позначення часу в них. За потреби використовуй слова: корисно, необхідно, треба, слід.

– ***продуктивно-творчі***, у процесі виконання яких передбачалося продукування учнями власних висловлювань в усній і писемній формах:

1. Уяви, що ти поспішаєш до школи, а годинник забув(ла) вдома. Як ти дізнаєшся в перехожого, *котра година? Об'єднайтеся в пари, розподіліть ролі й побудуйте діалог.*

2. Другокласники нашої школи працюють над проєктом «Червона книга України». Допоможи їм, склади науковий опис конвалії. Яка частина мови допоможе тобі точно передати розміри її стебла, листя, квітів, їх кількість?

3. Незабаром свято 8 Березня. Склади запрошення на святковий концерт для своєї матусі (бабусі) від учнів твого класу. Поміркуй, без яких числівників не можна обійтися в процесі написанні запрошення.

Таким чином, головним завданням запропонованих вправ і завдань було усвідомлення учнями початкової школи, що числівники вживаються в науковому і діловому мовленні з метою передати точні відомості про явища, предмети, їх розміри, кількість та ін., у художньому і розмовному – уживання числівників є обмеженим і не завжди доречним, використовують їх здебільшого для образного, влучного висловлення думки.

Список використаних джерел

1. Бадер В.І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів. Київ: А.П.Н., 2000. 316с.

2. Пентилюк М. І. Теоретичні основи навчання стилістики в середній школі : дис. у формі наук. доповіді … доктора пед. наук: 13.00.02. Київ, 1996. 56 с.

3. Янко Н. О. Стилістична робота на уроках української мови в початковій школі. *К. Д. Ушинський і сучасність: проблеми, пошуки, перспективи*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2014. С. 142–149.

Ярешко В.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Гордієнко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Проблеми раціонального використання природних ресурсів та збереження навколишнього середовища мають глобальні масштаби та потребують від людства конкретних соціально-економічних змін. Тому перед початковою школою стоїть

завдання не лише домогтися, щоб діти засвоїли природничі знання, а й могли б вільно оперувати ними, застосовувати в соціалізації та творчій самореалізації, для розширення та поглиблення свого пізнавального досвіду, формування екологічного мислення й поведінки. Це відображено в Державному стандарті початкової загальної освіти, [1].

На основі Державного стандарту розроблена програма навчального предмета «Природознавство», її зміст структурований за спеціально-концентричним принципом, який передбачає неперервне розширення і поглиблення знань та повторне вивчення певних тем з метою глибшого проникнення в сутність явищ та процесів відповідно до вікових особливостей дітей. Метою освітньої галузі «Природознавство» є формування природознавчої компетентності учня шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та природоохоронної практики [2].

Предметна природознавча компетентність – особистісне утворення, що характеризує здатність учня розв’язувати доступні соціально і особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов’язані з реальними об’єктами природи у сфері відносин «людина – природа» [2].

Урізноманітнюючи методи, прийоми і засоби навчання, в першу чергу учитель надає перевагу спостереженням у природі, власним дослідженням учнів, практичним роботам, дослідам, екологічному моделюванню та прогнозуванню, вирішенню ситуативних завдань, роботі з інформаційними джерелами, а також практичній діяльності з охорони природи.

Спостереження – основний метод вивчення природознавства в початковій школі. Це безпосереднє сприйняття учнями об’єктів живої і неживої природи з метою формування правильних уявлень і понять, умінь і навичок.

Спілкування дітей з рослинами і тваринами та догляд за ними допомагає усвідомити, що природні об'єкти – живі організми, які потребують нашої допомоги та турботи; дає змогу упереджувати жорстокість у взаємодії з ними; виховувати відповідальність.

Основними видами спостережень з природознавства в початкових класах є щоденні спостереження за неживою природою (погода сьогодні, стан ґрунту, водоймищ тощо), сезонними змінами в рослинному і тваринному світі, сезонною працею людей та її зміни за порами року. Основна вимога в організації спостережень – це добре продуманий відбір об’єктів та явищ

Екскурсії в природу роблять життя школярів цікавим, допомагають ліпше зорієнтуватися в довкіллі; збагачується їх словник, розвивається мовлення. Об'єкти і явища природи привертають увагу, цікавлять і збуджують допитливість, розвивають спостережливість школярів; допомагають навчитися дітям відчувати прекрасне, викликають у них бажання милуватися природою, оберігати її, самим творити красу та добро.

Проблемне навчання базується на організації навчального процесу, яка передбачає створення проблемної ситуації та активну самостійну діяльність учнів у її розв’язанні, що веде до ґрунтовного засвоєння й закріплення наукових положень, розвиває творче мислення, здатність до самостійної діяльності. Проблемна ситуація завжди базується на суперечності [8, с. 59].

Навчальний дослід – це елементарний експеримент. Він є одним із найважливіших методів пізнання природи, накопичення чуттєвого досвіду.

Практична робота – це навчально-пізнавальна діяльність, в процесі якої учні виконують практичні дії з об’єктами. Виконання таких робіт допомагає конкретизації знань, розвиває вміння спостерігати і пояснювати явища, що вивчаються.

Ефективним засобом розвитку пізнавального інтересу молодших школярів є метод проектів, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції. Метод проектів є організацією навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань-проектів.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової загальної осві-ти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 №462.

2. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. К. : Видавничий дім «Освіта», 2011. 392 с.

3. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади К.: Либідь, 2003. 344 с.

4. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. автор-укладач Н.П. Наволокова. Х. : Основа, 2009. 176 с.

5. Рекомендації вчителям початкових класів щодо організації навчально-виховного процесу та реалізації нових навчальних програм згідно Державних стандартів у 2012/2013 н.р. К., 2012 с. 12-19.

6. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах: навчальний посібник. К. : Веселка, 2008. 334 с.

7. Ольга Небільська, Всеукраїнська газета для вчителів початкових класів «Початкова освіта» № 14 (734), липень 2014

Для нотаток

Наукове видання

ПОЧАТКОВА ОСВІТА: ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

МАТЕРІАЛИ
ІІІ-ї Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
(23 жовтня 2020 року)

Підписано до друку	Формат 70х100/16	Папір офсетний
Гарнітура Calibri	Обл.-вид. арк. 15,00	Тираж 50 прим.
Замовлення №	Ум. друк. арк. 10,92	

Видавництво
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, ¾
(04631) 7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.